

A. A. Beljakov, P. G. Gribkov,
V. S. Smirnov, K. F. Smirnova

RUAMMA URHAKALDI

OBŠČESTVOVEDENIJA,
JESTESTVOZNANIJA, TRUDA

Luvenda kniiga toizella opaššunda vuvvella
varoin

Mosoblispolkoman izdatel'stvan karielane otdelenija
Lihoslavl'a, 1932 v.

SAMIZDAT

RUAMMA URHAKALDI

toimittaja: Martti Penttonen
SAMIZDAT 2023
ISBN 978-952-65193-1-9

Paino: Grano Oy, Kuopio

Syväindö

I	OBŠČESTVOVEDENIJA	1
1	KUIN ELETTIH RUADAJAT I MUANRUADAJAT EN- NEN	3
1.1	Pengeren luona	3
1.2	Kylän shodušša	5
1.3	Torrut	6
1.4	Linnašša ruadoloilla	7
1.5	Zabastouka (Ruadajan šanelenda)	7
1.6	Tažuanda	9
1.7	Linigäzet vihaznikat	10
1.8	Šuuriin pomeššikka	10
1.9	Kuin eletti pienet nacional’nostit (narodat)	11
1.10	Mintän keyhyttih nacmenat	12
1.11	Kuin Tverin luoh popadittih karielat	12
1.12	Papit cuarin abuniekat	13
1.13	Varattava azie	13
1.14	Enämbi tirpua eišua	14
1.15	Enžimäne revol’ucii	15
1.16	Revol’uciiin jälgeh	16
1.17	Ruadajin voitto	16
2	OKT’ABRIN REVOL’UCII	19
2.1	Muailman voina	19
2.2	Poijašta kirja	20
2.3	Kellä min makšo voina	20
2.4	Kapitalistat voinašta bohatuttih	21
2.5	Pappiloin i kirikkölöin roli voinašša	21
2.6	Fevralin revol’ucii	22
2.7	Vluasti uuži, a por’uatkat vanhat	23
2.8	Siezdua vaš	24

2.9	Kaikki vluasti sovietoilla	24
2.10	Kuin oli otettu talvi dvorča	25
2.11	Lenin i Okt’abr’skoi revol’ucii	27
2.12	Komunistoin partit toizišša mualoissa	28

3 RUŠKIE ARMII – RUADAJIN I HRESSIÄNNÖIN PUOLIS- TAJA 29

3.1	Kakši šanua	29
3.2	Kakši armiida	30
3.3	Myö kaikin krasnogvardeičat	31
3.4	Kolčakan mobilizuinda	32
3.5	Vellilöin abu	33
3.6	Budjonoi plenašša	33
3.7	Miun eländä	35
3.8	Vorošilov Enžimäzeššä konnoissa	36
3.9	Kapitalistat varušetah uutta voinua	37
3.10	Kakši armiida	38
3.11	Šanottu kuin luajittu	38
3.12	Ken sluuziu krasnoišša armiissa	40
3.13	Prostiečenda ilda	40
3.14	Škol’nikat noužovat krasnoarmeičat	41

4 MIDÄ ANDO OKT’ABRIN REVOL’UCII RUADAJIL- LA I HRESSIÄNNÖILLÄ: SOVIETAT 43

4.1	Okt’abr’atat	43
4.2	Midä ando okt’abrin revol’ucii	43
4.3	Škola on valmis soviettoida valliččomah	44
4.4	Sovietan valličenda sobranija	45
4.5	Sovietoin vardeiččija	46
4.6	Kulakon kَابälöistä	47
4.7	Sovietoin rukovoditel’a	48
4.8	Karielan respublikka	48
4.9	Kohennannašta uudeh srojindah	50
4.10	Sovietta huoluttuačou meih näh	51
4.11	Mua eu houkka	53
4.12	Kažvau karielan kul’turnosti	53
4.13	Sovietta tervehyöštä	54
4.14	Kolhozat yheštäh linnanke	54
4.15	Kolhoznikoin šana torguh näh	55
4.16	Varuštuacetah karielazet kadrat	56

SYVÄINDÖ	v
4.17 Sovietan zakonat puolissetah trudiečijoida	56
5 MIDÄ ANDO OKT’ABRIN REVOL’UCII NAIZILLA	57
5.1 Kazačihana	57
5.2 Fuabrikalla	58
5.3 Päiväzennoužurannan naine uuvella matalla	59
5.4 Midä ando naizilla Okt’abrin revol’ucija	60
5.5 N. K. Krupskaja	60
5.6 Natto	61
5.7 Ripakkoloišta da padazišta upravl’aimah muakunnalla	62
5.8 Ei zr’a vallittu Nattuo	62
5.9 8 marta — kaikin rahvahin naizin päivä	62
5.10 Omilla kázillä	63
5.11 Auta muamollaš	64
5.12 Enžimäne Mai	65
5.13 Kellä pidäy äijäpäivä	67
5.14 Lapšin eländä koloniissa	68
5.15 Lamutoin eländä cuarin aigah	69
5.16 Šuuri sroikka	70
5.17 Internacionala	71
II JESTESTVOZNANIJA	73
6 TERVEHYÖN ÄBÄZÖINDÄ	75
6.1 Tervehyš i socialističeskoi sroika	75
6.2 Paha vozduha	75
6.3 Tielan šel’gehyöh näh	76
6.4 Yhtehine pračešnoi	77
6.5 Einehet tervehyön vardeiččijat	78
6.6 Šuo vejyt	78
6.7 Sellennä vezi	79
6.8 Kaivoloida pidäkkiä puhtahana	80
6.9 Ristikanzan važnoit šiämyš organat	80
6.10 Kolhozan stolouvoissa	81
6.11 Kuin pidäy syyvä	82
6.12 Darju čikko	83
6.13 Školan murginoista	84
6.14 Kuin tartutah lähimizet	84
6.15 “Tiedäjät”	85

6.16	Ken teistä mahtau andua enžimästä abuo?	86
6.17	Bol’ničča	86
7	Ogorda, šadu, meččä šygyžyllä	89
7.1	Miän ogorda	89
7.2	Ekskursii ogordah	90
7.3	Rubiemma tijuštamah	90
7.4	Ogordan vreditel’at	91
7.5	Udizen pruazniekka	92
7.6	Niih näh, ken vredi y savulla	93
7.7	Šieneh	95
7.8	Kuin kylviäčetah siemenet i plodat	95
7.9	Näre, kumbane lendeli, uičči i pagizi	96
7.10	Taiga	97
7.11	Meččä palau	98
7.12	Ägein rannoin mečät	99
8	Kodilazet i arrat (diikoit) žiivatat i linnut	101
8.1	Mi hänellä on ruaduo	101
8.2	Ei ožakaš ajelija	102
8.3	Arrat žiivatat ollah rodn’at kodi žiivatalla	103
8.4	Kuin ristikanza opasti iččieh argua žiivattua	104
8.5	Šiga	105
8.6	Arvautuksii	105
8.7	Žiivatan tanhuo	107
8.8	Midä luajitah maijošta	107
8.9	Miän kodi linnut	108
8.10	Čirkune	109
8.11	Tikku	109
8.12	Haukka	110
8.13	Linnut kumbazie meilä ei ole	111
9	Lämmin, vezi i vozduha	113
9.1	Lumi on turki	113
9.2	Nabl’udaigua lunda	114
9.3	Ken kedä lämmittä	114
9.4	Lämbiemine i vilustumine: opitat	114
9.5	Kaikki tielat lämbimästä levetäh, a vilušta liččuäčetah	115
9.6	Inoi vejen svoistva	116
9.7	Vozduhan jämehyš (uprugost’)	117

SYVÄINDÖ

vii

9.8	Tuuli (opitta)	117
9.9	Mistä ottuačou tuuli	118
9.10	Nabl’udaigua kunne päin tuulou tuuli	118
9.11	Pöyry	118
9.12	Tuulen nenä	119
9.13	Kuin tuuli ruadau ristikanzah varoin	120
9.14	Vezi	121
9.14.1	Jiä	121
9.14.2	Höyry	122
9.15	Mistä ottuačetah tumana i pil’vet	122
9.16	Höyryn vägi	122
9.17	Vezi sluužbašša ristikanžalla	123
9.18	Elektrostanča	123

10 Keviä i keviä ruavot

125

10.1	Nabl’udaigua siädä	125
10.2	Aivoin keviällä	125
10.3	Provierikkua rahvahan primietat	126
10.4	Siemenin ijätändä	126
10.5	Midä pidäy ijändäh varoin	127
10.6	Gračat tul’dih	128
10.7	Tuldih i toizet linnut	128
10.8	Mahla	128
10.9	Jogi avuačči	128
10.10	Kuin prirodašša vezi pyörähtäy	130
10.11	Šetinka-jogi	131
10.12	Kuin myö ruadoma ogordašša	131
10.13	Miän rosadnikka	132
10.14	Issutanda ogordašša	132
10.15	Einehin vreditel’at	133
10.16	Midä ruadua šavušša	133
10.17	Savun vihaznikat	134
10.18	Čolat	135
10.19	Traktora pellošša	136
10.20	Zavodiečči kylvö	137
10.21	Pelvaš	138
10.22	Kuin Sovetskoišša Sojuuzašša borčuijah kuivannanke	139
10.23	Ukon jyry	140
10.24	Opitta školan ogordassa	141

III Opaššumma i srojimma: Truda	143
11 Kuin rubiemma ruadamah	145
11.1 Miula varoin	145
11.2 Ruado komnatašša	145
11.3 Meilä on näin, a kuin teilä?	146
11.4 Ruado pruavilat	147
11.5 Varuššamma kartočkazen planuindah varoin	147
11.6 Mi on eskiza (Muasterin šanonda)	149
11.7 Kuin ruadua instrukcionnoida kartočkua myöt'	149
11.8 Korgiego pidäy šiula ruado stola	150
12 Kudiet	151
12.1 Kuin on kuvottu vuate	151
12.2 Myttyöt ollah materjat	152
12.3 Kuin šiduo šolmi	152
12.4 Kuvomma vyön	153
12.5 Kudokkua hurštine	153
12.6 Nieglonda	154
12.7 Ombelemma kázillä	155
12.8 Luottele petl'ane	155
12.9 Ombele šalkune	155
12.10 Kuin pellošša paida kažvo	155
12.11 Kuin sukkazet hypeldih	157
12.12 Yksinäne ombelie	158
12.13 Moskvošveja	158
12.14 Kuin paremmin?	159
13 Ruado bumuanke i kartonanke	161
13.1 Ka kuin fuabrikalla	161
13.2 Teilä eu santimetroinke lineikiä?	161
13.3 Upražnenjat	162
13.4 Luajimma papkan. Varuštuačemma ruadoh varoin	162
13.4.1 Varuššamma materjalan i srumentan	162
13.5 Keitämmä kleisterin	164
13.6 Nyt keitämmä kleisterin	164
13.7 Luajimma papkua	165
13.8 Ka i nagruo	166
13.8.1 Luajimma papin piän	167

SYVÄINDÖ

ix

13.8.2 Vardilo i lekkujat kiät i jallat	167
13.9 Kuin luajitah kartonua fuabrikoilla	168
13.10 Myttyöt ollah kartonat?	168
13.10.1 Opitta. Valgie kartona	168
13.10.2 Opitta. Keldazen—ruzappa kartona	169
13.11 Provierimma iččien: blok not	169
14 Uuzi sroika	171
14.1 Aštukkuu kačomma	171
14.2 Kuin srojieči kodi	172
14.3 Kojin rakennanda (nar’adinda)	173
14.4 Mistä srojitat kodiloida	174
14.5 Kiza ruavot	175
14.5.1 Luajimma izv’oskan i cementan	175
14.5.2 Pidäy postroikan pluana	176
14.6 Srojimma kodi modelin	176
14.7 Kiuguan istorija	177
14.7.1 Kiuguan keksindä	177
14.7.2 Kuin on ladjattu gollanskoi kiugua?	178
14.7.3 Kaikešša koišša ykši kiugua	179
14.8 Kuin vezi pertih tuli	181
14.9 Interesnoi opitta	183
14.10 Kirpiččä zavodalla	184
14.11 Šavine padane	186
15 Puu	189
15.1 Neušto kaikki puusta!	189
15.2 Luadikkua opitat	190
15.2.1 Opitta. Äijägo puušša on vettä?	190
15.2.2 Opitta. Kuin kuivau puu	190
15.2.3 Opitta. Kuh rukah on lujembi?	191
15.2.4 Opitta. Kuin halgieu puu?	191
15.3 Luajimma puusta	192
15.3.1 Srumentat	192
15.3.2 Čotat	193
15.3.3 Viešalka vuatteuksilla varoin	194
15.3.4 Soruh varoin juaššikkane	195
15.3.5 Kuin on luajittu fanera	195
15.3.6 Luajimma čiban	196
15.3.7 Juaššikka rosuadoilla varoin	196

15.3.8	Krolikoilla kletka	197
15.3.9	Kubikkazet lugh varoin	198
15.3.10	R'uuhat	199
15.3.11	Luaji r'uuhat	199
15.3.12	Luaji iče jeropluana	200
16	Kenen vägi ruadau	203
16.1	Puičenda. Millä on parembi?	203
16.2	Tuuli melliččä	205
16.3	Vezi melliččä	205
16.4	Ekskursii pekarn'ah	206
16.5	Leibä zavoda	207
16.6	Fuabrikka—kuuhn'a	209
17	Keviä ruavot školan ogordassa	211
17.1	Varuštuačemma ogorda ruadoloih	211
17.2	Varuššamma siemenet	212
17.3	Miän opitat	212
17.4	Kuin varuštua školan ogorda	213
17.5	Myttyöt pidäy luadie riävyt	214
17.6	Opitat udobrenijanke	214
17.7	Kuin issuttua i kylviä einehie	215
17.8	Einihin vragat	216
17.9	Einihin äbäzöindä	217
18	Kuin ruatah vanhemmat	219
18.1	Amerikančat diivuijah	219
18.2	Zavodalla “Krasnii Putiloveč”	219
18.3	Udarnikat	220
18.4	Meilä ei kuin heilä	222
18.5	Zavodat peldoloilla – pellot zavodoilla	222

Algusanat

Ruamma urhakaldi – kniiga toizella opaššunda vuuvella varoin piäzi ilmah vuodena 1932. Se on vielägi interesnoida lugiettavua. Se on školakirja – silloin oli karielankielizii lapsii da heillä tarittih opaštusta karielaksi. Siinä on lugiettavua lapsilla, hyövyllistä tieduo tervehyöstä, tehniekasta, ruadoloista da yhteiskunnan toiminnasta, vahnembillegi neuvottavaksi. Da joga välissä poliittista propagandua ičellä da kodih viedäväksi. Ka kirjan olemassaolendan perusta on kirjahmaltajan karjalankielizen ristikanzan kazvattamine.

Kirjuttajat tietäh Karjalan histouriesta, tulennasta Luadogan rannoilla enzimäzen vuozituhannen loppupuolella da siidä edehpäi. Vuozituhanden vaihtundasta edehpäi karielazien eländykohtah tuli toizii reviiran levendäjii, švedat (ruoččilazet) da hormat (venäläzet). Cituattoja kirjasta:

- Vuozituhanden algu: *Švedat i hormat rigeneh vojuidih toine toizenke karielan mualoista ...*
- *Šuuri paikka karielan mualoida oli otettu hormin muakunnalla ...*
- *Rigeneh karielazet noustih hormilla vastah ...*
- *Kuda kumbazet karielat uijittih elämäh švedoin muakundah, štobi piäššä näistä voinista ...*
- *Švedat napadaidih karielazih, gruabittih hiän taloloida i tapettih kaikkie kylän eläjie ...*
- *Jogohine staraičči kuin voit enämmän kerätä karieloista veduo ...*
- *Tverin luona oli šuuri läzimine, rahvas kuoldih šavoin. Šualla viršalla tyhjettih paikat ... Hormin pravitel'stva tällä tyhjällä paikalla työndi karieloida elämäh ... Enämmät puolie karieloida tuldih elämäh Tverin gubern'ah ...*

- *Spokoinoimmakši ozuttuači eländä karielazilla uvvella kohalla . . .*
- *No, spokoinoinna oli vain ylen kodvazen. Väliän kaikin hyö puutut-
tih bajarsinan, da udielan nevol’ah . . .*
- *1900-luvulla tulduu: Školua oli ylen vähä i niissä školišša opašettih
vain hormiksi. Paginasta omalla kielellä štrahuidih i nakažittih . . .*
- *Kaikešša omašša ruavošša cuarin pravitel’stva tahto niin kažvattua,
štobi nacmen’šinstvat huijuštuučettais omua kieldä. Hiän tahto kaik-
kie naciiloida vägeh hormauttua . . .*
- *Stanovoin šana karielazella: Ei ruohkie koiran kielellä paissa! . . .*
- *Bajarin sana: Mužikkua opaštua, kuin kondieda čiepištä laškie . . .*

Cuarin valda sordui 1900-luvun allun revol’ucieloih. Bol’ševikoin revol’ucien 1917 jälgeh Veniällä jatkuttih voinat ruskieloin i valgieloin armieloin välillä vuodeh 1922 suate da šen jälgehgi mua oli jagavunnuh. Bol’ševikoin propagandas linnalazet ruadajat oldih edujoukkuo, suuri muanruadajien joukko vaigiemmin kuhkutettava, sorretut kanzallizet vähembistöt oldih vähävägizimmät. Lenin muanitti vähembistölöi revol’ucien puolella. Sih varoin 1920-luvun loppupuolella allettih suuret kirjajhalmartokampuaniet, kumbazissa kymmenet kielivähembistöt suadih kirjakieli da omakieline školaopastus.

Vuodena 1931 Tverin karielazilla “karielautandua” vedämäh kučuttih piiteriläine lingvista Dmitrii Bubrih. Puolessakymmenessä vuvessa äijän opastunda da muuda kirjua Kerrittihgi painua da muitegi kielen stuatusua nostua, kui *Ruamma urhakaldi* kirja ozuttau.

Karielan respublikassa aziet mendih toizeh rukah. Lenin kuččui respublikan vedäjiksi suomilazii, kumbazet ei pietty karjalan kieldä oigiena kielenä. *Ruamma urhakaldi* kirjassa kirjutetah: *Kaikki karielazet opaššutah finnoin kielellä, kumbane on heiläh maltavembi hormin kieldä.* Oligo tässä vähäine ironieda? Sen jälgeh ku 1935 suomilaine vluasti oli erotettu da (myöhembi) kaznittu, Bubrih kučuttih 1937 Karielan respublikah karielan kirjakielä kehittämäh da kariela hyväksyttihgi virralizeksi kieleksi. Vuodena 1938 Bubrihua pandih tyrmäh – passibot hyväsvuavos. A vuodena 1940 toizen muailman voinan allettuu karielan kieli menetti virrallizen kielen stuatusan da vanhembii kiellettih pagizomasta karielaksi. Kielipoliteikka järelläh siirdyi cuarin aigah. Ruvettih luadimah veniänkielistä neuvostoristikanzua.

SYVÄINDÖ

xiii

Ruamma urhakaldi kirjassa on kolme ozua: *Obšestvovedenija* (yhteiskundatiedo), *Jestestvoznaniija* (luonnontiedo) i *Truda* (ruado). Enzimäine oza on poliittista propagandua da revol’utsiivoinan histouriedu. Toine oza on tervehystieduo da luonnontieduo sen aigazien tiedoloin mugah ga vielägi pädijiä. Kolmas oza opastau monih ruadoloih da ruadoelokseh, školan jälgehizeh elaigah. Tämä kohta muheloituttau: “Jogo školalla pidäy vodie krolikkua. Bol’ševikoin partiin čentral’noi kormitetta i rahvahan komissuaroin sovietta piädäkautti annettih postanovlenijan krolikoin vodindah näh. Täššä postanovlenijašša on käškietty školalla zavedie krolikkua”. Mikromanageroindua. Sekcielöin lopus puaksuh on lozungoi, ezimerkikse: *Meilä ni yhtä vuakšua vierašta muada ei pie, no i omua muada ni kellä ni yhtä verškua emmä anna.*

Kirjan kielen modelina on olluh Tolmačun murreh. Školakieliopin enzimäine oza valmistui vuotta myöhemi. Kirjaimikko, hot’ latinalaine, eroi nygöi 2000-luvulla käytetystä nämis kohtis:

Tver 1932	С с	Ç ç	Ş ş	Ž ž	Ь ь	Ј
Nygöi	Č č	C c	Š š	Ž ž	I i	'

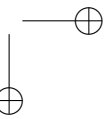
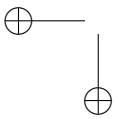
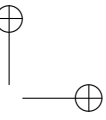
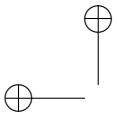
Čökkehetön j on pehmenysmerki, sanoissa *avttua*, *ruadav* kirjain v pidäy muuttua u:kse. Erähiči oli vaigei piättiä, ongo veniän *ja*, *jo*, *ju*-kirjaimista tulluh j pehmenysmerki vai j. *ss’* pidäy kirjuttua *s’s’*. Nenga *anduassja* muuttuu muodoh *anduas’s’a*. Kaikkiedah oigiehkirjutuksen muuttamine on tuonnuh puolikymmendy muutostu joga rivillä. Hairavuo varmah on jiännyh.

Olgah tämä kniiga kuhkutus tuttavoiduo 1930-luvun kielipolitiiekkah, školakirjoih da muuh kirjalližuoh. Olen edituinnuh kolme 1930-luvun kirjua 2000-luvun lugijoilla:

- A.A. Beljakov, P.G. Gribkov, V.S. Smirnov, K.F. Smirnova: *Ruamma urhakaldi – luvendakniiga toizella opaššunda vuvvella varoin*. Mosoblispolkoman izdatel’stvan karielane otdelenija Lihoslavl’a, 1932; Samizdat 2023.
- D.V. Bubrih et al: *Bubrihan yhtenäne karjalan kieli*. Samizdat 2022.
- A.V. Šestakov: *SSSR:n historiija – lyhyt kursa*. Karel’skoi gosudarstvennoi izdatel’stvo, 1937; Samizdat 2023

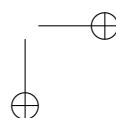
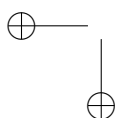
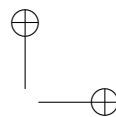
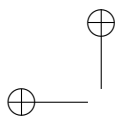
Kuopiossa 10.7.2023

Martti Penttonen

Oza I

OBŠČESTVOVEDENIJA

Lugu 1

KUIN ELETTIH RUADAJAT I MUANRUADAJAT ENNEN

1.1 Pengeren luona

Ikkunoin alla, pengeren luona, istu Iivana diedo. Ymbäri hänestä keräyvyttih lapšet. Lapšet veššäläldi šaneldih diedolla, kuin hyö skolassa opaššutah. Diedo tarkah heidä kuundeli i šanou:

“Hyvä teilä on opastuo. Sovietan vluasti nyt teih näh huolutteliečou. Ei šidä iellä ollun.”

“A mintän soviatan vluasti iellä ei huolutteliečen lapših näh? Kyzy pikkarane Van’a.”

Vanhemmat lapset logahettih nagramah, a diedo muhahti i šanou:

“A žentän, što iellä ei ollun sovietan vluastie. Nyt parahie tovarissoida valličemma soviettah. Iellä eulun niin.

Vluastie ei vallittu, a naznuačittih ylembiädä. Cuar pani ministroida, ministrat gubernuatoroida, gubernuatorat ispravniekkoida. Ispravnikka oli šuurin nacal’nikka ujezdassa. Hänellä oli abuniekka stanovoi kumbane oli nacal’nikkana monella volostilla. Kaikkih näih dolžnostiloih pandih vain bajariloida.”

“Iivana diedo, a ken kylässä oli vluastina?” kzyyttih lapset. “Vuota, vuota šanon i kylän vluastih näh.”

“Kylässä i meilä komanduičči stuarosta. Hiän i shodkua keräi i veduo meistä terebi. Keštä ei stuarostalla šuanun ottua veduo, nin kučču abuh staršinan ur’atnikanke. Ur’atnikka oli šuuriin poličiin cinu volostissa.”

“Staršina oli volostilla vanhemi. Rigeneh staršinalla abuh tuli stanovoi sražnikoinke (voružituoit palkatuoit miehet starovoilla abuh). Ei kerdua sražnikoin pletit vinguttu mužikoin sellin piällä, liijan puuttu niillä kellä eulun millä veduo makšua.”

“A stuarosta oli mužikoista vallittu?”

“Mužikoista poigane.”

“Mintän hiän tämän pattehuoh veduo keräi?”

“A žen tän, što stuarostaksi i staršinaksi vallitteh vain kulakkoloida. Hyö oldih yhestäh bajariloinke i vluastinke. Nyt keyhie da ruadajie vallitah, a iellä täh näh i duumaija ei voinun. Ni kunne miän veli keyhä ei mahtun. Vain nimi oli što stuarosta da staršina oldih vallittu. Ei mielly vallittu stanovoilta, hiän toizen käsköy vallita. Stuarostasta cuarih šuat vluastina oldih bohatat. Kaikki zakonat oldih kirjutettu bohatoin puoleh. Ličattih keyhie. Oh kuin ličattih.”

Diedo iäneydy. Hänellä vielä enämmäldi rupistu očča.

1.2 Kylän shodušša

Dedo, dedo
Makša vedo
Tullah stražat
Myvvät važat

Stuarosta pattiemma i pattiemma keräi veduo. No tämä ei auttan. Mužikoilla eulun millä makšua. Kyläh tuli stanovoi stražnikoinke. Des’atskoi¹ keräi

Mužikat i leššet pöllästynnyöt hil’l’akkazeh issuttih i seizottih peritissä. Stanovoi vihaz’anke ihonke hormiksi rätky stolan tagana:

“Työ veduo että makša ... Työ vastah vluastilla ... Da mie tiät jauhoksi hieron. Alasti jätän ... Jälgimäzeh rihmazeh šuat kaikki myön, a löyvän vedoh varoin.

Ei kaikin maltettu midä hiän pagizi, no kaikin varattih hänen rätkyndiä, haukundua. Hospodi, midä vielä i liennöy virki karielaksi ken ollou uglasta. Stanovoi ruskoi. Syllet brizgutah ... Iänettä! Ei ruohkie koiran kielellä paissa!

Stražnikat! Mängiä-kko tädä spiskua myöt’ nedoimšikoin taloloida myöt’. Ottakkua šiidä kaikki elot mi voit myvvä. Ei fati niistä eloloista, tuogua lehmät, lambahat.

¹Pieniin policiin vluasti kylässä.

1.3 Torrut

Pyhäpäivä. Jumalan kumardelijat tuldi kiriköstä. Stuarostan pihalla kuulu röngyndä i rätkyndä.

Stanovoilla jalloissa kumardeliečči leški Pedrišihä. Itkien hiän stanovoilda pakkoi:

“Varazeni elä ota vazua. Lapšet jiähäh nällällä. Možot löyvän keldä vellaksi ... Makšan nyt p’at’orkan, a ostuatkat jälgeh tuon.”

Stanovoi rätkähti:

“Eu midä röngyö. Jesli puolen čuasun jälgeh et tuo dengoida vazan myön i iččieš tyrmäh issutan”

Pedrišihä, kun houkennun hyppeli kyliä myöt’ ečči dengua. Dengua viizikön häneliä ando luavoššikka.

Kallehet nämä liettih dengat. Tyttözen palkai kazačihaksi, niitto i rugehen leikkavoaijakši i vain seiččimeštä rubl’ua. Tämä ruado vähä — vähän — muilla makšo kaheksantoista rubl’ua. Tuli Pedrišihä huamistun shoduh. Ando viizikön stvarostalia. Mänöy vazast’a ottamah. A vazast’a armastelou kulakko reunahizesta kylästä.

Kumbane Pedrišihällä i šanou:

Mie šiula Vasiljovna autallin veduo makšua. Vazazesta kolmikon makšoin šiun veduo. Elä žualivoi mie hänestä hyvän lehmän kažvatan.

Kyžymizet

1. Ken upravl’aičči ruadajilla i muanruadajilla ennen?
2. Ken upravl’aiččou sovietan muakunnalla?

1.4 Linnašša ruadoloilla

Ei hyvä eländä, a nälgä i hädä ajo Miitrein linnah. Äijä Miitrein nägözie keräydy linnah. Ei väliän hyö löyvetty ruaduo.

Miitreillä ožitti — kahen nedelin jälgeh hiän löydi ruavon kuvonda fuabrikalla.

Vähän ihaššutandua toi tämä oza. Makšettih vähän. Nasuli, nasuli fatti vain iččiellä. Faterasta eulun millä makšua, magari fuabrikassa. Niin že i muit muattih, fuabrikašša da vielä perehiinke.

Ken ammuin ruado izändä laski heidä kazarmoh fateralla. Jogo komnatassa šyötteliečettih kakšin einin nelliin perehin. A faterasta otti äijin. Harčuna oli rugehine leibä, rigeneh rieška, da ruožmikaš soman piä. Harvazeh herneh rokka einin liha rokka potrohoista.

Kaikkie tavarua pidi ostua izännän laukasta kahta kallehemma. Barissa mäni izännällä kormanih. Ruadajih štruavua pandih kaiken tuačči: myöhemmä ruavolla tulennasta, ruavosta dengoin pakkuonnasta, ei ylen hyvästä ruavosta, kirakaldi muasterilla šanonnasta. Rigeneh ei izändä ruavosta makšan, a vielä ruadaja jäi velgah izännällä.

Ruattih enzistäh 14 čuasuloin suutkissa, a šiidä ruvettih 12 čuasuloin. Ruadajat viikon borčuidih, štobi ruadua 10 čuassuo.

Tämän že viikkohuzin ruattih i lapšet. A kuin šattuäčet ruaduas’s’a nin izändä pagizomatta ajo šiun ruavolda i muuda ni midä.

Jygie miula on ruadua, a kuin lapšilla da naizilla tädä ruaduošuu iznessie. Pidi omalla mielellä rigeneh Miitrei. No iznessittih. Kuolomizih šuat ruattih, da iznessittih.

Luja silloin vielä oli bajariloin da burzuiloin vluasti. Ruadajilla vähä oli vägie borčuija kapitalistoin da bajariloin vluastinke.

Tuli Miitrei kezäksi kodih. Toi kymmenikön dengua. Perehellä i jauhoziksi ei fati.

1.5 Zabastouka (Ruadajan šanelenda)

Ruavoin mie Tverissä Morozovan kuvonda fuabrikalla. Tämä oli ei ruado, a pahembi kuatargie:

Siiričči direktorasta einin muasterista projit, — šuapkuu et heitä štruava makša. Fuabrikassa äijäldi pagizet — štruava makša. Muaniteldih i palkan makšannasta, da i makšetteh yhen tyhjän. Ruatatettih kuin žiivattua, da nyt i žiivattua sih rukah ei ruatateta kuin meidä silloin.

Oli zavodalla puolikymmendä maltajembua ruadajua. Tarittih meilä ruado hyllätä i ruveta lugiečomah, administračijanke (načal’stvanke).

Viikon peitokkali suml’aiččima tädä, azieda. Täh näh ei voinun pais-
sa kohaldi. Näistä, azeista Siberih kuartargilla työnnettih, einin tyrmän
issutetteh.

Niin vähän ruavosta maksettih, a tässä vielä puolennettih ruavon hin-
nan. Tämä kuin voida tuleh lizäi. Ruadajilla tirpanda lopni. Hylläkkiä
ruado! Astukkuu zavodan pihalla! Vain stačkalla (zabastoukalla) voit
ruaduo kebendiä!

Kaikin kerävyttih fuabrikan tanhuolla. Paistih midä hyö ruvetah
administračiilda triebuimah. Mittä ei zavodita ruadua.

Ei proidin i puolda čuasuo, kuin avauvuttih fuabrikan verejät. Vere-
jistä hebozilla karahettih kazakat, pl’otkinke. Myö luottuačima ken kunne.

Lujah puuttu kuda kellä. Miula šiidäsuat on rupča kulmalla. Silloin
mie enžimen tiijuššin min pattihuot ollah kazakoin pl’otkat. Toissa piänä
lieni lähtie ruavolla. Männä tuas vanhoih längilöih.

Monie tovarissoida ei nägyn ruavolla. Hiät issutettih, a kumbazet
jälgeh työnnettih Siberih.

Tällä kerdua miät voitettih. Pravitel’stva, autto voittua. Rubiem-
ma pravitel’stvalla vastah borčuimah. Borču vasta zavoidečou. Kačomma
vielä ken jällicesti voittau.

Paistih pimeissä uglazissa ruadajat.

1.6 Tažuanda

Pimie šyvyš yö. Kaikin kyläššä muatah. Vain yheššä talošša vähäzeldi piiguou teppone. Pertiššä muattih. Kolmen keššä, siirdyn ikkunan luoda, stolan tagana, hil'l'akkazeh paistih.

Täh rukah miät bajari šuattau kaikki pakkuomah. Mečät kisko, parahat muat kisko, nin vähä vielä hänellä, joven zaplotti, kaikki pokossut upotti, tirpua enämbi ei voi. Pidäy hänenke ei suudun vuoh borčuija. Suudu nagoli on bohatoin puoleh, pidäy omalla suudulla. Tädä i toizet mužikat paissah.

Nu midä myö voimma ruadua? Kyzy nuorembi brihačču.

A ka midä. Työ kuuletta midä muuvualla ruatah. Poltua bajariloin imen'oida, vediä ičciellä meččiä, i kiskuo muat. Ka midä pidäy ruadua!

Kodvan issuttih iänettä. Jogohine duumaičči kuin tämä luadie. Jälličešti rešittih ših rukah luadie: poltua melliččä, laškie vezi jovešta, i mužikat pyrittiä bajarin meččiä vedämäh. Štobi tämä ois peittoaziena riädiečettih: yksi poltau melličän i laškou vejen, toine vardeiččou, štobi ei ni ken šidä nägiis, a kolmas tappau žen, ken tijuštou i rubieu täh näh pagizomah načal'stvalla. Štobi tämä ois luajittu kaikin šyödih näppizin muada.

Piigui teppo, lipetti, i šambu.

Toišša yönä, konža mužikat vaibunnuot vediäššä kodih bajarin meččiä, lujah muattih, kaiken kylän valgai šuuri palo bajarin imenjalda.

1.7 Iinigäzet vihaznikat

Linnašša izändänä oldih fabrikantat, i zavoššikat, a kyläššä pomeššikat i kulakot. Yhteh, azieh hyö kaikin sremiečettih kuin enämbi ruattua ruadajie i vähembi makšua.

Vain šiinä oli väli: linnašša kaikki ruadajat oldih palkuačennuot izännöillä. Heilä ei ollun omua ni miittynästä srumentua, hyö izännättä šiiričči ei voidu ni midä ruadua. Žen tän heidä izändä kuin mahto niin i eksploatiruičči prisvoji hiän ruaduo. Toizin oldih, aziet kyläššä. Hressiännöillä oldih omat srumentat (astova, adra, žiivatta, siemen leibä i muut).

No kaikkie midä pidi muada ruaduas’s’a heilä, äijillä ei fatainun. Ei fatainun heilä muada, pokossuo, siemendä leibiä, ei fatainun vedoloh dengua. A hressiännä näidä otti vellaksi pomeššikoilda i kulakkoloilda. Kallehesti hyö autettih hressiännöillä. Ijän mužikka oli vellassa, kaiken ijän hiän ruado pomeššikoilla, da kulakkoloilla.

Yhtä, azieda tiettih linnan i kylän izännät. Kuin enämmäldi eksploatiruija niidä ken heih hädädydy.

Linnašša ruadajat, a kyläššä kazakat, keyhät i keškikerdazet, niin že yhteh sremiečettih. — Piäššä eksploatiruinašta. Lietä ičciellä izändänä; fuabrikalla i zavodalla, mualoilla i mečillä. Ruadajat i izännät — on kakši iinigästä vihazniekkua.

1.8 Šuuriin pomeššikka

Jogo kylän luona, parahat mečät i muat oldih udel’noit. A ken oli izändä näillä mualoilla i mečillä? Kuin työ duumaičetta?

Että lie keksin, nin šanon – cuari. Cuarin muat i šanuočettih udel’noiksi. Hiän oli suamoi bohatiin pomeššikka. Hänellä oli miljonoida destinöidä muada i meččiä, šadoida fuabrikkoida i zavodoida. Zavodat oldih ei vain miän muassa, no i muuvalla.

Japonien voinassa, japončat hänen zavodalda Angliista ošsettih puuškie i, ammuksenneldih miän salduattoida. Puuškin myöndä cuarilla toi äijän bariššua, a salduattua ei pidän oštua, äijä oli ruadajilla i hressiännöillä poigua . . .

Kaikki zakonat i por’uatkat oldih niin luajittu, što hyö vardeidih cuarin da bohatoin eloloida. Autettih heilä enämmäldi bohattuo.

Ei vain yksillä zakonoilla vardeidu hyö omie eloloida. Cuarilla oli äijä poličeiskoida, žandarie, sražnikkua. Hyö ylen pattiöldi sprav’aiččiečettih niinke ruadajinke einin hressiännöinke, kumbazet stačkan vuoh tahottih ruaduo kebendiä, einin omie mualoida pomeššikoilda kiskuo.

Rigeneh štačkat šuurettih i hressiännät, ynnäh kissottih pomeššikoilda mualoida i meččie. Sražnikat da ur’atnikat i poličeiskoit ei voidu sprua-vieččie ruadajinke. Työnnettih “buntoušikkoida” smirimäh salduattoida vintoukinke, da kazakkoida pl’otkinke.

Mintän salduatat mändih, ammuksendelomah omua velle?

A žentän, što hyö vielä vierittih pappiloida, riähkiä varattih. Kaiken ijän heidä opašsettih sluuzimah cuarilla, da vierošta. Počitajja cuarie, opašsettih heidä, kuin muallist’a jumalua. Ei vielä iellä tietty, što jumalua eu.

A toiziksi, i vielä enämmäldi žentän, što komanduidih heilä ofčerat, generualat – pomeššikoin poijat, da pomeššikat. Šie et ammu, siun ammutah. Salduatoilla varoin oli žen muone zakona. Niin i auteldih toine toizella: cuari pomeššikoilla. Pomeššikat cuarilla.

Kyžymizet

1. Kuin elettiäh pienet nacional’nostit?
2. Kuin eliäči ruadajilla linnašša?
3. Kuin eliäči muanruadajilla kyläššä?
4. Midä ruattih ruadajat i muanruadajat, štobi kohendua eländä?

1.9 Kuin elettiäh pienet nacional’nostit (narodat)

Miän tuatot elettiäh hormin muakunnašša, no iččiedä hyö ei lugiettu hormiksi. Hyö šanuočettih — karieloiksi. Hyö oldih toine naciai (rahvas) ei kuin hormat.

Hormin muakunnašša — toizie naciiloida oli ylen äijä. Hormilla ruadajilla i hressiännöillä ei ollun ni myttynäzie pravoida. Vielä oli pahembi ruadajilla hressiännöillä ket oldih ei hormin nacional’nostie.

Näidä nacional’nostiloida kučuttih inorodcoiksi. Inorodcana oldih karielat, ukrainčat, baskirat, jeyreit i muit. Nyt heidä šanotah pienemmiksi nacional’nostiloiksi. Hormiksi — nacmen’šinstvo.

Nacmen’šinstvat — iellä ei kuuldu, štobi heidä kučuttais oman rahvan nimellä. Kaikilla nacional’nostiloilla oldih annettu riäžitändä nimet. Nimitettih karielazie karl’akoiksi, jeyreilöidä žiidoiksi, mariicoida čeremisaksi, nenoida samojedoiksi.

1.10 Mintän keyhyttih nacmenat

Nacmen’šinstvat oldih ajettu paremmilda mualoilda, kumbazila hyö ennen elettih. Ne muat oldih annettu, hormin pomeššikoilla da kulakkoloilla.

A pahemmista mualoista veduo makšettih enämmän, ei kuin hormat hyvistä mualoista. Opaššanda azie oli vielä pahemmin čem i hormin eläjillä keššeššä. Školua oli ylen vähä i niiššä školišša opaššettih vain hormiksi. Pagineasta omalla kielellä štrahuidih i nakažittih.

Kaikešša omašša ruavošša cuarin pravitel’stva tahto niin kažvattua, štobi nacmen’šinstvat huijuštuačettais omua kieldä. Hiän tahto kaikkie naciiloida vägeh hormauttua. Kaikkie vejettih omah vieroh. Toizin vieroloin piällä nagretteliečettih. Šalvattih hiän kirikkölöidä, pappiloida työnnettih kuatargilla.

“Inorodcinke” pravitel’stva ei ni midä lugieččen. Inorodcilla enämbiä ei šuanun tirtua i hyö nouštih vojuimah cuarin pravitel’stvalla vaštah. No tämä nouzenda oli smiritty. Äijä oli valettu nacmenoin verdä smirieššä.

1.11 Kuin Tverin luoh popadittih karielat

Enämbi kolmie šadua vuotta karielazet elettih Oniegan i Luadogan järvi-löin luona. Hiän randa oli bohatta kalalla, zvierillä, rauvalla i muulla.

Švedat i hormat rigeneh vojuidih toine toizenke karielan mualoista.

Jogohine staraičči kuin voit enämmän kerätä karieloista veduo. Karielan eländä oli ylen paha.

Kuda kumbazet karielat uijittih elämäh švedoin muakundah, štobi piäššä näistä voinista.

Šuuri paikka karielan mualoida oli otettu hormin muakunnalla. Švedat napadaidih karielazih, gruabittih hiän taloloida i tapettih kaikkie kylän eläjie. Ei annettu potačkua i hormat. Rigeneh karielazet noustih hormilla vastah.

Tverin luona oli šuuri läzimine, rahvas kuoldih šavoin. Šualla viršalla tyhjettih paikat.

Hormin pravitel’stva tällä tyhjällä paikalla työndi karieloida elämäh.

Kakši viigodua tästä oli hormin pravitel’stvalla. Parahilla karielan paikoilla ruvettih elämäh hormat. Tiälä Tverin luona karielazet ruvettih tyhijildä paikoilta veduo makšamah.

Spokoinoimmaksi ozuttuači eländä karielazilla uvvella kohalla.

Enämmät puolie karieloida tuldih elämäh Tverin gubern’ah.

No, spokoinoimma oli vain ylen kodvazen. Väliän kaikin hyö puututtih

bajarsinan, da udielan nevol’ah.

Šuuri nevol’a lieni karielalla eliäššä hormilla keššeššä. Okt’abrin revol’uciih šuat karielazet oldih nagrona i vevon makšajana cuarin pravitel’stvalla.

Vain Okt’abrin revol’ucii ando karielazilla vällän i abun opastuo omalla kielellä, kažvattua omua kirjutusta i piäššä iellizestä keyhyöstä.

1.12 Papit cuarin abuniekat

Papit oldih suamoi bohatoin abuniekat, vernoit cuarin i bohatoin slugat. Hyö kuin špionat nuuheldih, ei go miššä bohatoilla i pravitel’stvalla vastah paissa. Ei go miššä kerävyvtyä ruadajat zabastoukua organizuimah, ei nin hressiännät bajarin mualoida kiskomah.

Riähillä ollešša, kyzeli et go midä pahua duumainun, einin luadin cuarilla i bajarilla vastah. Vähä maltollizet šanottih, kaikki sanottih midä heilä hengipaikalla oli.

Pappi toišša piänä nämä ur’atnikalla šano. Žen vain i näit šidä miestä.

Pappi paginoišša nagoli rahvasta aleutteli. Tirpakkua tiälä on eliä paha, nin žen tuačči hyvä liey eliä tuošša ilmassa. Rubietta hyvyttä eččimäh lienettä bajariloilla da cuariloilla vastah – paha liey teilä tuošša ilmassa. Rubietta palavašša ruvašša kiehumah, kuhmua riehtiliä lizaimah.

Cuari on jumalan seizattama. Hiän on mualla, a jumala taivahassa.

Ken hänellä vaštah mänöy že i jumalalla vaštah mänöy. Šidä i školašša lapšilla jogo päiviä matkutettih. Ei tietty vielä trudeččijat, što jumala on keyhin pöllätyksena bohatoilla käziššä.

Riähkiä varaittih. Duumaidih, što tovestah jumala on. Vain okt’abr’an revol’uciiin jälgeh trudeččijat massat tiijušettih pravvan.

Cuarilla jällesti i mužikoilda piästä kirboi jumala. Näin toizin mualoin papit muaniteldih rahvasta. Kapitalističeskoiloišša muakunnoissa vielä i nyt muanitellah trudeččijoida jumalan nimellä. Miššä jumala ei auta – štikka abuh tulou.

1.13 Varattava azie

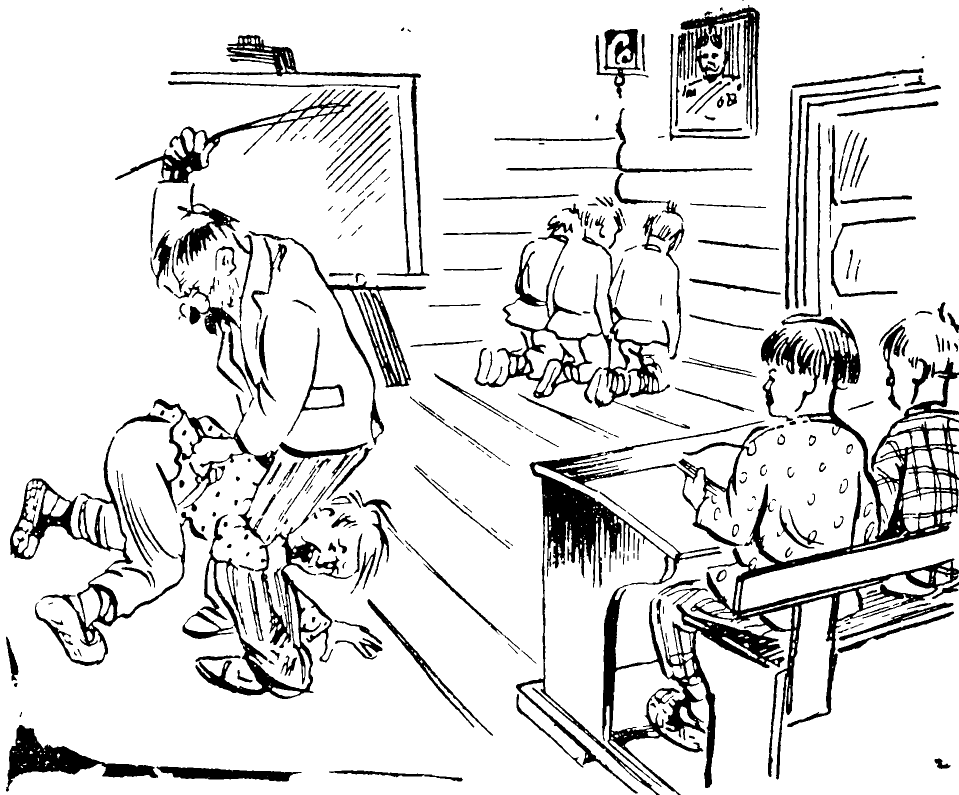
Varattih pomeššikat, da kapitalistat opaštua trudeččijua rahvasta. Äijälädi varattih.

Vain šuuri hädä kirja miehestä zastuavi heidä opaštua trudeččijoida. Ruvettih avuamah skolie kirikkölöin luoh, kaikella prihodalla yksi škola. Ennen voinua vain kuda miššäi avauvuttih zemskoit školat. Yksi einin kakši školua volostissa.

No elgiä työ vain duumaigua, što šielä tiijändiä lapšilla annettih. Ei annettu. Kaikkie šuurembi zaduačča niillä školilla oli ze, štobi kažvattua nuorizo jumalan varaja, cuarin počitaiččija, — tyyni ruadaja kapitalistalla, da pomeššikoilla. Opašsettih saltarie lugomah, molitvoida i vähäzen kirjah.

Vielä vähembi školua oli nacmenoilla varoin. Varaji cuarin vluasti, što trudieččijat lietäh kirjämiehet i keksitäh kaiken hiän motuksen. Ei sillon liene vägie täh rukah eksploatiruija trudieččijoida. Varattih trudieččijoin maltevundua. Varattih, što trudieččijat luvvah hiät omilda nissoilda i proijitah hiän hyvät päivät.

Mužikkua opaštua, kuin kondieda čiepištä laškie, paistih bazarit. Žentän oli miän mua kirjattoma i pimie, nälgähine i redukas.

1.14 Enämbi tirpua eišua

Nällästynnyzillä i ribeydynnyzillä ruadajilla i hressiännöillä jogo päiviä kažvo viha eksploatatoroin piällä.

Linnašša rigenemmä ruadajat luajittih zabastoukoida. Opašuttih kazakoin i zandarmoin pl’otkih i ruvettih heidä vastualemah kivilöillä. Varušettih i oruž’ua šuurih bojuloih varoin.

Kyläššä hressiännät poltettih pomeššikoin usuad’boida, otettih iččiellä leibie, vejettih meččiä i ajettih pomeššikkoida imen’oista.

Monišša kyliššä hressiännät borčuidih ei vain pomeššikoinke, a i cuarin vluastinke.

Mikul’naššä, nygystä Tolmačun raionua, kylä shodušša postanovittih i kirjutettih prigovorani:

“Ei pie meilä cuarie emmä rubie makšamah veduo i ni mittynäzie toizie nalogoida. Emmä rubie cuarilla andamah niekruttua salduataksi. Lähizen bazarin pokossut i mečät otamma iččiellä makšotta.”

Tämän nägözie prigovoroida oli ei vain Mikul’nalla, a kaikkie miän muada myöt’.

Mintän tämän rohkehune rahvas liettih? Ei ammuin hiän varaji riähkiä i načal’stvalla vaštah šanua šanuo.

Ruadajat luajitah zabastoukie, toratah cuarin — otr’uadoinke. Hressiännät poltetah imen’oida. Päivällä shodušša šanotah, što ei pie cuarie emmä rubie makšamah. Mintän?

Yhen muone kuolla. Täššä kuolemma nin tiijimmä hos min tuačči. Enämbi tirpua eišua. Šanottih ruadajat i mužikat.

Kyžymizet

1. Mintän pienemie näčional’nostiloida cuarin pravitel’stva kučču riäzi-tändä nimellä?
2. Kuin ekspluatiruidih pienie nacional’nostiloida cuarin aigah?
3. Kuin papit autettih ekspluatiruija pienie nacional’nostiloida?
4. Mintän cuarin pravitel’stva ei andan nacmenoilla opaštuo omalla kielellä?

1.15 Enžimäne revol’ucii

Janvari kuulla 1905 v. Piiteriššä ruadajat ruvettih bastuimah. Pakottih pravitel’stvalda kebendiä omua eländiä.

Kebennystä pravitel’stva ei andan.

Kaikin ruadajat hyllättih ruavon. Fuabrikat pietyttih. Raudatiellä mašinat pietyttih. Pravitel’stva pöllästy, toivotti kebendiä ruadailla eländiä.

Täh aigah tuli Lenin rajan taguada i šano ruadajilla.

Elgiä duumaigua, što cuarin toivotanda liey luajittu. Cuari toivotti teilä vällyttä, no vällän toivotannan unahtau. Elgiä hylkäkkiä hänenke borčuija, varustuačekkua bojuloih. Keräkkiä oruž’ua.

Dekabr’a kuulla Moskušša zavodieči ruadajin revol’ucii. Yhteyvyttih täh revolluciih i Püiterin ruadajat.

Kodvin jälgeh pomeššikoilla vaštah noustih i hressiännät.

Vähä vielä oli ruadajilla vägie. Myöhässyttih hressiännät avunke ruadajilla. Ličattih poličeiskoit da žandarit enžimäzen revol’uciin.

Äijä parahie tovarissoida oli tapettu niissä bojuloissa.

1.16 Revol’uciin jälgeh

Pöllässyttih cuari i buržuit ruadajie. Revol’uciin jälgeh pattieldi ruvettih spruavieččomah.

Tuhattoida ruadajie revolucioneroida riputettih. Kymmenie tuhattoida issutettih tyrmä, työnnettih Siberih kuatorgilla.

Kumbazišša kylissä mužikat ajettih bajariloida mualoilda oli työnnetty otr’uadat kazakkoida. Otr’uadat rozgiilla i pl’otkilla perrettih mužikkoida, kissottih jälgimäzie leibie i žiivattoida. Työnnettih mužikkoida Siberih kuatargilla, a muduanzie tapettih einin ijäksi issutettih tyrmiih.

Näin cuari i buržuit tahottih tynnistiä rahvašta i ijäksi jäähä iččiellä izännäksi.

1.17 Ruadajin voitto

Liettih vielä jygiemmät aijat ruadajilla. Varačummat šanottih pidäy hylätä cuarinke borčuija. Ei händä siännyttiä.

Ei niin paissun Lenin i bol’ševikoin parti. ; Revol’uciin buržuit täh kerdah voitettih, no pidäy varustuačcie toizeh revol’uciih. Toine revol’ucii voittau.

Ruadua bol’ševikoilla oli ylen jygie. Nagolo: pidi ruadua peitossa. Vain löyvettih nin prostieče omanke ruavonke i tovarissoinke.

No ei šuanun tällä pöllättiä bol’ševikkoida.

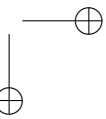
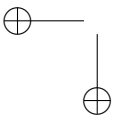
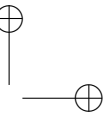
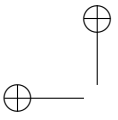
Leninan parahat učennikat oldih: Stalin, Frunze, Dzeržinskii, Kalinin i Vorošilov. Hyö peitošša lujennettih bol’shevikoin partie.

Pravitel’stva kuin zvierilöih ohottiečči heih. Ei vain yhtä kerdua issuttan heidä tyrmäh, työndän kuatargilla. No hyö sielä uijittih i tuas ruatitih revol’uciilla varoin. Hyö ruadajie i hressiännöidä piäsettih buržuiloin eksploatiruinnasta. 1917 vuvvella ruadajat ajettih cuarin, a žen jälgeh i kapitalistat i seizatettih oman Sovetskoin vluastin.

Ruadajat i kolhoznikat nyt, kuin i grazdanskoin voinan aigah, ollah valmehet mänömäh omilla vedäjillä jällesti zaščiščaimah sovietoin Rاندua, jesli meih rohkuáčetah luottuačie vorogat.

Annandat

1. Kyzykkiä vanhemmilda i kirjuttakkua kuin eletti vuarin aigah tiän kyläššä.
2. Kirjuttakkua kuin tiän kyläsovietta huoluttuačou lapših näh.
3. Luadikkua diagramma ših näh äijägo oli tiän kyläššä kirjamiestä cuarin aigah i aijägo on nyt.

Lugu 2

OKT’ABRIN REVOL’UCII

2.1 Muailman voina

1914 vuuvesta 1918 vuodeh šuat mäni voina. Šiinä voinašša, Germaniella, Austriilla vaštah vojuidih enämbi kymmendä muakundua. Vojuičči šiinä voinašša i miän muakunda.

Ruadajat i muanruadajat voinašta ei hädiäliečetty, Tämä voina pidi kapitalistoilla i pomeššikoilla,

Ruadajat i muanruadajat oldih vaštah voinala i ei tahottu männä voinah. Kapitalistoin pravitel’stva heidä ajo voinah vägeh.

Mintän kapitalistalla pidi tämä voina? A ka mintän. Kapitalistat i pomeššikat viikkoloin ruatettih ruadajie. Ruavošta maksettih, kolmie einin viittä vähemmän, min makšo hiän ruado.

Ruadajat i hressiännät ei voidu oštua kaikkie tavaroida kapitalistoil-da, min hyö heilä luajittih. Kaikkie tavaroida ei šuanun tuhota i kapita-listoilla pomeššikoinke.

Kapitalistoilla pidäy tavarän luajinda hylätä ei nin myyvä toizeh muakundan. Hyl’giät tavarän luajinnan ei rubie tulomah barissa.

Toizišša muakunnišša kapitalistoilla on žen že muone azie eu kunne myyvä tavaroida.

Kahen tuačči kapitalistoilla on viigodnoi voina azie: voinah tavarua mänöy äijä i toizilda kapitalistoilda kiskuo rinkat, kunne rubieu voimah myyvä tavarua.

Kapitalistat zavoditah voinan štobi jälgeh vielä enämmäldi eksploa-tiruija ruadajie.

2.2 Poijašta kirja

Ilda. Päiväne jo peitty mečän taguah. Naizet i ukot vaibunnuot tuldih pellosta. Simana diädön pihalla kerävyvtyt miestä puolikymmendä i tolkuidih omih azeih näh.

— Hospodi. Viikkogo vielä tämä voina liennöy, — šano Vas’ašiha. — Vanhat da nuoret jätettih kodih. Nu äijä go meilä šuau ruadua. Liey tuas talvella nälgiä nähä. I miksi liennöy zateidu tämän voinan?

— A ka miksi, — vastai hänellä vanha ukko valgienke kun hobiezenke parranke. Rahvašta äijä lieni, muada ruvettih pakuomah. Nin ka puolennetah.

Vas’s’o čikko! teilä kirja, ravistih lapšet hypäteššä bes’ouduiččijoin luoh.

Hyllättih paginan i kaikin pissettih šilmät lapsih.

— Mängiä kučutta kirjamiehen ana hiän lugou kirjan. Kirja käveli kiästä kädeh.

Keräydy vielä miestä puolikymmendä salduatihua. Kaikilla himotti tiijustua midä kirjutetah frontalda, väliän go loppiečou voina i laškietah kodih mužikat.

Tuli lugija. Avai kanvertan. Kaikin häpšiššyttih. — Kanvertalla šiämeššä vielä maraudun kanverta adressunke.

Lugija revitti toizen kanvertan i rubei lugomah.

“Armahazet tätä i mama, čikot i vellet! Konža työ poluččitta tämän kirjan jo mie rubien venymäh tuorehella mualla — tapettu”.

Vas’s’o čikko röngähti itkömäh i unohtuači. Kaikilda šilmistä tipahettih kynelet. Lugija kyynelistä läbi jatko luvendua. Mie tämän kirjan kirjutin ennen bojuh lähendiä. Prostikkua midä liennen teilä luadin pahutta. Da karielaksi oli uglazeh kirjutallettu. Vielä enämmäldi abie on kuola žentän, što kuolen niin tuačči ket meidä ijän ličattih. Elgiä luadikkua sorokustie. Papit i tiälä meidä muanitellah ruajulla, a iče blueslovitah tapandah varoin šadoida, tuhattoida. Vereh upotettih muailman.

Jo hämärdy, a itku i röngyndä vielä viikon kuulu kyliä myöt’.

2.3 Kellä min makšo voina

Kallis, ylen kallis oli verövä muailman voina.

Kymmenen miljonua miestä oli vain tapettu. A min verda on kymmenen miljonua?

Kuin kaikki tapetuot složie reunakkeh, nin lieniis tapettuo kolmekymmendä — pološtua pidahuten Tolmačušta Moskuh šuat. A kuin tapetuot

levittiä toine toizella jällekkäh nin lieinis čieppine kahella kymmenellä tuhattua kilometrua.

Seiččimentoišta miljonua miestä oli ruanittu i otettu plenah. Heistä vähä jäi eloh i vähä ken plenašta tuli kodih.

Oldih poltettu einin vzorvaidu vozduhah ynnäh kylät i linnat.

Seiččimen kymmendä miljonua trudeiččijua miestä oldih erotettu omal-
da ruavolda i työnnetty tappamah.

Kodiloih jiänyöt nähtih nälgiä i viluo. Kuin lugie nin kuoli nälgäh i viluh kolme kymmendä miljonua.

Voina makšo ylen äijän i dengana. Kuin nämä dengat, mi oli tuhottu voinah, jagua miän muan rahvahalla kuldana, nin viidiis kolmiin tuhatoin dol’ah. Pereheh viidiis, viizitoišta tuhattua.

Min makšo voina, kun kaikki kiändiä kuldah, nin ois voinun luadie kuldane purdilo, täyttiä verellä i kyynelellä i šiinä purdilossa läpehyttiä kaikki voinan zavodijat.

2.4 Kapitalistat voinašta bohatuttih

No ei kaikilla voina tuonun ubitkua. Ken häneh varuštuači i zavodi, niillä voina toi suuren pol’zan. Hyö ei nähty ni mittynästä hädiä. Hyö kaiken aijan pappiloinke muaniteldih rahvasta, štobi hyö vojuidais kuni ei voite-
ta — jälgimäzeh veri tilkah šuat.

Žuali heilä oli loppie voinua. Hyvin kanza heildä osti tavaruua, šuuret bariššat virrattih heilä kormanih. Vielä pul’l’akemmat liettih denga kuk-
karot.

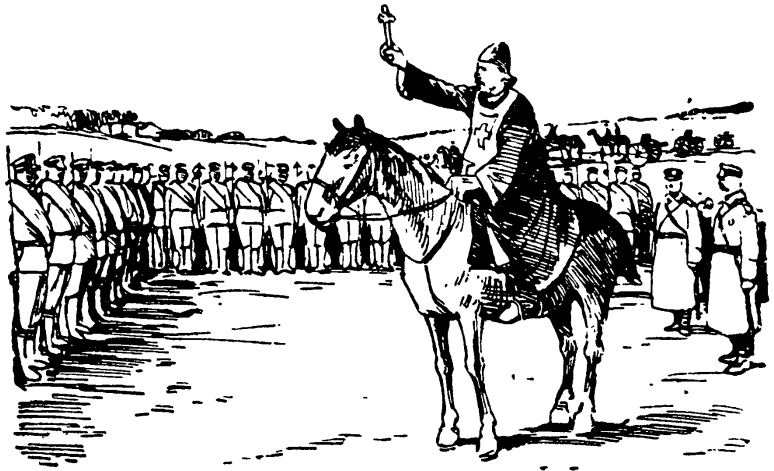
Ei ylen šuuri kapitalistoin iellä ollun Vuiskoin kulakko Hristoforova. Voinan aigah hiän sai šadoida tuhattoida. Pikkarazet kylä luavoššikkazet i ne moniin des’atkoin tuhatoin nazivittih tästä voinasta.

Kapitalistat i kulakot, rahvahan verestä i kyynelestä polučittih kuldana.

2.5 Pappiloin i kirikkölöin roli voinašša

A kuinbua papit kačottih täh voinah. Hyö vet omišša paginoišša paistih, što tappua on riähkä.

Elgiä duumaigua, što hyö oldih voinalla vaštah.

Miän papit šanottih, što jumala meilä auttau. Hyö kučuttih rahvašta, što bi murendua ei miän jumalan vieruiččijoida nemčoida. Toivotettih ruaju niillä kenen tapetah voinah.

Hyö ollah vaštah vain niillä tapoksilla, kumbane ei tuo kapitalistalla pol'zua.

Nemčoin papit niin že paistih. Jumala on nemčoin puoleh. Pidäy pergua ei kul'turnoiloida hormie.

Niin jogo vieron jumalalla muaniteldih rahvašta voinah. Papit ollah pomeššikoinke i kapitalistoinke yhestäh.

Hyö rahvahan muanivolla autetah kapitalistoilla gruabie ruadajie i hressiännöidä.

Kyžymizet

- 1) Kellä pidi muailman voina?
- 2) Midä toi voina ruadajilla i muanruadajilla?
- 3) Mintän papit oldih voinan puoleh?
- 4) Ken organizuičči ruadajie vojuimah voinalla vaštah?

2.6 Fevralin revol'ucii

Lenin enžimäne oli voinalla vaštah. Konža voina zavodiečči hiän pagizi:

Kapitalistat šuritettih ruadajat i hressiännät šinelilöih, annettih ružjat i työnnettih tappamah, žen že muozie toizien muallizie ruadajie i hressiännöidä.

Voina tuou trudiečijoilla nälgiä, viluo i gor’ua. Hyllätä pidäy voina. Ružjat, kumbazet annettih kapitalistat toine toista tappuas’s’a pidäy kiändiä heilä že vaštah.

Kolmas vuozu mäni voina.

Viikon tirpi trudiečija rahvaš nälgiä i viluo. Loppičči tirpanda 1917 vuuvella, fevral’a kuulla nouštih ruadajat cuarilla vaštah.

Cuarin abuniekat työnnettih salduattoida, da matrossuloida, smiri-mäh ruadajie.

Leninan šanat, kiändiä štikat omilla kapitalistoilla vaštah doijittih jogo salduattah šuat.

Salduatat i matrossut autettih ajua cuarie 1917 v. (28 fevrali päivänä). 12 marta päivänä ruadajat hressiännöinke, salduatoin i matrossuloin avunke ajettih cuarin.

2.7 Vluasti uuži, a por’uatkat vanhat

(Brihazen šanelenda)

Paissah kaikin vällyöh näh,
Mi že tämä, tätä on,
Ka levitetäh pletin alla
Ičes šanot mi hiän on.

Miula oli silloin 14 vuotta. Kuin nyt muissan fevralin revol’uciih näh. Tuldih viestit meih šuat, što cuarin ajettih.

Kaikin šidä vain i paistih. Vojuinnan hyllätäh, muat i mečät annetah mužikoilla. Loppieči bohatteriloin, da ur’atnikoin aiga.

Kuulemma S’olašša Kozlovalla kulakolda Ignuatovalda gruabituot elot rahvaš järelläh kisko. Nägyy tovestah rahvahan välä lieni.

Lähteih miän kylöine meččäh, halguo da hirtä šuamah. Päivän ruat-tih, hyvällä mielellä tuldih kyläh.

A kyläššä ših aigah otr’uada konniččua, Ignuatovan eloloida ečitäh. Moni miestä jo arestuidih, keldä löyvettih hänen eloloida. Kuda kedä i pl’otkitettih.

Tiijusti otr’uadan načal’nikka, što mužikat meččiä leikattih.

Arestuinnalla grozi, štruavan pani niih, ken meččiä leikkai. Leikatuon mečän käski jovella vediä. Pagizi shodušša: “Vällyys eu že, sto mualoida da mečcie ottua.”

Cuarin ajahuoh, pidäy nemča voittua. Silloin rubiemma i muah näh pagizomah. Lieni vällyys, da ei vain trudiečijoilla, paistih kyläššä.

Kyžymizet

- 1) Kellä kähzih popadi vluasti Fevralin revol’uciiin jälgeh:
- 2) Kenen puoleh oli vremennoi pravitel’sstva?

2.8 Siezdua vaš

Monda čuasuo ennen Piiterin (Leningradan) sovietan zasedan’ua ruadajat i salduatat kuulušettih.

— Tiälä lienöy Lenin.

Zualašša kuulu veššälä ravu i kähzin čilkutanda, konža Lenin mäni tribunalla.

Ka midä šano Lenin:

Tovarissat. Ruadajin i hressiännöin revol’ucii, kumbazeh näh paistih i kummast’a varušettih bol’ševikat, jo lieni.

Midä znuačiu tämä revol’ucii?

Enžistäh, meilä lienöy ei buržuiloin, a sovietoin pravitel’sstva. Meilä lienöy vluasti, kumbazen luajitah iče trudečijjat. Vanha muakunnan aparatatta liey murennettu pikku palaziksi.

Nyt miän mualla ruvetah upravl’aimah sovietat.

Tämä revol’ucii vedäy miät socializman voittoh.

Meilä pidäy hyllätä voina. Myö ehottima (predlagaiččima) muailman ruadajilla pravvakkahan miriečennän.

Roseišša enämmät hressiännät selgiesti šanottih. “Fattiu kizata kapitalistoinke, myö lienemmä ruadajinke yheššä”. Hressiännät vielä enämäldi ruvettih vierimäh ruadajilla. Myö kissomma pomeššikoilda muat i annamma hressiännöillä.

Šuuriin piäžendä nyt on ruadajin i hressiännöin yhtehys. A ruadua yheššä ruadajat i hressiännät jo zavodittih. Täh näh pagizou tämä revol’ucii.

Voitamma myö i voittau muailman proletariatta.
Olgah terveh muailman revol’ucii!

2.9 Kaikki vluasti sovietoilla

Piiterin piholla mäni boju. Ruadajat salduatat i matrossut kiirähettih kiskuo vluastie buržuiloilda i andua šinä piänä avaudunnuolla toizella siezdalla.

Siezda avaudu 25 päivänä oktjabri kuuda (uudeh rukah 7 päivänä nojabri kuuda), 10 čuasuo.

Men’ševikat i esserat siezdašta — uijittih. “Ammuin aiga uidie, važa häviey, liävääššä vällembi” — nagrettih delegatat.

Prezidiumah oldih vallittu bol’ševikat.

Rigeneh häkyttiäči dokladčikoin pagina. Nagolo ken ni olgah nouzi tribunalla uuzinke viestilöinke.

— Otettu glavnoi stuaba.

— Otetah talvi dvorčua.

Vremennoi pravitel’stva jo on arestuidu.

Piiteri oli sovietoin käziššä. No midä šanou kaikki Rosei? Midä šanou armii?

Oli 5 čuasuo 17 minuuttua, konža tribunalla nouzi kellistyn mies. Hiän häily vaivunnan tuači. Tämä oli praporšikka Krilenko.

Krilenko šäräytti bumuagazella i karbiekkahalla iänellä šano:

— Tovarissat, poluččima telegramman. Armii työndäy siezdalla tervehyttä. Kaikki vluasti frontalla on vojenno-revol’ucionnoin komitetan käziššä. Armii meistä šyöt’.

Olgah terveh sovietta—trudiečijoin vluasti.

2.10 Kuin oli otettu talvi dvorča

Vremennoi pravitel’stva pietymättä zasedaičči talvi dvorčassa. Ministrat suml’aidih kuin borčuija bol’ševikoinke.

Ei n’ukuttu i bol’ševikat. Hyö vähemmän zasedaidih, a enämmän ruattih. Varušettih ruadajie, kuin arestuija vremennoi pravitel’stva i ottua omih käzih, vluasti.

Nevalla, talvi dvorčan kohtah tuli kreisera, Aurora i oijendi puuškin n’okat dvorčah päin.

Dvorčan ieššä ploščadilla hil’l’akkazeh ajeldih bronevikat. Yksi kek-simättä kiännyldi glavnoiloin oviloin luoh.

Šielä seizottih junkerat vintoukinke. Hyö vardeidih vremennoida pravitel’stvua.

Bronevikašta ravahettih: “Pangua vintoukat bronevikalla, einin tiät kuin sorzat ammuksendelemma”.

Junkerat iänettä heitettih vintoukat bronevikalla.

Vojenno-revol’ucionnoin komitetan komissuara ando prikuazan: “Jesli pravitel’stva ei heittiäče, nin dvorčua myöt’ ruvetah ammuksendelomah

Petropavlovskoin kriegostin Auroran puuškät.”

Suml'aidavah varoin anduačou 20 minuutua.

Petropavlovskoišta kriegostišta 9 čuasuo ildua, ammuksittih. Avrorišta niinže ammuksittih, tyhjällä amunnalla.

Plosčadilla ruvettih rëbizömäh pulemjotin i vintoukoin amunnada.

Ammuksendelenda oli moni čuasuo. A ministrat nagole vielä issuttih. Kirjutettih bumuagua bumuagalla jällesti.

Polozen'a tovestah oli hyvä, vain ei vremennoilla pravitel'stvalla. Voiska hil'l'akkazeh rubei dvorčäšta uidimah.

11 čuasuo ildua dvorčah ruvettih popadimah krasnogvardeičat, 2 čuasuo 10 minuuttua dvorča oli otettu, ministrat arestuidu.

2.11 Lenin i Okt’abr’skoi revol’ucii

Okt’abriskoilla revol’uciilla rukovodi bol’ševikoin parti. Bol’ševikoin partilla rukovodi Lenin.

Konža Piiteriššä mändih bojut. Leninalla kaikkielda päin annettih tietä, miššä midä ruaduačou.

Kaikilla hiän nevvo midä ielleh ruadua. Yöt i päivät magavotta i požualui šyömättä hiän ando raspor’azen’oida.

Kyžymizet

1. Ken rukovodi Okt’abr’skoilla revol’ucijalla?
2. Konža oli annettu kaikki vluasti sovietalla?
3. Mintan ruadajat annettih kaiken vluastin sovietalla?

Annandat

1. Kyzykkiä vanhemmilda i kirjutakkua kuin proidi Okt’abriskoi revol’ucii tiän volostissa.
2. Kuin meilä autetah kapitalistoin mualoin ruadajat?
3. Kirjuttakkua kuin työ luadija okt’abrin revol’uciiin uglazen?

Vain okt’abriskoi revol’ucii ando tozinazen vällyön trudiečijoilla.

2.12 Komunistoin partit toizišša mualoissa

Kaikišša muakunnišša ollah omat komunistoin partit. Hyö kaikin ruatah yhtä azieda. Borčuijah kapitalistoin vluastilla vaštah. Puolissetah ruadajie kapitalistoin eksploatiruinnasta. Opašsetah ruadajie, kuin kiskuo kapitalistoilda vluasti. Zavodalla einin fuabrikalla ruadajilla vähän makšetah, komunistat organizuijah zabastoukie i rukovoditah näillä zabastoukilla.

Ruadajin demonstračii. Komunistat niin že ollah hänen organizatorat i vedäjät. Suamoi šuuremmakši omakši vihaznikaksi kapitalistat lugietah komunistoida. Tiijušsetah, što kumbane ruadaja on komunistana, ajetah i issutetah tyrmäh. Nällän, pletin, tyrmän i pul’kan vuoh borčuijah kapitalistat komunistoinke.

Komunistoin parti vuozii vuuvelda kažvau. Ruadajat enämmäldi vieritäh komunistoilla. Komunistoin nevvonnalla ruadaja klassa vägenöy, tämä vägendäy i komunistoin partie. Ei šua kapitalistoilla hävittiä komunistoin partiloida. Eu edähänä že päivä, konža komunistoin nevvonnalla ruadajat kissotah kapitalistoilda vluastin. Miän muan ruadajinke hyö ruvetah srojimah socializmaa.

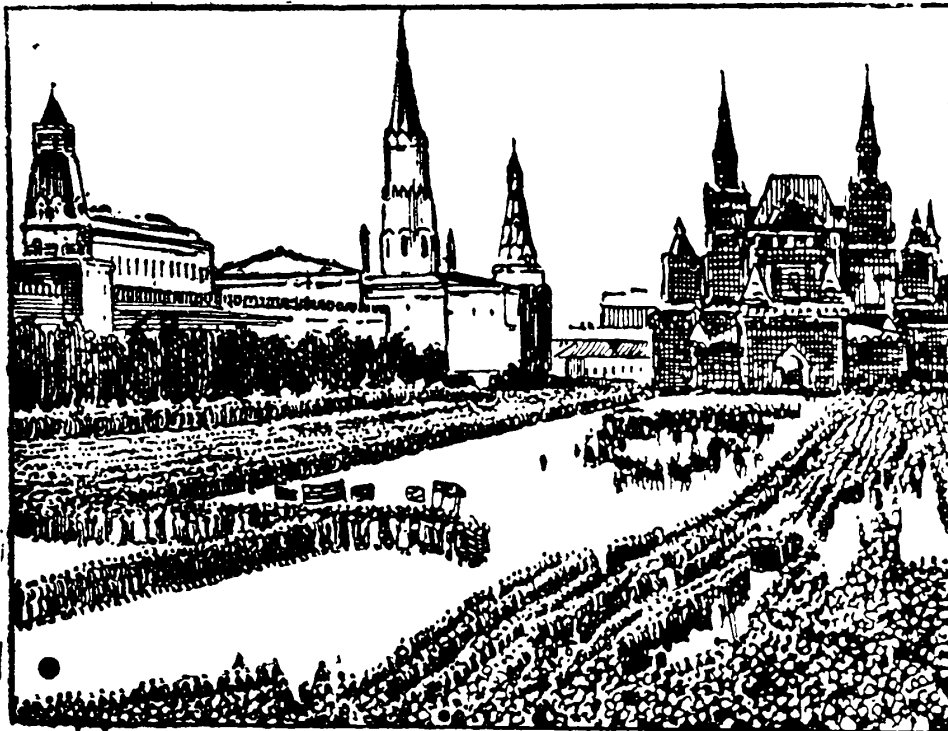
Leninan vakussanda lapšilla:

Šie kažvat šuureksi. Siula annetah ružjan. Ota ružja i hyväzesti opaššu voina azieh. Tämä opaššunda pidäy proletariilla ei ših varoin, štobi ambuo omie vellilöidä toizišta mualoista, a sih varoin, štobi borčuija buržuiloilla vastah, panna loppu eksploataciilla, pakkuonnalla, voinilla.

Lugu 3

RUŠKIE ARMII – RUADAJIN I HRESSIÄNNÖIN PUOLISTAJA

3.1 Kakši šanua

Otti sovietta vluastin omih kähizh. Šuuri huoli hänellä anduači. Kaik-

ki talohuš oli rozorittu i gruabittu voinan aigah. Fuabrikoišša mašinat kulunnuot. Kyläššä muat puušturina. Ni linna kylällä ni kylä linnalla ei voidu abuo andua. Vojuinnan hylgäi sovietta. Toizen muakunnan ruadajilla ehotti hyllätä voina. Muat kaikki ando trudiečijoilla,

— Ruadakkua, šuagua leibiä ruadajilla varoin.

Zavodi kohendua i laškie hoduh fuabrikkoida i zavodoida. Tahto kyläh tavarua, da mašinua andua. Kuin haukat luottuačettih sovietan muakundah kapitalistat. Kapitalistat, da pomeššikat nähäh, aziet on pahoin. Ei lie enämbi kenen niššalla ajua. Ruadajat i hressiännät iče iččiellä izännät.

— Nällällä morimma, vereh upotamma sovietan, a izännyön otamma iččiellä, šanottih kapitalistat i pomeššikat.

— Kaikin kuolemma, a soviettua emmä ana kapitalistalla murendua, sanottih ruadajat i hressiännät.

3.2 Kakši armiida

Kapitalistat i pomeššikat organizuidih armiida. Kaikišta miän muan rannoista, kerättih ofiĉeroida, kulakkoloida i vähän maltajie hressiännöidä. Hyö hressiännät ei tietty kedä hyö ruvetah puolistamah. Vägeh ajettih omah armiih i toizie hressiännöidä. Tämä armii šanuoči valgie armii. Kuin muššat bronit luottuačettih hyö nuoreh sovietoin muakundah. Ofiĉerat i generualat komanduujah armilla. Pomeššikat i kapitalistat pappiloinke luajitah omie por’uatkoida jällesti valgiella armiilla.

Kauhie oli toizin muakunnin kapitalistoilla. Varattih, što miän ruadajilla jällesti, hiän ruadajat luajitah sovietat. Prostieĉekkua kapitalistat kebieinke i veššelanke elännänke. Kaiken iellizen vihan unahettih toine toizenke. Kaikin kapitalistat autettih valgiella armiilla. Tulizella kol’ĉalla okruzittih nuoren sovietan.

Kyžymizet

1. Miittynäne on väli krasnoišta armiista i kapitalistoin armiista?
2. Mintän kapitalistoin muakunin ruadajat, kapitalistoin voinašša sovietanke, lietäh sovietoin puoleh?

Miän armii rubieu vojuimah šiidä, štobi lujendua miän revol’uciin šuannat vihazniekoista, kumbazet ollah miän muašša i ulgozella-puolella. Frunze.

3.3 Myö kaikin krasnogvardeičat

Uu...Uu...Uu... uuketah piettäimättä aivoin huomneksella Piiterin zavodat i fuabrikat.

Midä tämän aivohuoh zavodat kučutah ruadajie? Ei tädä tiedän ruadaja, tov. Petrov. Hiän rutoldi hyppäi fuabrikan tanhuolla. Ei šua istuo koišša, konža gudka kučču ruavolla.

Zavodan tanhuolla keräydy moni tuhattua ruadajua. Avattih mitingan. Pagizomah nouzi partin jačaikan sekretari.

– Tovarissat! Että ammuin työ ottan vluastie omih käzih. Vähäššä aigua on äijä luajittu trudieččijoin elännän kohendamizeh varoin. Tiän vluasti jo ehoti kaikilla loppie voinan. Ando muan mužikoilla i zavodi luadie por’uatkua zavodalla.

Kalmaksi kuavehtieččou miän por’uadka kapitalistoilla. Kerenskoi, generualoinke eistyy Piiterih. Hyö tahotah luadie iellizie por’uadkoida. Kapitalistat tahotah tuas istuočie miän niššalla. Ajeldih miän niššalla i fattiu. Emmä anna vluastie hiän käzih! Ravizi Petrov.

– Piiterie i soviettua puolissetah krasnogvardeičat. Heidä on vielä vähä.

Ei kerrin sekretari loppie paginua. Ravu katto hänen paginan.

— On vähä liey äijä ... Andakkua ružjat ... Työndäkkiä vojuimah ... Myö kaikin olemma krasnogvardeičat – Ravizi sobranija.

Nouzova miän voina rubieu vediäčömäh kaikella miän rannalla. Voinah varuštuačennalla ei voi zanimaiččiečie vain yhellä armiilla. Tällä aziella pidäy zanimaiččiečie kaikella rahvahalla. Frunze.

3.4 Kolčakan mobilizuinda

Kuin čolin paččahašša humistih kylän shodušša.

— Kuulovane go on azie, — pagizi nuori mies mieluz’anke ihonke. Kolme vuotta istuma okopoišša, tulou! Emmä lähe!

— Työ vain maltakkua — työnnetäh vojuimah bol’ševikoilla vaštah. Ket hyö ollah? Ruadajat, miän že vellet.

— Hyö miät piäššettih bajaršinasta, da kulakkoloista.

— A generuala, Kolčakka, midä tahtou? Kyzu i iče že vastai. Miän viällä i miän že niššalla tuaš issuttua bajarit, da kulakot. Tulou!, enämbiä ei šua tirpua.

— Kaččokua ei vain pahua midä lienis šano luavoššikka.

— Midä pahua? Šie kohaldi šanozit, vuotat Kolčakkua! Meidä et muanita. Tiiämmä midä meilä tuou Kolčakka. Kebiemi kuolla čem hänen vluastin alla olla.

— Kaikin tiiämmä kuin hiän spravl’ aiččiečou ruadajinke i mužikoinke. Pl’otka, pul’ka, riputanda i ijinigäne nevol’a, — ka, Kolčakan, lahja mužikalla varoin.

Shodu ravizi. Täššä ravušša voičči rozberie eris šanat.

— Emmä lähe Kolčakalla vojuimah! Meččäh uijimma! Krasnoida armiida rubiemma vuottamah!

3.5 Vellilöin abu

Frančiin muakunnašša on hyvä priistani. Moni tuhattua ruadajua ruatah sillä pristanilla.

Priistanilla tuli vojennoi korabli. Načalistva ando prikuazan gruzie snar’azen’ua. Nouzi komuništa tov. Šadul’ i šano ruadajilla.

— Tovarissat ruadajat! Tiižättä-go midä meilä käškietäh ruadua? Kunne näidä snar’uadoida työnnetäh? Miän muakunda gruabi Germanien. Nyt miän kapitalistat tahotah ličata enžimästä ruadajin respublikkua SSSR. Kaikin muakunnan kapitalistat yhteyvyttih, štobi hävittiä ruadajin i hressiänöin vluasti. Tämän jälgeh hyö priimiečetäh meistä. Kaiken muailman kapitalistat yheššä borčuijah ruadajinke. Kaikilla ruadajilla pidäy yheššä borčuija kapitalistoinke. Emmä rubie gruzimah snar’uadoida omin vellilöin tapandah varoin. Kučumma kodih ne, kumbazet ollah jo työnnetty vojuimah sovietaalla vaštah.

Kaiken muailman proletariit yhteydykkiä! Loppi hiän paginan.

Vellehys abu tuli sovietoilla. Ruadajat ei ruvettu gruzimah snar’uadoida. Kučuttih matrossut kumbazet jo vojuidih sovietaalla vaštah.

Krasnoi armii puolistau kaikin nacionalinostiloin trudiečijoida.

3.6 Budjonoi plenašša

Ajo kerran Budjonoi omanke ordinarčanke. Zaidi Žutovskoilla hutoral-la. Mielellä pidi, što šielä ollah krasnoarmeičat. Tuldih i nähäh heilä ieššä valgiet. Pagoh uidie jo on myöhä. Ruvetah valgiet ammuksendelomah – tapetah.

“Nu — duumaiččou, Budjonoi, — häviemmä myö”.

A valgiet kačahettih heih i duumaidih, što nämä ollah omat, vain ei tuttavat, žentän što partizanskoit otr’uadat ei pietty formua.

Kerdah valgiet ruvettih volnuiččiečomah. Hiät smutti Budjonnoin hebone. Hänen hebozella, kuin i kaikilla krasnoarmieičoin hebozila, oli lyhennetty händä. A valgeilla hebozet oldih pitinke hännöinke.

— Midä siula on Budjonoin hebone? — Kyzytäh valgiegvardeičat.

A Budjonoi heilä šanou: — Da mie tämän, vellyöt, ruškielä kissoin. Vierittih valgiet, duumaidih, što nämä ollah omat rahvaš.

A šidä ei tietä, što heilä ieššä on eu ken ni buit’, a iče varattava Budjonoi.

— Nu astukkua pertih. Illastamah meinke rubietta — ehotetah valgiet.

Mäni Budjonoi ordinarčanke pertih. Istuočettih illastiamah. Illastj’as’s’a valgiet ruvettih kiitteliččömäh:

— Myö Budjonoida tunnemma. Ässen i hänen hevost’a voičemma tunnustua. Kuin vain vastuamma, elävänä plenah otamma.

Budjonoi täyziin šuuloin rokkua opletaiččou da valgeilla duakahtelou.

— Oigiesti brihat. Mie Budjonoida niin ze moni kerdua näin, tahoin ässen plenah ottua, da en mahtan.

Valgiet zavodittih händä ukor’aimah, kuin tämä hiän täh rukah: nägi Budjonoida a plenah ei voinun ottua.

Opletaiččou rokkua Budjonoi, a iče duumaiččou:

Ka houkat! Kuin mie iččiedä voičen plenah ottua, vet näin mie iččiedä vain zirkalossa.

Šiidä Budjonoi ordinarčanke lähteih pihalla. Nähäh — ni kedä eu, valgiet pertilöiššä issutah. Kočahettih hyö omilla hebozilla i uijittih.

Seičas Budjonoi keräi otr’uadan i zaimi žen hutoran, kumbazešša hiän illasti. Kaikki valgiet hänellä plenah puututtih.

Šeizatti hiät kaikki Budjonoi. Ne seizotah,šäriššäh.

Ka, –duumajah, nyt muokkuamah rubieu. A šidä ammuksendelomah. Paistih vet miän generalat, što Budjonoi on vihaz’a kuin tigra.

Kerdah kuullah, komanduiččou Budjonoi:

– Viidikkiä edeh päin ne, kenenke mie tämpiänä illassiin!

Salduatat viijittih edeh päin, ni uuvet ni kypset.

– Midä työ valehtelija? Kyzu Budjonoi. — Šanoja, što milma tunnetta, kiitteličijä, što vain dogaditta, niin kerdah plenah otatta?

Valehičat painettih piät. Iänettä ollah, Iče mielellä pietäh:

Vain ei muokkais, a kerdah tappais.

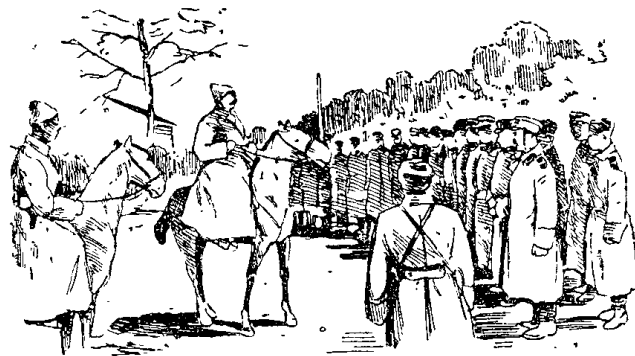
A Budjonoi jatko:

– Ka teilä generalat šaneldih, što mie plennoiloida tapan. Valehellah tiän generalat. Mängiä työ kodihize. No vain kaččokkua, enämbi keyhillä vaštah elgiä vojuigua. Kuin toine kerda puututta, silloin pahoin teilä liey.

A ne i korvilla omilla ei vieritä. A ihastuhuoh kuin kačahettah, da luottuačettih hyppiämäh — žen vain heidä i nähtih.

No žentän, tovestah, heistä ni ken valgeilla sluužimah ei lähten. A toizet plennoi pakottih Budjonnoida ottua heidä sluužimah

A jälgeh vojuidih yheššä Budjonoučoinke valgiegvardeilazilla vaštah.

3.7 Miun eländä

(Vorošilov iččieh näh).

– Nuorešta šuat mie tijuššin jygien elännän. Šeiččimen vuodine mie läksin ruavolla, — šahtah, kolčedanua keriamäh. Makšettih miula 10 kop päiväššä.

Kažvuas's'a en mahtan kirjah. Konža lieni kakšitoista vuotta läksiin školah — opaššuin kakši vuotta.

Konža miula oli kaheksantoista vuotta, zavodalla, miššä mie ruavoin miun neuvondua myöt', ruadajat luajittih zabastoukan. Miun načal'stva ajo pois zavodalda. Kolme vuotta koliziin ruavotta. A 1905 v. tuas popadiin zavodalla. Tuas nevvoin kuin luadie zabastouka.

Milma arestuidih, puoleh surmah šuat perrettih i issutettih tyrmäh.

Šiidä šuat miula äijä puuttu istuo tyrmässä, oliin ssilkoissa. Bol'shevikoin partiissa nagole ruavoin voina organizačijoissa.

Krasnoilla armiilla annamma tankan i samol'otan.

3.8 Vorošilov Enžimäzeššä konnoissa

Nemčat nastupaijah. Krasnoarmeičat perävyvtyäh.

Läššä Čirskoin staničan ruskeilla pidäy pereidie šilda. Kazakat šillan zoryvittih. Vorošilov kolme nedelie otbivaiččiečou kuni luaitah šildua.

Šilda valmis i miän čuastit projitah Doništa poikki.

Kolmen kuun jälgeh Vorošilov Caričinassa (nyt Stalingrada). Tiälä Vorošilov vastaudu Stalinanke. Stalin i Vorošilov yheššä organizujah konničča otr'uadua, laškietah hoduh zavodoida, kumbazet luajitah snar'uadua i orud'ua.

Vorošilovan naznuacittih Revol'ucionnoih Vojennoih Soviettah enžimäzen konničča armiin. Jygie oli enžimäzellä konničalla. Ka midä kirjutti Vorošilov:

“Miän vihaznikoilla oli äijä jeroplanua i bronevikkua, a meilä ni yhtä bronevikkua ni jeroplanua”

Konničča geroildi torai. Vorošilov mahto piäššä aivis jygeistä kohista.

Korgiella Bataiskan ber'ogalla sula. Jiä läksi, jiän piällä vezi. Eisytyh konničča čiepit jiädä myöt'. Vorošilov yhteyttäy čieppie. Kerdah hänen hebone uppoi. Loi jallat jallussimista, uprieči jiäh, nasilu kočahti. Hebone uppoi. Kolme nedelie tahtou konničča ottua Bataiskua. Jogo kerdua peräydyt tulizen tuulen nenän alla.

– Häviev konničča, duumaiččou Vorošilov. Revvojensovietan sobran’alla ehottau, männä ymbäri Bataiskasta.

Lenin i Stalin sogiasiečettih. A kuun jälgeh Bataiska oli otettu.

3.9 Kapitalistat varušetah uutta voinua

Sovietan vluasti otti kapitalistoilda fuabrikat i zavodat, pomešikoilda muat i imen’at.

Kaikilla muan bohatukšilla izändänä liettih trudiečijat.

Trudiečijat ruadajin neuvonnalla luajitah iččiellä parembua eländiä. Kapitalistoin muakunnišša trudiečijoilla on paha eliä.

Äijä heistäh on ruavotta. Hyö nähäh šuurda nälgiä. A ken i ruadau nin vähiä paremmin eläy. Hyö jogo päiviä voijah jiähä ruavotta. Kapitalistat ruavošta ruvettih vielä vähemmän makšamah. Mi l’uubo on nälgähistä ruadajua, kumbazet ollah ruadi leibä palašta ruadua.

Kapitalistoin muakunnin ruadajat, miän muan ruadajih kaččuos’s’a noussah omih kapitalistoih voinanke. Hyö niin-že sremiečetäh iččiellä luadie sovietan vluastie. Tällä noužennalla heiläh rukovodiu hiän komunistoin parti.

Ka mintän kapitalistat vielä enämmäldi ei šuata miän soviettoida.

Ka mintän hyö varuštuačetah tuaš miän sovietoinke vojuimah.

Lujah vardeiččou miän Krasnoi armii SoviETTua. Kapitalistoin muakunnišša ruadajat ruvetah auttamah miän Krasnoilla armiilla vojuija kapitalistoilla vaštah.

Ruadajat i hressiännät, olgua varuziin puolistamah soviettua. Meilä ni yhtä vuakšua vierašta muada ei pie, no i omua muada ni kellä ni yhtä verškua emmä anna.

3.10 Kakši armiida

Meilä on armii i heilä on armii. Meilä on puuškat i heilä on puuškat. Yhet že šanat, a šuuri väli.

Hiän puuškat i pulemjotat smiritäh hressiännöidä kyläššä i linnašša bastuiččijoida ruadajie. Kaikkie smiritäh, kellä eu mielehizet kapitalistoin por’uatkat. Hiän puuškat murennellah kylie i linnoida niin rahvahn, kumbazilla on vähembi vägie, ei kuin kapitalistoilla. Hiän armii puolistau kapitalistoin i pomeššikoin, linnan i kylän buržuiloin himoloida. Hiän armii mädžendäy revol’uciida. Hiän armii kiskou vähä vägizildä rahvahilda mualoida i auttau kapitalistoilla heidä gruabie. Ruadajie kapitalistat vägeh ajetah hiän armiuh.

Miän armii on vardeiččija ruadajan i hressiännän ruaduo. Miän armii puolistau kaikin rahvahn trudiččijoida. Ruškie armii ni kedä ei vejä nevol’ah. Ruškie armii ni keldä ei taho kiskuo muada i ottua omah vluastih. Ruškiešša armiišša sluzitah trudiččijat kaikkie nacional’nostiloida. Ruškieh armiuh kaikin trudiččijat kačotah kuin omah puolistajah. Konža kapitalistat ruvetah meinke vojuimah, kaikin nacional’nostiloin maltaijat ruadajat ruvetah auttamah ruškiella armiulla.

Olgah terveh Ruškie armii. Kaikin nacional’nostiloin trudiččijoin puolistaja.

3.11 Šanottu kuin luajittu

Kuin šieglan alda pirizi valgie, hieno lumi. Kaikki kattuači valgiella: katošet, muššen doroga i lapšin turkizet, kumbazišša hyö käveldih pihalla.

Iivana diädön pihalla, Kol’an brigada varuštou šukšiloida. Huomena liey šouvella pehmiestä lumutta myöt’.

Ken viidinnöy parahaksi šoudajaksi i mieli nuaglana on lapšilla piäššä.
— Brihat, šano brigadira Kol’a, — täh šuat miän brigada oli enžimäzenä. Myö vipoln’aiččima kaikki pienennetyöt triebuinnat, “Valmis ruadoh i oboronah”.

Jesli huomena myö šukšiloilla šouvannan zdaičemma, meilä liey kaikki sdaidu. Miän brigadalla andau Osoaviahiman¹ jačeika značkan, “Valmis ruadoh i oboronah”.

Kapitalistat vihazemma i vihazemma luotteliečetah miän muakundah. Rubiemma lujendamah miän osoaviahiman jačeikua.

Tuaton i muamon, čikot i vellet, vejämmä osoaviahiman jačeikan členaksi. Keriämmä dengua jeroplanah varoin. Pioneran šana kuin kivi. Šanottu kuin luajittu.

Kahen nedelin proidihuoh, jačeikan sekretari kirjutti rajjonah.

— Kaikki nuorizo i puolet vanhembie ollah členat osoaviahiman jačeikassa. Nellänes nuorizo proidiu programmua:

“Vaimis ruadoh i oboronah”, i äijän autto škola lapšinke. Eris pidäy mainita Kol’an brigadua, kumbane keräi 15 rub. jeroplanah i vedi osoaviahiman členaksi 29 miestä.

¹Союз обществ содействия обороне и авиационно-химическому строительству СССР

Luajimma kaikki, štobi lujendua Ruškie armii! Myö olemma valmet ruadoh i oboronah! Lujennamma kolhozoin yhtehyön ruškienke kazarmonke.

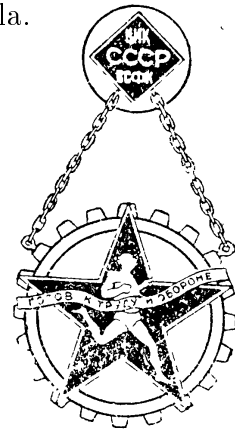
3.12 Ken služiu krasnoišša armiissa

Krasnoarmeičan nimi on počotušša kaikilla trudiečijoilla. Ei jogohizella sovietta doveri kandua tädä počotnoida nimie. Vain trudiečijoilla anduačou tämä nimi.

Ne, ket ollah lišitty golosuinnašta, ei voija olla krasnoarmeičana. Vihaznikkoida, kontrevol'ucioneroida, belogvardeičoida ei oteta Ruškien armiih.

Kaikkie enämbi komanderie on jo ruadajie žen jälgeh männäh hressiännät i sluzasčoit. Parahat viät, trudiečijat annetah krasnoit armiih. Vägöytetäh ruškieda armiida trudiečijat.

Lujah vardeiččou trudiečijoin ruaduo kapitalis-toišta Ruškie armii.

3.13 Prostiečenda ilda

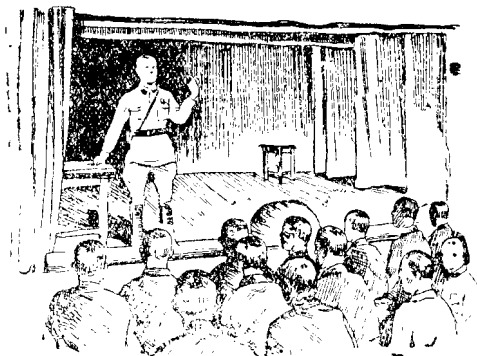
Večerua avatešša komanderi šano:

— Tovarissat, kahešša vuuvešša työ hyviin opaštuja vladeimah vintoukalla. Lienijä hyvät sovieta puolistajat kapitalistan luotuačennoista.

— No eivain yhellä vintoukalla liene luja miän muakunda. Pidäy noštua meilä miän talohuš. Miän kolektivoih i sovhozoih pidäy tuhattoida brigadiroida, traktoristoida i toišta spečialistua.

— Myö tiät voina frontalda laššemma talohuš frontalla.

— Traktoristat, brigadirat, žiivatan vodijat, työ talohuš frontalla niin že vojuigua, voitandah šuat kuin i voina frontalla.

— Liey voina työ čirpin i molotkan vaihatta tuas vintoukah, štobi tuas voittua voina frontalla.

Vastah komanderilla pagizi vallittu kodih lähtejistä krasnoarmeičoišta Hodari.

Tovarissat, vähän maltajana kyläläzenä brihana tulima myö noih kazarmoloih. Miät sluzies’s’a opašettih kirjah i masterstvah.

Ruškiešta armiišta nyt kyläh lähtöy kymmenie, tuhattoida traktoristoida, brigadiroida, žiivatan vodijoida i toizie specialistoida.

Myö niin že rubiemma sturmuimah šuurie uudizie kuin sturmuičemma armiišša neprijuateljua.

No jesli kapitalistat luottuačetah sovietan vluastih myö, kuin yksin vaihamma kossan suabl’ah, traktorin-bronevikkah.

Kaikin äijäldi čilkutettsh Hodarilla.

3.14 Škol’nikat noužovat krasnoarmeičat

Školašša lapšet veššeläldi humissen kizatah. Tukku lašta pyöriy postojanno opaštajan luona. — Marja Ivanovna, šano brigadira Morozov, meilä on huigie brigadašša pidiä Vas’ua Jermolajevua. Ajamma myö hänen pois. Ana rubieu kuin yöksyn vuorna yksin kävelömäh.

— A mintän työ tahotta ajua?

— Ka mintän, Marja Ivanovna: urokkoida pahoin opaštuu, midä brigada käšköy ei luaji i šuuriin hänen viärys — ei auta Ruškiella armilla ei vejä ni kedä osoaviahiman členakši, ei tunnustuače voina azienke, i täh näh ei muinke bes’ouduiče.

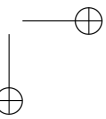
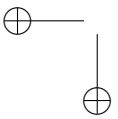
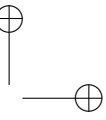
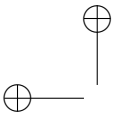
— Šuuri viärys on Vas’an, no vielä šuurembua tahotta andua hänellä nakazan’ua.

Opastaja pagizi Vas’anke, miksi varoin pidäy osoaviahima.

Mintän lapšilla pidäy varuštuačie, krasnoarmeičaksi.

— Da, näin kuin hyö ois miula kerdah šanottu, nin mie en ois i upr’uamiečen.

Mie tavotan hiät tiižännällä i annan toivotannan, što varuštuačen hyväksi krasnoarmeičaksi kuin miuh rubieu hädiäliečömäh muakunda.

Lugu 4

MIDÄ ANDO OKT’ABRIN REVOL’UCII RUADAJILLA I HRESSIÄNNÖILLÄ: SOVIETAT

4.1 Okt’abr’atat

Okt’abr’atat edizeh
Veššelemmä aššu!
Hyvät virret kuulutah
Meistä ylen läššä.

Ruškiet flagat ylči kylän
Ka kuin kukat kukitah.
Jogo virren kaikki šanat
pienet lapšet maltetah.

Virzilöiššä lauletah,
Kuin nuoret lapšet kažvetah
Yhtehistä, veššeliä
Luajitah hyö eländiä.

4.2 Midä ando okt’abrin revol’ucii

Okt’abrin revol’uciih šuat, trudiečijat ei iče upravl’aidu muakunnalla.
Heilä ei ollun ni myttynäzie pravoida täh näh. Trudiečijat ruattih, a

kapitalistat pomeššikoinke izännyidih.

Okt’abrin revol’ucii kaiken vluastin ando sovietalla. Izändänä miän muakunnašša liettih tradiečijat-ruadajat i hressiännät.

Zavodat i fuabrikat liettih ruadajin. Hyö ruvettih ruadamah kaheksin čuasuloin päiväššä.

Muat i mečät liettih hressiännöin.

Ruadajat fuabrikalla i zavodalla, a hressiännät kolhozoišša yhestäh srojitat uutta eländiä.

Sovietta nevvou kuin fuabrikoilla, zavodoilla i kolhozoišša luadie paremmakši tradiečijoin eländä.

4.3 Škola on valmis soviettoida valliččomah

(Opaštajan šanelennat)

Sovietoin valliččendah myö zavodima varuštuačie ennen valliččenda sobran’ua.

Jogo brigada otčitivaiččieči oman gruppan ieššä omah ruadoh näh. Kumbazišša brigadoišša ket ei vielä oldu udarnikkana, kirjuttuačettih udarnikaksi. Jogo brigada staraičči sovietoin valliččennaksi ožuttua parahana omua ruaduo. Pionerat opašuttih parahittuan.

Gruppan stuarostat otčitivaiččiečettih občoišša opastujin sobranijoissa. Parahat opaštujat valličečimma šanomah miän ruadoh näh vanhemmin sobran’oissa.

Paremmiin opaštujat škol’nikat vielä enämmäldi autettih jännyzillä. “Ni yhtä pahoin opaštujua”, tämän muozet kučunda šanat kirjuttima jogo klassah.

Školan šomendima. Leninan, Stalinan, Kalininan i toizišta potrietoišta ymbäri kolottima havuo. Kirjuttima äijän lozungua, riputtima školan seinillä. Kirjuttima nakuazan sovietoilla, školan huolutteliečendah näh. Muduanžie lozungoinda andoma čital’n’ah i kyläsoviettah.

Kävelimä taloloida myöt’, pagizima kolhoznikoinke i ei kolhoznikoinke, štobi ken polučii povieskan, kaikin mändäis valliččenda sobran’ah. Löydimä yhen kulakon, kumbane vielä eulun lišitty iäneštä Šanoma soviettah.

Školašša organizuiččimma pienin lapšin kačonnan, štobi naizet piästäis sobran’ah.

Ka näin myö varuštuačima sovietan valliččendah. A työ kuin varuštuačetta?

4.4 Sovietan valličenda sobranija

Ammuin miän školašša ei ollun vanhemmin sobran’ua. Sovietan valličenda sobran’a oli školassa. Toizie sobran’oida školah ei laškiettu.

Škola somennettu, puhaš i valgie. Kerävyttin mužikat i naizet, brihat i tytöt.

Ennen sobran’an avuandua, työnnetty Rikan valličenda komisjašta tov. Smirnov šano:

— Ruadajat i trudiečijat hressiännät borčuiješša eksploatorinke äijän kuattih omua verdä soviئتoida šuahešša. Kaikin ken eläy muijen ruavolla, ken on sovietoilla vaštah niillä eu sijua sobran’assa. Iellizet policiišša sluužijat, ur’atnikat, sražnikat, stanovoit i muit ket omašta himošta vojuidih sovietalla vaštah, papit, kulakot, pomeššikat uidikkua sobran’asta.

Ni ken ei lekahtan. Sobran’ašša oldih vain trudiečijat.

— Täššä on tiän vällä. Kedä tiižättä, šidä i vallikkua soviettah. Tiän sovietta enämmäldi rubieu huolutteliečomah teih näh, kuin šielä lietäh hyvät ruadajat.

Parahina ruadajina sovietlašša täh šuat oldih: komunistat, keyhălisto, kolhoznikat, udarnikat, obsčestvennikat. Nämä omua lembie ei kavoteta i ielleh päin. Uardeiliečekkua laiskoida, podkulačnikkoida, juomariloida i vorie. Hyö ruvetah sovietan vluastie pol’zuimah iččieh varoin.

Viikon oli sobran’a. Jogo vallituon luuhuzie myöt’ rozberittih. Soviettah lietiih vallituot:

Kakši kommunistua kolnoznikkua, naine i paras udarnikka kolhozašta komsomol’ca tov. Petrov. Kyläläzin komunistoin vuoh ruadajat rukovoditah kylä sovietalla.

Kyžymizet

1. Ken voiččou vallita sovietah?
2. Kedä vallitah sovietah?
3. Midä tiän kylöine polučittih okt’abrin revol’uciista?

4.5 Sovietoin vardeiččija

Äijä, ylen äijä on vihaznikkua sovietah. Kaikin ken ei taho ruadua, ken tahtou vierahalla ruavolla eliä vihatah sovietah.

I tovestah on min tuačči vihata sovietah. Pomeššikoilda i kulakkoloilda kisko muat i ando hressiännöillä. Kapitalistoilda fuabrikat i zavodat ando ruadajilla. Avai pappiloin muanivon i ei ruven makšamah heilä žualoven’ua. Ur’atnikoilda i žandariloilda otti vällän. Hyö jo enämbi ei voija pl’otkittua ruadajua i hressiänniä.

Jogo päiviä vägenöy i lujenou sovietah. Toizin muakunnin ruadajat otetah primierua miän muašta i kerätäh vägie štobi sraziečcie ominke kapitalistoinke.

Jogo päiviä sovietah srojinda šyvendäy kalmua vanhalla kapitalistoin mierolla. Äijä sovietah vihaznikkua uijittih kapitalistoin muakundih, äijä heidä vielä jäi i sovietah randah. Jiänyöt sovietah randah häkytetäh sovietah srojiečcie.

Tarkah GPU vardeiččou socialističeskoida srojindua. Äijän jo hiän pyydi rikkojie. Hiili promišlennostišta Donbasašša i šyöndä promišlennostišta i muuvalda avai GPU organizuiččiečennuzie häkyttäjie. Promišlennoi partii, i toizet gruppat i partit, kumbazet häkytettih socialističeskoilla srojitel’stvalla, pyydi GPU.

GPU tarkah vardeiččou socializman srojindua. Ni kellä ei anna obiidle trudeičjoita.

Kyzymizet

1. Ken häkyttäy ruadua sovietalla?
2. Keštä OGPU vardeiččou soviettua?

4.6 Kulakon kábälöistä

Keyhäldi eli Vanjan muamoh Marju. Perek šuuri, a ruadajua vähä. Šuuret i pienet tahotah šyvvä. Eu mistä dengua ottua leibiä oštua. Lien i kulakolda vellakši männä pakkuomah.

Mäni kulakon luoh. Ei ruohi kohaldi pakita, tiedäy što otkažiu. Rubei ruadajua čestimäh.

— Fedor Pavlovič, mie kuulin što šiula ruadaja pidäy. Miän Van’alla ei voittuan ois midä koišša ruadua. Mie hänen šiula joudu aijakši avukši andaziin. Et-go andais miula värčistä vellakši jauhuo, mie šygyžyllä makšaziin.

Muhahti Fedor Pavlovič.

— Abuniekkua miula nagolo pidäy. Jauhuo mie šiula voičen andua. Jätä poiga ruadamah heinaijakši i leikkavokši. Ei rubie pidämäh i jauholoida järeštäh tuuva.

Goreudunnuolla iänellä ruguoliečou Marju.

— Kukki mužikka. Kuin mie hänen voin jättiä hein’ajaksi da leikkavoksi. Vet ičes tiijät, što täh aigah koišša pidäy ruadajua.

— Tuas toičči liey leivättä istuo.

— A miula jauhot ollah vain niil varoin, ken miula rubieu auttamah hein’aigah da leikkavaoigah.

Šillä i paginan loppi.

Ni midä et rua, itet da soglasiečet.

Tiijušti komsomol’skoi jačeika, kallehešti go ruadau Van’a kulakošša. Kirjutti zajavlenijan sel’soviettah.

Viettämättä rozberittih azien i kulakolla kaikešta Van’an ruavošta kääski makšua, da vielä lizäksi štruavan makšo.

Piäzi Marjulla poiga hein’ajaksi, da vielä komitet vzaimopomošči rubei auttelomah.

Konža tämä oli?

Voiččou go nyt kulakko täh rukah eksploatiruija keyhie? Puututah go täh rukah kábäläh keyhät, kumbazet jo on kolhozašša.

4.7 Sovietoin rukovoditel'a

- Kaikella sovietoin ruavolla rukovodiu komunistoin partii. Parti nevvou sovietalla kuin vediä srojindua, provedie kampanjoida, organizuija kolhozoida i kaikkie toizie ruadoloida.
- Parahie komunistoida i eipartiinoiloida trudičijoida parti sovietaiččou vallita soviettah.
- Parti nevvou sovietalla kuin srojie socializmia Leninan opaššandua myöt'.
- Miän sovietat ruatah Leninan partin neuvondua myöt'.
- Sovietta lujenou i vägeydyy partin rukovodinnasta.

4.8 Karielan respublikka

Karielan respublikka on vilušša randua, Oniegan i Luadogan järvlöin keššeššä.

Karielan respublikalla ollah šuuret voitot socializman srojinnassa.

Karielan mua on bohatta mečällä, rauda i vaski rudalla, kalalla i kaiken muozella zvierillä. Nämä bohatukset nyt männäh trudičijoin pol'zah.

Karielan respublikašša on srojittu äijä mečän pilindä zavodua. Kemin, Sorokan, Il'inskoin i toizet meččä pilindä zavodat äijän varušsetah laudua

i toista meččä materjalua, kumbazie myvväh rajan taguah.

Petrovskoišša on šuuri zavoda, kumbane luadiu kylän talohuš orud’oida i mašinoida dorogoida kohendus’s’a varoin.

Kohennettih dorogat. Jogo raionašta Petrovskoih kävelläh autobusat. Nyt ei pie nedelilöin šuoloida i gorie myöt’ jalgaziin kävellä linnah šuat. Srojitat električestva stančoida.

Bohatemma i kul’turnoimma ruvettih elämäh karielat.

Sovietta avai äijän školua. Edähiziliä lapsilla varoin skolišša ollah srojittu obsčezitjat.

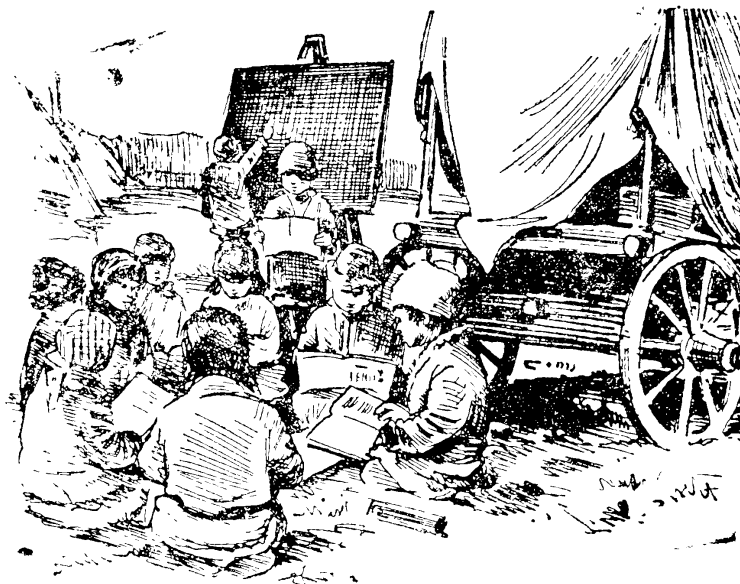
Kaikki karielazet opaššutah finnoin kielellä, kumbane on heiläh maltavembi hormin kieldä.¹

Karielan respublikašša iellä oli ylen vähä kirjamiestä. Nyt on ylen vähä ken ei maha kirjah.

Kažvetah i lujetah karielazin kolhozat. Tämänke yheššä kohenou vielä enämmäldi karielazin muanruadajin eländä. Karielan bohatuksie šuahešša respublikašša ei fati ruadajua. Äijä miän karieloida männäh karielan republikah ruadamah, opaštumah i elämäh.

Äijä finnuu Kanadašta i Suomen muašta uijitah i tullah elämäh karielan republikah.

Keyhästä nälgähizestä karielan rannašta sovietan vluasti partin nevvonnalla luadi bohatan rannan.

Oiratiin lapšet opaššutah.

¹

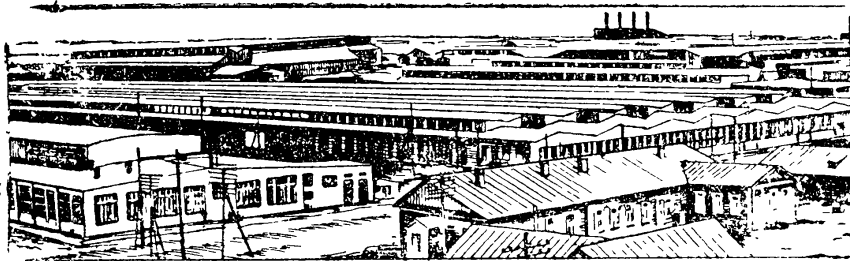
4.9 Kohennannašta uudeh srojindah

Äijäldi voina rozori miän talohuksen. Fuabrikat i zavodat piettytih. Rauda tiet ruvettih pahoin ruadamah. Eulun leibiä, eulun lämmitystä.

No oli meilä sovietan vluasti, komunistoin parti i miljonoin ruadajin i trudiečijin tahonda kohendua miän talohuš.

Voinan jälgeh sovietta komunistoin partin nevvonnalla priimieči rakendamah.

Fuabrikat i zavodat zavodittih toine toizella jällesti ruadua.

Stalingradskoi traktornoj zavoda.

Boikomma ruvettih hyppelömäh mašinat, rauda tielöidä myöt'. Kaikki ruado läksi viizivuodist'a pluanua myöt'. A mašina niin rubei aijalleh kävelömäh hos čuasuloida händä myöt' lašše.

Vanhoin zavodoin rakennuksella ei piettyn sovietta. Hiän äijän sroji uuzie fuabrikkoida i zavodoida.

Miän muašša, miššä iellä ei luajittu traktorua, sovietta sroji moni traktora zavodua: Krasnoi putiloveč, Har'kovskoi i Stalingradskoi zavodat laškietah enämmän kahta šadua traktorua päiväššä.

Iellä myö rajan taguada vejimä traktorua, a kodvazin jälgeh iče rubiemma myömäh rajan taguah.

Toizeh rukah kiändyy eländä i kyläššä. Yksinäzin talohukšiin neičči kažvetah kolhozat. Šuurišta imen'oista, kumbazet eksploatiruidih keyhie, srojittih sovhozat. Sovhozat autetah kolhozalla i yksinäzillä: mašinoilla, siemen leivällä i nevvonnalla kuin vediä talohušta. Liey äijä zavodua, liey hyvä eliä trudiečijoilla.

4.10 Sovietta huoluttuačou meih näh

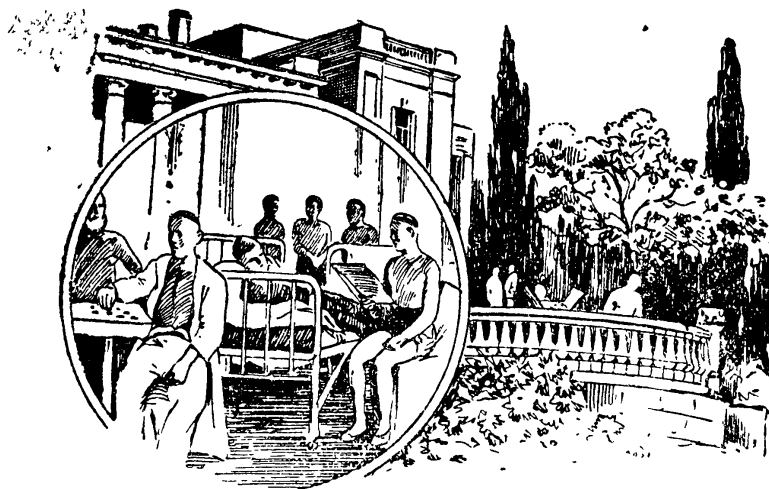
(Ruadajan šanelenda)

Mie pikkuzešta šuat ruavoin zavodoilla da fuabrikoilla. Äijän näin kuin eletti ruadajat, näin kuin hyö eletäh i nyt. Rigeneh vangumma: tädä eu da tuada eu, a iellä i oli da ei ruadajah varoin. Nyt midä ruadajalla on, iellä ruadaja i unišša šidä ei nähny.

Ka proidijalla vuuvella ajelin tervehtymäh Kaukazah kurortalla, razi ruohki iellä ruadajišta ken tädä duumaija. A ei vain yksi kurorta ole luajittu trudiečijilla varoin. Sanatoriit i lebävö kojit, kaikki on trudiečijoin.

Otamma ruavon: äijän-go kohennušta luajittih? Pandih vintel'atorat, ei liennyn žen muost'a pölyö, ikkunat šuurennettih, šilmie emmä ruven rikkomah. Mašinoišta ymbäri sietkat pandih, käzie ei ruven liččuamah. Vain kontrevol'ucionera, voiččou šanuo, što poltinnikašta oli parembi, ruadua kakšitoišta čuasuo, čem nyt 4-5 rubl'ua 7-8 čuasuo.

Šie vain kačaha miän ruadajin pos'olkan fateroih. Faterašša valgie, kuiva i vozduhua äijä. En tiijä kellä näistä fateroišta himottannou iellizen zavoššikan kazarmoh. Duumain što eu žen muost'a ruadajista.

Livädijä. Lebävö kodi

Ruadajin pos'olka. Želenäne linna.

Muissan panin vanhemman poijan zavodah sliesariksi opaštumah, kuin raukka itki. Kakši kerdua uidi. Lieni gostinčua oštua, da muasterilla andua štobi iärelläh priimittäis. Himotti muasteriksi opaštua. A nyt rabfakan jälgeh läksi Moskuh opaštumah, väliän inženera liey.

Ei voi iellisenke yhteh panna tädä eländiä. Ei voi.

4.11 Mua eu houkka

Zviäginän kolbozašša organizuidih ruavon brigadoida myöt'. Jogo brigadalla annettih oman učuastkan, inventarin i hebozet. Kaikin ruvettih tiedämäh ken mistä otvečaiččou, keldä midä kyzytäh. Brigadat zavodittih i ruattih srokalla. Kerdah loppiečettih kiiššännät i riijat.

Ei ruvetia laisat vodiečomah. Ei viigodno venyö laisendelteččie. Brigada toine toizenkena sorevnuiččiečomah ruvettih. Emmä kellä muilla, a iičiellä varoin ruamma, šanottih kolhoznikat.

Kolhoza jogo vuotta enämmän voiččou ruadua mašinoilla. Jogo vuotta paremmin i paremmin ruatah muada. Mua eu houka, šanotah kolhoznikat. Paremmin ruat suuremman uudizen andau. Ka i staraičemma, tuorehella mualla ugodie.

4.12 Kažvau karielan kul'turnosti

Tolmačun raiona on Moskun oblastin keški paikalla. Hiän lugiečou suamoi enämmäldi jännyöiksi raionaksi.

Vejändä karielautandua² šuurendau kul'turnoida kažvandua karieloilla keššesšä.

Ennen revol'uciida kaiken raionan paikalla opaštu skolašša läššä šada miestä. Mulloin vain 1 stupeniešša jo opastu puolinellättä tuhattua.

Jogo šuašta mahtajašta kirjah miehestä, kirjah opaššuitah 73 miestä. Tänä vuodena kaikin lietän opaššettu kirjah.

Proidijalla vuuvella oli avattu kuuži ŠKM miššä opaštu puoli tuhattua miestä. Äijät heistä lähtietäh opaštumah tehnikumih i VUZih.

²!

Tolmaččuh srojittih kul'tura kojih. Jogo sel'soviettah avattih luvenda pertin.

Vejetäh objazatel'noin seiččimen vuodizen opaššunnan.

Leninan nacional'noin politikan vejännällä partin nevvonnalla sovietan vluasti i luadiu karielazin raionat niin že kul'turnoiksi i kuin veniäläzen raionan keški Roseissa.

4.13 Sovietta tervehyöštä

Kohenou i bol'ničan kačonda karielazie. Ei pie kolmen kymmenen, nellän kymmenen virššan taguah ajella bol'niččah. Žentän iellä harvah käveldih bol'niččah karielazet.

Läzittih karielazet enämmän čem hormat. Čyyhymine i trahoma iinigäzet karielazin bolestit.

Sovietta sroji Tolmaččuh i Ruameškah šuuret bol'ničat, avai i šuurendi toizet bol'ničat, kumbazet ollah karielazin raionoissa.

Kyzymizet

1. Midä ando sovietta ruadajilla?
2. Midä ando sovietta muanruadajilla?
3. Midä ando sovietta karieloilla?

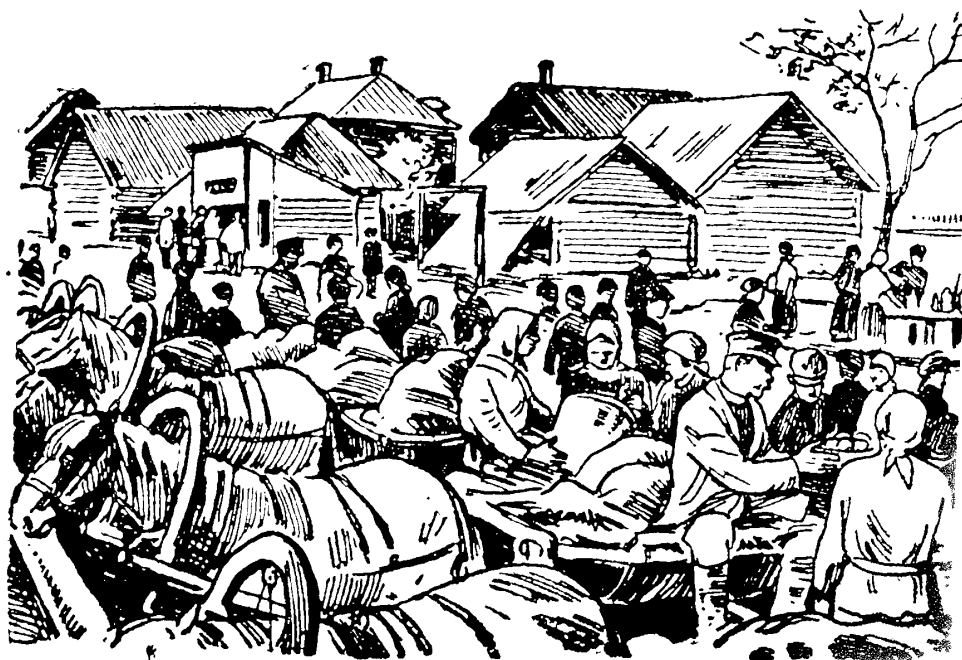
Annanda

1. Kirjuttakkua midä tiän kolhoza myöy rinkalla i midä ostau.
2. Opastakkua vanhembie lugomah i kirjuttamah karielaksi.

4.14 Kolhozat yheštäh linnanke

Boiko kažvetah miän muašša sovhozat. Jogo vuotta annetah enämmän muailmalla leibiä, lihua i toizie produktoida. Tänä vuodena huavustuaččou ottua produktua sovhozoišta žen verda, što muakunda varajamatta kahella kerdua puolendau leivän i toizin produktoin — varuššannan kolhozoišta i yksinäzistä hressiännöistä.

Kunne panna liijat produktat kolhozoilla i yksinäzillä? Täh näh pravitel'stva niin že huoluttuači. Kolhoznoi torgu on yhtehys kolhozoilla linnanke. Pravitel'stva auttau kolhozoilla, koihoznikoilla i yksinäzillä omalla produktalla torguijessa.

Kolhoznõi bazari Lihoslavl'assa

Hiän otmeni kaikki nalogat torguiččijista, razresi myvvä tavaroida niidä hindoida myöten, kumbazet ollah rinkalla. Vain puhtahana pidiässhä rinkua ottuačou ei enämbiä 1 rubl'ua telegäldä.

Kolhoza myöy rinkalla produktua, a linnašta kolhozalla varoin tuuvah materjua, aštieda i mašinua.

4.15 Kolhoznikoin šana torguh näh

Oli objuavittu enžimäne kolhoznõi bazari. Kuuzi čuasuo huomnešta Lihoslavl'ašša täyzi rinka rahvašta.

Rinkalla oli žen verda, što kolhoznikat paistih: myö enžimen rinkalla niämmä tämän verran rahvašta. Nellätoišta kolhozua organizuiččiečen tuldih rinkalla.

ČIKan i sovnoarkoman postanovlenijalla vaštah kolhoznikat i yksinäzet täyttetih rinkan leivällä, lihalla, jäičällä, maijolla, juablokalla i muulla produktalla.

Koperativa niin že ei muannun. Kolhoznikoilla varoin avai omat lar'kat. Materjua, aštieda, kniigua, miebelie, mašinua i sruumentua, vejettih kolhoznikat i yksinäzet kodiloih.

4.16 Varuštuačetah karielazet kadrat

Meilä karielazilla pidäy äijä ruadajua: učiitel’ua, agronomua, traktoristua, šcotovodua, dolitarie i toizie ruadajie. Iellä näidä ruadajie karielazišta ei varušsettu. Nyt on avattu äijä školua miššä karielazišta varušsetah ruadajie.

Kolhoznoi universitetta Lihoslavl’ašša varuštau; agronomua, šcotovodua, brigadirua, izbaččuo, lapsin saduh rukovoditel’ničua i toizie. Agronomua varuštau i Ruameškan tehnikuma.

Pedtehnikuma kaikin enžimäzen stupenien školilla varuštau opastajua.

Kalininan medičinskoišša tehnikumašša on avattu karielazin otdelenija miššä karielazet opaššutah fel’dšeraksi.

Varuštuačetah i ruadajat enämmäldi opaštunnuot. Kalininan pedinstitutašša on karilazin otdelenija. Moskušša i Piiteriššä läššä kymmenen miestä opaššutah opastajaksi instituttah. Konža Lihoslavl’ašša avauduu karielazin institutta, silloin lietäh omat karielazet opastajat.

Sovietta avai ovet karieloin opaššundah.

4.17 Sovietan zakonat puolissetah trudiečijoida

Kapitalistoin muakunnašša bohatat i hiän abuniekat toko paissah: “Miän pravitel’stvan zakonat ollah kaikkih varoin yhen muozet, meilä on tozinane ravnoprava”.

Tämä on valehus. “Vägövänke elä borčuiče, bohatanke elä suudieče” — šanuočou rahvahan paginassa. Täh rukah oli iellä miän muašša i täh rukah on nyt kapitalistoin muakunnassa.

Kaikki zakonat kapitalistoin muakunnašša ollah bohatoin puoleh. Eu ših rukah miän muakunnassa. Kaikki miän zakonat ollah ruadajin i hressiännöin puoleh. Sovietan zakonat ollah enžimäzet trudiečijoin puolistajat. Miän zakonoišša kaikilla trudiččijoi’a ollah yhen muozet pravat.

Naizet i mužikat i trudiečijat i kaikkie nacional’nostiloida pol’zuiččiečetah yhen muozilla pravoilla. Myö ni keštä emmä peitä, što miän zakonat puolissetah trudiečijoida. Tällä on vägövä sovietoin vluasti.

Lugu 5

MIDÄ ANDO OKT’ABRIN REVOL’UCII NAIZILLA

5.1 Kazačihana

Nälgä i hädä ajo miun kazačihaksi.

Kuuzitoišta vuodizena mie läksin kazačihaksi, a täh suat oliin vain nänkinä.

Ken izännäššä eli, že vain i vieriy min kebehyösti anduači naizilla leibä pala.

Kezällä päiväzen nouzušta päiväzen laskuh šuat lebävöttä ruat pellossa.

Palka hos on pienempi, a ruavošša pidäy kerritä mužikoinke.

Illalla tulemma vaibunnuot, mužikat illaššetah da lebiäčömäh, a šilma i koišša ruado vuottau. Pidäy lehmät lypsiä, vazat juottua, da izännällä, kotat hattaroinke pezeldiä.

Kuin ilda kodi ruadozie ruallat, šini izännät illaššettih silma že vielä i haukutah, mintän et aijalleh ildazella kerrin.

Vähän näimmä lebävö päiviä.

Pyhänä piänä izändä toko kirikköh kävy, a emändä aivokkazeh nosattau: “Marju, mäne marjah einin sieneh”.

Ajannalla izändä pöllätteli. Palkua miän voičči andua ei kaikkie. Laškietah sluavan pahan ruadajah näh i muuvanne ni kunne ei ruveta otamah ruavolla.

Itkimä da tirpimä.

5.2 Fuabrikalla

Kerättih linnah ruadajua. Duumaičiin i mie linnah lähtie.

Srokka kazačihuolla loppii. Olin nedelizen koišša i ylenin Piiterih.

Ajan hyvällä mieliin. Linnassa ei rubie pidämäh kagrast’a leibiä šyvvä. Omat čuasut rua ostatka aiga hos gul’aiče, hos midä l’uubo rua. Iče i duumaičen, mie kirjah rubien opaštumah.

Postupiin kološa fuabrikalla. Löyviin pahaččazen faterazen. Duumain kuin ni kuin parempi liey eliä čem kazačihana.

Nagole en kavota mielä opaššundah näh.

Vain kuin ollou enžistäh aigua ei ollun. Kakšitoista čuasuo fuabrikalla ruadoma, puolitoista čuasuo ajelukseh mäni. Vaivut niin, što i nedo opaššundah. Niin ei šuannun kirjah opaštuo.

Ruado ka kuin eulun jygie, no oli ylen vaivuttaja. Ylen rikillä i rezinkällä haizu.

Linnašša tyttönä eliin kakši vuotta. Šidä mänin miehellä. Vuuvun jälgeh syndy poiga. Nänkä palkata, pidäy šyöttiä da žualoven’a andua. Viigodnoimbi oli ičciellä hyllätä ruado. Niin i jäi ynnäh pereh mužikan žualoven’alla.

Hädä pereh, riida pereh, šanuočou paginassa. Niin lieni meilä. Mužikka rubei juomah. Tulou kodih humalassa. Toruau. En yhtä kerdua vain kävellyn sinizöminke.

Tahoin jo kyläh uidie, da mužikka ei lašše. Silloin zen muone zakona oli, što mužikan laskomatta ni kunne voinun lähtie.

Niin i muajiečin revol’uciih šuat.

5.3 Päiväzennoužurannan naine uuvella matala

Kazakstanašša äijät tuhatat naizie vielä i nyt kävelläh peitetyönke ihonke, a pereheššä eletäh kuin kazačihat.

Heidä myvväh, oššetah. Mužikat kielletäh heilä kävellä sobran’ah. Pikku viäryöstä perretäh surmah šuat.

Eu žen muone mužikka Mamarhanalla. Hiän revol’ucijah suat oli bajoišša (kulakkoloissa) kazakkana.

Yheššä mužikanke, hos vielä i salvatuonke ihonke kävelöy Mamarhana sovietan valličenda sobran’ah.

Enžistä Mamarhana tyneldi istu uglassa. Ei tiedän midä ruadua.

Predsduatel’a otti miittynäzen ollou bumuagazen i sanou Mamarhanalla.

— A ka tämä naizilla varoin . . . meilä käškietäh organizuija bitovoida sekciidä. Mie ehotan tämä azie pidäy andua iččel naizilla.

Tämän jälgeh bitovoih sekčiih oli vallittu 5 miestä, siinä luvušša i Mamarhana. Mamarhana varaji, što ei rubie ni midä maltamah. No konža tuli zasedan’ah nin kaikki šubi malto midä paistih. A paistih ših näh kuin vediä enämbi tytöstä školah, kuin organizuija šulkunvodinda kursut i toizie azeida. Kaikki nämä kyzynnät oldih tuttavat i hiän enžimen pakkoi, što bi hänellä annettais zasedan’ašša paissa.

Väliän bitovoilla sekčijalla viidi slučai vediä sovietan zakona naizin pravoih näh.

Borčuidih bajanke, kumbane ošti kolmanneksi naizeksi pikkarazen tyttözen-Nisan.

Bitovoi komis’s’a ando tämän azien suuduh i dobeiččiečči, što bajalla lieni rahvahalla ožutanda suudu.

Svuad’bua ei liennyn. Lieni bajalla otviettie, što hiän tahto oštua naizeksi pikkarast’a tytöstä kalimasta¹ konža jo i niin pidi monda naista.

Kyzymizet

1. Kuin eleitih naizet kyläššä i linnašša ennen revol’uciida?
2. Mintän vielä pahembi oli eländä naizella nacmenalla?
3. Mintän pruznuijah 8-tta martua?

¹Makšo naizen ossannašta mi on kielletty sovietan vluastilla.

5.4 Midä ando naizilla Okt’abrin revol’ucija

Okt’abrin revol’ucii ando meilä kaikki pravat yhen muozet kun i mužikoilla.

Naizet kumbazet ei maheta kirjah opaššutah. Vejetäh heidä obščest’vennoih ruadoh.

Zavodoilla ruado vain kaheksan čuasuo. Lapšet voiččou andua lapšin jasliloih einin šaduh. Voiččou ei tuhota aigua emannukseh i vuattein pezendäh.

Obščest’vennoit stolouvoit i pračečnoit piäššettih miät i näistä azeista.

Tämän jouvuttuačenda aijan myö tuhuomma opaššundah, da obščest’vennoih ruadoh. Kävelemmä myö sobran’oih i luvemma kniigazie.

Reunašša ruadaja, miun tovarišša Dunja, komunistka, pyrrittäy milma partiinoiloih sobran’oih.

Miellyttih miula ne sobran’at. Dunja miulda i kyzzy? Mintän šie et kirjuttuače partih? Sobran’ah kävelen obščest’vennoida ruaduo ruan. Opaššun. Miun nägözie parti ylen ottau omakši členaksi.

Podaičiin zajavlenijan. Priimittih miun partih. A vuuvan jälgeh työnnettih miun sovpartskolah opaštumah. Ynnäh avaudu miula ieššä uuzi eländä.

5.5 N. K. Krupskaja

Nadezda Konstantinovna Krupskaja šyndy ei bohatassa pereheššä.

Hiän revol’ucijan ruavoila tunnuštuači Leninanke. Šiidä šuat hiän lieni hänen parahana tovarissana i auttajana kaikeksi igiä.

Nadezda Konstantinovnua cuarin pravitel'stva moni kerdua issutti tyrmäh. Moni kerdua hiän oli pavošša rajan tagana. Pavošša hiän ruado bol'shevikoin gazietašša “Iskra” sekretarina.

Konža lienin voina, Nadezda Konstantinovna kučču naizie i ruadajie borčuimah voinala vaštah.

Okt'abr'skoin revol'uciin jälgeh Krupskaja priimieči omastah mielehizestä aziesta — rahvahan opaššannasta.

Viikon, i šuačennanke omua azieda, ruadau Krupskaja.

Hiän ruadau žen piälä, štobi luadie tovestah socialističeskoii škola.

Luadie lapšilla kebie, veššälä nuorus, andua heilä äijä tiijändiä.

Nuorešta rahvahašta kažvattua komunizman srojijat.

Kaiken iččien ando hiän aziella ruadajan klassan pol'zah.

5.6 Natto

Tuli Natto učitel'ničän luoh.

— Midä mie duumaičen, Petrovna, kuin ois kaikki miän naizet kirjaj opaštua. Kačuokko ei vain vanhat, a muduanneti nuorikkazet ei maheta kirjaj.

— Ois vain himo opaštuo, a opaštua voit.

Läkši Natto naizie keriamäh.

— Davaigua kaikin opaštumah. Ei voi opaštumatta ni kirjua kirjuttua, ni kniigua ni gaziettua luveldua. Kaikkeh näh nyt kirjutetah i miän naizin eländäh näh ... Kuin voit lugomatta!.

Vanhemmat piälöillä lekutetah.

— Ei miän hajulla tämä azie. Ana mužikat opaššutah.

— Oli ei miän azie, a nyt miän azie on i meilä žen-že muone haju on, kuin i mužikoilla.

— Ei voi, naizuot kirjatta, kaikin olemma kuin sogiet. Tuuvah lapset kniigazie školasta, ruvetah lugomah, kačahat abie lienöy, što nuorena ei opašsettu.

Jälličešti soglasiečettih. Učitel'niča rubei opastamah.

Enžistä oli jygie zato jälgeh oli äijä ihasteliečendua.

Kyläh ei jiänyn ei kirjamiestä.

5.7 Ripakkoloišta da padazišta upravl’aimah muakunnalla

Vallitah soviettah. Naizet ylen äijäldi starajjah provedie soviettah Golubevua Nattuo. Kuda kumbazilla mužikoilla ei mieleh.

— Mužikka pidäy predsduatel’akši panna, ni midä ei lie naizesta — ravizou Hodari.

Nouzi komsomolka opastaja Marja Ivanovna i šanou.

— Ei hyvin pagize Hodari. Naine sil že rukah voiččou upravl’aija sovietassa. Natto sovietan aigah opaštu kirjaj, ruado delegatkana, tiedäy miän hiät. I hyvä liey kylä sovietan predsduatel’a. Tiijän ei rubie kuin vanha predsduatel’a juomah, da kulakkoloinke yhestäh olomah. Dai naine mänöy kyläsoviettah nin hiän hyväzesti i karielaksi hänenke rubieu pagizomah². Ei rubie ei mahtajinke pagizomah hormikši. Midä ei rubie šuamah luadie yhellä Natolla, myö hänellä autamma.

— Vain kulakon abuniekat vojajah golosuija udarničalla kolhozničalla vaštah.

Jesli kellä i himottannou juomarilla, da laisalla vediä omua soviettah, nin myö kaikin rubiemma golosuimah vaštah.

— Laisoilla, juomariloilla, kulakon abuniekoilla eu mestua sovietassa! Ruvettih golosuimah. Natto Golubeva polučči kakkie enemmän iändä.

Enžimäne kylä sovietan pienuma valličči Naton predsduatel’aksi.

5.8 Ei zr’a vallittu Nattuo

Opraudaičči Natto oman valličennan. Hänen kyiäsovietašša parahittuan mäni karielautanda. Škola ni konža ei zualiečen kyläsovietan piällä. Kolhozat lujettih, da i kampanjat mändih ei pahemmin toizie kyläsoviettoida.

— Natto on paras kyläsovietan predsduatel’a paistih Rikassa.

5.9 8 marta — kaikin rahvahn naizin päivä

Kakšikymmendä kuuves kerda tänä vuodena myö pruznuičemma naizin päiviä.

Kapitalistoilla naizin ugneten’a oli yhtenä formana ugnetaija trudiečiloida. Naizin borčutta, mužikoilla ei šua piäššä kapitalistoin liččuannasta.

²!

Martalla jogo vuotta rajan tagana naizet pruobuijah omie vägilöidä. Hyö borčuijah štobi poluččie žen muozet pravat mi on mužikoilia, varuštuačetah borčuh kapitalistoinke.

Miän muašša Okt’abrin revoilucii naizilla i mužikoilla ando yhen muozet pravat.

Okt’abrin revol’ucii piästi naizen mužikoin nevol’asta.

Sroji lapsin jaslit, savut šuuret obsčestvennoit stolouvoit, fuabrikat kuuhn’at, pračesnoit i n.i.

Naine yheššä mužikanke srojiu socializmaa.

Jogo kuharka pidäy opaštua upravl’aimah muakunnalla. (Lenin).

5.10 Omilla käzillä

Kerävyttih Ivankovoine St’opa diädön pihalla i paissah, kuin Van’a kaivoh uppoi.

— Kaččomatta viiko—go kummah šuat! — šanou Darju tädi.

— Eu kellä miän lapšie kaččuo, šanou St’opa diädö. Kyzällin susiedan Dun’ast’a miun Kol’ua kaččuo, a niät midä viidi. Hänelläh vielä iččielläh šilmä pidäy; ičeh jalgaziin stolan alla kävelöy. Kummat da i kaikki.

Oli jo ildah päin. Mužikat i naizet istuočettih pengereillä, suml’ajjah, gor’uijah.

— Kuin hospodi käšköy, niin i liey, vaštah hänen vluastilla et lähe, šano Matr’o tädi.

— I ni miksi, hospodi, — šano Varvo, — iče viärät olemna. Ga kunbi ois kyläh jaslit avata. Lapšet oldais kačotuot i naizilda kiät keritetty.

— A kunne hiät luadie? Da millä? Äijän šie tiijät, da vähän maltat, — sanotah mužikat.

— Pertie emmä löyvä? — luottuači Varvo mužikoih.

— A razi diekkunua papinke ei voi lykätä yhteh kodih, a papin kodi jasliloikši ottua. Koperativa razi ei auta täh aziehe? A työ ičes ni midä että voi auttua? Eu dengua nin einehinä: maiduo, jauhuo, — vähä—go midä voiččou andua jogohime. Da i dengana, — tabakkah da viinah nagolo löyvättä i täh aziehe löyvättä. A šiidä männä selsoviettah, paišša, kačot i siellä autetah. Vain tästä aziešta pidäy rohkierma ottuačie, ennen voit šanuo što liey tolku.

Duumaidih mužikat, suml’aidih i rešittih.

— Kyzymine eu pahuš ruavon zavodinda ei kumma. Davaigua kuot-telemma organizuija jasliloida.

— A algu ruadoh tässä aziešša šie, Varvo seizauvu.

— Nu nin mi, i seizauvun, kuin kaikki kylä käšköy, da auttamah rubieu.

— Iččielä auttanah rubiemma, emmä siula yhelläh šanotah mužikat.

— Vejä azieda, meistä azie ei seizauvu,

Löydy abuniekka Varvolla, — kirja mies Korol’ova St’opa — vuotta kaheksantoišta brihačču—komsomol’ca; Tuli hänen luoh Varvo i šanou.

— Muissat kuin šiun buaboš pikkarazena šordi i žen tuačči kaikeksi igiä šie niistieksi jäit? A tämä kaikki zen tuačči, što kaččomatta meilä lapšet kažvetah, kačču heidä eu kellä. Žentän davai jaslit luajimma.

St’opa palavaldi ottuači tästä aziesta: zajavlen’ua kirjuttau, i kope-rativah, i RIKah i rahvahan opaššanda otdelenijah. Varvo zajavlen’oinke kävelöy, pagizou, dengua šuau. A Stjopa sih aigah keräi komsomol’cat, tolkuičču millä hyö voijah auttua.

Diivuijah mužikat kuin azie kiändy. Jo pappi diekkunan kodih elämäh mäni. Tytöt kojn pestih, savun pyyhittih, komsomol’cat stolast’a, da laučast’a luajittih.

Ravu, nagro, lapsin ilu kuuluu iellizen papin kojn luona.

Kerran illalla ajetah musikat pellošta — kačotah: papin kojn seniällä lauda.

Lapšin jaslit

A päivän kahen, kolmen jälgeh RIKašta työnnettih lapsin opastajan.

— Nu ka huomena i lapšet tuogua, šanou opastaja. Varvolla. Niin šiidä šuat i ruvettih Ivansovašša jogo vuotta kezä ruado aijoiksi avuamah jasliloida.

5.11 Auta muamollaš

Konža naizet peššäh vuatetta, hyö tuagien heitelläh muilua kunne puut-tuu kartan läššä.

Pannah muilua poikkinazeila laudazella, lohanin piällä i muuvanne. Kuh heität muilan, nin že marauduu, a konža i rikkuočou, a rigeneh i livesteliečöy vedeh. Emändä kaiken aijan piettelöy ruaduo i pyvviksende-löy muilua vejestä.

Luaji kodi lohanizella ei ylen šuurikkane pal’čane muilalla varoin. Tämä siulda ottau ei ylen äijän aigua, a muamollas ruavon kebendäy.

Jogo päiviä auta muamollas peššä asteida i pyyhi late. Šie tämän tuačči et vaivu, a muamollas tuot šuuren abun.

Konža tiän kyläššä lienöy delegatkoin sobran’a, sie kačo nuorembie vellizie i čikkozie, a muamollas kässe männä sobran’ah.

Eulle vielä tiän muamos kirjames, nin šie opašša händä kirjaj, — enžistäh karielaksi, a šiidä i veniäläkši.

Kyzymizet

1. Kuin sovietan vluasti piästäy naizie jygeistä ruadoloista?
2. Mittynäzet ruavot polučittih naizet okt’abrin revol’uciiin jälgeh?
3. Mittynäzestä ugneten’ašta piästi okt’abrin revol’ucii naizet nacmenat?
4. Mikši sovietoin vluasti avuau jasliloida i lapšin šaduloida?

5.12 Enžimäne Mai

Nelläkymmendä kolme vuotta proidi šiidä šuat, kuni socialistoin siezdašša Parizašša (šuurin linna Franciissa) oli rešitty pruaznuija 1 Maida.

Tämä pruazniekka oli luajittu ših varoin, štobi kaiken muailman ruadajat yhteyttiä borčuh kapitalizmanke.

Tänä piänä kapitalistoin muakunnoišša ruadajat hyllätäh ruavon i ruskeinke flagoinke kävelläh uuliččoida myöt’. Hyö annetah toine toizella toivotuksie borčuija kapitalismanke voitandah šuat. Hyö ozutetah i kerätäh ruadajan klassan vägilöidä komunistoin partin znuamenin alla.

Kuuvennešša čuastišša mieruo jo izändänä kaikilla fuabrikoilla zavodoilla, mualoilla i mečillä ollah ruadajat i trudiečijat hressiännät. Hyö

likvidiruijah kapitalistoin klassoida i boiko srojitat socializmaa. Ka mintän kaiken muailman kapitalistat i varatah Pervoida Maida.

Ruadajin, nuorizon i pioneroin demonstračijoilla vaštah kapitalistat työnnetäh voiskie, policeiskoiloida i fašistoida kumbazet gazoilla, vintoukoilla i revolveroilla ajellah demonstračiihoida.

Jogo vuotta 1 Main jälgeh parahie ruadajie komunistoida monikši vuoziloikši kapitalistat issutetah tyrmih einin tapetah.

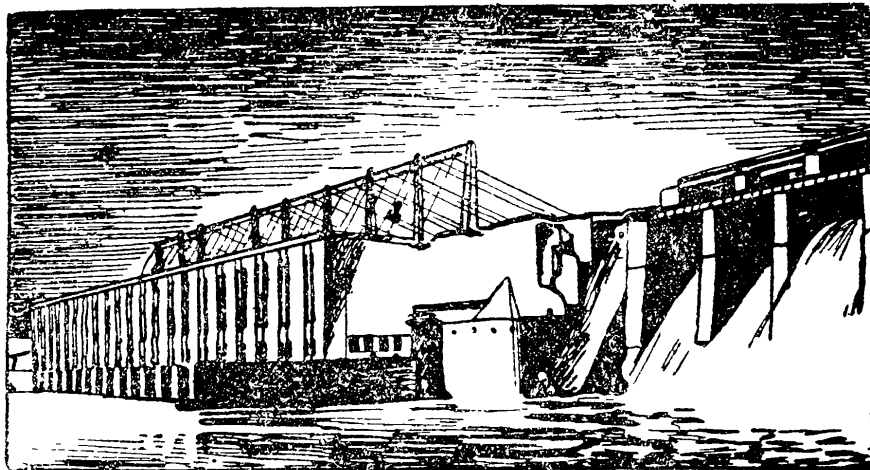
Toine azie miän muakunnassa. Ruadaja klašša, kolhoznikat i kaikki trudiečijat 1 maina kačotah i lugietah omie sočiaiističeskoiloida voitandoida.

Tänä piänä Sovietoin Sojuuzan trudiečijat ozutetah, myttyöt šuadih voitannat sočiaiizman srojinnassa, annetah lujan šanan, što vieiä enämälđi ruvetah borčuimah socializmasta i kaiken muailman proletarskoišta revol’uciista.

Sovietan muakunnan lapšet, pionerat i školinikat 1 Maina kačotah omie voitandoida i seizatetah iččieellä edeh uuzie zaduaččoida: paremmiin luadie opaššunda školašša, kružkazišša, paremmiin auttua zavodalla i kolhozalla srojie socializmaa. Kuin enämälđi auttua rajantaguallizilla pioneroilla borčuija kapitalistoinke.

Tänä vuodena 1 Mai Sovietoin sojuuzašša rubieu pruznuiččiečomah šuurinke voittoloinke. Ruadaja klašša tänä vuodena loppi sroinnan i laški hoduh šuurimmat mierošša zavodat: Magnitstroi i Kuznečkstroi, Moskun Stalinan nim. Automobil’a zavodan, Šarikopodšipnikka zavodan i toizet.

Tänä vuodena 1 Maina lähtöy hoduh kaikkie šuurin sojuuzašša Dnepra joven električeskoj stanča.

Dnepra Joven električeskoj čtanča.

Kyläšša niin že kažvetah sogializman voitannat. Yhteydynnyöt kol-

hozoih keyhät i keškikerdazet boiko kohennetah omua eländiä.

Kaikil’a pioneroilla i skol’nikoilla pidäy enämmäldi auttua kolhozoiilla väliämme i paremmin viettiä keviät kylvö kampanja i lujendua kolhozoida.

5.13 Kellä pidäy äijäpäivä

Sjolua myöt’ pitkänä čieppinä astuu rahvaš. Vozduhassa kuuluttih veššelät virret, ravahtelennat, veššelä nagro.

Škol’nikoin ieššä veššeläldi harpiu Volod’a. Käziššä Volod’alla riugahane. Häneššä löyhkäy ruškie materja kirjutannanke: “Olgah terveh 1 mai — trudiečijain pruzniekka”.

S’olan toizeššä n’okašša kuuluu kelloloin bömizendä “Tulgua meilä. Tulgua meilä”

Volod’a tiedi pappiloin i kulakkoloin äijäpäiväh näh. Hiän jo tiedäy, što suarnalla Hristoh näh papit i sektantoin vedäjät, keruo kataten muanitellah rahvašta, “kaikki rahvaš ollah vellekset”.

Hyö opaštujat bes’ouduidih ennen tädä päiviä vanhemminke pruzniekkah näh.

Sjolan piäššä ploščadilla avaudu mitinga. Enžimäne pagizi partin jačekan sekretari, vanha bol’ščevikka Semjonič kuin händä kučuttih.

Papit tämpiänä, — äijäldi ravizi Semjonič —kaikkiella jogo kohašša ruvetah propoveduimah: “Olgua tirpajat, i työ piäzettä taivahan carstvah”.

Pappiloilla eu hädiä ših näh, što kapitalistoin muakunnissa miljonat nälghizet ollah ruadi poluččie palan leibiä, što kažvau ruavotta olenda, što Franciin, Angliin imperialistat ličatah negroida. Amerikančat väliän issutetah električeskoilla stuulalla kaheksan oigieda negrua. A Kitaišša inostrannoiloih kvartualoih männeššä voiččou nähä tämän muozet kirjutannat: “Koirilla i kitaičoilla tänne kävelendä on kielletty”.

Noštuan iändä, Semjonič lizäi:

— Miššä tämä hiän kaikki rahvaš — vellekset? Papit šanotah muanivo šanoida rahvahan tirpandah näh ših varoin, štobi vähävägizet, keyhät kuuneldais vägövie. Hyö rissinke i jevangelinke käziššä autetah kapitalistoilla puzerdua sokkuo ruadaista i muanruadajista. Moritah heidä nällällä oman kylläzen elännän tuačči.

Ka mintän kaiken muozet papit olah kaikkie pahemmat trudiečijoin massoin vihaznikat.

Eu ruajuo taivahassa. On ruaju mualla, no ei kaikkiella i ei kaikilla

varoin. Kapitalistoilla varoin on mua ruajuna kapitalistoin muakunnessa. Täh ruajuh näh huolutteliečetah papit.

No kaikki nämä kontrevol’ucionnoit suarnat Hristoh nän i tirpandah näh lennetäh pikku palaziksi. Miän muassa nyt ni konža ei elauvu jumalan poiga i hänen kulakkoloin äijäpäivä. Huabazen seibähän myö azettima hiän kalmah.

Myö omilla kázillä, kaikin mualoin proletariatan autannanke srojima iččiellä varoin ruajun mualla.

Vielä kerran kačahtahuoh tuhattoih häneh kaččojih silmih, Semjonič, kuin kieliän kuda kedä, šano;

Miän vragat on murennettu no eu ynnäh perretty. Tänä piänä hyö vielä šanotah puapertilda oman šanan. Ken tahtou srojie mualla ruajuo kapitalistoih, kulakkoloih varoin, lähtöy kirikköh. Ken tahtou srojie uutta välliä eländiä iččiellä i omilla lapšilla varoin, že tuli tänne mitingah, že huomena kollektivnoilla brigadalla lähtöy sturmuimah kolhozoin peldoloida!

Semjonič kočahti tribunalda. Tuhatat kázie čilkutettih hänellä vägöväldi i viikon. Volodja koččien ihassunnasta, počki äijäldi šano:

"Neušto kirikö bauvutandah “tulgua meilä, tulgua meilä” lähtietäh trudečijat kirikköh?

— Ei, lähtietä. Hänen mielen jatko ravahanda, olgah terveh 1 mai! Pois pappiloin pruazniekat.

Ura-a-a!!!

5.14 Lapšin eländä koloniissa

Kaučukka puuda myöt’ maido virdazena hyppiäy šagie sokku. Hiän virduau leikkuannasta, luajituošta kettuh, i täyttäy jygien rengin kumbane on šezateitu puuda vas mualla.

Konža rengit täyvytäh rannoin tazalla, heidä otetah lapset, seizatetah piän piällä i boiko, boiko hyppyziššä viijäh ozutetuolla paikalla.

Hypellä pidäy boiko, žentän što jogo harpaušta kaččou smotriitel’a. Kuin vain pietyllät, štobi šuaha hengi, hiän jo on šiinä. I hyvä kun vain töykkiäy. Jogohine tiedäy hänen nahkast’a plettie. Jogo ozuannan jälgeh ruškiene vagone puhalduu i nouzou hibiellä Tämä jogo yhen ozuannan jälgeh. A kun heidä liey kymmenen? A kun šada?

Lapset hypätäh jygeinke rengilöinke piälöillä.

Elä jiä, Bressi! — ravizou jälgimäne, — Elä jiä! Bajari, smotriitel’a kiändy meih päin! Kuulet, Bressi? Kuulet?

No Bressi piettyy i laškou alah kiän. Rengi lekahellen vielä seizou hänen kurčuavoilla piällä. No vain yhen minuuttazen. Minuutan jälgeh rengi jo venyy mualla, i valgie kaučukan sokku, kallis sokku, kumbazešta luajitan kološta i automobil’a sinoida, kaidazena ruvečazena virduau mustua muada myöt’. Bressi niin že iholleh langieu täh ruučazeh.

Nouže, Bressi! Nouže! – ravizou hänen tovarišša i hänen hambahat lodissah pölläššynnästä. — Bajar smotriitel’a kačcou siuh, Bressi! Hiän kiändyy! Hiän tulou!

Mie enämbi en nouže, sanou Bressi hil’l’azella iänellä, — mie enämbi ni konža en nouze, Teddi! Mie niin vaivuin! I miula on niin ahas ryndähiššä, i mie enämbi ...

I Bressi pietty puolella šanalla.

Hiän kuoli — ravahti Teddi i čilkai käzillä — Hiän kuoli, — soglasiečou smotriitel’a, — žuali vain, što hiän kuado tämän verran kaučukan sokkuo! Nu ni midä, tämpiänä vet on äijäpäivä. Ken kuolou tänä piänä, že mänöy kohaldi ruajuh, taivahah ...

I smotriitel’a šuau staniloin kormaništa pikkarazen kulutetuon molitvennikan. Konža läššä eu pappie, smotriitel’a on papin neičči. Elävie hiän ajelou ruošalla, a kuolein piällä lugou molitvoida.

5.15 Lamutoin eländä cuarin aigah

(lamutan šanelenda)

Moni miän lamutoin perehtä uidi elämäh Gižiginskoista raionašta Kamčatkan poluostrovan päiväzen lasku rannalla. Konža miän diedot ruvettih ajelomah Tigil’ sjolah, carskoit vlastit vallittih kaikkie bohatemat heistä stvarostaksi.

Hänellä annettih pečatin i hänen kautti käškei kaikilla lamutoilla kuunella kaikkie cuarin vluastin käššendöidä.

Carskoi vluasti vedi gruabinda politikkuu inorodžin keššeššä. Kaikkie ei veniäläzie hiän šano inorodžiksi. Hiän vedi tuzemnoiloin kulakkoloin kautti eksploatiruindua, kumbane oli mielehine veniäläzellä buržuiliššolla, tiediän tuzemnoida kieldä i taboida, kulakot oldih hyvät slugat cuarilla.

Täh i loppiečettih vluastiloin huolet lamutoih näh.

Stuarošta keräi jasakkua (veduo), i kaikki Lamutoin eläjin hyvyzie hiän ei puolišta.

Jasakka enämmän keräiči sobolin nahkazina, yksin štukkazin jogo ohotnikalda.

Jogo vuotta tuldih gubern’an načal’nikat i triebuidih jasakkua.

Načal’nikat otettih vain parahie nahkazie.

Jesli soboli oli pahembane, hänen annettih järelläh i triebuidih parembua.

Jesli ohotnikka soboliloida ei pyydän, hiän otti hänen vellakši tovarissalda. A jesli tovarissalla sobolie ei ollun, nin lamuttua perrettih kaikin kaččas’s’a. Ruoskitettih žen tuačči, što hiän on paha ohotnikka i vähäldi staraiččou vluastih varoin. Ruoskittamah pandih vičoilla omie že lamuttoida, a hiän luona niin že seizo rozginke načal’nikka einin kazakka.

Jesli lamutta otkaziečči rozgittua omua vellie, heidä rozgitettih jo molembie iče načal’nikat.

Načal’nikat paistih vain ohottuoh näh, nahkazih näh no ni konža ei kyzzytty, hyviin ali pahoin eliäčöy lamutoilla.

1923 vuodena myö rubeimma opastamah omie lapsie, luadimah školakši pohodnoda časoun’ua. Časovn’a oli, täh näh cuarin pravitel’sta huolttuači, a školua ei ollun.

1924 vuodena RIK-a sroji uuvan školan.

5.16 Šuuri sroikka

Kačahtakkua političeskoida kartua SSSR, šielä šuuret i pienet plaunit ollah kruasittu kaiken nägözellä kruaskalla. Mintän näin on?

Tattariloida, maricoida uzbekkoida i toizie rahvahie cuarin vluasti äijäldi liččai. Okt’abr’an revol’ucii ando heilä vällän. Hyö luajittih omat muakunnat. Kartalla nämä muakunnat i ollah kruasittu kaiken nägözellä kruaskoilla.

Ylähänä kartalla on Karielan respublikka, Udmurtoin oblasti, alembuana on toizet. Hyö ollah bohatat mečällä. Alahana on Ukraina, Uzbekistana i toizet. Šielä eu meččiä, no on äijä leibiä i vatua.

Kaikišša respublikoišša paissah omah rukah i ollah omat tavat i omat ruavot.

Tyhjät paikat jätti buržuiloin pravitel’st’va pienemmillä nacional’nostiloilla. Eulun šielä ni fuabrikkua ni zavodua.

Ei nyt šidä ole.

Miän karielazin raionoišša on srojittu pelvas zavodat, MTS. varuštuaččou oma karielane proletariatta. Karielan respublikašša on sroittu šuuri Kondopozskoi bumuaga fuabrikka, äijä mečän pilindä zavodua i toizie fuabrikkoida i zavodoida.

Kirgizoin i baskiroin stepilöiššä, miššä käveldih vain verbl’uudat on srojittu rauda tie. Tuhatala nellällä sualla viršalla vediäčöy tämä tie.

Hiän šanuoččou. Turksiba. Lähendi hiän stepit linnoinke.

Kaikišša nacional’noiloišša respublikoišša i oblastiloissa srojiečetah fuabrikat i zavodat, sovhozat i kolhozat.

Dneprostroi, Zages, Kusbas, Donbas i äijä toizie šuurie sroikie on srojittu nacmen’sinstvoin paikoilla.

Fuabrikoin i zavodoin srojinda kebendäy žen paikallizen rahvahan eländiä. Rahvaš lietäh kul’turnoimmat.

Tämän muost’a sroikua luadie ei ois fattin vägie pienillä nacional’nostiloilla. Heilä autetah vägövämmät nacional’nostit. Kaikki nacional’nostit toine toizilla autetah sroikassa.

Miän mua lieni šuuri naciiloin pereh. Hiän ruadau šuurella sroikalla. Otdel’noit nacional’nostit luajittih omat muakunnat, štobi omah tabah enämmäldi ruadua tässä sroikassa. Roijah vanhua pahua eländiä.

Toizešša viizivuodizešša likvidiruijah klassat i srojitah socializman. Srojitah selgiedä, valgieda i veššeliä eländiä kaikilla nacional’nostiloilla.

Kyzymizet

1. Myttynäzet republikat i oblastit ollah RSFSR?
2. Miššä ollah: Magnitogorsk, Kuzbas, Donbas, Dnepro stroi? Kävelgiä kaččomah tiän raionan MTS i pelvas zavodua.

5.17 Internacionala

Nyt nouskua kaiken ilman keyhät
Ken viluo, nälgiä nähny on.
Miän jogo veri tilka kiehuu
borčuh varoin valmis on.

Kaikki vanha ilma pidäy juurdua
juuriloinke luuva pois,
štobi ruadajin i keyhin viällä
Miän uuzi ilma luadie vois’.

Tämä šuurin kaikkie tora
Nyt jo jälgimäne liey
Internacionalah
Kaiken rahvahan viey.

Ni ken ei auta meilä piäššä
Ni cuari, jumala, ni ken,
Vain vägi ruadain i keyhin
Voiččou yksin luadie žen,

Štobi piäldä buržuida šordua voiččis
omat elot kiskuo pois,
Pidäy ahjolojišša pidiä tulda
štobi raudua kuhmua taguo vois.

Tämä šuurin kaikkie tora
Nyt jo jälgimäne liey
Internacionalah
Kaiken rahvahan viey.

Vain niillä mua, ken ruadua šuaččou,
Ken kaiken ijän ruadan on,
A ei ken muilla ruavot ruattau
Ken muijen verdä juonun on.

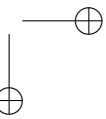
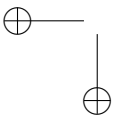
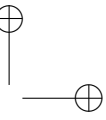
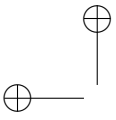
I konža šuuri ukon jyry
Hiän piälöin piällä jyrähtäy,
Nin meilä varoin kuin i ennen
Päiväne silloin čirahtau.

Tämä šuurin kaikkie tora
Nyt jo jälgimäne liey
Internacionalah
Kaiken rahvahan viey.

Kiändi V. Rumjancev.

Oza II

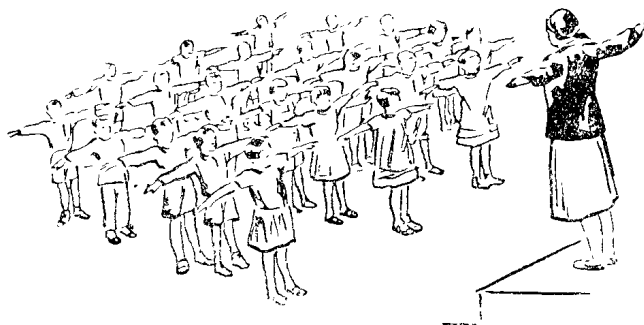
JESTESTVOZNA NIJA

Lugu 6

TERVEHYÖN ÄBÄZÖINDÄ

6.1 Tervehyš i socialističeskoï sroïka

Myö jo tiiämmä, lapšet, što meilä SSSR-šša zavodoišša i kolhozoišša ruado mänöy yhestäh, kolektivalleh. Myö kaikin srojimma uutta socialističeskoida talohušta. Myö yhestäh srojimma uutta—kollektivnoida—eländiä. Myö yhestäh borčuičemma kapitalistoinke.

Ken tuou enämmän pol’zua kolektivalla: läzijä ali terveh?

Kaikin kerdah šanomma avušto terveh. A štobi olla tervehenä pidäy:

1. Hengittiä selgiellä vozduhalla.
2. Pidiä tielua i vuatteida puhtahana.
3. Pidiä pertie puhtahana.

6.2 Paha vozduha

Rahvaš hengittiäššä otetah vozduhašta kislородua, kumbane pidäy eländäh varoin i laskietah pois pahua gazua — uglekislottua. Žentän konža

pertiššä on äijä rahvašta, vozduhah hengitännästä keräydyy äijä pahua gazua – uglekislottua i hengittiä liey jygie.

Ei ammuin žurnualašša oli kirjutettu yhteh slučaih näh.

Angliiskoit kapitalistat Indiiššä šuahah omie bohattumizie Indiiskoiloin ruadajin i muanruadajin hijellä i verellä.

Ylen jygie ruado — pakkuojazin eländä – zastuavi indusat noušša borčuh muokkuajinke kapitalistoinke. Yhen borčun aigah angličanat otetih plenah 146 indusua. Lukuttih hiät ahtahah puun’ah.

Toišša piänä plennikoin luoh kergii abu. Vain ei kaikilla šuanun händä dogadie. Eloh jäi vain 23 miestä. Oštuatkat läpehyttih pahašta vozduhast.

Annandat

1. Ličakkua šuu i nenä – viikko—go teilä šuau näin olla?
2. Šanokkua, konža on jygie hengittiä pertiššä einin školašša.
3. Issuttakkua bankah hiiryt i lujah händä salvakkua, kaččokkua, midä hänenke liey.

6.3 Tielan šel’gehyöh näh

Tielua pidäy pidiä šel’gienä ei vain zen tuačči, što šel’gieh ristikanzah on mielehemi kaččuo, a i žen tuačči, što šel’giellä tielalla on kebiemi ruadua.

Miän opastaja toi šuurendajan st’oklan – lupan. Myö kaččoma hänestä läbi omua nahkua. Myö dogadima, što nahka eu silie. Häneššä on äijä hienozie haudazie. Näistä haudazišta läbi tulou higi i ražva. Hijenke uijitah miän tielasta vrednoit suolat. Jesli—že nämä haudazet umbauvutah revulla, to vrednoit veščestvat jiahäh tielah i otravllajah händä. Restikanza slabeudu i läzeydyy.

Štobi tiela olis sel’gie pidäy jogo kuuvešta päivästä piäličči kylbie. Vain šielä, ägiesšä, pestyöh palavalla vejellä muilanke nahka sel’genöy kuin pidäy. Jesli on vähä muilua voit peziečie porolla.

Monišša miän karieloin raionoin kyliššä eu kylylöidä i rahvaš kylbietäh kiugaissa.

Kiuguašša on gor’an peziečendä i žentäh rahvas niillä paikoilla harvah peziečetäh i rigeneh läžitäh syyhymizellä.

Jesli ennen ei šuan jogohizella srojie kylyö, to nyt jogo kolhozalla voit srojie ykši yhtehine kyly. Händä šezattuas’s’a rubieu pidämäh

vähemi hirtä i kirpiččiä čem šezattuas's'a šadua hienost'a kylystä. Rubieu proidimah vähemi halguo i lämmitiäššä spruaviu ykši mies.

6.4 Yhtehine pračešnoi

Viikon Seliššöine naizet stirauidih i poukuttih vuatteida pertilöiššä. Homehutettih seinie i rikottih vozduhua.

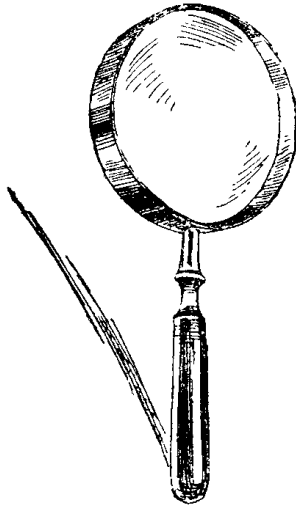
Kolhozah mändyöh ruvettih pagizomah yhtehizeh pračesnoin avuandah näh. Pioneerat i komsomol'cat paistih naizin puoleh.

Väliän azie viidi. Kolhoza sroji muozen pitän ei korgien kojnin. Šezatti kiuguan kattiloinke, vejen i poron kiehutandah varoin. Luajittih pliitan, kunne voičči šezattua kiehumah stirauiduloida vuatteida. Toivotettih slozie trubie kumbazie myöt' vezi iče rubeis tulomah jovešta.

Poukku puizella jällesti naizet lykättih pertistä i taiginat, žentän, što leibiä ruvettih paistamah kahen keššä kaikella kolhozalla varoin, kolhozan pekarn'assa.

Pertit ruvettih, selgenömäh rabiestuačettih liijat lomut: länget, čirpit, ohjakset i n.i.

6.5 Einehet tervehyön vardeiččijat

Olduoh viikon šyömättä i juomatta ristikanza kuolou. Šyvvä pidäy jogo päiviä i aijalleh. Niinže pidäy tietä, midä voit syyvä i mytyttä vettä juuva.

Äijät duumaijah, što glavnoi šyömine on liha i leibä, a muuda hot' elgäh i olgah. Tozi on, što jygien ruavon ruadahuoeh pidäy enämbi šyvvä lihua i leibiä, no i einehih näh ei voi unahtua. Ken ei šyö einehtä, že läzeydyy.

Viluloin rannoin rahvaš šyötteliečetah kalalla i lihalla, hyö harvah otellah einehie i šaduloin plodie i tämän tuačči rigeneh läzitäh cingalla. Einehen šyödyöh cinga proidiu.

Einehiššä on äijä veščestvua kumbazitta ristikanzalla ei voi eliä.

SSSR-šša jogo miehen kohtah tuliečou 60-64 kiluo einehtä (muajuablokatta). Germaniišša läššä 110, a Amerikašša ässen 165

kiluo. Davaigua enämmin vodimah einehtä.

6.6 Šuo vejyt

Päiväne huohtau kuin kiuguasta. Vaibuma myö, hiestymä. Van'a i šanou:

— Seizuo, davai juollamma. Kuolen — juuva tahon . . .

Doidima šildazeh šuat, vönyttiäčimä vačualleh i davai kobrilla vettä ammuldamah i juomah. Vezi muda, lämmin, a myö tijämmä omua-znai händä juomma.

— Työ lapšet, midä ruatta? . . . Razi voit suo vettä juuva! Da työ täššä kaiken muost'a läžimistä keriaättä, a šiidä i läži teidä. Kačomma, a tämä miän bol'ničan dohtari. Hiän sai šumkazešta kruuškazen, čerpni vettä i šanou:

— Astukkua miunke yheššä bol'niččah. Mie teilä ozutan, midä työ joitta.

Toi miät komnattah. Šielä vaskine truba seizou stolalla.

Tämä on mikroskoppa!, šano dohtari.

Dohtari otti st'oklazen. Tipahutti hänen piällä kruuskazešta tilkazen vettä, truban alla pani st'oklazen.

— Kaččokkua, midä työ lainuolija šuo vejenkel — Šano dohtari.

Kačahin mie läbi trupkašta i ahniin. Midä vain šielä ei ollun. Jo ei tipkane, a ynnäh purdilo.

— Nu, šanou, — kaččokkua!

— A midä on tässä nähä? Tässä ei ni midä i ole. Niin mytyš ollou soru. Vrode kun točkat da zap’atoit, da pualikkazet. Kaikin boiko hypelläh, hännöillä häiskytelläh.

— Ka tämä i on suamo varattava. Nämä, lapset, ollah bakteriit.

— Kuulija midä nibuit’; heih näh?

— Neistä lähimizet luadiečetah?

— Arvait.

Šiidä hiän ozutti kartinan, miššä oldih resuijuot kaiken muozet bakteriit: I točkazillah, i čieppizelläh, i tukkazinke.

Siinä meilä dohtari šano, kumbazišta mytyš liey lähimine.

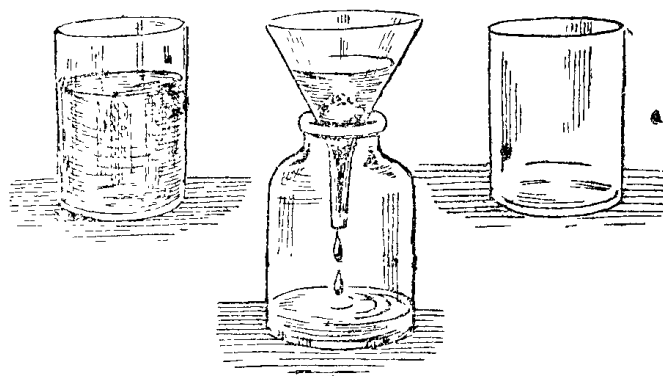
Myö kuundelema, a iččiellä äš kiätšäriššäh.

— Nu, ka, midä, brihazet, työ ylen äijälđi elgiä pöllästykkiä — ... Mozo i čislalleh proidiu azie—že. A jesli midä liey, väliämme hypäkkiä bol’ničah, mie teilä annan lekarsvua.

6.7 Sellennä vezi

Opitta

Redukas vezi voit sellendiä. Ših varoin šuagua voronkane (voit luadie butilkasta—töröštä)

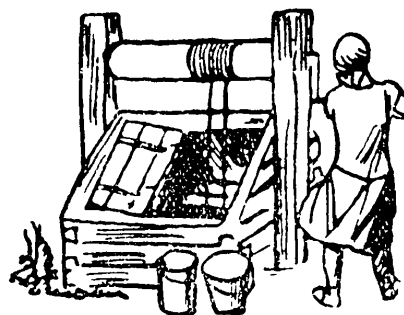
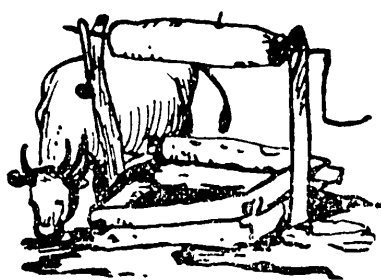
Loukkozen kohtah pangua uglikkone kivyt. Piäliči pirottakkua sormen ložehuoh hienost’a kivyttä, šiidä järiedä, hienommast’a pestyö peskuo. Jogo sloja ei loziembi šormie.

Nyt čerpnikkiä mudua vettä. Valakkua voronkazeh i kaččokkua, mytyš vezi rubieu tippumah alah. Keräkkiä händä stokanah.

Näin työ sellitättä vejen mudasta. Vezi niinže sel’genöy seizauduhuoh, a štobi händä sellittiä bakteriloista, pidäy kiehattua.

Kiehuos’s’a bakteriit kuollah. Juuva voit vain kiehutettuo vettä.

6.8 Kaivoloida pidäkkiä puhtahana

Rigeneh miän kaivot ollah kattamatta i žen tuačči sinne popadiu kaiken muone redu i pöly. Puhastuačetah hyö harvah. Šuau toko naine vejenke hiiren, valaldau kaivoh “Sv’atoida vettä”, kumbane vuuvun seizo karzinassa i tuaš vezi liey “puhas”,

On ših rukah, što mistä nibuit’ virduau kaivoh tuahi vezi i ei nähä ših šuat, kuni vezi ynnäh ei rubie haizumah.

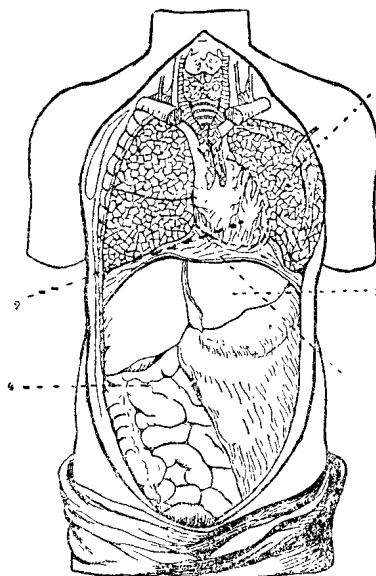
Lapšilla, pioneroilla i škol’nikoilla pidäy vediä borčuo puhtahišta kaiuoloista.

Jesli kaivo on kattamatta, pidäy luadie katehut. A jesli virduau kaivoh paha vezi: pidäy kaivua kanuavane i laškie vezi toizeh randah.

6.9 Ristikanzan važnoit šiämyš organat

Ristikanzä hengittäy kouhkoloilla. Hyö otetah vozduhašta gazua, kumbane pidäy eländäh varoin i lykätäh pois pahua rikkuočennutta vozduhua.

Verdä kävelyttäy tielua myöt’ hengipaikka.

Šyömine mänöy želudkah, šielä keittyy i eistyy kiiškoih. Želudkašša keittynnyöstä šyömisestä — čuastit kumbazet godiečetah ristikanzan eländäh — varoin, imiečetah vereh i veri šuattelou heidä kaikkie tielua myöt'. Ni kunne ei godiečijat čuastit luoččiečetah pois.

Kouhkot i hengipaikka ollah ryndähillä šiämessä a želudka i kiiškat — vačalla šiämeššä.

Annannat

1. Kirjuttakkua midä luadiečou ryndähinke laškies's'a i ottuas's'a vozduhua.
2. Löydäkkiä miššä koh on hengipaikka.

6.10 Kolhozan stolouvoissa

Myö olima kolhozašša talgoholla. Auttoma levittiä pelvasta. Ruadahuoh, vaibun, nälgähine mänen stolouvoih.

Stolazin taguana nellin miehilöin issutah tämän päiväzet abuniekat.

Stolat katettu selgeillä klejonkoilla. Šeinillä plakatat kartinkat. Ni savuo, ni hädžviä eu.

Meilä annettih torelkoin hyviä liha rokkua, toizekši zuarittuo mua-juablokkua i stokanoin maiduo. I kaikki tämä murgina maksau kolhoznikoilla 13 kop. A jesli hiän perfattiu, murginoiččou i illast'au otetah 40 kop.

Kaikin kolhoznikat syyväh stolouvoissa. Ei pie naizilla mänettä jogo huomnešta kolmin čuasuloin murginan varussandah varoin. Stolouvoišša kolme miestä varušetah kaikilla kolhoznikoilla varoin. Murginua pannešša heidä autetah vuorokkeh naizet.

Stolouvoin asteida i produktoida rigeneh kaččou dohtari. Niinže jogo kuušša kerran kaččou ollah-go tervehet stolouvoin ruadajat. Keittäjä on opaštun täh varoin kursuloišša i kolhoznikat händä kiitetäh – hyvin varustau šyömizie.

Šuurišša linnoišša ollah srojituot leibä zavodat, fuabrikat -kuuhn’at, kumbazišša kaikki varuštuačou mašinoilla, ni midä ei čebrata kázillä, ässen i torelkoida pezöy mašina.

6.11 Kuin pidäy syyvä

Šyyvä pidäy jogo päiviä, vanhemmilla 3, a lapšilla 4 kerdua. Ei voi šyyvä konža kuin popadiu, a pidäy jogo päiviä yhellä aigua murginoija, lounattua i illast’ua.

Želudkalla pidäy andua aiga šyömizen keitändäh varoin, a žen jälgeh lebiäčendäh varoin. Viikko lebäyttiä tože ei voi — ristikanza rubieu slabeudumah.

Šyyvä pidäy ei vähiä i ei liijakši äijiä. Kerdah äijän šyödyöh želudkalla liey jygie keittiä i šyömine ei keity kuin pidäy, a luoččiečou pois. Žen jälgeh želudka voičou moni päiviä ei ruadua kuin toko miän šanotah, vačča rikkuočou.

Oigiella šyönnällä äijän häkytetäh pyhät i pruzniekka päivät. Monišša taloloišša kirikkö pruzniekka päivinä ei anneta huomneksella šyyvä, ku-

ni ei loppieče kiriköššä obied’an — a miän rukah kuni kaikin ei ruveta kävelömäh koukistunnuot.

Mälläštyhyöh šyyväh äijän, paremmast’a čem ainoš piänä i äijät läzeyvytäh.

Niinže i pyhin proidihuoh. Enžimäššä piänä argie — Äijänä piänä i roštuona monet i šyöččiečētäh čut ei kuolomizih šuat.

Šyö aijalleh. Elä šyö lijakši äijä. Hyväzesti näčötä šyömine. Šyö raznoiloida šyöimizie. Leibä, kuaša, maido, einehet, plodat glavnoit ristikanzan šyöimizet.

6.12 Darju čikko

Pyhät (kolmas päivät, piätinčät) srougo počitaiččiečettih Miku diädön pereheššä.

Niin srougo počitaiččiečettih, što kakši vuodizella Pet’alla, Miku diädön vunukkazella, ei annettu näinä päivinä maiduo, hot’ hiän i oli läzijä.

— Darju čikko, mintän šie et ana Petjalla maiduo? Kačuo mytyš hiän siula lieni: jalgazet kuin rihmazet, hoikkazet, a ičeh keldane... kuolou hiän siulda, — šano opastaja, konža tulleteli Miku diädöh.

— Oh varane, ei voi, riähkä. Jumala nakažiu. Muokkuačomah myö rubiemma hänenke sillä ilmalla, — šano vaštah Darju čikko.

— Nu kuin, Darju čikko, tädä šanot, vet sie lapšen morit muajuablokala.

— Pappi šanou, što on riähkä, a hiän lähine jumalah — kaikki tiedäy. Darju čikko pyzy omašta. Varaji, što toizella ilmalla jumala nakažiu.

Konža tuodih doiniekašša maiduo Pet’a ravai kahistumizih šuat oijenduan omie laihazie kädyzie maidoh päin, no Darju čikko toko ando palan leibiä a maijon rabiēsti škuappah.

Kahistun i sinistyn ravušta Pet’a toko uinoi. Kivisti hengipaikka Darju čikolla, šuačči i zualivoičči hiän omua lasta, da ei voinun riähkä andua argehista.

Kuin ollou pappi zaidi Darju čikon luoh.

— Midä šiula Pet’a lieni šezen laihahune da keldazehune? Ammuingo mie näin, hiän oli terveh veššälä...

— Ušto — šuuveldih, bat’uska. Jo mie händä Kuz’mašihan luoh taskaičin, puhu šuolua da eu parembi. Ka opaštaja šanou, što pidäy andua hänellä jäičiä, maiduo, einin kuolou Pet’ane. Da razi voit? Vet on riähkä šyöttiä argihizella? On-go riähkä, bat’uska?

I hänellä niin himotti kuulustua, što riähkiä ni mytyttä eu. Silloin hiän spruavittais oman armahan Pet’uzen. Pappi šegonnun deri omua pardua.

— Da avušto, šuuri riähkä šyvvä pyhässä argehist’a.

— Yöllä Pet’une kuoli.

Mäni Darju čikko pappih panihiidua zakazimah, a pappi istuu stolan taguana lihua da jäiččiä šyöy.

Uidi pois Darju čikko i panihiidua ei zakazinnun.

6.13 Školan murginoista

Lapšilla varoin ylen vuaži u ajjalleh šyöndä. Pidäy štobi kažvaja lapši polučis šyömistä jogo 3—4 čuasun proidihuoh. Ka mintän pidäy luadie školišša palavat perefatkat. Yhestäh organizačiiloinke škol’nikat vojjah šuaha palavat perefatkat.

Iče škol’nikat vojjah kaččuo: ollahgo hyvät šyömitet, šel’gieštigo varuššetuo i mytyš on stolouvoišša por’uatka. Miän sovetskoišša školašša pidäy kaikilla lapšilla andua palavat perefatkat. Ylen keyhie lapšie voit školalla šyöttiä duaroin.

Ennen šyöndiä peze käzie. Šyö eris astiesta. Konža šyöt, elä kiirähä. Elä pagize. Paremmi näčötä šyömistä.

6.14 Kuin tartutah läzimizet

Läzimizen vojjah tuuva: kərbäzet, lutikat kirput i täit. I iče rahvaš, kävelläh läzimistä ottamah. Läzijän einin pokonniekan luoh kerävytäh čyt ei kaikešta kylästä. Tuagieh on, nin što pokonniekka einin läzijä on zaraznoi i pertiššä on zaruaza.

Muissellešša šyvväh kutjua kaikin yhellä lužikalla, i näin annetah zaruazua toine toizella.

Rigeneh jjänyöt kuolien vuatteukset jaguačetah rodnilla, a heinke i tartuja läzimine.

Prostiečiešša — anduašša šuuda kuoliella — voit polučcie läzimine žentän, što zaruaza viikon pyzyy tielalla.

Tartuja läzimine voit polučcie kiriköššä anduas’s’a suuda obrazoilla i ristilöillä. Šuat kerdua tuhatat miestä annetah suuda yhteh i sih-že koh. Vain läzijä andau suuda i že paikka jo liey zarazittu.

Škol’nikoilla pidäy vardeija štobi niken ei tois školah tartujua läzimistä.

Jesli ken läzeydyy, ei pie tulla školah, a pidäy väliämme männä bol’ničchah. Tervehillä lapsilla ei voi käyvä tiedelömäh läzijoidä tovarissoida, žentän što voit läzeydyö.

Kiriköššä. Tiedäjällä.

6.15 “Tiedäjät”

Ozrie puiješša Katti čikolla šilmäh mäni soru.

— Käyttle Mit’ušihan luoh, — šanottih naizet, — Hiän sorun piästäy.

Löydi, Katti čikko, Mit’ušihan. Redukkahilla kázillä avai Mit’ušiha šilmän i rubei kielellä eččimäh soruo.

— Eu nimidä kukki, šilmäššä, — šano Mit’ušiha. — Šie huoletta blua-sloven’atta proijiit kynnykseštä piäličči, sil’mäššä on vigahine. Aja huomena Dubrovan Lavrišihan luoh, hiän vigahizešta piästäy.

Yön ei muannun Katti čikko. Äijaldi kivisti silmä. Toišša piänä läkši Dubrovah. Otti Lavrišihalla varoin vakkazen jäiččiä.

Söpöttiän kierdi Lavrišiha šilmän miäččyzellä, kumbazella siämeh oli kiäritty hävin tipane.

— Eilienne parembi tule, vara, vielä nedelizen piäh, jäiččoidä rabieštuašša šano Lavrišiha.

Nedelizen piäh Katti čikko mäni bol’ničchah, konža jo šilmällä oli nousun šuuri harmua kalvo. Lečcie jo oli myöhä.

Täh šuat vielä äijät rahvaš vieritäh tiedäjillä i pappiloilla kumbazet heidä muanitellah. Vilun rannan rahvaš lečcimiä annetah hyvie mehoi-

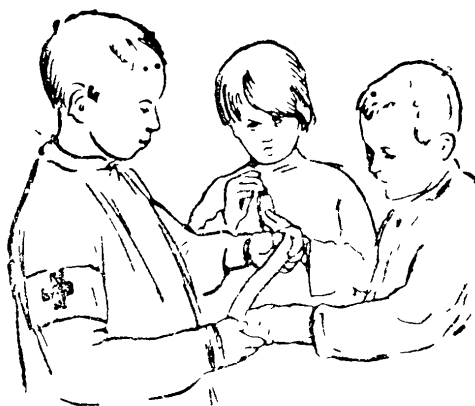
da šamanalla — papilla kumbane vorožies’s’a kargajau i laulau ajelou läzimizen pahaččazie. Kumarruksella leččiy läzijöidä turkmenoin pappi mulla, äijän ottau leččimiä lammašta.

Ni pappi, ni šamana, ni mulla ei voija leččie hiän kumarruksella ni mytyttä läzimistä. Piästä rahvašta läzimizistä voijah vain opašsetuot täh azieh dohtarit.

Papit, šamanat i mullat ollah dengan toizen izvodat rahvahalla varoin.

Elgiä käygiä läzimizinke ni pappih ni znuaharkah; leččiečomah käygiä dohtarin luoh bol’niččah.

6.16 Ken teistä mahtau andua enžimästä abuo?

- Unohtuačennuolda pidäy avata rinda, brizgata vejellä iho i ryndähät, hieruo viskoida. A jesli on lässä dohtari, kuččuo händä, da väliämbäzeh.
- Leikattuoh ruanane pidäy voidua jodalla einin prosto siduo selgiellä träpiččäzellä. Peššä ei pie. Pidäy vain piästä redu, jesli on popadin.
- Männyn puikko paras kaikkie piästä nieglalla. Puikon piästähyöh ruanane voidua jodalla.
- Satattahuoh pidäy ličata millä ni olgah vilulla.

6.17 Bol’ničča

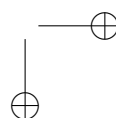
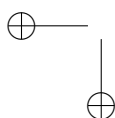
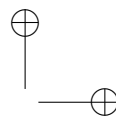
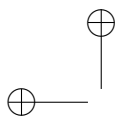
Mulloin kezällä mie läzeyvyin. Šuatto miun mama bol’niččah. Bol’ničča oli uuži, šiämeštä vašta šokotuurittu i kruasittu valgiella kruaskalla, ikkunat šuuret, lagi korgie, valgie, selgie, hyvä.

Leččijät kaikin kävel’dih valgeišša sel’geišša haluatoissa.

Kaččo miun dohtari i käški jiähä venymäh. Suatettih venymäh paluattah. Šielä seizottih kravatit valgeinke prostin’oinke, katetuot hyvillä odjualoilla. Palatta tože oli korgie, sel’gie, valgie.

Jogo huomnešta i ildua kaikkie läzijöidä kaččo dohtari i fersalalla käški andua kumbazilla mytyttä pidäy lekarstvua. Dohtari niinže šano, kum-mast’a läzijiä millä pidäy šyöttiä.

Mie väliän spruaviečin. Ihassuin kuin laškeih kodih. Venyö oli hyvä, a läzimättä koissa on vielä parembi.

Lugu 7

Ogorda, šadu, meččä šygyžyllä

7.1 Miän ogorda

Miän kolhozahine ogorda kaiken kežän meidä šyötti, da i talveksi vägiäijä kuda midä jäi.

Vielä aivoin kezällä zavodima myö šyvvä želenästä luukkua. Šöimmä i vuašanke, i leivänke, i muajuablokanke, i kukkuo hänenke paistoma.

Väliän i ogurčat ruvettih kergiemäh. Magiet ogurčat kohti reävył'dä! Myö heidä i murginoiješša i ildazella šöimmä, da i niin proiit šiiričci ogordasta, ei šua tirpua — katkuat ogurčazen i šyöt.

A kun rubei muajuablokka kergiemäh, nin i ynnäh miän aziet liettih hyviin.

Myö, lapšet, kaivamma nuorda muajuablokkua, pežemmä, tuluon luajimma, da händä palavašša tuhkašša i paissamma.

Magie on paisettu muajuablokka, — kettune zuariečen, vain krouškau.

Tuli šygyžy, ogordašša kaikki pidäy rabieštua talveksi. Edizeh keräimä kaikki ogurčat — suolaimma. Derimä luukat i panima kuivah. Kun et hyviin kuivua, kaikki luukat hapatah.

Šiidä rubeimma kandamah podvualah sv'oklua, morkuo, nagrist'a i pirottelomah heidä kuivalla peskulla.

Šiidä eistymä muajuablokalla, händä meilä äijä oli polossalla. Hyvä,

što šia oli kuiva, i juablokka kuiva, voičči kohaldi podvualah panna! juablokan rabieštahuoh — priimiečemmä kapussašta.

Järillimä šuolaimma i ynnäh kerie podvualah riputtelima, štobi talvela olis veres kapusta.

Kaikkie varustima — voit ei varata talvie.

Loppehuoh opastaja i šanou: “A keksijä-go, brihat, što yksildä einelidä myö šyömmä ražeida lehtilöidä — kapussalda; ložennuzie juuriloida: vet morku, nagris, sv’okla, rötkä ollah ni mit muut, kuin ložennuot juuret; kolmanžilda myö šyömmä vain siemenyzie, kuin hernehen, pavun, a ogurčal, pomidoral eulla ni lehet, ni juuret ni siemenet — nin mitbiä hyö ollah”?

Ni ken ei tiedän kuin hyö šanuočetah.

Opastaja šano, što ogurčat ollah plodat.

7.2 Ekskursii ogordah

(Ruavon pluana brigadoilla)

1. Kenen on ogorda?
2. Ogordan pidahuš i levehyš? (mitakkua iče, rešuihua, kirjuttakkua)?
3. Midä ogordašša kažvau?
4. Oldih-go vreditel’at i midä hyö šyödih (juuriloida, lehtilöidä, plodie)?
5. Kuin borčuidih näinke vreditel’oinke?
6. On-go nyt vreditel’ua (tuogua školah)?
7. Myttyöl soru heinäal kažvetah ogordašša i kuin heinke borčuidih (keräkkiä yksittäzin jogo sortušta)?
8. Kunne, kellä varoin, lähtietäh einel?

7.3 Rubiemma tiijuštamah

(Ruado brigadoilla)

Tuogua školah kaiken muost’a einel’at: muajuablokkua, kapustua, nagrist’a, brukvua.

Hiät pidäy ottua lehtilöinke i juurilöinke. Muajuablokka ottakkua näin:

1. Rojikkua ynnäh tuhjo (hil’l’akkazeh, el’giä katakkua juuriloida).
2. Kaivettu tuhjo pangua lovalla i valakkua händä vejellä leikašta ših šuat, kuni ei uiji kaikkie mua. Näin pidäy i toizinke einelinke.

1. (a) Löyväkkiä muajuablokan plodat, lehet, varzi, juuret,
 (b) Leikakkua muajuablokan ploda, kaččokkua.
 (c) Klubn’alda löydäkkiä šilmäzet. Lugekkua, äijin-go šilmäzin on jogo klubn’alla (aivingo yhen verda?).
 (d) Leikakkua puolekkah moni klubn’ua. Yhengo verroin silmästä on jogo klubn’an puoliskossa. Kuin leikata, štobi olis yhen verroin?
2. (a) Mitakkua kerä.
 (b) Löydäkkiä juuret, löydäkkiä varzi.
 (c) Katkokkua lehtyzie yksittäzin (kaččokkua).
 (d) Löydäkkiä koččan alda šilmäzet.
 (e) Lugekkua uudine riävyldä.
3. (a) Midä šanotah luukan kynnyöksi?
 (b) Midä šanotah luukan strelkaksi?
 (c) Ollah-go yhen nägözet leikattu luukka i nagris? Millä eulla yhen nägözet?
 (d) Äijägo luukkua rigenemmä kažvau yhestä luukasta?
 (e) A äijägo heidä kažvo riädy palazella 1-llä metrua pidahuten?

Myttynäzildä einehildä midä šyvväh

Juuriloida	
Lehtilöidä	
Plodie	
Siemenie	

Luaji iččiellä tämän muone tablica i resui otvietat.

7.4 Ogordan vreditel’at

Kežällä työ näittä, kuin ogordašša lennelidih valgiezet liipukkazet. Hiän jäiččäzistä viidinnyöt mavot tuodih kolhozalla šuuren uronan – hyö rikot-tih äijän nuattie. Kylläldi šyödyöh mavot kažvettih muččoziksi i kaiken talven ruvetah maguamah aijoilla.

Keviällä heistä viijitäh valgiezet liipukkazet, kumbazet tuas munitah jäiččästä nuattiloin i bukvin (brukvin) lehtilöillä.

Toizen kapusta liipukkazen muččozet vietetäh talvie muašša, koččanoin alia.

Štobi toičči vähembi lienis kapusta liipukast'a i maduo, pidäy šygyžyllä derie ogordašta kaikki koččanat i ummata hiät haudah, hyö ollah vreditel'oin rosadnikat. Rabiestahuoh ogorda pidäy kyndiä.

Borčušša ogordan vreditel'oinke meilä auttau, jumalan lehmäne, kumbane šyöy kapussan moškie.

Annandat

1. Luadikkua ekskursii ogordah, kaččokkua ei-go aijoilla muata kapusta madozet einin heistä viidinnyöt muččozet.
2. Kaččokkua ei-go heidä ole muašša, koččanoin alla.
3. Tuogua školah löyvetyöt madozet i jumalan lehmäzet. Rubietta kaččomah, kuin madozet muututah muččozikši i kuin jumalan lehmäzet šyvväh moškazie.
4. Tuogua školah yksittiän kaikkie einehie. Kaččokkua, kumbazišta einhistä kumbane čuasti mänöy šyödäväkši ristikanzalla varoin.

7.5 Uudizen pruazniekka

Kolhoznikat varuštuačetah uudizen i kollektivizačiin pruazniekaksi. Škol'nikat heilä autetah luadie viistaukua. Viistauka kolhozašša zaimi stolouvoim i puun'an. Puun'ah i pihalla oldih mahutettu mašinat i orud'at. Stolouvoišša šeinillä riputtih diagrammat, resunkat, plakatat. Štolilla venyhtih einenet kolhoznikoin i yksinäzin ogordista. Jogo eineheh oli annettu jarlikkane. Jarlikkazella oli kirjutettu: kenen eineh, äijän-go painau i äijägo šyndy hektaralla. Ykši stola oli zaimittu škola ogordan einhillä.

Viistaukalla tuldih muanruadajat lähizistä kylistä. Lapšet heidä vejeldih viistaukua myöt'. Mužikkazet syyhytettih niskoida, konža lapšet ozutettih yksinäzin uglast'a. Yksinäzin uglazešša oli adra, puuhine astova, kylvö vakka, puuhine labie. Da, nänke mašinoinke äijiä et keriä.

Viistaukalla on ozutettu kuin kolhoznikat tanhuošša žiivattua pietäh. Škol’nikat ozuteldih lämbimin liävöin i kon’ušn’oin makettoida. Voistauka ozutti muanruadailla, što kolhozašša ruadua on parembi, i uudine kolhozoilla on šuurembi.

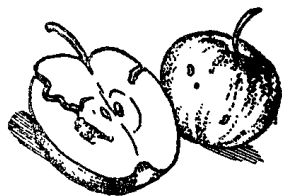
Äijät yksinäzet – keyhät i keškikerdazet mändih kolhozah.
Ka midä pidäy varuštua uudizen päiväh varoin:

1. Plakatat lozungoinke (lozungat duumaigua iče).
2. Einehin tähköin i fruktoin vistauka.
3. Savun, ogordan i pellon vreditel’oin kollekci.
4. Ogordan, pellon i savun soru heinin obrascat. Heih hyvä andua čifrat äijängo siemenytiä andau yksi soruheinän kukkane.
5. Varuštua inscenirouka uudizeh näh.

7.6 Niih näh, ken vredi y savulla

Ken šadu juablokan šiämyššän šöi? Ken grizi lehet juablokka savusta?
Ken rikko keviällä kukkie jublokka savusta?
Vreditel’at.

A myttyöt ollah nämä vreditel’at, eččikkiä i kaččokkua iče.

Ottakkua madokas juablokka. Löydäkkiä ken luadi juablokassa redukahan pitän hodun. Konža kirvotah lehet, kačahtakkua juablokka puun oksazih. Mit nua trubazet, luajituot lehtilöistä, bringetäh pal’lahissa oksazissa? Kačahtakkua, ken istuu trubazilla siämeššä:

Šielä istuu madone, kumbane on viidin jäiččäzestä niin že valgiezen liipukkazen vain ei kapusta, a šadu liipukkazen, kummast’a kučutah “Bojarišnica”. Madozešta keviällä viidiy liipukkane.

Kaččokkua ei-go ole oksazista ymbäri luajittuo kol’čast’a. Hyväzesti kačahtahuoh dogaditta, što nämä kol’čazet ollah luajituot jäiččäzistä. A jäiččäzet ollah savun vreditjöin, kol’čahizen sulkun kezriäjän.

Juablokka puun alda ottakkua kobra kirvonnutta kuivua lehtie. Tuogua lehet školah i pangua gazietalla. Kaččokkua hyväzešti, ken lyydäy lehtilöistä.

A kunne peittiäčetäh talvekši nämä vreditel’at?

Ne, kumbazet issutah trubazišša, heiššä i jiahäh keviäh suat. Hyö luajittih trubazišta iččielä varoin talvi faterat. Ne, kumbazet ollah juablokoil-

la siämeššä da kirvonnuzišša lehtilöiššä, noussan puuh i peittiäčetah ragozih da ketun alla.

Vreditel’at tuuvah äijän ubitkua. Pionerat, okt’abr’atat i kaikin škol’nikat elgiä jiägiä pioneroista, nyt-že šygyžyllä keräkkiä sadu puuloišta kaikki trubazet i poltakkua hiät! Haravoigua savušta tukkuloih kuivat lehet i poltakkua hiät.

Štobi vreditel’at ei nouštaiš muašta puuh, muanitelgua heidä pyyvändä kol’čih. Kol’čat luadikkua ollesta. Vrediteijat noussah kol’čih, dumajen, što tämä heilä varoin valmis lämmin fatera. A työ, konža zavodiečetah pakkazet, kol’čat heittäkkiä i poltakkua.

Leikakkua pois oksazet kol’ca šulkun kezriäjän jäiččäzinke. Derikkiä kuivat ketut puuloista, kumbazišša ollah vreditel’at.

Annandat

Luadikkua ekskursii šaduh:

1. Kaččokkua mytyttä plodien andajua puuda on tiän savussa?
2. Mytyttä on marjan tuhjuo?

3. Opaštukkua tunnustamah heidä lehtilöidä, okšazie stvol’ua myöt’.
4. Tuogua školah šaduloin vreditel’ua. Kaččokkua kuin hyö ruvetah kažvamah, a kažvua hyö zavoditah puolesta talvie.

7.7 Šieneh

Školašta tulduoh Miša, Fed’a i Van’a lähteih šieneh. Seiččimen vuodine Mišan vellyt Vova, kyynelinke šilmissä rubei pyrgimäh heinke yheššä. Lien ottua.

Šieni šinä šygyžynä hyviin kažvo, a lapšilla oli annanda: kerätä šiendä ei vain omah pereh varoin, a i školan murginoiksi. Pidi kiirähtiä.

Siä oli hyvä. Čirotti päiväne, vain jo ei lammittän sih rukah kuin kežällä. Edähädä kellotti “Denjon aho”.

Meččäh mändyöh, lapšet erottih toine toizesta, štobi ei ennätellä šienilöidä. Aigah äijäldi möistih toine toista, štobi ei jäähä i yöksyö.

Kodviin tuačči lapšet yhyttih marjikkozella šyvveššä buolua. Istuočettih lebiäččömäh. Kačahettih, a Vovalla jo täyzi vakkane šiendä i dogadittih, što šienet hänellä počki kaikki oldih paganat.

— Ah, Vova, Vova, et kyzäldän mytyttä šiendä pidäy kerätä! Šano Miša.

— Midä et i nevvon, bullistun vastai Vova.

Kuattih Vovan vakkazešta šienet logazella ruvettih valličcomah. Šyödäviä šiendä oli vain: kolme riizikästä, kakši voikost’a, kolme maidoččuo i nellä gruuznie. Oštualkal kaikki šienet oldih paganat, šiinä oli: i kərbäzen šiendä i sigäččuo i loga jäiččiä.

Štobi Vova ei äijäldi goreuduis, kaikin brihazet pandih hänellä vähäziin hyviä šiendä i lebiäčehyöh lähteih täyttämäh vakkazie. Vet pimieh šuat pidi vielä kerda kerritä tulla meččäh i kerätä täyzin vakkazin.

Annanda

Tuogua školah yksittiän kaiken muozie šienilöidä i marjoida. Pangua šyödävät eris paganoista. Opaštukkua heidä tunnuštamah. Resuigua hiät.

7.8 Kuin kylviäčetäh siemenet i plodat

Uuži puuhut lähtöy kažvamah siemenyöstä einin plodasta. Štobi siemenyöt ei langettais tuagiešti, vain yhteh koh — puun alla, äijillä heistä

ollah siivvöt einin kebiezet lendelijäzet, ka kun vuaheralla (kl'en) jaseñilla i viäzinällä. Näin šiibyzin i lendelijäzin tuači, tuulen vuoh, siemenet lennetäh edäh i langetah mualla.

Monin kažvajan siemenet niin-že pirottuačetah tuulen vuoh, a to tarteliečetah ristikanzan vuatteih einin hebozin harjoih i šuattuačetah iemmä — (lapušnikan siemenet).

Annanda

1. Kävelgiä meččäh, kaččokkua mytyttä puuda i tuhjuo on tiän mečššä. Opaštukkua heidä tunnustamah lehtilöidä, kettuo, oksäzie i rut-tazie myöt'.
2. Kaččokkua, kuin kumbazin puuloin siemenet pirottuačetah.
3. Mečššä kaivakkua juuriloinke mytyš ni olgah heinä, hot' landisa, kaččokkua kuin hiän on varuštuačennun keviäksi. Löydäkkiä juuri-loišta varušetuo keviäksi ruttazet.

7.9 Näre, kumbane lendeli, uičči i pagizi

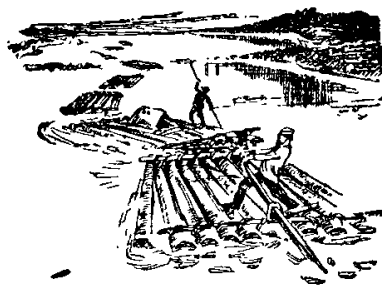
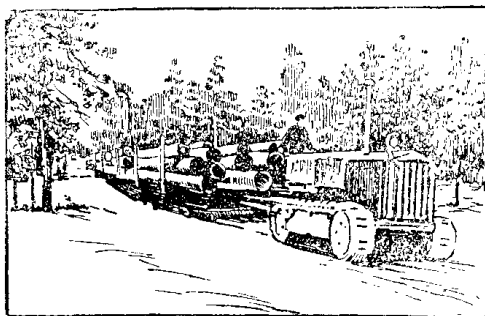
Tällä näriellä, kuh näh mie tahon šanuo oli äijä prikl'učen'ua.

Hiän i jogie myöt' uičči, i traktoralla ajeli, i vozduhua myöt' lendeli.

Hiän ei seizon kuuvalleh, a ajeli kaiken ilman, ravizi haukkuočči, opasti ei kirjamiehilöidä, laulo virzilöidä.

Enžistä — že tämä näre, kuin i sobiu näriellä, kažvo mečššä. Mečstä jogeh šuat oli edäh — kilometrua kolmekymmendä,

Pilihyöh, hänen tuodih joven luoh. Ken hänen toi? Toi hänen traktora.

Azie oli talvella. Mečstä meččävaruššannoin luoda luajittih jogeh šuat levien dorogan. Roun'aidih lumen lumi pluugalla (on tämän muone

mašina) i valeltih vejellä. Lieni silie, jiähine doroga. Tädä dorogua myöt' i lähteih guseničnoit traktorat, vediän regilöidä hirzilöinke. Kebieldi män-näh rejet jiädä myöt', monda heidä vedäy traktora.

Läkši i miän näre jiädä myöt'. Tuodih hiät joven luoh, roidih berjogalla. Täh näre i jäi.

A konzu hiän jogeh popadi?

Jogeh hiän popadi kuun viijen jälgeh konža sulii lumi. I ni ken ei luonun händä vedeh, hiän iče läkši uimah.

Vezi katto berjogat i nosti hirret. Läkši miän näre alah päin uimah.

Viikon uičči näre, puututtelieči katkauksilla i jahkieči toiziinke hirzilöinke. Kaikki jogi kattuači hirzilöillä, duumait on šilda luajittu.

Joven lopulla, miššä koh hiän virdai toizeh jogeh; hirret fataidih i vičakšilla sivottih heistä lautat. Lähteih leviemiä jogie myöt' iemmä. Lauttoida eisseldih berjogoišta uittajat.

Tuldih lautat kunne pidi zavodan luoh. Berjogalla seizottih kakši korgieda buasn'ua. Buasn'oin keskeh oli vejetty kanuatta. A kanuattua myöt' edeh i tagah hyppeli telegäne kl'ukanke pitäššä čiepiššä. I ka tämä telegäne šuatto miän närien vozduhua myöt.

Vuuvon veny näre šielä, kunne hänen heitettih, lieni kuiva kuin virikkehekši varoin. A šiidä hänen fatittih i šuatettih zavodah. Täššä hänen i otettih ruadoh.

Jauhottih närien kislotanke, seivotettih vejenke — lieni kuaša. Laskeih näriezen kuasan šuureh mašinah i viidi hänestä bumuaga.

A silloin, konža näre luadieči bumuagaksi, tällä bumuagalla pečatoidih gazietan. I tämä gazitta ravizi, kiisti, haukku laiskoida, šano paginoida, laulo virtä. Palane närettä popadi gazietah, kummast'a lugiettih Moskušša, toine läkši Siberih, kolmas Kaukuazah, nelläs rajan taguah. Ykši näre kerdah popadi monih paikkoih.

7.10 Taiga

Vähä rahvašta eläy viluloišša rannoissa. Voit proidie kymmenet einin šuat kilometrua i ei vaššata ni yhtä elännehtä. Šigäläzet eläjät ost'akat, nencat, tungusat ollah pirottuačennuot gluhoiloida eiproidimattomie šageikkoloida myöt'.

A äijä bohatutta on vilun rannan mečiššä. Kedra puušša kažvau äijä oriehua.

Koškomattomišša mečän sageikkoloišša peitteliečöy kallis meha zvieri soboli, muššin buura rebo, orava.

Ylen äijä linduo on taigua i taigan jogiloida myöt’.

Ollah paikat miššä vällällä eläy zvieri suamo kallehenke mehanke bo-bra.

A min kalua jogo vuotta annetah vägövät vilurannoin jovet, šuattajat omie vezilöidä edähizeh Jiähizeh okeanah.

I kaikkih näih bohattuzih, rigeneh eu kellä tartuo. Da jygie on i doidie heih šuat. Eistyö voit vain jogiloida myöt, kumbazet enämmin puolda vuotta ollah katetuot jiällä.

Kaččokkua eigo kenen savušša kažva pihta, listvenica, kedra puu. Hyö pohoditah närieh, vain eu niin remšakat okšat i hiän havu on pehmie.

7.11 Meččä palau

Huomneksella aivokkazin, Grisa velli, käveli ikkunoin aluštoida myöt’ – vesti shoduh.

Siä oli kuiva. Pikkarane tuulut lekutteli lehtyzie. Vozduhašša tuli šavulla. Jo toine päivä palo meččä. Kylästä hyviin nägy kuin mečän piällä sindi šavu.

Ka min tuačči tämän aivohuoh vestiy shoduh, Grisa velli.

Kodvin tuačči Kuz’mašihan pihalla ruvettih keräydymäh rahvaš, miššä jo ammuin istu kyläsovietan člena Mikki velli.

“Nu ka midä tovarissat” šano Mikki velli konža kerävyttih kaikin, viikkuo eu midä hačattua. Meččä pidäy sammuttua. Ei sovi muakunnan bohatuksie laškie tuulella!

Jogo talošta ykši mies tulgah täh koh rauda labienke! Puolen čuasun proidihuoh pidäy yletä meččäh.

Čuasun proidihuoh 65 miestä oldih palon luona.

Palo del’anka, kumbazella oldih složituo pinot halguo i švirkua.

Palettih pinot, palo heinikkö sammalenke, seizottih muššat palannuot tuhjozet i nuorikkazet närehyöt.

Davaigua, brihat, kaivakkua konuavua ymbäri tulesta, štobi ei eistysis iemmä! Mualla ummakkua tulda! ravaji Mikki.

Läkši ruado, kaivettih urhakaldi, kiistazin.

A tuli tieži eistyö. Ka jo kočahti poikki konuavaštai. Kaikin naprittih sammuttua mualla. Kočahti toizešša koh i tuas läksi.

Viikon ruattih rahvaš. Jälgiperäh obiiddittih tulen. Doidi hiän sagieh koivu tuhjeikkoh i kebielä šammuttuači. Jo ni mistä ei šavun. Vain ymbäri igävävälädi muššotti del’anka.

ELGIÄ LUADIKKUA LÖKÖZIE LÄŠŠÄ MEČIN!
Puhaštakkua meččie kuivista oksista

Meččä karielazin respublikašša.

7.12 Ägein rannoin mečät

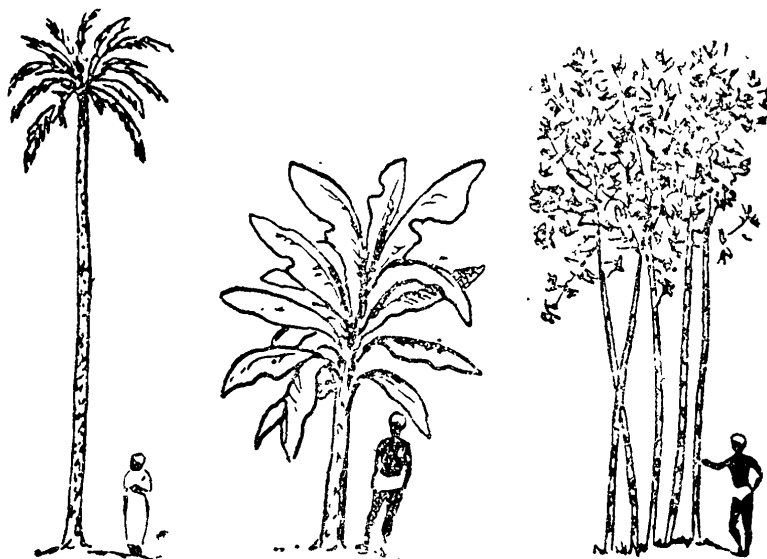

Diivan somat ollah ägein rannoin mečät. Mytyttä vain heiššä eu puuda? Lugomattomat kodiloin korgehuot juuret, pijelläh šuurie puuloida figoida. Reunašša kažvetah somat pal'mat, tammot, a heilä keššeššä kohallizet boiko kažvajat bampukat, bananat - kumbazen lehen alla voiččou peittyö ristikanza.

Näillä mečillä keššeššä kažvau kallis kuačukovoi keynös (loza) i vodiečetah slonat, kumbazin klikat ollah ylen kallehet.

Kaučukovoišta keynökšeštä ottuačou sokku, kumbazešta luadiečou rezina. Sokun šuanda ruado on ylen jygie. Kaučukovoi keynös kažvau

vähäziin kaikkie meččiä myöt’, kaučukan kerändäh varoin negrat erotah pikkarazikši gruppazikši i ruatah äš yksittiän, luajitah leikkauksie i tiputetah sokkuo.

Pal'ma, banana i bambukka.

Negroida zastavl'ajjah šuaha tädä sokkuo bohatat valgiet, tulluot sinne vielä enämmäldi bohattumah.

Ni yksi mies ei ruohkin uidie mečästä sih šuat kuni ei kerän mi pidi kaučukkuu.

Äijä kuoli rahvašta lihoratkua, yksinäzie šyödih hiščnoit zvierit, rigneh rahvaš houkettih pölläššynnästä. Jesli-že kumbane negra rohkuači uidie, nin kapitalistoin činovnikat nakažittih ei vain händä ičettä, ei vain hänen perehtä no i kaiken kylän, kumbazešta hiän oli. Perrettih naizie i lapsie plettilöillä, toizie pöllätellessä poltettih ynnäh kylie.

Ylen šuuret dohodat kaučukan myönnästä mändih kupčih kormaniloih, a negrat puolettih i puolettih. Vain silloin, konža vluastin otetah käzih ruadaijat negrat, rubieu voimah ražvivaija hiän promišlennostie, kieldä, kul'turua, yheššä toizinke edizinke muakunnoinke srojie socializmua.

Šanokkuu

- Mintän ägeiššä rannoišša on tämän äijähyne kaiken muost'a žiivattua?
- Miintän on äijä linduo?
- Mintän on äijä hišikkua?
- Mintän ollah tämän šomahuot mečät?
- 5. Min tuačči tämän muone meččä ei voi kažvua meilä.

Lugu 8

Kodilazet i arrat (diikoit) žiivatat i linnut

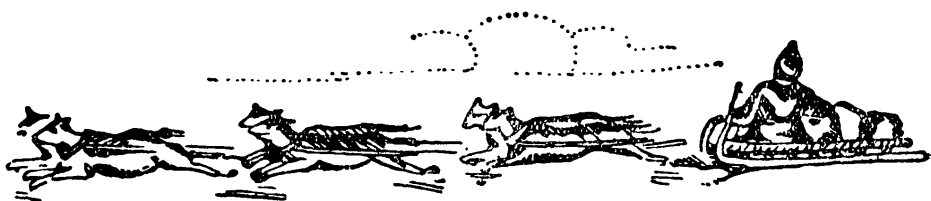
8.1 Mi hänellä on ruaduo

Voinašša koira tuou šuurda abuo ristikanzalla. Konža bojušša ei fati patronua, heidä työnnetäh läbi tulešta koirenke. Sivotah koiran kyl'gilöillä salkuzet täytetyöt patronoilla i työnnetäh hiät kunne pidäy. I koirat männäh, ei varata ammundua, šuatetah patronat omilla krasnoarmeičoilla.

Ollah koirat šanitarat, kumbazet pimeillä yööillä bojun aigah ečitäh ruanittuloida. Näillä koirilla niin-že ollah šalkuzet, kumbazišša on lekars-

vua i fl’agat vejenke. Voinahizeh i sanitarnoih ruadoh varoin koirne pidäy opaštua. Mečcie, peldoloida i suoloida myöt’ kävelläh. Tapetah jänistä, rebuo, linduo; kävelläh hukkih i kondieloin. Koiratta mytyš jo ohotus? Koirra andau tietä izännällä miššä on zvieri, ajau hänen luoh i tuou do-biiččua. Vilušša randua, pahoin tundran, suoloin i jiähizih pusten’oin dorogoin aigah, koirra on paras ristikanzan tovarissa. Val’l’ašsetuot ke-beizih regyzih, šuatellah hyö i rahvašta i hiän elozie. Kuin strela, lendäy koirra vediän regyzie. Vilun rannoin eläjillä varoin koirra-laika on suamoi šuuri bohatus. Ka min verran raznoida sluuzbua kandau koirra.

8.2 Ei ožakaš ajelija

Kuin ollou kerran illalla Vas’a kaččo kartinkazie i dogadi kuin sibirjakat tuulena ajettih koirilla lumi pelduo myöt’. Hänellä juohtu mieleh: “Nämä, ušto, jakutat. Ka kuin koirilla žuaritah ajua, a myö millä pahemmat heidä!”

Vas’alla äš šiämeššä kaikki ruvettih kävelömäh, konža duumaičeldi, kuin hiän keški kyliä myöt’ ajaldau omalla Šarikalla.

Väliäzeh kučaldi Pet’an i šano hänellä kaikki. Pet’a ihastu: ka kuin hyö ožutetah lapšilla.

Otettih Šarikan, regyöt i lähtei guomnoloih päin, a guomnoloin taguana mäni doroga meččäh. Enžistäh Šarikka ni kuin ei maltan, midä häneštä tahotah. Hiän katko nuorazie, sego heih, laškielieci, peräydy tagaperäzin, kočči, puno piällä, štobi piäššä pois längilöistä.

Leibä korkazin vuoh, a harvazeh i kulakon, lapšet väliän opašsettih Šarikan, i pidi nähä, min radeniehušta hiän rubei vedämäh regyzie Pet’an-ke.

Sidä päiviä vas langei lumi, doroga oli jygie, no hiän hyviin vedi yksinä, a hyviä kataiduo dorogua myöti hiän mahniu, vain pyzy!

Proidi moni päiviä, — i ka kerran viluna čiro piänä, murginan jäl’geh ... mi tämä? Čurizijat goralla lapšet seizauvuttih; istujat ikkunoin alla mužikat kiirissettih šilmät: mi že čuuda? Keški dorogua myöt’ pali omalla

Šarikalla Vas'ane. Lapšet, luodih regyöt i vingehenke lähteih Vas'alla jällesti.

Šarikka lendi, kuin tuuli. Nyt doroga läkši alah gorah. — Ai da Vas'a! — ravistih mužikat. Höššä, ana vielä! . . . Uh, sie! Vas'ane muhizi. Val'ai, Šarikka!

I kerdah — poikki dorogasta, suamo Šarikan nenän iestä, hypähti lozie, harmua kazi. Šarikka vingahti i kačahti kazilla jällesti.

— Seizo! . . . Seizo! . . . Tpru! . . . ravahti Vas'a, no... Pöllästynnyn kazi kočahči zavulkah, Šarikka jällesti, kazi stiinusta läbi, Šarikka jällesti.

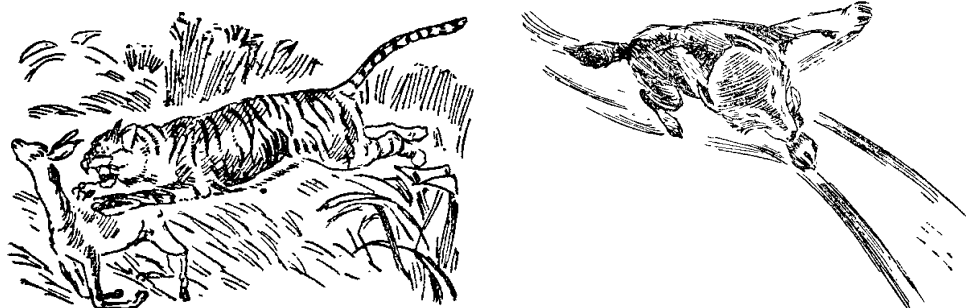
Vas'ane langei regyzistä i piälualleh uppoi lumeh, regyöt ripahettih tällä puolella stiinuo, a Šarikka rippu toizella puolla.

Kyläššä kuulu hohotus.

8.3 Arrat žiivatat ollah rodn'at kodi žiivatalla

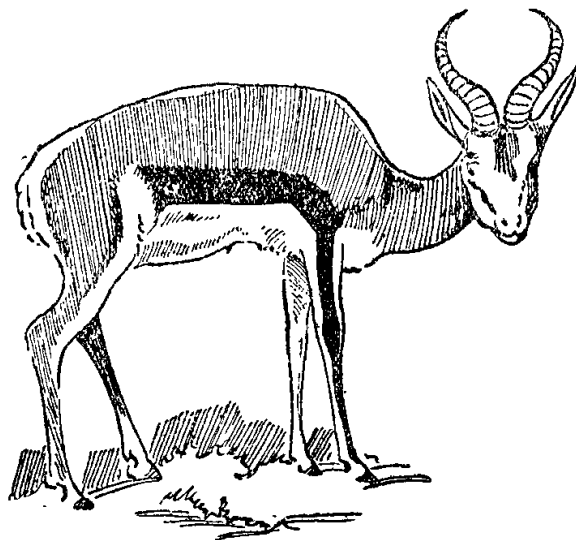
Miän kodi žiivatat ennen, konža ristikansa vielä iče oli diikoi, oldih arrat. Ristikanza verkazellah opasti heidä iččiellä sluzimah.

Ottakkua l'uboi žiivatta — hänen rodn'an myö löyvämmä arroin žiivatoin keššeššä.

Miän kazilla on rodn'a tigra. Koiralla on rodn'a hukka.

8.4 Kuin ristikanza opasti iččieh argua žiivattua

Arga čiba

Ammuin, ylen ammuin, äijä tuhattua vuotta šillä aigua rahvaš vielä ei mahettu kyndiä muada i ei tietty mi muone on leibä. Šyötteliečettih rahvaš ohotuolla. Jygie oli rahvahalla šilloin ohottieččie. Ei ollun heilä ružjie, kuin nyt.

Ohottiečettih hyö pualikanke, kivenke i strelinke. Ših aigah hyö opaš-šettih iččieh arran koiran i rubei koira auttamah ristikanzalla ohotuolla.

Proidi äijä aigua. Jygie tuli ristikanzalla šyöttellečie yhellä ohotuolla, rubei hiän pydelömäh diikoin lehmän vazazie i opastamah iččieh. Zavedi stuadat lehmie i rubei šyötteliečömäh lehmin rozvedinnalla.

Äijä pidi logua stuadoilla. Kaiken aijan pidi ajella sija sijalda. Zavedi kerran ristikanza lovalla diikoin rugehen korret tähköinke. Kuotteli šyvvä, hyvä, Rubei ristikanza enžistäh keriamäh diikoida ruišta i toizie leibie, Šiidä keksi, što jyvät voit kylviä, kun vain kaivua vähäzeldi muada. Šiidä šuat ristikanza rubei ruadamah muada i kylvämäh leibiä.

Jygie oli iččiellä ruadua. Kekši hiän, što voit azieh valjastua lehmä, a vielä parembi opaštua diikoi hebone. I opasti iččieh hebozen, kumbane rubei ruadamah ristikanzah varoin.

Niin ristikanza verkazellah opasti iččieh diikoit žiivatat i zastuavi hiät ruadua iččieh.

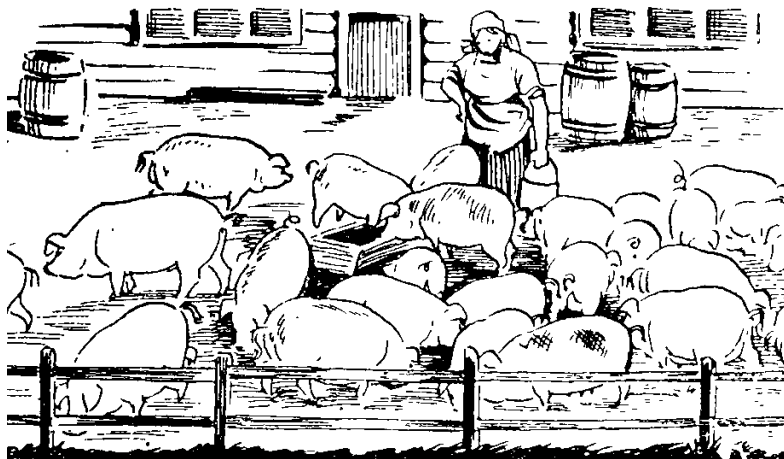
8.5 Šiga

Kävelöy hr’uška lovast’a myöt’, röhkäy. Hänellä jällesti arteli, pikkara-zie poččizie valgiezet ryhketäh: hrju hrju ... hrju ... Čökitäh turbazie logah, kaivetah omalla petakkahizella — ečitäh šyömistä.

Iče siga on pitkä, paksu, korvat kuin träpičät löksetäh randa rannasta, nenä kruuguloi kuin petakka, šellällä šugahat, šilmät pikkarazet, händäne kol’čazekši kiändyn. Astuu i opastau omie lapšie, kuin nenällä muada kaivua i mi puuttuu nenän alla — šyvvä. Ni millä ei briezguiče siga, kaikki šyöy. Ka vastaudu dorogalla redu lätäkkö, ruvettih poččizet lätäköššä vieretteliečömäh. Liettih redukahat — et tunnussa. Žentän i šanotah: “redukas kuin počči.”

No kallis on meih varoin siga. Äijän hiän andau lihua i ražvua ristikan-zalla. Žentän myö vodimma sigua i srojimma siga tavarnoiloida fermoida. Mängiä siga tavarnoih fermah, kaččokkua kuin voditah sigoida.

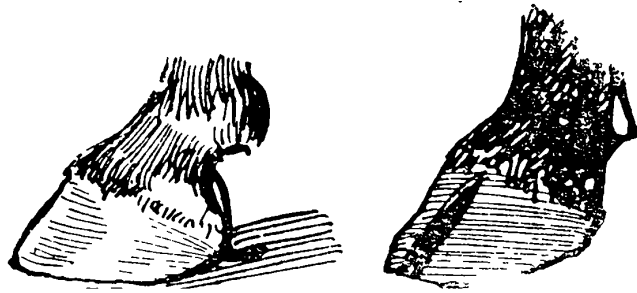
Tiijustakkua äijängo andau lihua siga vuuvesa?

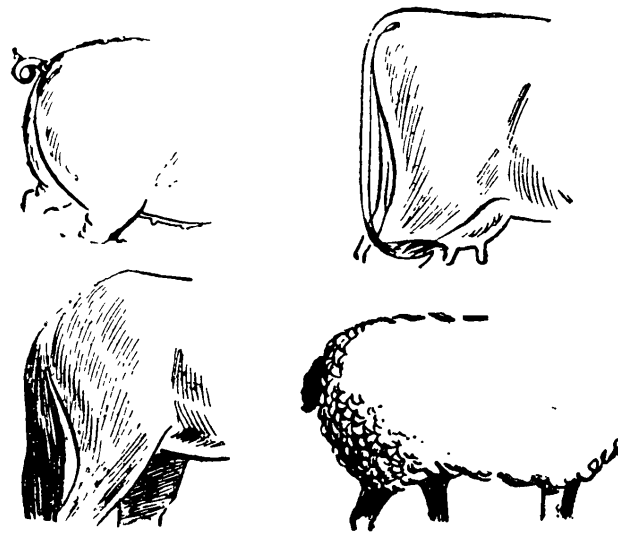
8.6 Arvautukšii

Ni mi ei kiviššä, a kaiken aijan vanguu: petakkahine on, a ni midä et ošša.

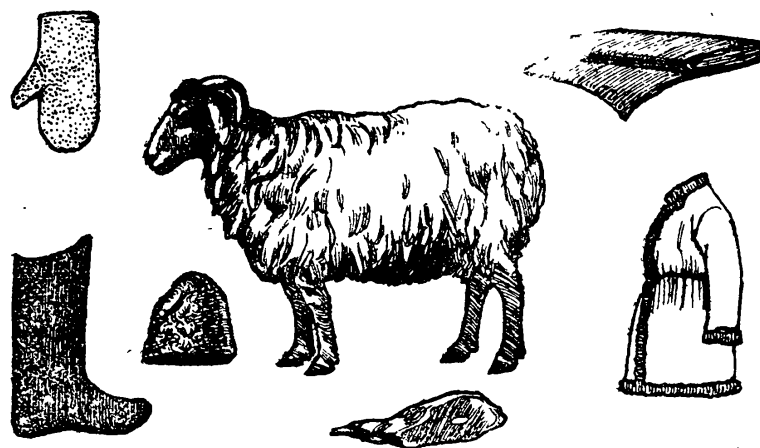
Sigua šyötetäh	heinällä, muajuabtokalla
Hevost’a šyötetäh	kagralla, turnipsalla
Lehmiä šyötetäh	ruumenella, rikalla
	durannalla, leivällä

Kenen kabiet?

Kenen händä?

Midä andau lammas?

8.7 Žiivatan tanhuo

Meilä kezällä puoli kyliä mändih kolhozah. Kolhozua kučutah “Druzba”.

Yhtehizillä lehmillä varoin ruvettih sroimah yhtehistä tanhuoda. Tanhuo ei pohodin vanhoih tanhuoloih. Hiän lieni lämmin i valgie. Jogo lehmällä oli oma sija i oma soimi. Katoksella oldih luajittu trubat, kumbazet vejettih pahua duuhuo.

Ruoga lehmillä anduačči mitasta. Jogo päiviä žiivatalda tuahet kerättih i pandih tukkuloih.

Nähtih yksinäzet, kuin kolhoznikal hyviin kačotah žiivattua, i kuin šielä lehmät ruvettih andamah enämmän maiduo, šilloin hyö ruvettih mänömäh kolhozah.

1. On-go tiän kolhozašša yhtehine tanhuo?
2. Käygiä ekskursiilla i kaččokkua kuin on srojittu tanhuo i kuin šielä äbäzöijäh žiivattua?
3. Kuin mitatah eläviä lehmiä?
4. Kuin lypsetäh lehmie?
5. Kunne šuatetah maido produktoida, einin kunne suatetah maiduo?

8.8 Midä luajitah maijošta

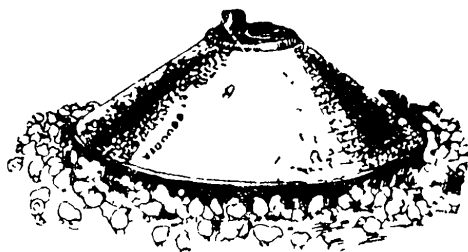
Maido on ylen kallis produkta. Hiän mänöy šyömizeh. Tämän lizäkši maijošta luaitah kaiken muost’a maido produktua: rahkua, siruo, voida i sagieda maiduo kuivua kuin poroška.

Sirua luajitah muozišša siru zavodoissa. Voida luajitah separatalla, a kyläššä kolautetah padazessa.

Kävel’giä maido-tavarnoilta fermalla; kaččokkua kuin šielä maijošta luajitah maido produktoida.

8.9 Miän kodi linnut

Kolhozašša “Ruškie zor’a” on äijä kanua i diguo. Kolhoza jogo vuotta šuattau linnan kooperativoih kymmenen tuhattua jäiččii i poluččiu tuhatat dengua. Kanua i digua vodie ei ole kebie i prosto. Hyö triebuijah hyviä kačondua,

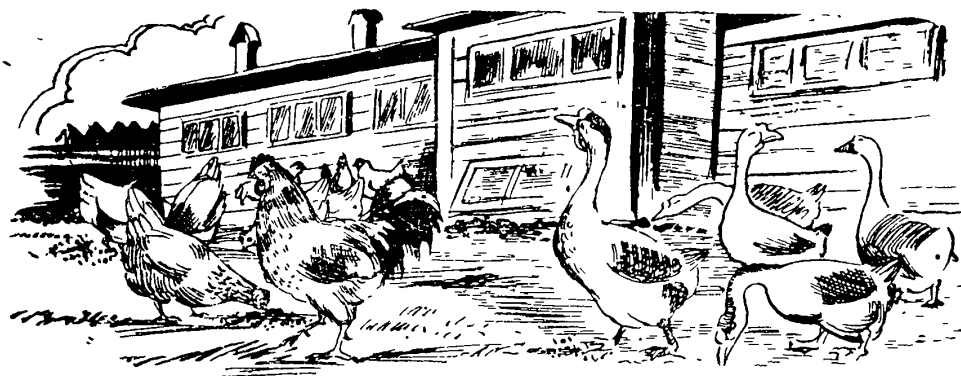

Brudera

Heih varoin kolhozašša on luajittu muone linduloin tanhuo. On luajittu kanoih i digoih varoin pezot, kunne hyö munitah jäiččii. Talvella kodi lindu triebuiččou lämbimiä. Žentän keviällä i kežällä on vesselä, konža kaikin kanat i digot viijitäh vällälä. Žen verran luajitah ravuo, što duumaičet uaduh puutuit. Tämä vain enzimäzen keran, šiidä opaššut, rouno näin i

pidäy, et i kuule ravuo.

Tipuloida ei kanat hauvuta, a on inkubatora, kumbane hauduu kerdah moni šadua jäiččii.

Annanda

1. Ongo tiän kolhozašša yhtehizie kanua i diguo?
2. Käygiä ekskursiilla i kaččokkua, kuin eläy kana i digo, midä hyö šyyväh?

8.10 Čirkune

Čirkune, čirkune midä šie kečit?
 Jyväzie dorogalda heinäzistä ečit?
 Pakkane, vilu l’uboilla siällä,
 Yhestäh kočciu vain šielä i tiälä.
 Keviällä päiväne kergiey vain kačahtua
 čik-čirik, čik čirik-dorogalla kabahtau.

8.11 Tikku

Tuk, tuk, tuk ... Tuksau mečäššä tikku. Ka seizou korgie kuiva puu, a miššä tikku? Hänen toizella puolella.

Tuk-tuk-tuk-tuk-tuk ... ei nävy tikkua. Missä hiän on? Vet täššä näriessä dolbiu, a či ole. Assu ymbäri näriestä ... tuksau, a nävy ei! Kodvazen seizoin. Kačon ožuttuačči oigiešta puolešta postovinua piähyt ... ka i ynnäh nägövilä.

Hiän pyöriy ymbäri stvolan, kačou madozie i dolbiu.

Iče eu järie, piälakkane ruškie, šomane i kyllet ruškiet, n’okka pitkä, kuin talta terävä.

On vielä toizen nägözet tikut järiemmät, muššat ynnäh, kuin kegälehet i ravissah äijälädi.

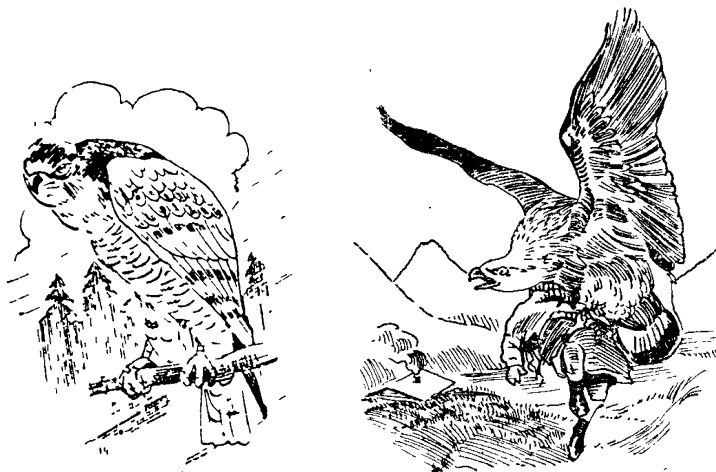
Tikku on poleznoi meččäh varoin lindu. Hiän šyöy madozie, kumbazet ollah puun ketun alla i kiskotah puu-

da. Ei tikkua da toizie meččä linduzie nin äijä meččiä šuattais tuhoh ketun šyöjä madonč.

Annandat

1. Kävelgiä meččäh, löydäkkiä postovina (kuivan puu) i kaččokkua midä on ketun alla.
2. Löydäkkiä ketun alda ketunšyöjie madozie i tuogua skolah eläväh uglazeh.

8.12 Haukka

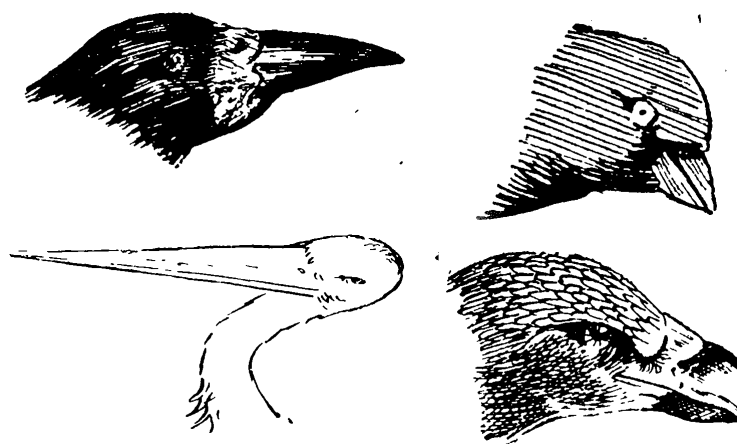

Haukka i orla.

Opaštu haukka tipuloida viemäh. Kuin päivä proidi, niin eu tipuo libo kahta.

Midä hänenke ruadua? Et ni millä pöllätä, šilmiššä viey. Kuobiečetah tiput peskuzešša, klukkaja ymbäri kävelöy, kluk-kluk, kluk-kluk. Mistä ni ottuaččou haukka kuin kivi langieü, koppuau tipazen i žen vain i näit. Klukkaja čiihisteliččöy, a tipuo kuin ei ollun.

Kuččuma vardeimah ohotnikan Pet’an ružjanke. Kodvan ei nägyn haukkua. Ildah päin kačomma šaduloišta piäličči lendäy, kačahtelou. Istuočeldi kodvazeksi stiinun piällä. Pet’a hänen ših i juhkai ružjasša. Kikkoi haukka: Täyzi tipuloilla kaduo.

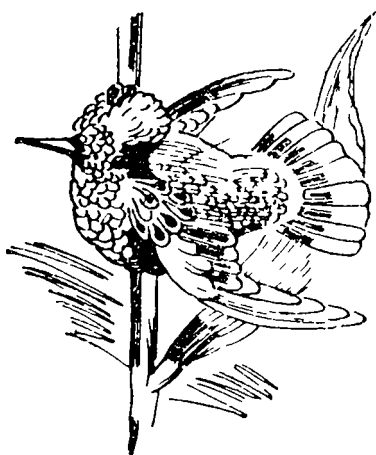
Mytyš lindu? Midä syöy?

8.13 Linnut kumbazie meilä ei ole

Edähänä meistä gorišša eletäh järiet linnut. Kučutan heidä — orla. Orla äijäldi pohodiu miän haukkah, vain on äijiä šuurembi. Hiän voiččou noštua i viijä järien vuonan. A kuda konža taskaiččou i lapšuzie. Tämän muozie slučailoinda oli äijä.

Pustin’oišša, miššä vain on yksi pesku i počki ni midä ei kažva, eletäh inoit linnut — strausat. Hyö ollah kuin kurret vain äijiä korgiemmat kurgie — ristikanzan korgehuot. Strausa ni konža ei lendele. Hiän hypelöy niin boiko omilla pitillä sorkilla kuin suamoi boikoi hebone.

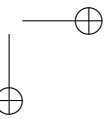
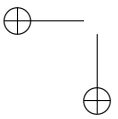
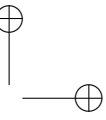
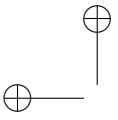
Ägein mualoin mečiššä eläy äijä kaiken muost’a šomua linduo. No interesnoimbi kaikišta linduloišta on lindu kolibri. Kolibri on ylen pikkarane — kuin mehlahane ei järjembä maskoinda žukua. Miän čirkune kolibrilla reunašša on ylen järjie lindu, kuin lehmä vuonazen ieššä.

Kolibri

Annanda

1. Šanokkua myttyöt miän linnut ollah poleznoit i myttyöt vrednoit?
2. Obsudikkua kuin työ rubietta äbäzöimäh poleznoiloida linduzie.
3. Myttynäzie linduloida pidäy tappua?
4. Mintän skvorčoih varoin luajitah skvorešnikkoida?

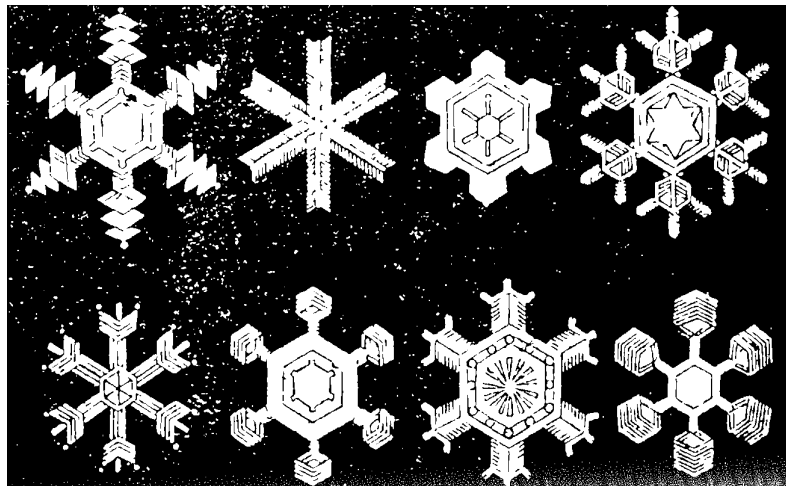

Lugu 9

Lämmin, vezi i vozduha

9.1 Lumi on turki

Lumetta talvi pakkazilla kylmetäh orahat i rikkuočetah. No konža mua on kattuačen šyvällä lumella, ei šua piäššä pakkazella orahan juuriloih sual. Lämmin on orahalla lumen alla, kuin turkin alla.

Šygyzylä kažvajat sorretah mualla omie siemenyzie. Hot' i luja on siemenellä nahkane, no ykši kaikki hiän ei auttais pakkazella, ei oliis lunda nin siemenet kylmettäis.

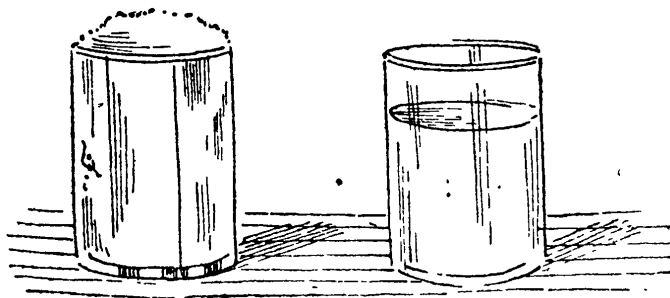
Lämmin muata i kondiella berluugašša i toizilla zvierilöillä norissa. Lumi ei anna heilä kylmiä.

Lumi oi kuin turki: hiän ei anna kylmiä kažvajilla i žiivaloilla kovišta pakkazista.

Kaččokkua šuurendajašta st'oklasla läbi lumuzie tuoduzie pihalda.

9.2 Nabl’udaigua lunda

Ottakkua stokana. Pangua häneh lunda mi mahtuu. Tuogua klassah einin kodih i andakkua lumella sulua. Konža lumi sulau, kaččokkua lienöy-go täyzi stokana vettä.

Niin-že luadikkua i vašta langennuonke lumenke. Pangua stokanah i elgiä ličakkua lunda. Kaččokkua äijä-go lienöy vettä.

9.3 Ken kedä lämmittäy

Työ duumaičetta, što teidä turki i t’oplumat lämmitetäh. Ana työ niin duumaičetta, a mie dokazin teilä, što ynnäh eu niin.

Otamma turkin pihalla kiärimmä häneh jää palan i kačomma, lämmitäy-go turki. Jesli lämmitäy, nin jää turkišša sulau. Min aigua työ ni vuottakkua, a jää turkišša ei sula. Značit, turki ei lämmitä. Niin-že i ristikanzua turki ei lämmitä, a ristikanza turkie lämmitäy!

Iče turki, alazet i t’oplumat i l’uboi vuate lämminnä anna ei, a ristikanza, konža panou iččien piällä turkin nin hänen tielašta lämmin uidiu i lämmitäy turkie, a turki ei lašše iččiestä pois tädä lämminnä.

Turkin i tielan keššesšä lienöy lämmin vozduha. Žentän ristikanzalla on lämmin turkissa. Ei turkie, nin lämmin tielašta uidis vozduhah kaiken aijan i ristikanzalla oliis vilu.

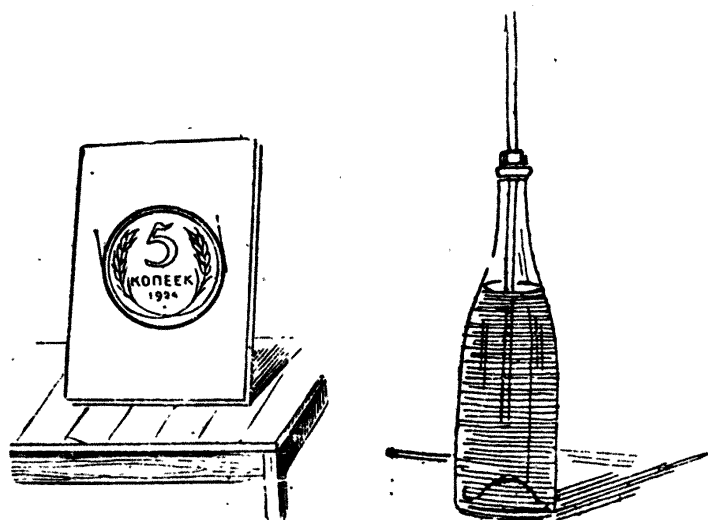
Turki ei lašše i viluo vozduhua tielan luoh.

9.4 Lämbiemine i vilustumine: opitat

1. Ottakkua kädeh vilu avuan, nuagla einin mi ni buit’ toine raudane, pidäkkiä kodvane i kaččokkua jäädih-go hyö žen-že viluhuoksi, ali lämmitiäčettih? Značit lämbimä kázistä pereidi kunne?

2. Jesli šiula ollah vilut kiät, liččua lämbimiä kiuguada vas, midä lienöy käzinke? Značit lämmin kiuguašta pereidi kunne?
3. Jesli panna käzih alazet i ruveta näin-že lämmittämäh avuanda, nuaglua, nin väliängo hyö lämmittiäčetah? Značit boiko ali hil'l'ah laškietah alazet lämmindä?
4. Konža viritättä spičkan, nin yksi n'okku palau, a toine ongo palava, ali vilu? Značit kuin laskou lämmindä puu? (Pahoin, hyvin, boiko, hil'l'ah.)
5. Jesli ottua nuagla i yhtä n'okkua pidiä tulešša, a toišta käziššä, nin midä lienöy? Kuin rauda laskou läbi lämmindä?
6. Kattakkua turkilla einin lämbimällä od'ualalla čainikka palavanke vejenke. Väliän-go hiän vilustuu?
7. Mintän luajitah koišša kakšinzie ruamoida? A mintäh ei panna yksih-že ruamoih kakšinzie st'oklie, niin vet oliis viigodnoimbi, ei pidäis toizie ruamoida?

9.5 Kaikki tielat lämbimäštä levetäh, a vilušta liččuačetah

Opitat kruugazenske i vejenke

Opitta rauda kruugazenske einin petakkahizenke. Luadikkua tämän muone pribora. Ottakkua miliene laudane ei suurembi tetratka lehtie. Keššellä pangua raudane kruugane einin petakkahine, a ka-hen puolen hänestä toine toizen kohtah pissyttäkkiä lujemma kakši pu-likast'a einin nieglua, kuin on ožutettu resunkalla. Nuaglazet pidäy pis-

syttiä niin, štobi kruugane välläzeldi proidiis ielleh järelläh, konža rubietta kaldualemah kruugast’a. Nyt luadikkua tämän muone opitta.

Ottakkua šipcazilla petakkaine i palavoittakkua händä tulessa. Pan-gua palava petakkahine laudazella nuaglazin kohtah. Laudane kallakkua niin, štobi petakkahine šlibahtais nuaglazin keskeh. Kaččokkua proidiugo hiän nieglazin keskeh. Mintän ei proiji?

Midä lienöy, konža petakkahine jähtyy? Mintän hiän nyt rubei proidimah?

Opitta vejenke. Ottakkua prostoi butilka levienke kaglazenke. Läbi keški propkašta (kumbazella työ tykičettä butilkan) ščizattakkua kaidane st’oklahine trubane.

Valakkua butilkah vettä kromkazih šuat i lujah tykikkiä propkalla trubazenke.

Pidäy luadie niin, štobi vezi butilkazešša miäniis trubazeh ylembiäh propkua.

Miettikkiä, miššä seizou vezi trubazessa. Täh varoin klejukkua butilkalla polostane.

Nyt, konža teilä kaikki on valmis, palavoittakkua vezi butilkassa. Täh varoin seizattakkua butilka bankah palavanke vejenke.

Midä lienöy vejenke buteikassa i trubkassa? Luadikkua trubkalla toine mietkane miššä on nyt vezi.

Nyt jähyttäkkiä butolka vilunke vejenke bankašša einin lumessa. Midä lieni vejenke. Mitakkua tuas.

Midä luadiečou vejenke lämbimäššä i midä — vilussa?

Midä työ tiijustija vedeh näh?

9.6 Inoi vejen svoistva

Myö nyt tiijämimä, što kovat i notkiet tielat lämbimästä levetän, a vilušta liččuäčetah.

A vejellä on vielä yksi inoi svoistva: hiän, kuin i toizet tielat, vilušta liččuäčou, no konža rubieu jädymäh, nin zavodiu levetä. Štobi tämä provierie, ottakkua täyzi butilka vettä, tykikkiä lujah propkalla, a propka sidokua nuorazella butelkan kaglazeh. Seizottakkua tämä butilka pakkazella, a jälgeh kaččokkua, mitä lienöy.

Midä luadiečou vejenke, konža hiän jädyy? Mintän jää ei uppuo veješšä, a pyzyy vejen piällä? Jää on kebiembi vettä. Mintän?

Tiijustakkua, kulla ajalla talvi päivinä on kaikkie vilumbi. Kaččokkua termometrua myöt’. Kaččokkua kuin ruadau termometra?

Päivät	8 čuasun aigah	12 čuasun aigah
1-ne päivä		
2-ne päivä		
3-š päivä		
...		

Kirjuttakkua temperatura tabliččazeh.

9.7 Vozduhan jämehyš (uprugost’)

Ottakkua probirkane i lujah salvakkua propkalla avattu n’okka. Štobi vozduha ei proidiis läbi propkan, händä libo ennen opittua, einin konža salbuat probirkan livottua veješšä valua propka piäličči vahalla.

Varuštija? Nyt ottakkua probirka kázih, einin zažimazeh i lämmitäkkiä alist’a n’okkua.

Kaččokkua, midä lienöy propkanke. Midä luadieči vozduhanke probirkassa?

Luadikkua iččeillä vozdušnoi pistalietta. Voit luadie pikkarane pistaletane rihma katuskazesta. Keviällä brihazet kyläššä viännetäh nuorikkazišta pedäjistä vozdušnoiloida pistaliettoida i ammutah niistä kašsettuzilla työ propkilla.

9.8 Tuuli (opitta)

Pangua palane hoikast’a bumuagua stolalla. Kázih ottakkua tetratka i huiskuttakkua bumuaga palazen luona. Ken vei bumuaga palazen stolalda. Ken i millä tykkäi vozduhan. Niättä-go työ vozduhua? Kuin kučutah vozduhua, kumbane ruttoh eistyy toizeh kohtah?

Lugekkua: Kirjuttakkua: Myö niämmä kuin tuuli kalduau puuloida, vabauttau lehtilöidä.

Kirjuttakkua: Myö tiijuššamma tuulen ...

Lugekkua: Myö kuulemma, kuin tuuli humajau, vinguu. Myö čustvuičemma tuulda nahkalla, nävöllä, kázillä i kaikella tielalla.

Kirjuttakkua: (millä?) ...

9.9 Mistä ottuačou tuuli

On muat, miššä päiväne ymbäri vuuvet äijäldi lämmitäy muada, no on i žen muozet muat, miššä päivästä ei ole moniin kuuloin. Značit, päiväne ei jogo kohašša yhteh rukah lämmitä muada. Žentän i vozduha ei yhteh rukah jogo kohašša lämmitiäče. Yheššä koh lämmitiäčöy, äijäldi toizešša koh jähtyy. Jygie vilu vozduha mänöy alahana lämbimäh vozduhah päin — tämä on vilu tuuli, a kebie lämmin vozduha mänöy viluh randah päin — tämä on lämmin tuuli.

Niin ijän vozduha kävelöy sinne i tänne, ijän puhutah tuulet.

Nabl’udaigua: Avakkua lämbimästä komnatašta viluh ovi i ottakkua viritetty tuohus einin pärehyt. Pidäkkiätuohusta alahana i kaččokkua, kunne kalduačou tuuli. Niin že pidäkkiä ylähänä oven piällä i kaččokkua.

Ylähänä ali alahana mänöy vilu vozduha komnattah, a niin že lämmin komnatasta?

Kaččokkua miššä mänöy vilu vozduha, konža pakkazella avuatta ovie pertih.

9.10 Nabl’udaigua kunne päin tuulou tuuli

Štobi nabl’udaija, mistä tuulou tuuli, pidäy luadie fl’ugera.

Pidäy ottua lehti hoikkua zestie, leikata hänestä mytyš ni olgah figura (flaga einin toine mi), yhestä puolešta luadie vistuppa i lymmyttiä kromka trubazellah. Ottua lozie provlokka einin pitkä nuagla, issuttua häneh propka, propkan piällä panna raudane kruugane, a hänen piällä issuttua zesti figura, trubkinke. Kai fl’ugera.

Nošša fl’ugera yläh pualikalla i hiän rubieu tuulessa pyörimäh i ozutamah, kunne puhuu tuuli.

Nabl’udaigua i kirjutelgua, mistä päin on tuuli, vägövä go hiän on i kumbaine tuuli mytyttä tuou siädä?

Arvautus: Jalloitta, a mänöy, siibilöittä, a lendäy, kázittä — kolauttau. Arvakkua, näittägo työ tuulda?

9.11 Pöyry

Proidijalla talvella viikon ei ollun pakkazie. Pellot seizottih pal’ahat. Oli vähä lunda i že lämbimästä suli.

Kolhoznikal tuužittih: — Kuin vai pakkazet lietäh, kummat orahinke,

kylmetäh!

Enžimäzillä päivillä fevralie läkši pöyry. Tuuli oli niin vägövä, što šidä i kačo jahkuau dorogalda, jalloilda šordau.

Tuulenske žen muone läkši lumi, što ilmua ei nävy. Sruasti tämän muozella siällä dorogašša piädyö, kavotat dorogan, kummat pellossa. Moni päiviä bušuičči pöyry.

Nabeičči hanget lunda — et proiji kyliä myöt'. Labienke i kävele — dorogua ičciellä luaji. Žentän lämmin lieni orahalla i uuvist'a voit vuotua.

9.12 Tuulen nenä

Enämbi kymmendä vuotta sillä aigua Makšuatihan raionašša proidi tuulennenä. Zahvatti hiän ei šuuren palan. Kaikkie enämmäldi zahvatti kylän Ofonuasovan i proidi polossalleh Ageišta šiiričči.

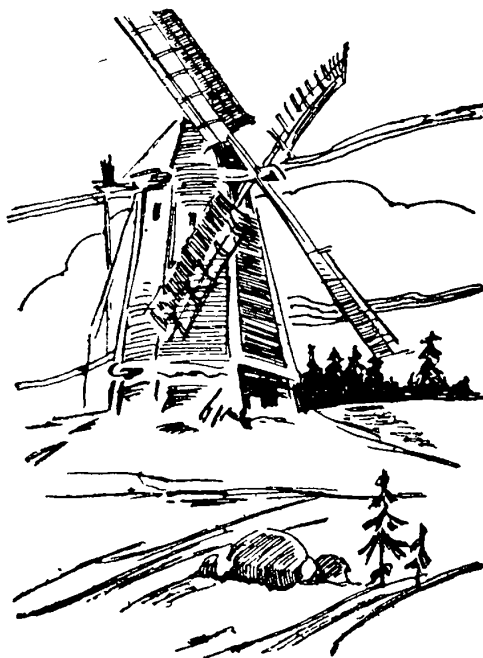
Oli žen muone vägövä tuuli, što pellošša lambahie vei i kiändeli šuurie kivilöidä. Yhen aitan, Ofonuasovan mužikalda, pohjah šuat riičči. Vei kaikki elot aitasta, avuali sundukat. Jälgeh löyveldih eloloida kahellakymmenellä virštalla Kuozinoin da Remčninoin mečästä.

Ofonuasovašta i vähiä ei Ageih šuat (virstua kaks polossalleh šordi mečän.

Ylen varattava vägi on kuda konžai tuulella, äijän hiän voiččou luadie kummua. Kuda konža i kežällä heinäigah rubieu tuulennenä heinie pyörittämäh, enžistä kizaten hiljakkazeh, a šidä kun ottau pyörittiä, nos-tau tukut heiniä yläh, vain klokkazet vilšketäh. Einin vejen jovešta nos-tau, a šidä kuin vihma pilvettä lähtöy brizguttamah.

Šanokkua oli go teilä konža šuuri tuulennenä? Kyzykkiä vanhemmil-da. Näittä go työ iče konža tuulenneniä?

9.13 Kuin tuuli ruadau ristikanzah varoin

Ristikanza ammuin tiezi, što tuuli on šuuri vägi i maksua hänellä ei pie.

Luadi ristikanza tuulimelličän. Šeizatti siivet i zastuavi tuulimelličällä kivilöidä pyörittämäh. Rahvaš, kumbazet eletti h merellä einin järveiiä da jovella, šyötteliečettih kalalla. Motorua silloin vielä ei ollun i zastuavi ristikanza tuulen vedämäh omua venehtä (lodkua). Šeizatti veneheh parusan, iče vain pruavi venehellä, a tuuli venehtä lykkiäy.

Hiitroi on ristikanza! Mi tuulella tyhjičen gul’aija nin ana hiän ruadau i hyvyttä ristikanzalla tuou.

Midä vielä ruadau tuuli rahvahalla, krome melliččiä i venehtä?

9.14 Vezi

Vezi on kolmešša sostojan’assa:

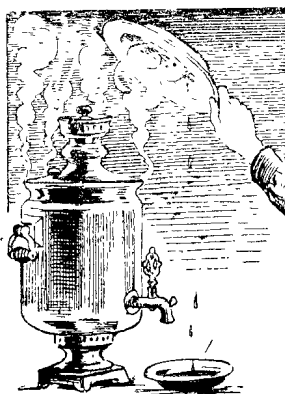
1. Virduaja vezi.
2. Lendäjä vezi: höyry, tumana, pilvet.
3. Kova: jää, lumi, uzva.

9.14.1 Jiä

Vezi jiädyy 0deg (nol’alla graduussie) i luadiečou jiä. Talvella vezi jovešša, järveššä i bruvušša jiädyy. Mintän ei jiävy talvella vezi šilmälähtilöiššä?

Opitta:

1. Kuin voit jiävyttiä vezi lämbimäššä komnatassa? Ottakkua čuguna einin mih toizeh vähäne lunda pihalda irottakkua kobrane suolua. Tuogua lämbimäh pertih. Valakkua lattiella einin stolalla vettä i seizattakkua čuguna lumenke i suolanke vejen piällä. Hämmendäkkiä pualikkazella lunda čugunassa. Kaččokkua midä lienöy?
2. Pangua stokanah lunda suolanke. Lumeh pangua probirkane vejenke. Hämmendäkkiä stokanašša lunda. Midä lienöy vejenke probirkassa? Zamiettikkua ennen jiävytändiä, kuh šuat oli vezi probirkazessa. Kaččokkua kuh šuat tuli vezi, konža hiän kylmi jääksi.
3. Kuin voit leikata jää veičettä? Ottakkua rounoi pala jiädä. Luadikkua hoikašta proulokašta petl’a. Fattikkua tällä petl’alla jää pala keššeldä i riputtakkua mih ni olgah einin pidäkkiä petl’asta kázillä. Kaččokkua, midä lienöy jiänke i mintän.
4. Ottakkua yhen muozet jää palat. Ykši palane pangua niin stolalla, a toišta palast’a millä ni olgah ličakkua. Kumbane jää rutomma sulau? Liččuamizešta jää sulau väliämme. Mintän?

9.14.2 Höyry

Konža vezi lämmitiäčöy hänestä nouzou hövry. Konža kiehuu samvuara i nouzou hövry, ottakkua st’okla palane i pidäkkiä hövryn piällä. St’oklazel-la alahana päin lietäh tilkazet vettä.

1. Mintän tämä on?
2. Mistä ottuačou kežällä kasse?
3. Mistä ottuačou talvella uzva?
4. Mistä ottuačetah pakkazella parran piällä uzvie i jiä palazet?

9.15 Mistä ottuačetah tumana i pil’vet

Ägiestä vezi luadiečou höyryksi. Höyry nouzou vozduhašša viäh. Ylähänä on vilumbi čem alahana muan luona. Höyrystä vilušša luadiečetah pikkarazet tilkazet. Pikkarazet vejen tilkazet i on tumana. Žentän kežällä huomnes puoleh, konža on viluimbi vozduha, höyrystä lienöy tumana i kašše. Tumana nouzou vielä ylembiäh i keräydyy tukkuloih. Luadiečetah pilvet. Pilvet ollah tukut pikkarazie vezi tilkazie. Konža vesi tilkazet lietäh järjet i heilä ei šua pyzyö vozduhašša, hyö langetah muah vihmana. Rais on jiädyn vihma.

1. Mintän illalla nouzou höyry i luadiečou tumana?
2. Mi väliämme jähtyy, mua ali vezi jovessa?
3. Mintän kežä illalla on vilumbi čem toizešša koh?

9.16 Hövryn vägi

Konža kiehuu samvuara i loukkone kriskalla, eu avattu nin kriska nouželičou. Tämä höyry händä nostelou. Značit höyryllä on šuuri vägi.

Rahvaš ammuin tiijušsettih tämän azien i zastuavittih hövryn ruadua.

Höyry vedäy rannašta randah, muašta muah šuurie pojezdoida tavaroinke einin rahvahanke. Ken ei ajellun pojezdalla? A pojezdua vedäy höyry.

Höyry pyörittäy mašinoida zavodoilla i fuabrikoilla.

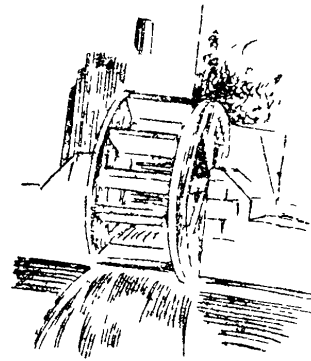
Höyry vedäy šuurie jogi porahodoida. Höyry jauhottau leibiä meličoilla. Midä, midä vain ei rua höyry. Höyry omah aigah nosti rahvahan kul’turan ylen yläh, kuin miän aigah električestva. Električestvalla ollah šuuret voitot vielä ielleh.

9.17 Vezi sluužbašša ristikanžalla

Pikkarazella joguolla on luajittu zaplotta. Zaplotan luona seizotah srojen’at. Zaplotašta vezi virduau lotokkah. Lotokkua myöt’ valuu kolessun piällä. Kolessu on luajiittu nin, što häneššä ollah kuin kartazet, kumbazih langiey vezi i kolessu pyöriy. Kun kartane šolahtau alah, niin hänestä vezi iče kuaduačou pois. Kolessu pyörittäy vualuo, kumbazeh on azetettu hammas kolessu. Hammas kolessu vastuau toišta hammas kolessuo, kumbane pyörittäy jauho kive.

Huovis on vejen vägi, no ei ole kaiken aigane. Kuiva kežä — i ei rua melliččä, vettä vähä, vägie ei ole. Žentän hyviin ruadau, konža ollah vihmat.

Kävelgiä vezi melliččällä, kaččokkua kuin hiän ruadau. Luadikkua iče vezi melliččäne ruuččazella.

Vezimelliččä

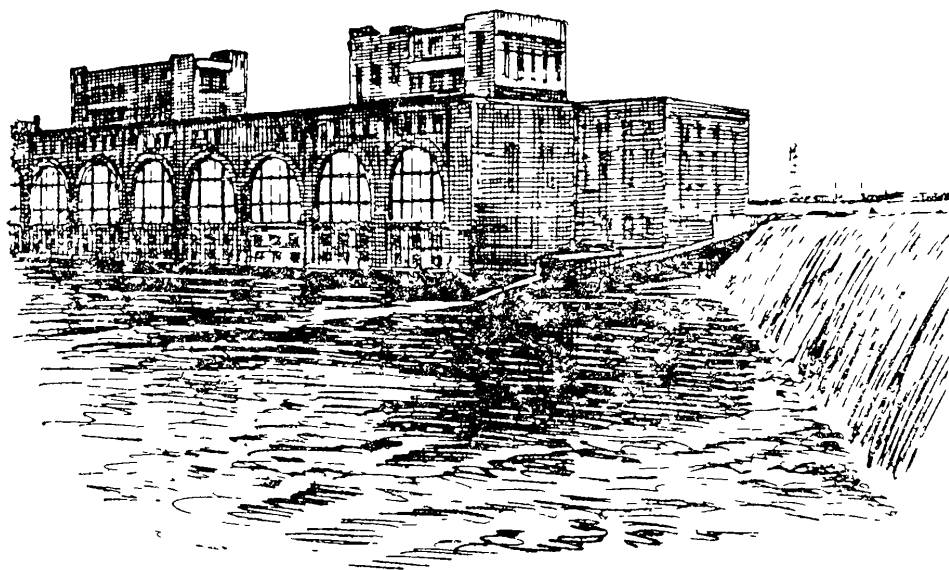
9.18 Elektrostanča

Rahvaš ammuin tietäh, što langieja vezi on ylen huovis vägi. A vägie tädä on kuda miššäi ylen äijä. Rahvaš i duumajah, a mintän ei ispol’zuija šuurda vägie, kumbane on kynnyksillä i vodopadoissa. Kynnyksillä jogi virduau ylen boiko i tyhjäh kadou tämän verda vägie. ruvettih tädä vägie ispol’zuimah.

Nyt tädä vejen vägie ispol’zuijah, štobi šuaha električestvan vägie (energiidä).

Miän Sovietan sojuuzašša socializmaa srojiessa pidäy äijä fuabrikkua i zavodua. Hiät pidäy luadie kaikkie parahanke tehnikanke. Žentän Lenin šano: “Socializma on sovietoin vluasti i lizäkši täh elektrofikačii — kaikkie muakundua”.

Miän parti nyt vedäy ših štobi andua enämbi električestvua promišlennostilla, kylä talohuksella. Meilä nyt srojiečou äijä elektrostanču. Väliän i kolhozoišša lietäh električeskoit mašinat i “Iljičan lampazet”.

Volhovskoi elektrostanča

Lugu 10

Keviä i keviä ruavot

10.1 Nabl’udaigua siädä

Luadikkua tetratka nabl’uden’ah varoin i kirjutelgua:

1. Konža rubei äijäldi sulamah lumi.
2. Konža ozuttuačettih käbyzet virvalla.
3. Kuin puuloišša luadiečettih rutat (počkat).
4. Konža ozuttuači lumen alda mua i mättähät, (kočkat).
5. Konža ozuttuači enžimäne vihanda logane i enžimäzet kukkazet.
6. Konža jovella nouzi jiä i konža hiän läksi.
7. Konža tuldih enžimäzet gračat, skvorčat, kiuruzet.
8. Konža lennettih enžimäzet kurret i hanhet.
9. Kaččokkua miššä enžistä sulau lumi, mytyš lumi sulau rutomma i mintan.

10.2 Aivoin keviällä

Uidi talvi	Lumi pellossa
Oman vilunke	Kuda miššä vallottau,
Kaččou ägielä	Ruučat kizaten
Keviät päiväne.	Ruttoh virratah.
Mečät sinizet,	Äijä veššeliä
Edäh levetäh.	Lämmiin tuli šia
Keviä harpual’ou	Eule igäviä.
Kurret lennetäh.	Pihalla lapšet.

22 martalla päivä on yön pidahus:
12 čuasuo päivä i 12 čuasuo yö.

10.3 Provierikkua rahvahan primietat

- Martalla kana lätäköstä juou.
- Marta nenän piällä istuočou.
- Aprelilla mua hauduu.
- Pikkarane lindune on solovei, a tiedäy maida.
- Mailla vihma — lienöy hyvä uudine.

10.4 Siemenin ijätändä

Ennen kylvyö, pidäy tiijustua, ruvetah go idämäh ogorda siemenet i siemen leivät. Štobi tiijustua, hyvät go ollah siemenet, ijättäkkiä hiät školassa. Ottakkua kolhozasta vähäzin siemen leibiä: kagrua, vehniä, ozrua, pelvašta, klieverie, hernehtä i toizie. Luadikkua madalane i levie juassikka einin löydäkkiä ploškazie, kartane, padazet i n.i. Pangua heih sammalda einin (pila jauhuo) i kastakkua vejellä.

Sammaleh einin pila jauhoh pangua siemenet, kumbazet pidäy ijättiä. Ottakkua šada jogo siemendä. Konža ijetäh luvetta äijä-go šadašša on godnoida siemendä i voit go kylviä heidä.

Kuni kažvetah siemenet, myö kačomma kuin hyö ollah luajittu.

Panemma vejenke stokanah hernehtä puolen stokanua. Toišša piänä herneh stokanašša pullistuu i zaimiu kaiken stokanan.

Otamma yhen hernehyön i liččuamma kázillä, hänestä erottuačou nahkane. Nahkazetta herneh halgiey kaha, kaheksi siemendol’aksi. Yheššä siemendol’ašša on liččuačen kuin pikkarane madone, Händä kučutah zarodišaksi. Zarodišua kučutah näin žentän, što hänestä šyndy kažvaja.

Jesli myö rubiemma kaččomah hernehtä, venyjä moni päiviä märriššä pilajauhologišša einin sammalešša, nin dogadimma, što zarodižan händäine puhkai nahkazen i läksi kažvamah alah. Ielleh hänestä lienöy Juuri. Vähästä myöhemmä piäzöy zarodišan piähyt; hiän lähtöy yläh i kažvau korrekši lehtilöinke,

Tämä zarodišan čuasti kuččuočou rutakši (počka). Niin siemenestä lienöy kažvaja.

Kaččokkua rugehen i ozran siemenie i roun’aigua ongo rozničča hernehestä i mytyš?

10.5 Midä pidäy ijändäh varoin

Opitta 1. Pidäy go siemenillä hyvä mua?

Täh varoin issuttakkua kymmenen siemendä ruista:

1. Kukka puan muah,
2. Pilajauhoh,
3. Selgieh peskuh (čuuruh).

Kaikkie valelgua. Nedelin piäh kaččokkua, ijettih-go kaikki siemenet.

Opitta 2. Pidäy-go siemenen ijännällä vozduha?

Täh varoin pangua kahteh butilkah leveinke kaglazinke märgiä vatua i pangua rugehen einin vehnän jyviä. Nellän päivän jälgeh yksi butilka tykikkiä propkalla. Vielä nellän päivän jälgeh kaččokkua midä lienie.

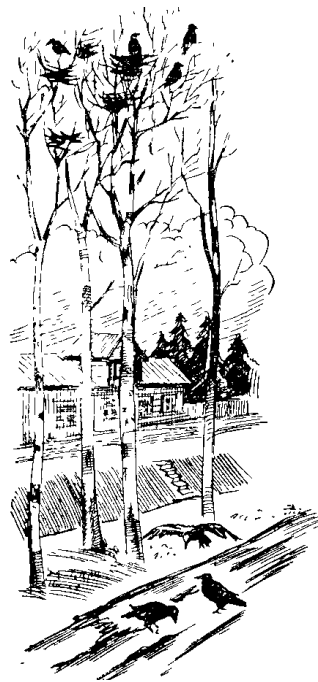
Opitta 3. Ijetäh-go siemenet rutomma lämbimäššä ali vilussa?

Täh varoin siemenet kylväkkiä kahteh ploškazeh märrän vatan piällä. Yksi ploška seizattakkua viluh, a toine lämbimäh (primierakši šanuo kiu-guan luoh). 6-7 päivän jälgeh kaččokkua midä lienöy i kirjuttakkua kuin ijettih lämbimäššä i kuin ijettih vilussa.

Opitta 4. Pidäy-go kažvandah varoin päiväne? Kylväkkiä kahteh ploskah siemenet i seizattakkua: yksi ploška valgieh (ikkunalla), a toine pimieh. Jogo päivän jälgeh kirjuttakkua: 1) myttyöt taimenet (roskat) ollah kažvannuot valgiešša, 2) myttyöt taimenet kažvettih pimieššä.

10.6 Gračat tul’dih

Kaikkie aivomma linduloišta tullah gračat. Vuazno kävelläh hyö dorogoida myöt’, tanhuon periššä i katoksie myöt’. Kun järiet šuapkat muššotetah hiän mullozet pezot. Lennelläh gračat yläh, alah, kannetah pezoh viččazie i kaiken aijan ei hyllätä omua ravuo. Šidä i ruatah ravissah puuloin ladvoissa.

10.7 Tuldih i toizet linnut

Kellä ei ole mieleh kuulustua aivoin keviällä kiurust’a. Vielä sulan ei kaikki lumi, a kiurune jo laulau pellossa. Enžistä et keksi, miššä hiän ylähänä laulau. Kačot, kačot, a hiän ynnäh läššä siibyzillä huiskuttau.

Ka jo i sorzat tuldih, kriäčkytäh jogi rannalla.

Meččä elaudu linduzin laulušta.

10.8 Mahla

Keviällä, kuin vain sulau lumi pellošša i vähäzen sulau mua lähtietäh sokut koivusta. Tädä koivun sokkuo kučutah mahlaksi. Šuatah lapšet kävellä täh aigah meččäh. Ylen on magie mahla koivussa. Leikatah kirvehellä koivuh pygälän, einin nuaglalla luajitah loukkozen, i rubieu vuodamah mahla, kuin veri.

Rikkuočou koivu tästä aziesta, lienöy hiän kibeinke. Vilun talven jälgeh koivu elaudu lämbimästä i rubieu vedämäh iččieh muan sokkuloida, štobi vihahtua, laškie lehyöt

A lapšet gluupat ei tietä, što mahla koivulla on kuin veri ristikanzalla. Hiän andau koivulla elännän.

Elgiä leikakkua i šatatelkua puuda — hiän täštä voiččou kuivua.

10.9 Jogi avuačči

Tänä vuodena oli aigane keviä. Enžimäzillä čisloilla aprelie lieni žen lämbimys, što lunda kuin šuolalla šoi. Šiidä lähtei vihmat. Jiä jovešša

kerdah pullistu, siništy i nouzi yläh. Tiedäjät rahvaš paistih: Tänä yönä jiä lähtöy.

I tozieh, yöllä mie jalgeuvuin šuurešta humusta. Pihalla jovešša päin kuulu gulu i račkanda, ka kun ukon jyry jyrizi vägövänke tuulenke. Mie kekšiin, što tämä jiädä katkou, jiä läksi.

Kočahiin ruttoh postelilda, šydäin alaniekaldi šuappuat, koppain turkizen da šuapkan, i pihalla. Rubei vähäzeldi valguamah. Jovella keräydy vähiä ei kaikki kylä, Ogo-buabo kl’ukkazenke kopittau.

Gulu žen muone mänöy, što ei kuulu, ken midä ravizou. Kačon i Griška, miun tovarišša, hyppiäy i unikkahie silmie hierou.

— Griška! Aššu rannan lähemiäh!

— Mie šidäi tahon luadie!

Mänimä aivin jogi rannalla koivun luoh, tiäldä kuin kämmenellä kaikki nägyy. Kunne ni kačahat, mänöy gouloi jiä. Šuuret jiä lautat, kuin bokot kočitah toine toizeh i stuigetah očilla. Muduas jiä vastuaččou toizenke, upriečetah toine toizeh i ni kumbane ei taho heittiäčcie. Šiidä molen nouššah pistyölleh i humissen pyörähetäh vedeh.

Yheššä koh luadieči zatora. Šeizauvuttih jiät, a tagada vielä toizet ličatah. Žen muone gulu läksi, rouno ilma halgieu.

— Kaččokkua, kaččokkua! Midä ollou jiä lautalla viey!

— Oi kuingi vazane!

— Mytyš vazane? Iče šie olet vaza! Tua on koira!

— Iče olet koira! Et niä bul’uloilla mingo? Vet tua ristikanza on!

Brihat, brihat! Väliämme hypäkkiä bagroida vas! Pidäy šuaha ristikanza surmasta!

— Randah päin liččua jiädä, randah päin! Andakkua väliämme bagra!

Ristikanza yheldä jiä lautalda kočahči toizella, toizelda kolmannella, aivin lähemiäh i lähemiäh randah päin. Tuodih moni pozarnoida bagrua i nuoran.

— Viskua nuora hänellä! Fatai bagralla jädä! Bagralla fatai, brölö!
Ristikanza fatti nuoran n’okan kočahti toizella jiälautalla randah päin. Jiälautta pyörähti, i ristikanza uhnieči vedeh. Fatittih nuorašta ruvet-
tih vedämäh. Ka ozuttuači vejestä piä. Ken ollou koppai hänen turkišta
bagralla i vejällettih uppuojan joven rannalla.

— Maša, tuo väliämme viinua! Pidäy viinalla händä hieruo, štob ei
prostodiečiis, da lämbimäh pertih, kiugualla!

Konža ristikanza vähäzeldi malteudu tiijušsettih, što hiän on kol-
hozašta 20 kymmendä virštua tiäldä i läkši täh kyläh ruavolla lauttoida
ajamah, da puuttu ei ozakkahaldi. Yöllä pimie, ei keksin, što niin ruttoh
jiä lähtöy, nu i puuttu kummih!

Moni päiviä mäni jiä i humaji jogi. Siä vilustu jiä mänömistä.

Šiidä jiä proidi, vain harvazeh jiä palane myöhästyn uičcou. Vezi jogo
čuasuo šlimiššä lizeni. Ka jo važenda alovua randua rubei upottamah.

Leveni Medvedičča kuin meri. Vain tuhjozet vejestä torčitah. Hyvä
nyt venehellä (lodkalla) ajella—vällä.

Vielä päivä proidi, ozuttuačettih enžimäzet lautat i lähtei, enämbi i
enämbi.

Lienöy ruaduo kolhoznikoilla.

Annannat

1. Nabl’udaigua kulla päivällä läkši jiä jovessa?
2. Kuna piänä lähtei enžimäzet lautat?
3. Kuin lizenöy vezi jovešša, konža i kuin rubieu puolenomah?
4. Midä kandau iččienke jogi?
5. Selgiego on vezi i mintän?
6. Miššä boikkomma uijah jiät: rannoin luona, ali kessellä?

10.10 Kuin prirodašša vezi pyörähtäy

Sulau lumi, mänöy vihma, vezi mänöy ruuččazih, jogiloih, järveh (oz’orah)
i prosto muan piällä i muah.

Lietäh ägiet siät, kuivau mua, lätäköt, i vezi jovesta.

Kunne kadou vezi?

Lämbimästä vezi luadiečcou höyryksi, nouzou vozduhah, yläh. Ylä-
hänä on vilumbi čem alahana muan luona. Vilušta höyry keräydyy tukum-
buah i lietäh pilvet. Pilvet ollah šiidäže vejestä. Vain vezi on ylen pikkara-
zin tilkazin kuin tumana i ei langie, a pyzyy vozduhassa.

Pilvet kerävyvät yhteh, tilkzet järeih tilkoih. Järiet tilkat ei pizytä vozduhašša i pilvestä langetah vihmana muan piällä. Vihma vezi tuaš kuivau höyrykši i tuaš nouzou yläh, i nlin kaiken ajan.

Nabl’udaigua

1. Mi tämä muone on tumana? Mistä ottuačou kašša?
2. Mintän kaššua ei ole päivällä?
3. Mistä ottuaččou vezi kaivoh i šilmälähteheh?

10.11 Šetinka-jogi

Pikkarane on jovut Šetinka, a äijän hyvyttä tuou muakunnalla. Jogo vuotta keviällä jovutta myöt’ uitetah tuhatat kubometrua meččiä. Šetinka virduau suamoi meččä paikašša Makšuatihan raionua i mänöy suureh jogeh Mologah.

Mologua myöt’ meččiä šuatetah Makšuatihah, miššä on mečän pilijä zavoda. Makšuatihašša meččiä gruzitah pojezdah i šuatetah Moskuh.

Šetinka jovella kyläššä Koivuškašša ennen oli Moskvotoran kontora. Ymbäri mečiššä ruatah tuhatat ruadajie — mečänleikkuajie. Meččiä vejetäh jovuolla Šetinkalla, a keviällä sivotah lauttoih i uitetah vettä myöt’.

Ongo viigodnoimbi vediä meččiä rejellä kohaldi Maksuatihah, ali ajua vettä myöt’?

10.12 Kuin myö ruadoma ogordašša

Kuin vain kuivi mua, myö rubeimma luadimah riädyzie.

Meilä agronoma pagizi kuin luadie riädyzie.

Jesli ogorda alovalla paikalla nin riädyzet pidäy luadie kajjemmat i korgiemmat. A kuivalla paikalla levieimmät i madalemmat.

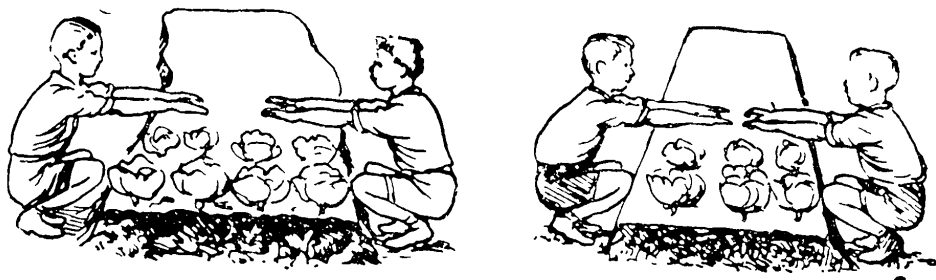
Riävyt pidäy luadie niin, štobi päiväne yhen verran paistais kaikkie riädyö. Luaji toizin, nin yksi puoli riädyö liey kaiken ajan päiväzeššä, a toine pimieššä i tällä puolella pahoin ruvetah kažvamah einehet.

Riävyn rannat pidäy luadie, štobi ei langeis mua, einin riädy rikkuočou

Muan riädyzillä varoin myö hyviin murendima: enžisäh kaivoma zuastupalla, a šiidä murendelima raudazella haravalla. Tämä myö luadima ših varoin, štobi ei oliis kōmäzie, kumbazet ei ruveta andamah kažvua einhillä.

10.13 Miän rosadnikka

Davaigua luajimma rosadnikan! Šano opastaja. Vain kaikilla eu mih varoin häkyttiä. Yksi brigada spruaviečou, a toizella annamma toizen ruavon ogordassa. Otamma kirvehen, kakši zuastuppua, molotkan, pilazet, nuaglua, nosilkat. Löydimä laudazie i läksimä ogordah. Enžistäh pidäy löydiä lämmin kohta miššä päiväne hyvin paistau i vilušta tuulešta on katettu.

Paha riädy i hyvä riädy

Löydimä muozen sijazen. Pissyttimä muah nelläh kohtah pačchazet kallalleh lämbimäh randah päin. Pačchazih kolottima nuagloilla pualikat. Pualikoin piällä levittimä laudazišta lattien. Kaikišta nellästä ranašta kylgilöih kolottima nuagloilla lauvat.

Lieni levie i madala juassikka. Alah enžistä panima ei ložieh muada. Muan piällä kandoma hebozen tuahta panima lozien slojan. Šiidä piäličči tuaš panima muada, i rosadnikka valmis. Tuahešta rubieu nouzomah lämmin, a piäličči rosuada voit kattua yökši i lienöy lämmin rosuadalla kažvua.

10.14 Issutanda ogordašša

Siemenet varuštima vielä eglein. Tämpiänä on lämmin šia, čirone. Riädyzet valmehet, vuotetah siemenyzie.

Pualikkazella poikki riädyloin luajimma haudazie, kuin konuavazie i heih panemma siemenyzie. Ylen hienot siemenet, primieraksi, nagrehen, sevottima kagranke, štobi vois kylviä. A šiidä kagran kitemmä pois.

Siemenie muah panima emmä šyväh. Issutannan jälgeh riädyzet valoma vejellä. Issuttima tämän muozie einehie: luukkua, nagrest'a, sv'oklua, bukvua, morkuo, pomidorua, muakkuo. Šiidä ottima kažvatettuo rosadnikašša kapusta rosuada, ogurčan taimenie i issuttema riädyzillä.

Rosadnikašša kapusta i ogurča kažvettih korgeiziksi. Nyt viluo ei liene i heidä voit issuttua riädyläillä. Ogurča siemenet čuastin kažvattima per-tiššä kartazešša sammalenke, a šiidä issuttema ogordah.

Rubiemma vuottamah uuvist’a. A uudizeh šuat pidäy heidä vardeija vihazniekoišta i kitkie.

Annannat

1. Luadikkua školašša tabliččane. Kirjuttakkua kumbazie siemenie työ issuttija ogordašša,
2. Ottakkua kartona, einin fanera, klejukkua hänen piällä lehti valgie-da bumuagua. Bumuagan piällä klejukkua kaikki einihin siemenet jällekkäh i alahana kirjuttakkua jogo siemenen nimi.

Školan šeinällä riputtakkua tabličča.

10.15 Einehin vreditel’at

Brihane pyydi ogordašša valgiezen liipukkazen i kandau kodih ozuttua tuatolla.

Tämä on ylen vrednoi liipukkane, sanou tuatto, kuin vain liey äijä heidä, nin mänehtyy kaikki kapusta.

Ušto tämä liipukkane on muone ruma?

Ei iče liipukkane šyö kapustua, a hänen madozet, pikkarazet želenäzet madozet äijinke jalgazinke. Madozet ollah ylen rumat, hyö šidäi ruatah vain šyvväh kapussan lehtie i kažvetah.

Löydäkkiä kapusta leheldä jäiččäzet.

Ottakkua školah, issuttakkua tankazeh i kaččokkua konža heistä vi-jitäh madozet. Konža vijitäh madozet pangua sinne kapusta lehti i kač-čokkua kuin hyö ruvetah šyömänh lehtie.

Vaihtakkua lehtie jogo päiviä.

10.16 Midä ruadua šavušša

1. Kerätä šyvyš lehet i sorut.
2. Puhastua puut sammalešta i vanhašta eronnuošta ketusta.
3. Voidua stvolat izv’oskalla.
4. Leikata kuivat i liijat okšat.
5. Kaivua mua ymbäri puušta.
6. Kaččuo i borčuija šadu vreditel’oinke.

Nabl’udaigua

1. Konža myttyöt šadu puut laškiettih lehyöt?
2. Konža ruvettih kukkimah?
3. Konža hyllättih kukkimizen, ozuttuačettih ruttazet?
4. Eigo rikkon kukindua hallalla?
5. Kuin voit äbäzöijä hallašta šadu kukinda aigah?
6. Tiijustakkua ket ollah šavun vreditel’at?
7. Ken auttau borčuija šavun vreditel’oinke?
8. Kaččokkua, myttyöt pöpökät lennelläh juablokka, viisenja, gruša i sliva puuloim kukilla.

10.17 Savun vihaznikat

Diedo seizatti ogordah šuuren pöllätyksen, štobi čirkuzet, bronit i n’uakat ei n’okittais siemenie. Žiivatoišta i kanoišta vardeiččou tuagie stiinu. A kun linnut ruvetah n’okkimah viisen’ua da vavarnuo, nin diedolla on luajittu tuuli melliččäne tarizijanke. Varatah händä linnut. Äijä jygjemi on vardeija šaduo i ogordua toizišta vihazniekoista – madoloista, pöpököistä i ulitkoista. Lämbimällä vihma kežällä heidä šyndyy ylen äijä. Hyvyttä heistä elä vuota. Diedolla ei sua heinke spruaviečcie.

No žentän diedolla on hyvät abuniekat linduloin i pöpököin keššeššä. Šoma šadu. Žuželičča šyöy äijän vrednoiloida madozie. Jumalan lehmäne šyöy vihandazie lehti täihyzie. Äijän hyvyttä annetah i linnut, osobenno piäksyt i skvorča.

Ei zr’a skvorčilla varoin luajita kodizie, a piäksyzie laškietah luadimah pežuo katoksen alla.

Myttyzie työ vielä tiijättä vreditel’oida i tovarissoida savulla i ogordalla.

Annannat

1. Luadikkua tabličča ogorda i šadu vreditel’oih i tovarissoih näh i riputtakkua šeinällä.
2. Luadikkua elävä uglane školassa.

Pyydäkkiä kaiken muozie pöpökköidä.

Issuttakkua kukkazie i toizie kažvajie.

Elgiä obizaigua poleznoiloida linduzie, vardeigua heidä!

10.18 Čolat

Miän kolhozašša on äijä čola pačasta. Seizotah hyö šuurešša savussa. Miula diedo šano, konža tämä šadu i čolat oldih bajarin omat.

Diedo šilloin vardeičči čolie i nyt kolhoza hänen seizatti täh azieh — azieda ukko tiedäy.

Endistä bajarie diedo ylen ei šuače. Bajari ylen obizaičči dieduo. Žentän diedo ei šuače muissutella endizeh eländäh näh.

Konža mie tulen diedon luoh hiän šuau palan mettä i andau. Ylen jo magie on tämä mezi.

Kerran mie tulin i rubein kävelömäh paččahin luona.

Mie en varaja čolie. I čolat opašuttih miuh, ei: žualittu. Yheššä paččahašša, kuuluššin mie, mi ollou kokšau. Mie mänin majah diedon luoh i šanoin hänellä. Hiän läksi miunke, iče kuundeli i šanou:

— Tästä paččahašta jo nouzi ykši roju enžimäne, vanhanke muatkanke, a nyt nuoret muatkat šynnyttih. Tämä hyö paissah. Huomena toine roju viidiy.

Mie kzyyin diedolda:

— Myttyöt tämä muatkat ollah?

Hiän šano:

— Muatkatta ei voi olla čolilla.

Mie tuaš kzyyin:

— A myttyöt hyö ollah?

Hiän i šanou:

— Tule huomena: možot i roiječčou, mie šiula i ozutan i mettä annan.

Konža mie toišša piänä tuliin diedon luoh, hänellä majassa rippu čolinke rojevn’a. Diedo ando miula sietkan i sido paikan kaglalla, šiidä otti rojeun’an čolinke i läksi šaduh paččahin luoh. Čolat vohistih ymbäri. Mie’sydäin kiän kormanih i läksin diedolla jällesti.

Diedo mäni tyhjän paččahan luoh, pani avatuon kohan luoh kartazen, avai rojeun’an i puisti hänestä čolat kartazeh. Čolat lähtei kartast’a myöt’ paččahah i kaikki vongutteh, a diedo vastazella kubahutteli heidä.

— A kai muatka!

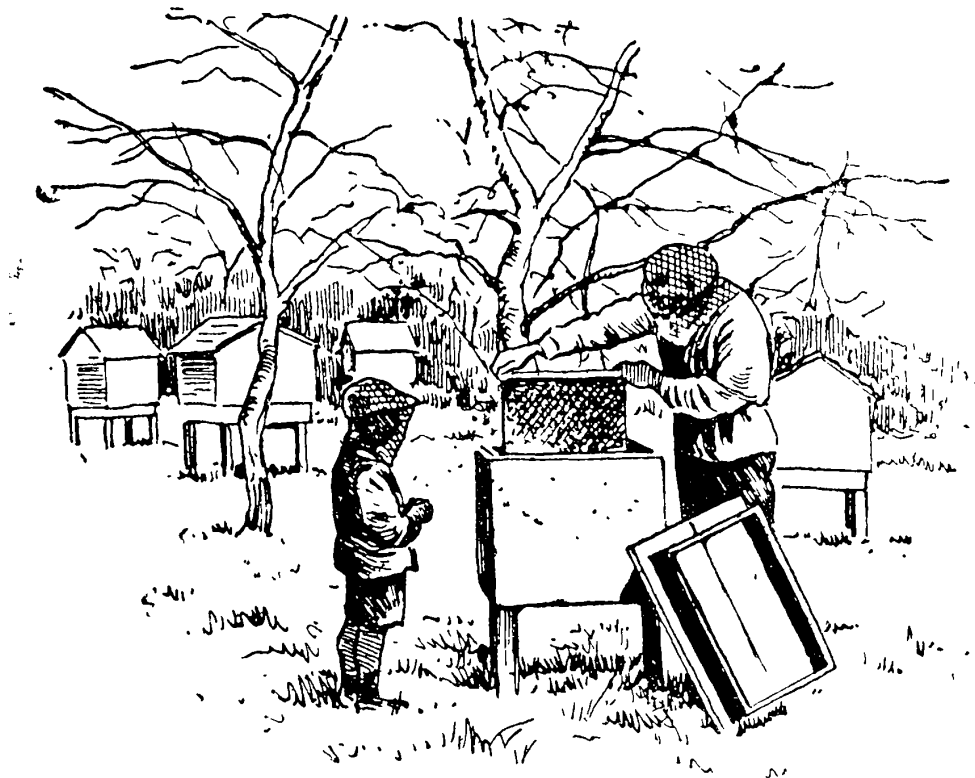
Diedo ozutti vastazella i mie dogadiin pitän čolan lyčykkäzinke siibyzinke. Kodvazin jälgeh i hiän peittiäči toizin čolin keskeh.

Šiidä diedo heitti miulda sietkan i myö läksimä majah. Vielä hiän ando miula šuuren palan mettä, mie šöin hänen i voijin nävöt, nenän i kiät. Konža mie tulin kodih, muamo i šano:

— Tuaš šilma, koirua, diedo mejellä šyötti?

— Hiän žentän miula ando mettä, što mie löyviin paččahan uuvenke

muatkanke, i tänäpiänä issuttima uunen rojun.

Annanda

- Mytyš hyvys on čolašta mejen annannalla lizäksi? Tiijustakkua mintän on poleznoi čola klieverillä šavulla?

10.19 Traktora pellošša

Kergii vain kuivua mua, kun pellošša jo judajau traktora. Nyt äijät kolhozat kynnetäh muada traktoralla. Traktora kebendäy kolhoznikoin ruavon. Miššä pidäis kymmenellä miehellä ruadua, nyt ruadau yksi i väliämme spruaviečou.

Traktora kyndäy paremmin hebozen pluugua. Hiän revittäy i murendau nurmet i kovat muat, luadiu pehmieksi.

Traktora kebielä nostau puušturin i lovan, kummast'a ei šais noštua hebozen viällä. Traktora sillä vielä on hyvä, što konža ei rua talvella, nin ei pakkuo šyömistä.

Hiän ruadau mytyttä l’uubo ruaduo: kyndäy, astoiččou, kylväy, leikkuau, puiččou, jauhottau, vedäy regie i n.i. vain azeta pričepnoit mašinat i orud’at.

— Ruadau traktora karašinalla. Hänellä on motora, kuin i automobil’alla kuin ičelendäjällä (jeropluana).

Annannat

1. Kävelgiä mašino-traktornoilla stančalla, kaččokkua kuin ruadau traktora.
2. Kaččokkua toizie mašinoida.
3. Myttyöt ollah tiän kolhozašša mašinat?

10.20 Zavodiečči kylvö

Tuli kylvö aiga. Mua on hyvin varušettu, pehmie silie. Päivät šeizottih lämbimät, veššelät.

Miän kolhoza tänävuodena varuštuači keviät kylvöh hyvin. Aijalleh mašinat remontiruidu i hyviin. Siemen leivät sortiruidu, protravittu, selitetty.

Tällä keviällä ruvetah kylvämäh r’adovoilla sejalkalla traktoranke.

Tänäpiänä kolhoza viidiy kylvämäh. Nouštih aivoin huomneksella. Brigadat kerävytytth omin mašinoin luoh. Jogo brigadalla himottau väliämme alottua, soreunuiččiečetah toine toizenke. Ni ken ei taho jälgimäzeksi.

Ka predseduatel’a huiskai kázillä i kaikin por’adkalleh toine toizella jällesti ylettih peldoh. Pellošša vediäčettih serengah, jogohine tiedäy omua sijua. R’adalleh männäh traktorat. Vejetäh ičellä r’adovoiloida sejalkoida. Sejalkan vannahat piirretäh pehmiedä muada vannahin n’okan loukkozišta pirajau sortouvoi jyvä.

Tänäpiänä kylvetäh kagrua väliän ruvetah kylvämäh pelvasta. Pelvas on suamoi počotnoi kal’tura miän kolhozoišša i kaikišša karieloin raionois-
sa.

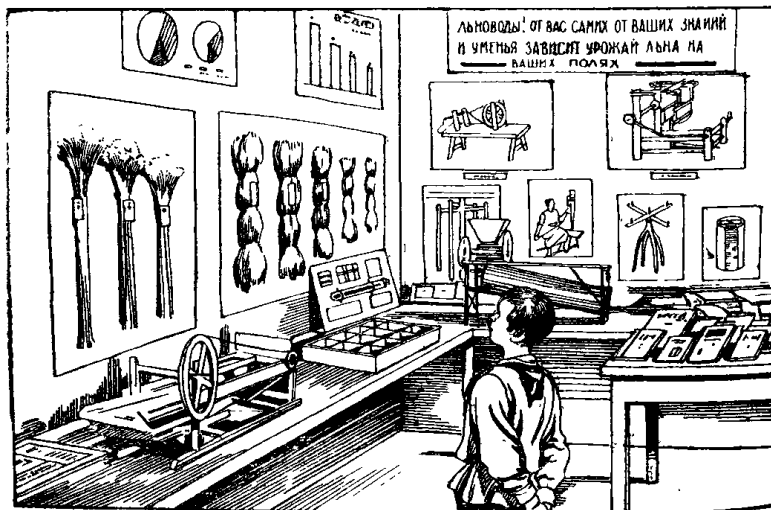
Tänävuodena miän kolhoza kylväy enämmän puolie muada pellošša palvahalla. Miän raionoin mua i klimalla on suamoi hyvä pelvahah varoin. Pelvas on ylen kallis kul’tura miän muakunnalla. Meilä pidäy äijä vuatetta, manufakturua sentän pidäy kylviä enämbi pelvasta, štobi ei oštua materjua rajan taguada.

10.21 Pelvaš

Pelvaš šuaččou tuorešta nuada i varajau kuivamist'a. kažvau ylen hyviin savi mualoilla, kuin heidä kučutah karielassa — jygiet muat. Hyviin pelvaš kažvau derbinäššä, nošsetuošša lovašša, klieverin jälgeh, nošsetuolla puušturilla i n.i.

Pelvaš ottau muašta ylen äijän šyöndä vesčestua i ruttoh keyhendäy muada. Pelvahan jälgeh ei hyvin kažveta toizet kul'turat jesli muada ei tuahita. Žentän, miššä voditah pelvašta, nin voditah i klieverie. Klieveri muašta ottau vähän, da vielä bohatuttau muada šyöndä vesčestvoilla (azotalla), kummast'a ylen šuaččou pelvaš.

Pelvašta kylvetäh sillä sijalla, miššä proidijat vuuvet oli klieveri. Žentäh, jesli vodit pelvašta, nin on hyvä vodie žiivattua, kaiken aijan lienöy ruogana klieveri.

Pelvaš on kahta osvovnoida viiduo; pelvaš-dolgunca i pelvaš kudr'aša. Dolgunčalla on pitembi korzi i vezazet ollah suamoi ladvazessa. Hänestä työ lienöy pitkä i hyvä, no siemendä žentäh on vähä. Toine azie pelvaš kudr'assa; hänellä vezat čylkylöinke zavodiečetah alemma korrella i čylkyö on äijä enämbi. Kudr'aša andau äijän siemendä, no žentän työ hänestä on pahembi – lyhyt i vähembi. Kellä pidäy työdä, že kylväy dolgunčua.

Pelvašta pidäy rigenemmä kitkie, einin soru heinät puolennetah työn hyvyttä.

Štobi polučcie niežnoi työ, pelvaš pidäy derie konža vielä hiän on vihanda. Kallis pelvahašša (korressa) on kuidu, kumbazešta luajitah työdä, a jiänyöstä lienöy päisär. Štobi polučcie työ, pidäy pelvaš levittiä lovalla, štobi händäh fattiis päiväne i tuores.

Päisär luadiečou riihloi i händäh lienöy kebie loukuttua. Pelvaš loukuttettu mašinalla andau paremman työn. Miän karieloin raionoišša pelvahalla on annettu suamoi počolnoi kohta. Srojiečetah jogo raionašša pelvaš zavodat.

Annanda

- Luadikkua pelvaš labliččane: mytyš pelvaš on, kuin händä luajitah työkši i midä luajitah työstä.

10.22 Kuin Sovetskoišša Sojuuzašša borčuijah kuivannanke

Meilä pidäy äijä leibiä äijä kaiken muost’a kul’turaa. Miän sojuuza on suamoi bohatta randa muailmassa. Lämbimäh randah päin meilä on šuuret stepit mušsanke muanke. Mua on kažvattaja, no rigeneh leivät kuivetah — ei fatai vettä.

Miän opastunnuol, partiin nevvonnalla, kaiken aijan ečitäh sposobua kuin paremmin borčuija leivin kuivannanke. Proidijalla vuuvella oli kerätty piädä kauti siezda borčuinda kuivannanke. Tällä siezdalla oli šanottu äijä hyviä sposobua, kuin borčuija kuivanke.

Hyvä sposoba on tämän muone; kažvatetah special’noida kuivuon kestäjiä siemendä. Nämä siemenet ei ruveta varajamah kuivandua. Toine sposoba — konža voit valella peldoloida vejellä. Valella voit kahteh rukah: libo luadie konuavat myttyöštä ni buit’ vezi paikašta (jovešta, järveštä) näillä peldoloilla, libo luadie iskustvennoi vihma, konža ei voi šuaha vettä toizilla sposoboilla.

Šuuri značenja on vielä yhellä sposoballa — lumen piettäimizellä. Niiššä rannoišša, miššä ei ole meččie, keviällä lumi sulau ylen ruttoh. Vezi lumen sulamizešta ei kergie männä muah i uidiu jogiloih. Mua ei kergie kuin pidäy sulua, vezi ei piäze muah. Kežällä, konža ei ole viikon vih-mua mua ruttoh kuivau, žentän, što häneššä on i niin vähä vettä. Žentäh näiššä paikoišša pidäy borčuija lumešta šyöiten, štobi lumi talvella pietyis pellolla, a keviällä ei ruttoh šulais.

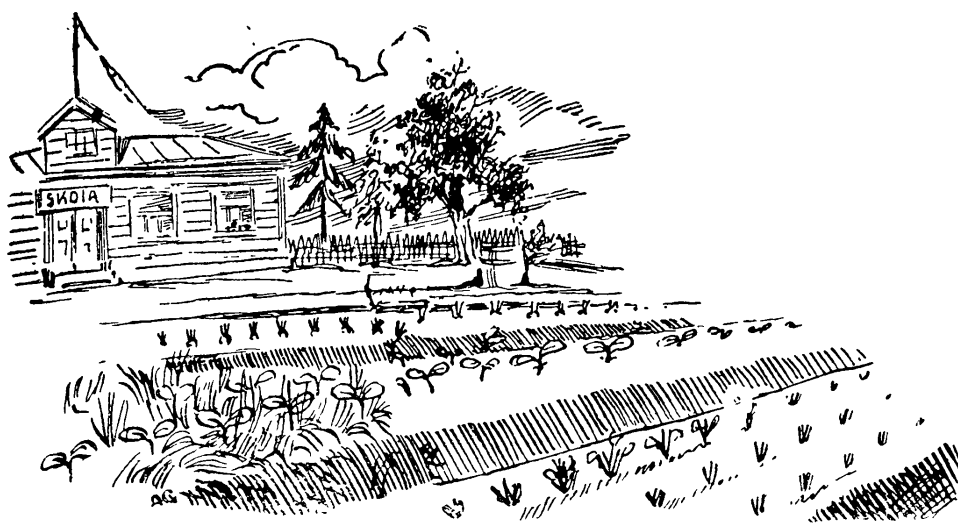
Talvi tuulet viijäh peldoloilda lunda haudah, tuhjoloih i sinne miššä lumešta i kežällä vejestä ei ole hädiä rahvaš luajitah peldoloilla lumen-pidäjie.

Meilä on, hyvä tämän tuačči, kun ollah mečät, i ei ole muozie kuivamizie. No i meilä tämä voiččou lietä, pidäy olla valmehena.

10.23 Ukon jyry

Ukko jyräjy enämmän ägien siän aigah. Mintän jyräjy ukko? Mistä ottuačou ukon jyry i mi tämä muone on strela?

Vozduhašša on äijä električestvua. Osobenno äijä električestvua on pilvilöiššä. Vezi on hyvä električestvan vedäjä. Pilvet ollah, kuin myö tii-jämmä, luadiečen pikkarazista vejen tilkazista. Konža on ägie šiä, mualda äijä vettä kuivau i höyrynä nouzou yläh, miššä luadiečetah pilvet. Ägiellä siällä vozduhašša on äijä vettä.

Električestvalla on kakši raznoida pol'usua, kumbazet toine toizenke starajah yhtevyö. Konža hyö yhtevvytäh poluččiečou kyben.

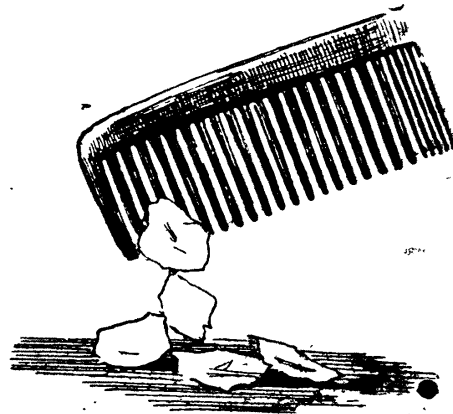
Pilveššä nämä kybenet ollah ylen šuuret i kučutah heidä strelaksi. Kybenen räisähännäštä luadiečou jyrizendä. Rahvaš ammuin ei varattu strelua i pyyvetäh händä raudazeh proulokkah, kummast'a myöt' električestva mänöy muah.

Tämä kuččuočou gromo-otvodaksi. Žentän linnoissa strela ni konža ei paugua huoneheh i ei varata händäh rahvaš.

Annandat

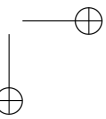
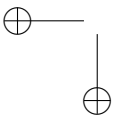
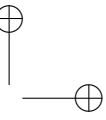
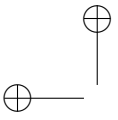
Suagua iče električestvua. Kuin voit šuaha, paiskua opastajanke.

Sugikkua omie tukkie gutaperčivoilla sugazella i kaččokkua, kuin tukissa lietäh kybenyöt, suvildakkua gutaperčivoilla sugazella tukat i sugane lähendäkkiä pikkarazin bumuaga palazin luoh, kaččokkua midä lienöy.

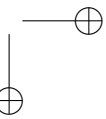
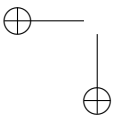
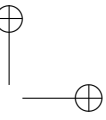
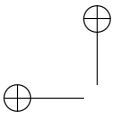
10.24 Opitta školan ogordassa

Myö ressimä seizattua školan ogordašša opebtat: 1) Kuin kažvattua hyviä kapustua. 2) Kuin iskustvennoi udobrenja andau hyvän uudizen einehtä. 3) Kuin muan ruanda vlijaiččou kažvindah. 4) Kuin häkytetäh einihin kažvannalla soru heinät i n.i. Luadikkua työ opitat školan učuastkalla ogordašša i pellošša i ozuttakkua kolhoznikoilla midä lienöy.

Oza III

Opaššumma i srojimma: Truda

Lugu 11

Kuin rubiemma ruadamah

11.1 Miula varoin

Šuuri sroika meilä mänöy,
Jogohine tämän nägöy.
Srojimma fuabrikkua, zavodua,
Kolhozua, školua, — eländiä omua.

Jogohine ruadua šuače,
Elä ole laiska šie.
Luve kniigua, lujah duumaiče,
Kuin luajimma šie i mie.

Ruado meilä lähtöy šilieh,
Kiistazin i yheštäh.
Opaššunda mänöy mieleh
Olemma valmehet sroikah täh.

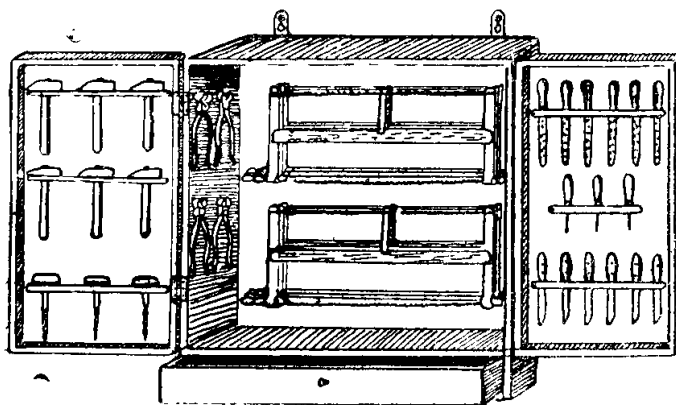
11.2 Ruado komnatašša

Ruado komnatašša on äijä valgieda i vozduhua. Šelgie i por'atkalleh on häneššä i tämä žentän, što hyvin ruadau sanitarnoi kamis'a.

R'adoilleh šeizotah stol'arnoit v'orstakat. Keškikomnattua šeizou stola, kartona i bumuaga ruadoloih varoin. A oigiešša puolešša on slesarnoi v'orstakka; hiän on obeidu žestillä. Toišta šeiniä vaš šeizou škuappa, kunne paniečetah vielä ei loppietuot ruavot. Hänellä reunašša srumen-toin škuappa i optiekkane:

Tänä piänä lapšet ruatah ruado komnuatassa. Ykši brigada jeroplua-

nua luadiu, a toine loppu luajinnan krolikoilla kletkua i prover'iaiččou ken paremmiin luadi.

Srumentua pie ruokolla.

Pet'a i Ondrei kačotah instrukcionnoida kartočkua. Helähti kellone. Ruado aiga loppieči. Lapšet kannetah Grišan luoh srumentoida, kumbazilla ruattih. Griša on zavedujuščoi srumenta škuapalla, hiän priimiy srumentoida.

— En priimi rubankua — hiän on marautettu. Veičen tärkeiit — pidäy kohendua i hivuo. Lapšet ravutta i jahkiečomatta sdaidih srumentan, heitettih piäldä haluatat, männäh čer'odua myöt' káz'astien luoh.

Uijittih lapšet. Vain dežurnoi sanitara puhastau ruado komnattua, da Griša zavedujuščoi provieriu srumentoida.

11.3 Meilä on näin, a kuin teilä?

Miän školašša ruado on organizuidu hyvin. Ruado komnatašša meilä on 3 zavedujuščoida.

1. Zavedujuščoi srumentoilla.
2. Zavedujuščoi materjaloilla.
3. Zavedujuščoi škuapalla ei vielä loppiettuloih ruadoloih varoin. Hiän priimiy, pidäy uboralla i jagau ei loppiettuloida ruadoloida.

Krome näidä 3 zavua meilä on vielä 2 členua sanitarnoida kamis'ua i ykši ruavon vardeiččija (ohrana truda). Tällä ruado on ylen vaznoi: hiän slediy štobi lapšet ruado aigah luajittais lebävyö fizkul't -minuuttazeh varoin.

Lapšilla mieldyy tämän muone ruadopor’atka
— Vain zavedujusčoida äijähko, — paissah hyö, kakšikymmendä mi-
estä ruadau, a kolme heistä zavoina ollah. Nu da ana on näin vet zavat
niin-že ruatah, da vielä ei pahemmiin toizie.

Annandat

Sortuigua yheštäh: kuin on organizuidu ruado tiän ruado komnatassa?
Eigo ole teilä obezličkua?

11.4 Ruado pruavilat

V. I. Lenin šano: “Luaji hot’ i vähembi no paremmin”

1. Ni konža elä myöhäššy ruavolla.
2. Ruaduas’s’a elä hyppele azietta, elä häkytä ruadua toizilla.
3. Ennen tartuočendua ruadoh hyväzesti duumai kaikki ruado.
4. Varušša srumenta i materjala: äbäzöiče heidä.
5. Keriä pois kaikki liijat ruado sijalda, štobi ei häkytettäis.
6. Pane por’uatkalleh kaikki srumentat toizet, mi pidäy ruaduas’s’a.
7. Elä rutota ruaduas’s’a: rua spokoino, rounoizeh, elä verry.
8. Ruaduas’s’a staraiče, štobi udobnoimma šeizattua oma tiela.
9. Elä rua tirpamattomah vaibumizeh šuat. Luaji pikkarazie lebävözie.
10. Jesli ruado ei mäne, elä volnuiččieče: kyzy opastajalda, i tuaš ot-
tuače ruavosta.
11. Ruavon loppehuoh kaikki keria omalla sijua, rabiešša omas ruado
sija.

Kirjuttakkua nämä pruavilat šuurella lehellä, riputtakkua nägöväällä
paikalla ruado komnatašša, štobi jogohine vois heidä aino nähä i lugie.

11.5 Varuššamma kartočkazen planuindah varoin

Varuštakkua tämän muozet kartočkat: hyö lietäh nužnoit teilä kaikkih
ruadoloih varoin:

148

Oigie puoli

Gruppa: Brigada Smirnovan

Familja i nimi: Vorobjov L'oša

Annandat: luadie papka

Ruado: kartonažnoi

Pidäy materjala:

Kakši kartonahist'a korkua i 3 kartona palast'a

Vuatetta

Kolme tesjomkast'a

Kakši puhašta kirjutanda i kakši šomua bumuaga lehtie
bumuaga lehtie

Pidäy srumenta:

Ugol'nikka

Santimetroinke lineikä

Veičet

Klesteri mazilkazenke

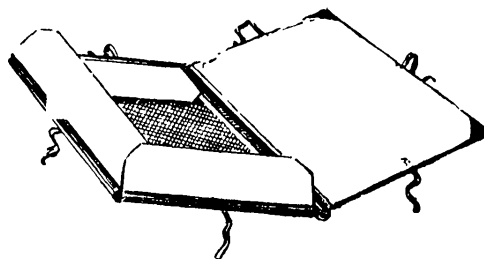
Falšiivoi lineikä

Ruavon lopenda srokka1: 5 dekabri

Ruavon hinnotanda:

Hyviin. Pahahko vain yksi: äijähkö on rikottu materjalua.

Muurua puoli:

eškizan sija

Opastajan otmietka

Navika: Mietindä i leikkuanda kartonua i bumuagua

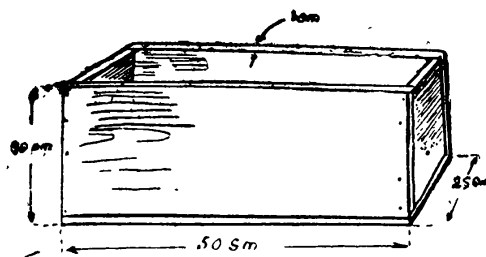
Klejindä materjua kartonah

Tämän muozie kartočkazie pidäy zapoln'aija jogo ruavon edizeh. Muuru-
alla puolella kartočkast'a resui eskiza. Kartočkazin pijändäh varoin pidäy
juuššikka leveyhten 13 sm a šyvehyttä 10 sm.

11.6 Mi on eskiza (Muasterin šanonda)

Jesli miula pidäy luadie juaššikka nin mie enžistä resuičen hänen bumua-galla i mietin rozmierat: juaššikan pidahuon, levehyön, šyvehyön i niinže i lauvin paksehuon. A kun vielä kirjutan, myttyöstä materjalašta miula pidäy luadie juaššikka nin hänen voiččou luadie jogohine muasteri, miššä l’uubo hiän eläkkäh.

Ka kuin mie resuičen juaššikan eskizua:

Tädä resunkua myöt’ šanokkua:

1. Min pidahus pidäy luadie juaššikka
2. Min levehys pidäy hiän olla?
3. Min šyvehys?
4. Min paksehuot ollah lauvat tällä juassikalla?

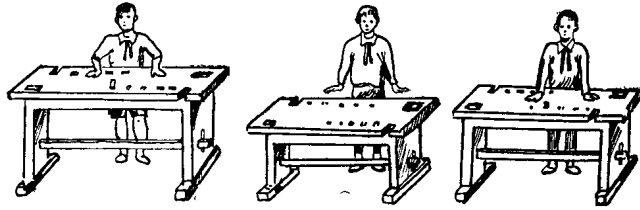
Ken teistä ando oigiet otvietat näidä kzyndöidä myöt’?

11.7 Kuin ruadua instrukčionnoida kartočkua myöt’

1. Annanda anduačou 1-2 päivällä ennen ruaduo. Jesli midä pidäy teilä luadie instrukčionnoida kartočkua myöt’, nin enžistä sortuigua tämä kartočkane koissa.
2. Šiidä kaikin yhestäh školašša urokalla sortuigua, kuin pidäy luadie ruaduo.
3. Yhestäh soštuavikkua smeta materialah näh.
4. Sortuigua, myttyöt pidäy srumentat.
5. Jaguačekkua brigadoikši ruavon luaindah varoin.
6. Kirjuttakkua planirovočnoi kartočkane.
7. Varuštakkua ruado sija.
8. Varuštakkua materialat i srumenta.

11.8 Korgiego pidäy šiula ruado stola

Jesli tiän školašša on kaiken muozet stolat einin v'orstakat, nin jagakkua hiät tiän keškinäh tiän kažvuo myöt'. Korgien stolan tagana ruadua on jygie, a madalan stolan tagana tuliečis ruado painuačien. I korgie i madala stolat ollah vrednoit ruadoh varoin.

Korgie, madala i hyvä stola.

Lugu 12

Kudiet

12.1 Kuin on kuvottu vuate

Ottakkua palane vuatetta einin toišta materjua. Hyväzesti kaččokkua, kuin ollah punuočennuot langat. Kebiezeldi piäššä yksi rihmane, a šiidä toine, kolmas i niin vejällä moni. Kačo kuin ollah punuočennuot keskenäh rihmat.

Näit-go šie kuin muamos kudo vuatetta? Näit! Kudo hiän stuavoilla, — niin-go? Kuotteliečemma iče luadie kiza stuavazet. Rubiemma kudomah. Stuavazet luajimma taburetkasta. Kiännämmä hänen piälualleh, sorkazet yläh.

Šivo yhestä pualikkazešta toizeh kuuzi nuorast’a. Šidoja! Nämä meilä lietäh ylčinäzet rihmat-loimi. Nytten pidäy vediä poikkinazet rihmatkudie. Štobi tämä luadie, noššalla krandašalla ylčinäzet nuorazet: enžistä enžimäne, šiidä kolmaš, šiidä viiješ. Hiän alačči šydiä poikkinane nuorane. Tämän jälgeh noššalla toine, šiidä nelläš i kuuveš i hiän alačči šydiä toine poikkinane nuorane. Näin kuvo mi himottau.

Ka šiula i viidi kuvottu nuorahine i harva kudomine.

Tämä kuvonda kuččuočou prostoikši kudieloin plettiečennäkši.

Fuabrikoilla materjoida kuvotah tietäväne ei taburetkoilla, a šuurilla mašinoilla. Ylčinäzie i poikkinazie rihmazie i loimie i kudeida mašinašša on ei kuuzi, a moniin tuhatoin,

Toičči myö lähemmä Kalininah i šielä kačomma, kuin fabrikalla “Proletarka” kuvotah materjua.

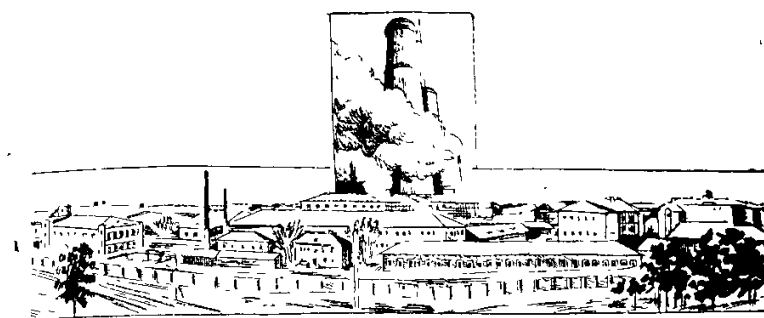
152

12.2 Myttyöt ollah materjat

Lauadikkua tabličča. Myttyöt ollah materjat i mih varoin hyö männäh.

kuin kučuoččou	materja	mistä luajittu	mih varoin
sitca			
vuate			
bjäzi			
drapa			
hal'l'akka			
treka			
šulku			

Enžimäzeh klietkazeh kirjuttakkua, kuin kučutah materjua. Toizeh klietkazeh kleji yhen šuurehuzie materja palazie. Kolmandeh kirjuta min kuijušta hiän luadiečou. Nelländeh, mih varoin hiän mänöy.

Fuabrikka “Proletarka”.

12.3 Kuin šiduo šolmi

Ota nuorane. Luaji hänestä kruugane. Lyhembä piä lašše kruugazen šiämeh.

Vejä molemmišta nuorazen piälöistä, kačo kuin kaidenou kruugane i luadiečou šolmi. Vejä lujemma i šolmi liey lujembi. Tämä šolmi kučuočou yksikerdazeksi šolmeksi. A kuin luadie kaksikerdane šolmi?

Luaji nuorazešta kruugane, lašše molemmat piät läbi kruugazešta nin, štobi hyö punuočettais keškenäh. Vejä piähyzistä i kačo midä lienöy kruugazenke i kuin luadiečou kaksikerdane šolmi. Kumbane šolmi on lujemma siduočen?

Kuotteliečekkua šolmittua šiima (jouhi) enžistä yksi, a šiidä kaksikerdazella šolmilla.

Kuin händä pidäy šolmita, štobi ei kerii?

12.4 Kuvomma vyön

Pilikkiä fanerašta tämän muozet pirdane i šukkulane. Elgiä unahtakkua luadie kymmenen, a voičetta nin i enämmän ravost'a i hiän keškeh buravoija loukkozet.

Ragozih i loukkozih vedäkkiä pität rihmat. Rihmoin piät šidokkua stuulih, kuin on ozutettu tässä risunkalla.

Kiämittäkkiä — šukkulazeh pitkä rihma. Rihman piähyt šidokkua važemeh stuulah.

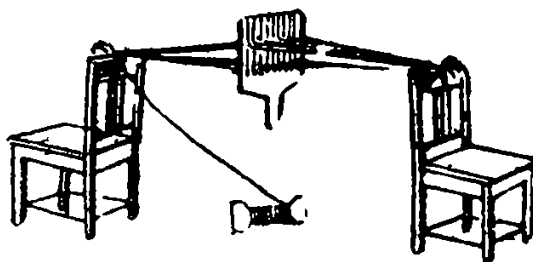
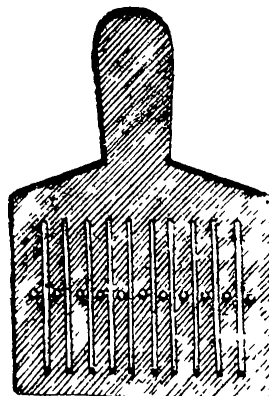
Rubiemma kudomah vyödä. Yksi ana ruadau šukkulazella, a toine pirdazella.

Nošallat pirdazen yläh i viidi kakši r'adua rihmua i väline keššeššä. Laškekkua läbi välizeštä šukkulane i kiinittäkkiä rihma.

Laššella pirdane alah i tuas vejä läbi välistä šukkulane rihmanke. Näin rua kuni et lope. Šiula liey soma i luja vyö.

Loppija kudio! Nyt piärmie vyön piät štobi hiän ei riččauvuis. Keritä vyön piät stuulasta, tazota hiät i vyöššä lietäh ribuzet.

Näin voičetta kudio i levieämmän i kaijemman, loziemman i hoikemman vyön.

12.5 Kudokkua hurštine

Niin-že, kuin kudoja vyödä, kudokkua hurštine. Täh varoin sortuigua min levehys hurštine teilä himottau kudio i kuin luadie muone pirdane.

Rihman neičči šukkulazeh kiämittäkkiä kaiken ualast'a lentočkast'a; varuštakkua hiät vanhoišta träpičöistä. Sellittäkkiä träpiččä lentočkazet

kruaskoida myöt' i kudokkua hurstene kaiken ualazin poikkinazin polostazin.

12.6 Nieglonda

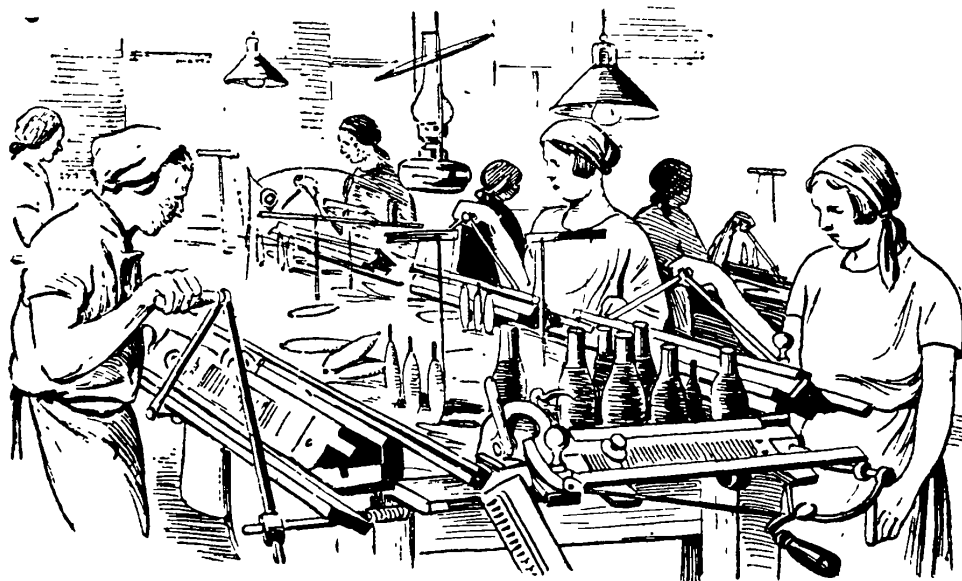
Näittä-go työ kuin nieglou buabos šukkua einin alast'a? Ušto jogohine tämän nägi! Hiän nieglou 5 spiiččazella i yhellä pitällä keräzestä rihmalla. Yhestä rihmašta luadiečou r'adane petl'ast'a i ših že rihmah niegluočou toine r'adane, toizeh kolmas, kolmandeh nelläs i n.i.

Opaštukkua nieglomah šukkua einin alast'a. Pakokkua buabuo nevvuo teilä.

Työ näittä i avušto pidijä ošsettuo i šomua perčatkua i šukkua. Ken hiät nieglo?

— Mie tiijän ken! — Nieglonda masterskoissa! Mie näin, šielä äijä istuu naišta i mašinoilla nieglotah.

— Da, miän karieloin raionoišša on vägi äijä nieglonda masterskoiloida. On Lihoslavl'an raionašša, Ruameškan i toizissa.

Lihoslavl'an trikotažnoišša masterskoissa.

Boiko mašinoilla nieglotah i šukkua, i perčatkua, i paidua, i plat'ua, i šarfua, paikkua i äijän kaikkie toista. Miän muakunnašša nyt on äijä kaiken muost'a mašinua. Nygyne hyvä nieglonda mašina voiččou luadie šadan šukkua yheššä päiviä, a kázillä šuau niegluo täh aigah vain yksi

puara. A kogonane fuabrikka nieglou moni tuhattua puarua šukkua monešša čuasuo.

12.7 Ombelemma kázillä

Työ jo mahatta vähäzen ommella. Mulloin työ piärmiittä paikast’a, puuttija vešalkast’a i paikkaitta revinnyttä vuatteušta. Ombelija kahta sortuo piärmizie. Proiminda piärmi (niegla edeh päin) i piärmi stigazellah (niegla tagah päin).

Tällä kerdua rubiemma piärmiemäh piäličči rannasta. Kaččokkua kuin on ommeldu värči i työ maltuačetta, mytyš on piärmiendä piäličči rannašta.

12.8 Luottele petl’ane

Opaštukkua vielä i sih, kuin pidäy luotella petl’azie, nybliköičendä loukkozie i n.i. Tädä ommellah niin že piäličči rannašta vain rihman laškietah šolmiečennan rukah, žentän luottelus viidiy luja i rihma ei riččauvu.

12.9 Ombele šalkune

Puoli metrua vuatetta, niegla, nap’orska, moni vuatteist’a rihmua palmikošta, nožničat, ka i kaikki mi pidäy šalkuzen luajindah varoin.

Složi puolekkah vuate pala. Oigie puoli pane šiämeh päin. Ombele kakši kylgi randua enžistä valahukseh. A nyt ombele hyväzešti. Stigane luaji, kuin myö mulloin šanoma, “niegla edeh päin”. Stigan loppehuoh šolmie kahičči rihma, kuin petl’azin luotellessa.

Kiännä oigein puolin šalkune i hiän valmis.

12.10 Kuin pellošša paida kažvo

I. Neušto voiččou paida pellošša kažvua? Tämä on valehus pagina! Mie ni konža en nähnyñ paidua kažvajua pellošša, — šano rohkie i boikoi Senja.

A šie, Senja, razi et tiijä, što paidua ommellah vuattiestä, a vuate kuduočou työn langasta, a työ on pelvahašta, a pelvaš kažvau pellošša, — vaštai Liza.

Oigiesti pagizou Liza šano miän opastaja. Tänä vuodena miän kolhoza pelvašta kylvi äijän. Äijä lienöy työdä: a häneštä äijä kuduočou

vuatetta,

II. Kylvettih peldoh hienozet losnijazet läpäkkäzet pelvahan siemenyöt. Kahen nedelin jälgeh pelduo et tunnušša. Šoma hiän lien. Kaikki: kattuači želenäzellä vihandazella heinäzellä.

— Ka ois hyvä, kuin miula tämän nägöne paida ois — hengähtiän šano Rita. Kerdua kakši käydih kolhoznikat kitkömäh pelvašta, ei annettu hänellä heinäydyö i tällä autettih paremmiin pelvahalla kažvua.

Monen nedelin jälgeh pelvahane kažvo jo šuureksi i hänen piähyziššä ozuttuačettih taivahan nägözet kukkazet.

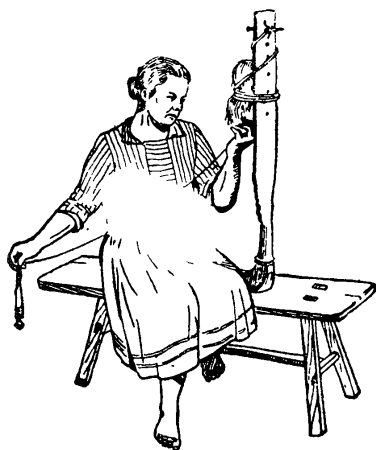
Šiidä kukkazet langettih i hiän sijah kažvettih želenäzet čylkyzet. Konža čylkyzet kovettih, pelvahay derittih, šivottih pivozih i šeizatettih n’uappuzih (buabkoih).

N’uappuzišša pelvaš kuivi i žen jälgeh hänen kolotittih, a kolottihuoh hoikkazeldi levitettih lovalla.

Pelvaš, kumbane anduačou zavodalla ei hädiälieče šiinä, štobi händä levittiä lovalla. Hiän kohti kolottihuoh anduačou pelvaš zavodalla, a šielä levitännän neičči pelvašta kašsetah kaššanda hauvoissa. Kastahuoh kuitah i loukutetah.

Levitettyö lovalla pelvašta pietäh nellä nedelie, a šiidä noššetah, kuitah i loukutetah. Loukuttahuoh pelvahan vivotah.

Kačuo mi radeneda i aigua, pidäy pelvahan ruavošša, a paidua znai vielä ei ommeldu!

Väliän i paida liey valmis. Pelvahan vivottuoh händä jäi vielä harjata, šiidä kežrätä.

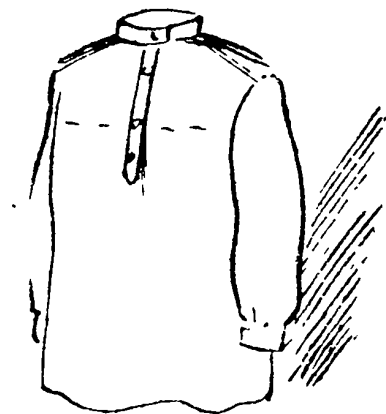
Kogonazet talvet toko issuttih naizet i tytöt kežrävön taguana radeidih luadie enämmän i hienombua langua.

A nyt ei pie näin telmiä. Šuatetah loukuttamatta pelvahan zavodalla. Zavoda loukuttau i vidou. Šuatetah työn fuabrikalla i fuabrikka kudou lujua i somua materjua meilä paidoih i vuat-teukših varoin.

III. Ennen, a muduannet i nyt kuvotah vuatetta koišša iče. Keviä puoleh šeizatetah pertih stuavat i moni nedelie stuijutetah kudio päivät i yöt.

Valmis vuate pidäy vallata. Täh varoin talvella levitetäh lumella, a keviällä levitetäh logazella čiropaikalla, aijoten kassellah, štobi vuate har-

muašta lienis valgie i pehmiemi. Näistä muokišta vuate puoleheze happanou, liey laho.

Viilöy muamo vuatteesta pajjan. Hiän—ze einin čikot ommellah i paida, valgie kuin lumi, on valmis. Ennen kaikin muanruadajat täh rukah luajittih vuatetta. Viikko i äijä pidi ruadua jygiedä ruaduo, štobi kaikki perh šuorittua omalla vuattiella.

Vain miän muakunnašša sovietoin vluasti srojju vuozu vuuvelda nagolo enämmän pelvas zavodua i kuvonda i ombelenda fuabrikkua. Šielä mašinat ruatah tädä jygiedä ruaduo i äijiä väliämme i paremmiin. Miän karieloišša nyt ruadau äijä pelvas zavodua. Hyö ollah srojittu jogo raionašša. Tämä äijäldi kebendi rahvahan ruavot pelvahan vodinašša.

našša.

Käygiä pelvaš zavodalla i kaččokkua kuin hiän luadiu työdä.

12.11 Kuin sukkazet hypeldih

Miän lambahalla oli kakši pikkarast’a vuonast’a. Oldih hyö valgiezet i villazet kierdiáčennyöt kol’čazin.

Kaiken kezän hyö hypeldih muamohke i šygyžy puoleh kažvettih vägi šuureksi. Toizena keviänä hyö liettih ynnäh šuuret i villazet kažvettih äijiä pitemmäksi.

Keviällä ruvettih lambahie keriččömäh. Tartuttih enžistä vuonazista, nygyzistä kariččazista. Keritäh keriččemellä villazie. Pöllästy kariččane, bliägyy i kuin virran piäššä säräjäy.

Äijä lieni villua näistä endizistä vuonazista. Villa pehmie, valgie. Hyvät sukat lietäh heistä talveh varoin.

Buabo ottuači ruavosta. Pezi muilanke kartašša villat, kuivai, käzillä täpytti. Lieni villa pehmie, kuin puuhane.

Luadi buabo villašta kuožalipiän, šido kuožalih i algo kežrätä. Staraičči, kuni ei kaikkie kežrän.

Nyt i sukkazie voit niegluo. Rohkieldi ruattih opaštunnuot buabon kiät. Hot’ i ei ylen boiko eistyn nieglonda, no sukka vähäzin lizeni i lizeni.

Yksi jo valmis, a toissa piänä i toine.

Pezi buabo sukkazet palavašša veješšä štobi hyö plotnoimmat oldais. Hypellä lapšet uuzišša sukkazišša, a lamhahazet heilä varoin uutta villua kažvatetah.

12.12 Yksinäne ombelie

Rigo diädö oli kuulovane ombelie miän paikoissa. Ruadua hiän mahto hyviin. Ombelušta hänellä eliäseh kannettih äijän.

Istuu hiän omassah kolmenke ikkunanke pertizeššä. Ikkunan luona šeizou stola, a stolalla käzillä pyöritettävä mašinka.

Kaikki Rigo diädön omdelus srumentat: mašinka, hingalošša palavoi-duu čugunane ut'uuga, niegla, kahet nožničat (š suuremmat i pienemmät), santimetrovoi lenta, metra, palane mielua i nap'orska. Istuu Rigo diädö yöt i päivät. Kobajau nieglalla, a kuda konžai i mašinkalla tumauttau. Kolmešša, ylen harvah kahešša päiviä turkin i ombelou.

Ijän näin telmäy Rigo diädö, yksinäne ombelie. Eländiä puutillist'a hänellä eu. Kuda kuingi šyöttäy omua perehtä.

Näillä aijoilla rubei lembi Rigo diädöllä kadomah, a tämänke yheššä puoletah i ombeluksen tuoijat.

Kunnbe hyö kavotah?

Ei-go rahvaš pal'toloitta i kost'umoitta kävelömäh ruven?

No vet pihalla rahvaš šuorinnun kävelöy i äijät vuatteukšet ollah uuvikkazet! Miššä hyö ombeliečetah?

Ombeliečetah hyö linnašša ombelenda fuabrikalla. Miän koperativa tuou heidä fuabrikalda i myöy kellä pidäy valmišta vuatteušta.

Rigo diädön lembi i ombeluksen tuoijat kavotah žentän, što ombelija fuabrika vuatteušta ombelou tuhotto äijän i paremmiin kummast'a ni olgah yksinästä ombelieda.

12.13 Moskvošveja

Opaštujilla tulieči olla Moskušša ekskuršilla ombelenda fuabrikalla Moskvošveja.

Konža tuldih opaštujat fuabrikalla hyö vaštavuttih ruadajanke. Hiän i oli työnnetty opaštujilla nevojaksi. Zavodittih hyö kyzellä omua nevojua:

— Kuin teilä ombeliečetah vuatteukšet?

— Äijän-go vuatteušta työ ombeletta päiväššä?

— Mistä työ otatta materjua?

Vuottakkua, vuottakkua andakkua aiga, väliän iče kaikki niättä i tii-juššatta — vaštai opaštujilla nevvoja ruadaja. — Aštukkua šinne, miššä pinžakkoloida ommelah. Kaččokkua hyväzesti, kuin mänöy ruado.

Tulima nellännellä etuažalla, kačomma i silmät kiiralleh. Ynnäh ei pohodi yksinäzen ombelien azeih. Šeizou šielä stola, pertin kaiken pidahune. Perti žen pidahune, što šeiniä kohašša vähäildi nägyy. Yhen puolen stolua ollah pandu pinžakon oigieh puoleh varoin viildy palazet, a toizen puolen — važameh puoleh varoin.

Ottau ruadaja viillyön materjan, ombelou hänen palazet i eistäy edizeh pitällä eistyjällä huišilla—konveijeralla, a že šuattau ombeluksen susiedalla.

Že niin—že luadiu oman stigazen eistäy edizeh konveijeralla i n.i. As-tuma myö ylči stolan i kaččoma, kuin yheššä meinke eistyy materja i ombeliečou pinžakoksi.

Ka ombelenda mašinkašša jo i molemmat puoliskot jatkuočetah. Pinžakko mänöy yhen ut’uugan alla, toizen, väliän puutuačetah alusta, hie-muat, nybläzet i kaikki luadiečou mašinalla.

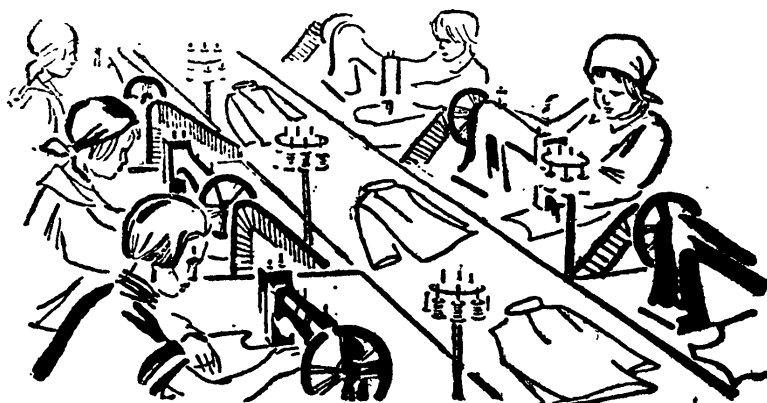
Jälginäzen kerran hiän utjuuziečou, riputtuačou vuarnazeh, miššä oijendau omie olgupäidä uuzi, luja, skluadnoi pinžakko.

Jogo päiviä pinžakko otdiela ombelou viizi šadua pinžakkua.

12.14 Kuin paremmin?

Fuabrikalla yksi mašina viilöy kerdah moni pinžakkua.

Käzillä yksinäne ombelie viilöy kerdah vain yhen pinžakon

Ombelenda fuabrikka.

160

Fuabrikka ombelou tuhatan einin i enämmän paidua päiväššä. Yksinäne ombelie kázillä sillä-že aigua voiččou ommella vain yhen paijan. Petl’azin ombelija mašina luadiu päiväššä läššä viizi šadua petl’ast’a. Ruadaja kázillä voiččou luadie vain läššä 50 petl’ast’a päiväššä.

Annanda

- Käygiä — ekskursiilla ombelien luoh, einin ombelenda masterskoih.
- Kaččokkua kuin šielä mänöy ombelenda paidoida, svezilöidä i n.i.
- Millä ombelou ombelie, äijän-go ombelou i mistä tuoččiečou hänellä ombelus?

Kyzynnät

1. Myttynäzie materjoida šie tiijät i mistä hyö luadiečetah.
2. Myttyöt ruavot pidäy ruadua pelvahanke?
3. Kuin luadiečou vuate pelvahašta?
4. Kuin pidäy varuštua villa nieglondah varoin?
5. Min tuačči ombelenda fuabrikka ombelou hyvemmin i äijä boikom-
ma čem yksinäne ombelie?

Lugu 13

Ruado bumuaganke i kartonanke

13.1 Ka kuin fuabrikalla

On vielä interesnoi sposoba luadie kartonua. Keräkkiä gazietta palazie, palazie kiärindä bumuagua. Revitelgiä nämä bumuagat pikku palaziksi, valakkua vejellä i keittäkkiä čugunašša. Ei häkytä kvaldua čugunah väčykkylene notkieda klejuo. Jesli klejuo eu nin voit keittiä i hänettä. Keittäkkiä i hämmenelgiä ših šuat, kuni ei liene bumuagahine kuaša hienozišta kuiduzista.

Konža kuasa liey valmis, kuadakkua händä levieh protvinah, vain elgiä unahtakkua ennen kuandua levittiä protvinan pohjah paksu träpiččä. Kuadahuohtattakkua protvinassa kuasa piäličči toizella träpičällä, träpičän piällä pangua lauda, lauvan piällä pangua midä ni olgah jygiä, štobi ličata kuasa i puzerdua hänestä vezi. Konža tämä kuasa kuivau, teilä liey tožinane kartona.

Ka min interesnoihune ruado — ka kuin fuabrikalla!

13.2 Teilä eu santimetrounke lineikiä?

Tämä pieni gor'a, hot' hänettä ni midä ei voi hyvin ruadua! Myö olemma pikkarazet muasterit i voičemma tämän luadie iče.

Leikkuamma puhtahašta bumuagašta kaidazen lentočkazen 1 decimetrua pidahutta. Juamma hänen kymmeneksi, santimetrua. Mietimmä jogo santimetran—piirämmä poikki lineizet. Klejimmä tämän lentočkazen puuhizella einin kartonahizella žen-že levehyöllä lineikäzellä.

162

Ka työ i santimetra lineikäzenke! Konža pidäy midä ni olgah mittualdua — hädiä ylen vähä, lineikäne on.

13.3 Upražnenjat

Täššä on resuidu kolme figurua, kumbazie kučutah: **kvadratta**, **oigieuglikko** i **kolmeuglikko**.

Ota santimetrounke lineikä. Mittua jogo randane. Kirjuta mi santimetrua on jogo rannassa.

Resui figurat tädä formua. Mieti äijägo santimetrua on jogo rannassa. Omas ruado ana provierie tovarissalla, a iče provieri hänen ruado.

13.4 Luajimma papkan. Varuštuačemma ruadoh varoin

Mulloin työ luadija papkua lehtyzillä varoin, štobi pidiä heidä ruokolla. A štobi ruokolla pidiä bumuagua, tetratkoida, resunkazie i n.i., luajimma papkan heilä varoin.

13.4.1 Varuššamma materjalan i srumentan

Materjala:

1. Kakši kartonahist'a korkua pidahutta 32 sm. levehyttä 23 sm.
2. Kakši kardona palast'a: pidahutta 21 sm., levehyttä 6 sm.

3. Ykši kardona palane pidahutta 30 sm., levehyttä 6 sm. Koreškah varoin palane vuatetta einin toišta mytyttä ni olgah materjua pidahutta 36 sm., levehyttä 8 sm.
4. Kolme materja palast'a: kakši pidah. 21 sm., levehyt 7 sm. i ykši 30x8 sm.
5. 4 palastia materjua -glazih varoin pidahutta 6 sm, levehyttä 5 sm.
6. Kakši šuurda lehtie kirjutanda bumuagua i kakši lehtie šomua bumuagua. Jesli eu šomua bumuagua nin hänen neičči ottakkua spale-rua.
7. varuštakkua kolme lentočkast'a pidahutta 15 sm.

Srumentat

1. Santimetra lineikä.
2. Ugol'nikka (parembi ois raudane).
3. Terävä veičči.
4. Kleisteri aštienne kistazenke.
5. Tiskat. Jesli eu tiskoida nin kakši siliedä leviedä laudua.

Toizella urokalla varussamma materjalan. Mietimmä rozmierat i heidä myöt' y leikomma materjalan. Tämän ruavon hyväzesti sortuičemma opastajanke.

Toizella i kolmannella urokalla opaššumma keittiä kleisterie i keitämmä hänen. Nellännellä urokalla luajimma papkan

Mietimmä rozmieran i leikomma heidä myöt' materjalan.

Enžistä varussamma kartona palazet i korkat. Kartona palalla mietimmä santimetra lineikiä myöt' annetuot rozmierat i piirrämmä lineit. Näin-že luajimma i bumuagua myöt'.

Kohallizie lineilöidä myöt' kardonua i bumuagua leikakkua terävällä veičellä. Silien lauvan piällä. Paras kaikkie heidä on leikata šidä lineikiä myöt', kumbazella ylči kromkan on azetettu raudane einin vaskine kromkane. Hiän ei anna veičen terällä azettuačie leikatešša lineikän kromkah.

Vielä parembi tädä ruaduo on luadie rauvast'a naugol'nikkua myöt'. Händä myöt' voit leikata äššen pirdämättä lineilöidä.

Kartonua leikatešša veičen varzi pidäy lujah kobristua i leikata terävällä ynnäh veičen n'okkazella. Enžimäne kerda liččua kebiezeldi vediän veičen njokast'a ylči i plotno lineikän kromkua vas. Toizičči i ielleh šidä-že jälgie myöt' leikkua rohkielde i ličaten veistä.

Kačo kuin on nevvottu resunkalla.

Leikatešša bumuagua veičči äijälđi kaldua i elä leikkua kuin kartonua veičen n'okkazella. Veistä lujah elä liččua. Bumuagua i kartonua leikakkua

rannašta päin. Aino leikakkua enžistä vaššakkeh olijat rannat i parembi on ugol'nikkua myöt'.

13.5 Keitämmä kleisterin

Enžistä Luajimma krahmualan.

Kartona i bumuaga ruadoloišša paras kaikkie on klejie kleisterillä. Paras kleisteri on luajittu vehnäzestä jauhosta. Niin-že hyvä on iluajittu muajuablokasta. Kleisterie voit lua- die ässen rugehizešta jauhosta, a vielä parembi jauho pölystä.

Miän škollšša kebiembi kaikkie on luadie kleisterie muajuablokan krahmualašta einin pölyjauhosta.

Luadie krahmualua muajuablokašta azie on kebie. Ottakkua tuorešta muajuablokkua. Peškiäi t'orkikkua händä täyzi purdilo i puzerdakkua. Puzerretuot kōmäzet kastakkia toizešša i uuvestah puzerdakkua. Lienigo vezi pohodija vähäzeldi maidoh? Ka tämä i on krahmuala veješša. Vejellä andakkua šeizauduo – pohjah istuočou krahmuala. Šeizaudahuoh vezi kuadakkua pois. Kuivakkua krahmuala kiuguašša einin čirozessa. Krahmuala valmis valgie, krabizija poroskane.

13.6 Nyt keitämmä kleisterin

Ševottakkua vähäzeššä veješšä krahmualua. Tämä voit luadie myttyöššä ni olgah astiešša: časkašša, stokanašša, kruuskašša i n.i. Ševotettu krahmuala mäniečöy notkiekši valgiekši tahakšeksi, no kleisteri vielä eu valmis. Otamma kiehuja vettä kahtakymmendä verdua enämmän, čem oli otettu krahmualua. Primierakši šanuo: ykši stokana krahmualua 20 stokanua vettä. Kuamma krahmuala tahakšutta kohti kiehuja vedeh, vain ei keralde kaikki, a verkazellah. Kuaduas's'a kaikki aiga pidäy hämmendiä kiehuja vettä. Eu vigua i šiine, konža kiehuja vezi kuaduačou krahmualan tahakšuoh i niinže hämendiäččöy.

Kiehujašša veješšä krahmuala mäniečöy st'oklan nägözekši stuudeniekši — tämä lieni kleisteri. Jesli harmuast'a stuudeniest'a ei luadiečen, nin kaikki tämä pidäy palavoitaldua, no ei kiehumizeh šuat i teilä liey valmis hyvä kleisteri.

Hyviin luajittu kleisteri, konža hiän rubieu jähtymäh, nin ei kavota omua kleikostie i ruadua voit spokojalleh, vain paremmin pidäy händä muazikoija štobi ei jäis klejindä paikalla kleisterin kōmäzie einin paksuo voidamist'a.

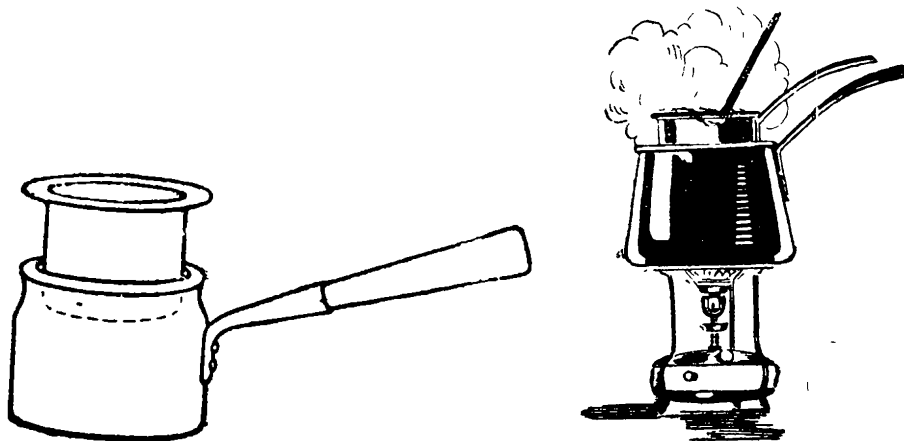
Kleisteri ei voi viikkuo tirpua. Kahen päivän jälgeh hänen piällä nouzou vezi i andau homehuksen — kleisteri rubieu rikkuočomah. Tämän tuačči ni konža elgiä keittäkkiä liigua kleisterie. Rikkuoččennuolla kleisterillä elgiä ruadakkua, a keittäkkiä uutta.

Voit luadie kleisterie jauhon pölystä. Tädä pölyö äijä on jogo meličällä. Ennen kleisterin keitändiä jauhon pöly pidäy hyväzesti siegluo tuagiella sieglalla, štobi erottua pois kömäzet, sorut i kaikki toizet liijat.

Kiehujah vedeh laškekkua vähäziin jauhöpölyö, hämmennelgiä. Pölyö pangua ših šuat, kuni ei liene notkiene tahakšut. Andakkua tahakšuolla jähyldiä i kleisteri valmis.

Täh-že tijuššamma: kuin pidäy keittiä klejuo, žen tuačči, što tuagieh kartona i bumuga ruadoloišša klejitäh i klejulla.

Klejun keitändä luadiečou muozissa täh varoin asteišša, kumbazešša ykši on pandu toizella šiämeh.

Klejun keitändä.

Piälimmäzeh bankazeh paniečou hienozekši murenelduo klejun palast’a i vettä. Alimmazeh pannah vettä, i hänen piällä uiksendelou piälimmäne. Alimmane pangazenke kauhane šeizattuačou tulen piällä. Vezi häneššä kiehuu i kiehattau klejuo ylimmäzeššä astiezešša. Kleju täššä astiezešša keittiäčöy hyviin i ei pala, a palava vezi alimmazešša aštiešša viikon ei anna klejulla jähtyö, a tämä ylen on hyvä ruadoh varoin. Jähtynnyöllä klejulla klejie ei voi.

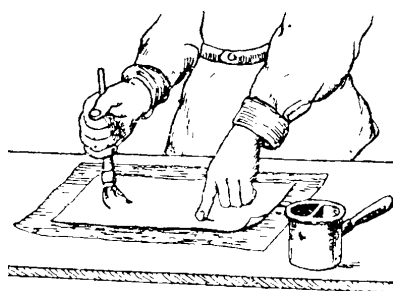
13.7 Luajimma papkua

Materjala i sruumentat ruadoh varoin on valmehet. Nyt voiččou tartuo papkan luajindah. Ennen ruado muissuta ruado pruavilat i rua kuin

hyö käškietäh.

Enžistä klejumma vuatteizen koreškan kartonahizih korkih, (razmiera 37x8) gazietan piällä panemma koreškan i murna puolen voijamma kles-terillä. Voijamma kebiezeldi i niin, štobi klesteri ei mäniis läbi vuatteesta. Voijamma niin-že i ne korkin kohat, kumbazella rubiemma klejimäh ko-reškua. Korkat randazie myöt’ liččuamma koreškah. Välizen korkin keš-šesšä jätämmä 5 sm.

Koreškan piähyöt kiännämmä toizella puolella i niin-že liččuamma i silitämmä.

Näin pidäy voidua klesteri i niin-že i klejulla.

Klejimmä uglazet i murna puolella papkua kiännämmä piähyöt. Yhteh korkah niin-že koreškazella (30x8) ylčinäzeh randah klejimmä kartona palazen. Täh že rukah toizih kahteh korka randazih klejimmä kartona palazet (razmierua 21x6). Välizet jätämmä niin-že 5 sm. Nämä kolme —koreškast’a pidäy klejie korkin šiämyssän piällä.

Kleji kolme tes’omkast’a keški kartonan rannoilla. Klejittävä piähyt azeta ragozeh luajittuo kartonan.

Nyt otamma puhtahan bumuagan i hänellä klejimmä papkan šiämestä päin.

Täh varoin parembi on voidua klesterillä bumuagua, a ei kartonua myöt’. Katamma lehellä kartonkan i hyväzesti liččuamma, a silittäjäzellä šilitämmä kaikki ruppizet. Näin-že katamma papkan piäldä päin somalla bumuagalla i papka valmis.

Kaiken tämän luadihuoh papkan liččuamma presah, štobi šielä hiän kuivais i ei käbristyis. Jesli eu-presua nin luadikkua näin. Molemmilda puolilda kaikki papka kattakkua puhtahilla bumuaga lehtilöillä, ličakkua kahen levien i silien lauvan keškeh millä ni olgah jygiellä. Tämä teilä liey presan neičči. Presašša pidäkkiä läššä suutkat i lämbimäššä komnatašša kuivašša, no ei ägieššä paikassa. Papka ynnäh, valmis, hyvä, šuačuttau kačču.

Luadikkua tämän muost’a papkua i iččiellä i školalla varoin

13.8 Ka i nagruo

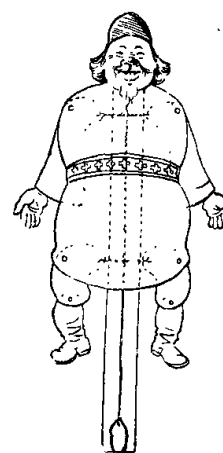
Väliän liey Okt’abr’skoin revol’uciin 15-šta vuozii päivä. Myö demonstračiih varoin luajimma nagrokšen pappih, kulakkoh, juomarih i laiskoih näh. Lähemmä heinke demonstračiilla.

13.8.1 Luajimma papin piän

Ykši brigada luadiu papin piädä, toine kulakon, kolmas juomarin, nelläs laisan.

Ruadoh varoin varussamma materjalan i srumentat.

1. ristikanzan piän muozen tukun tuorešta savie.
2. Moni vanhua gaziättua.
3. Klokan työdä einin villua.
4. Keitämmä klesterie einin klejuo.
5. Kruaskua einin kaiken nävöstä bumuagua.
6. Nožničat i veičen.

Tuorehešta savešta läpötämmä papin piän, a toizet kulakon, juomarin i n.i.

Očča madala i kaida, levie, kuin luukka, kirča nenä, pullistunnuot nävöt, moni leugua, möllistynnyöt šilmät. Šeka min tuhmahukkane!

Ymbäri kaikki savine piä klejikkiä vanhalla gaziätalla i niin, štobi kaikki rupčazet viijittäis. Näin klejikkiä moni slojua, primierakši šanuo 5, 6 einin 7. Andakkua kuivua klejityöllä bumuagalla. Kuivahuoh leikakkua bumuaga puolekkah ymbäri piästä parembi korvin kauti. Piästäkkiä pois šavi. Puoliskot yhteyttäkkiä tuaš klejien yhellä einin parembi kahella slojalla gaziättua leikkuamist’a myöt’.

A nyt kruasimma ihon, kuin kruasitah pappiloida plakatoilla. Klejimmä työhizet tukat, parran i usat. Piäh panema šuapkan kuin kattilazen, i papin piä valmis.

13.8.2 Vardilo i lekkujat kiät i jallat

Leikakkua kartonašta papin vardilo, kiät i jallat, tädä formua, kuin niättä täššä resunkalla.

Kaivakkua loukkozet käzih i jalgoih, šidokkua lujat rihmat, einin bečoukat, näin, kuin, on ožutettu täššä: yksi rihmane molembih käzih olgupäin luona. Kolottikkua nuaglazilla kiät olgupäih. Niin-že šidokkua rihmane jalgoih i kolottikkua jallat vardiloh.

Kaikki vardilo kolottikkua pualikkah niin štobi hiän mäniis ylci sellän i jäis vielä n’okka kumbazella i issuttakkua papin piä. Nyt šidokkua pitkä rihma käzih, a šiidä i jalloin sivottuoh rihmazeh. Toine rihman piä jiäy vällällä i häneh luaji petl’ane tästä i pidäy rihella.

Pie pappie pualikašta važemessa kiäššä, a oigiella vejällä rihmazesta. Midä luadieči?

Šeka i pappi! Ušto hän on humalassa!

Ha—ha—ha!!!

13.9 Kuin luajitah kartonua fuabrikoilla

Kartona, einin kuin händä kučutah vielä toizin — papka, luadiečou niil-lä-že fuabrikoilla, miššä i bumuaga. Bumuağa i kartona ollah yhestä-že materjalašta i yhteh-že tabah luajittu. Rozničča on vain ložehuošša i bumuağan sortussa. Työ ušto muissatta mullozešta šuat, kuin luadiečou bumuağat. Jesli että muišša lugekkua uuveštah.

Kartona on lozieda sortuo bumuağa. Bumuağan luadijašta mašinašta bumuağahine huršti mänöy vualuloih, kumbazet presujah i luajitah bumuağa silieksi. Kartonua luadiessja ennen laššendua tuorešta bumuağahist’a hurštie vualuloin keškeh, pannah sloja slojan piällä, kataijah vualuloilla i näin luadiečou moničči mi pidäy slojua kartonan ložehutta myöt’. Ollah kartonat 7, 10—12, 20, 30 i enämbi slojua, toizin šanuo, lehtie.

13.10 Myttyöt ollah kartonat?

Työ ušto näittä kaiken nävöstä i ložehutta kartonua. Kartonua on val-gieda, keldazellah-ruzappua, buuraa, želenäzelläh—ruzappua, harmaida i n.i.

Tiijuššamma myttyöt ollah nämä sortut, a täh varoin luajimma opi-tat.

13.10.1 Opitta. Valgie kartona

1. Ottakkua palane valgieda kartonua. Kuotteliečekkua murdua händä. Murduačou ali katkieu? Ongo katkieja?
2. Erottakkua hänestä lehyöt, toine i vielä. Erottuačou-go? On-go slo-jistoi?

3. Poltakkua pikku palane. Millä haizuu hänen savu? Mistä hiän on luajittu, puušta ali materjoista? Ušto puušta.
4. Leikakkua kartona palane veičellä. Kuin leikkuačou: Jygielidi ali kebielidi? Ušto kebielidi.
5. Pangua kartonka palane čirozeh einin palavalla l'ožankalla. Käbristyygo ali ei? Ušto ei. Tädä kartonua potrebl'ajjäh okuratnoiloih ruadoloih varoin, niih, kumbazilla ei pie murrella.

13.10.2 Opitta. Keldazen—ruzappa kartona

Luajimma neze opitat, kuin i valgienke kartonkanke.

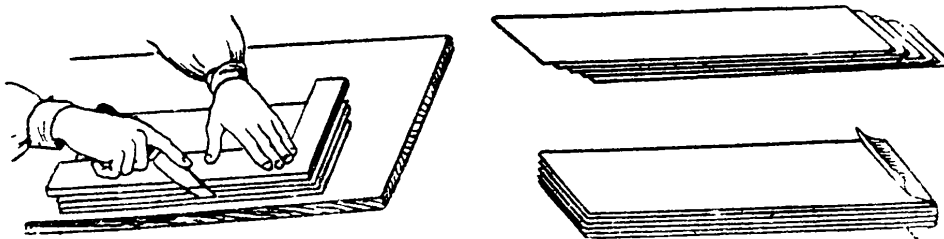
1. Katkieu-go tämä kartona, kuin valgie, ali lymbyy? Revittäkkiä palane. Ongo kebieh rebiejä ali luja?
2. Kebielidi-go erottuačou bumuaga slojane?
3. Millä haizuu poltahuoh? Ongo puušta luajittu? Mytyš rozničča kuuluu valgien i tämän kartonan savun duuhussa?
4. Kuin leikkuačou veičilä? Kebielidi ali jygielidi?
5. Käbristyy ali ei? Myttynäzie veššoida on luadie, kaikkie parembi tästä kartonašta?

Annanda

Tämän že muozet opitat luadikkua toizinke sortuloinke kartonua, Tiijustakkua myttyöt hyö ollah i midä kaikkie parembi heistä voit luadie.

13.11 Provierimma iččien: blok not

Luadikkua kirjutandah varoin kniigane (Blok not).

Näin leikakkua veičellä bumuagua

Varuštakkua.

1. Kakši palast'a kartonua, molemmat 31 sm. pidahutta 18 sm. levehyttä.
2. Palane kirjutanda bumuaagua 21 sm. Pidahutta i 15 sm. levehyttä.
3. Palane pervedindä bumuaagua 15 sm.
4. 2 palast'a kirjutanda bumuaagua pidahutta 12 sm, levehyttä 8.5 sm.
5. Tetratkan kirjutanda bumuaagašta pidahutta 11 sm, levehyttä 8 sm.
6. Lentočkazellah palane materjua.

Kahen keššä luadikkua kniigast'a.

Enžistä pidäy ommella tetratkane. Šiidä klejie ombeluksen piällä bumuaaga lentočkane, štobi lujendua ombelus.

Kartonkazišta i materja palazišta luadikkua papka. Piäličči šomendakkuu.

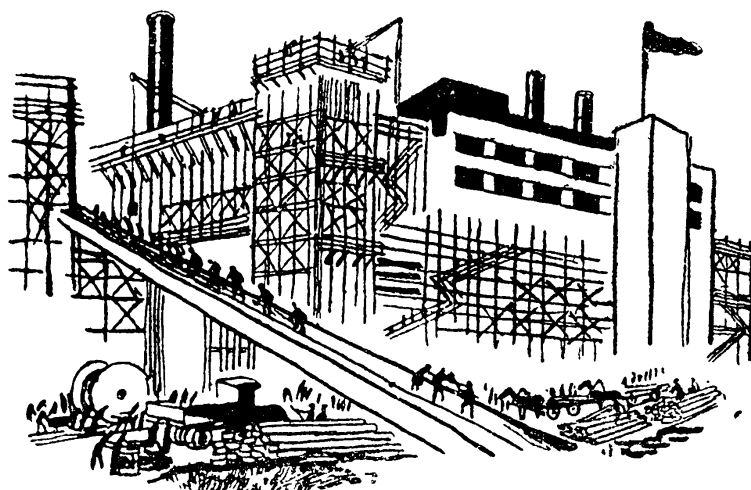
Papkan šiämeh kartonkazilla klejikkiä kakši palast'a puhašta bumuaagua. Žen jälgeh klejikkiä tetratkane.

Tämä ruado nevvou, ken kuin mahtau ruadua:

1. Mahatta-go piirdiä ugol'nikkua myöt'.
2. Mahatta-go leikata bumuaagua.
3. Mahatta-go leikata kartonkua.
4. Mahatta-go klejie kleisterillä bumuaagua.

Lugu 14

Uuzi sroika

14.1 Aštukkua kačomma

Läššä miän školašta srojiečetah moni uutta kodie, iččieššä s’olašša srojiečou rahvahan kodi, a s’olan luona zavodittih srojie šuurda bol’niččua. Kaikkeh-že vain kahessa virštua školašta kolhoza šreizattau šuurda-šuurda tanhuoda žiivatoilla varoin.

Lähemmä postroikalla, kačomma midä šielä ruaduačou. A midä rubiemma kaččomah? Mih näh tiijuššamma? A sih näh:

1. Ket ruatah sroikalla, i midä hyö luajitah?
2. Myttynäzillä srumentoilla, a možot i mašinoilla i kuin ruatah ruadajat tällä sroikalla?

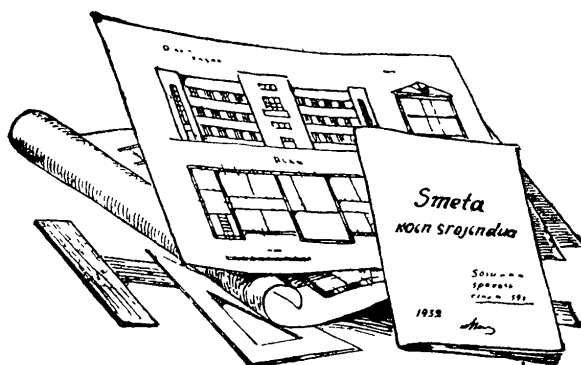
Ekskursiilla elä kävele tyhjäh. Kačo midä, kuin i millä luajitah. Kyzele, kirjuttele, resuiče midä näit interesnoida.

Luajimma kolleksiin strojitel'noida materjalua, a täh varoin pakuomma i keriammä vähäziin kaiken muost'a materjalua.

Resuičemma postroikan i ruavot omih tetratkoih.

Školašša jogohine kirjutamma roskuazan “Midä mie näin sroikalla”.

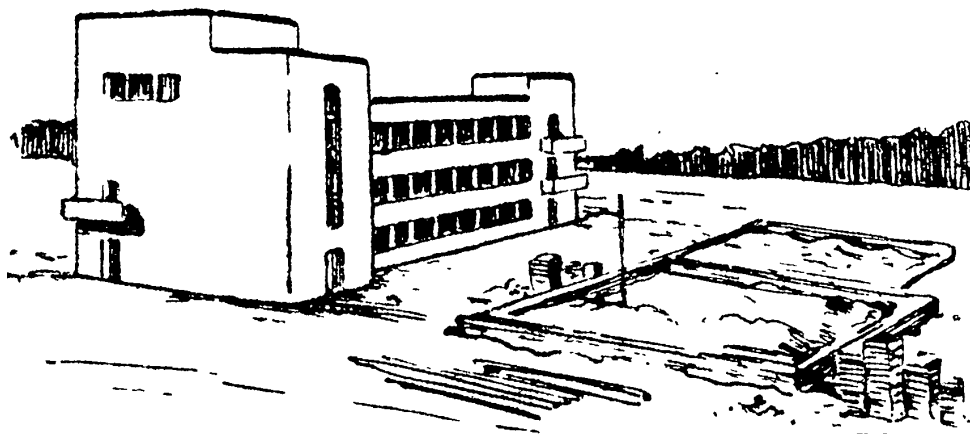
14.2 Kuin srojieči kodi

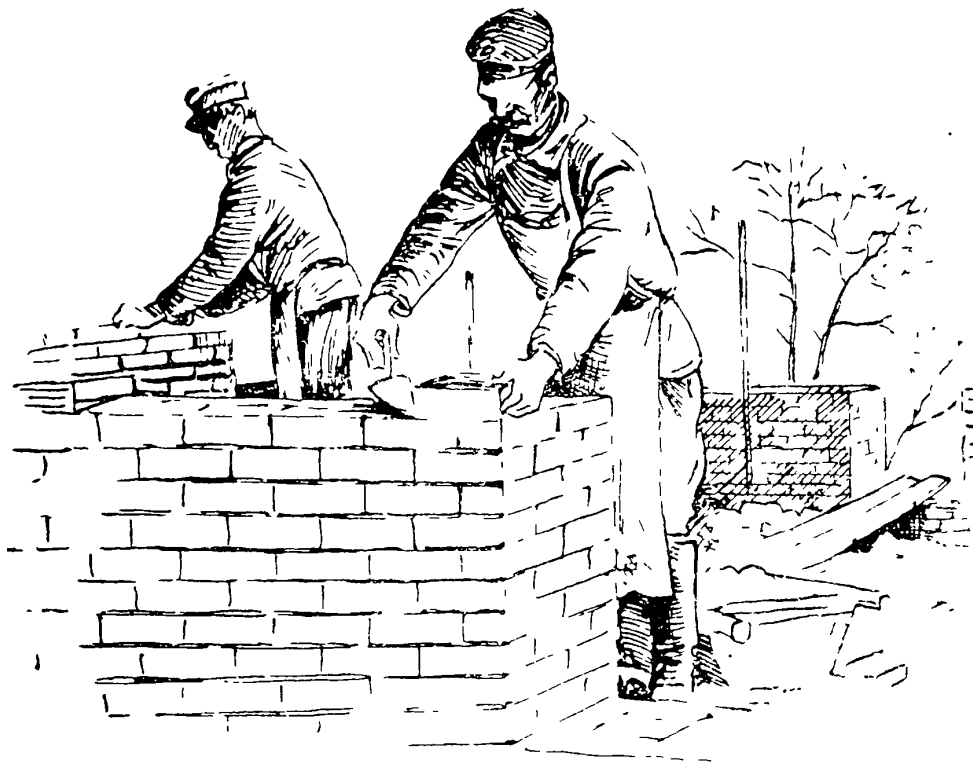
Planuidih, kuin srojie kodi, mi pidäy i äijängo tämä stuaniu. Varušset-tih materjalan: kirpiččiä, kovie, cementua, raudua, hirtä, laudua, nuaglua, kruaskua i n.i.

Luajitah fundamentua: kaivetah muah šyvie konuavoida i ladjatah kovie cementanke.

Ladjatah šeinie: vaterpassuo myöt' kačotah kuin-bi ei viäristiä šeinie.

Stropilat pualubituot t’ossulla. Tädä katosta ruvetah kattamah rauvalla. Katandah varoin päriellä, einin ollella pualubitah kruugoloilla einin puolekkah šärgiettylöillä riuguloilla.

Katetah katošta rauvalla. Katetah čerepičalla, hyö ollah lujat i ei varata tulda. Pahembi on kattua t’ossulla, päriellä, ollella-hyö varatah tulda.

14.3 Kojin rakennanda (nar’adinda)

Levitetäh latetta: baidakašta einin pikkarazišta tammizista laudazista, kummast’a kučutah parkietta.

Levitetäh lagiloida: lagiezet eulla srugittu, žentän, što händä ruvetah sokotuurimah.

Ladjatah kiugaida, l’ožankoida. Ollah kojit, miššä on vain yksi höyry kattila, hänestä männäh trubat kaikkie myöt’, a trubie myöt’ kiehujašta kattilašta mänöy höyry i andau lämmindä kojilla. Täh näh kodvazin jälgeh työ luvetta täššä kniigassa.

Riputetah petl’oilla ovet, šeizatetah kos’akat i ruamat. Ikkunoih pannah st’oklat.

Šokotuuritah šeinie i lagiloida. Lageizih on kolotittu rissikkeh pärettä, einin tämän neičči hyö ollah tärkitty štobi pyzeydyis sokoturka, kirpiččähizie šeinie sokotuuritah kohti päreittä.

Kruasitah: ikkunat valgiella kruaskalla, ovet niin-že, lattiet ruzovalla einin ruškiella. Kodie kodva pidäy kuivata.

Pihalda päin kuivuuu päiväne i ahava, a šiämestä päin kiugain lämmitändä. Vain šilloin kodi on valmis eländäh varoin, konža hiän on ynnäh kuivannun, a tämän tuačči häneššä ei ole hiežlömiä i hädžviä.

Toišša kezänä kruasitah raudazen katoksen golubazella einin ruškiella kruaskalla.

Vuuvon jälgeh, konža kodi jo hyväzesti kuivi, hänen sokotuuritah i vallatah pihalda päin.

14.4 Mistä srojitah kodiloida

Viikon rahvaš ei mahettu srojie šuurie huonehukšie. Ei mahettu žentän, što eulun hädiä šuurišša kodiloissa. Fatti sijua eliäššä i pikkarazišša kodizissa. No kodvin aijoin proidihuoh rahvašta lizeni, jživiečettih linnat, miššä eläy äijä rahvašta i pienellä muaplaunilla. Ka täh aigah i lieni hädä srojie šuurie i korgeida kodiloida.

No myttyöštä materjalašta srojie tämän muozie kodiloida? Puuhizet väliän voijah viritä i palua: konža palau pieni kodi nin vähä vielä gor’ua, nu a ku palau suuri da kun vielä ei yksi, a moni einin ynnäh uuličča — šilloin azie ynnäh pahoin. Viidiu, što puuhizet kojit ollah opasnoit palannan tuačči i srojie heidä on pieni veigoda.

Tulda ei varata kizizet kojit. No kivi on jygie materjala, suaha händä

on jygie, da vet ei kaikkiella ole händä kylläldi. Tämän tuačči vielä amuzilla aijoilla rahvaš keksittih srojie kodiloida kirpičästä. Enzimäzillä aijoilla kirpiččiä luajittih muašta i kuivattih čirozella. No huonehet näistä kirpičöistä oldih —tiettävä, ei lujat.

Šilloin rahvaš kekši luadie kirpiččiä peskunke savešta i poltua (obzi-gaija) heidä tulešša muozišša kiugaissa. Viidi luja i udobnoi marerjala sroikih varoin. Kirpičät luadiečetah yhen muost’a rozmierua – tiijä vain, ladjua heidä reunakkeh, lujenna kaškenäh cementalla i šeizata šenie.

Väliän jiävieči yksi materjala lujembi puuda, kive i kirpiččiä, tämä on rauda.

Täh aigah rauda tuou rahvahalla šuurda pol’zua huonehie srojiešša. Šuurišša linnoišša počki kaikilla potrebl’ajjah ei puuhizie, a raudazie balkoida muatiččoih, pordahih i toizih varoin. Katokset nin ynnäh kattuachetah rauvalla. Miän sovietoin vluastin aigah i kyliššä tuagieh huonehie ruvettih kattamah rauvalla. Tuagiemma linnoišša, harvemma no i kyliššä, nyt srojitah tuhotto šuurie kodiloida muozešta soštuavasta “betona”, a hiän sevotettu rauvanke yhestäh luadieččou niin sanottava “raudabetona” i kodi liey “raudabetonahine”. Nämä kojit ei varata tulda ei hapatu i eu heilä ijän loppuo niin hyö ollah lujat.

14.5 Kiza ruavot

Tozinast’a kodie teilä ei šua luadie, no voiččou luadie modeli šuurda kodie kirpičästä i toizešta srojinda materialasta. Kirpiččiä työ vielä mulloin opaštuja luadie. Luadikkua händä i tänävuodena tiän kizoih varoin. Postroikoišša kirpičät keškinäh ollah lujat puuttunnuot izv’ostkan einin cementan vuoh.

14.5.1 Luajimma izv’oskan i cementan

Izv’oskan luajindah varoin ottakkua kakši tukust’a sammutettuo (kašset-tuo veješšä) izv’oskua i yksi tämän že muone tukkune peskuo. Sevottakkua hiät vejenke myttyöššä ni olgah rengiššä, štobi viidiis muone tahas. Cementa luadieččou niin ze, kuin izv’oska, vain peskun neičči ottakkua savie.

Panelit i pordahazet kojih luona luadikkua betonasta. Betona luadikkua näin: ottakkua cementa, sevottakkua händä järjenke peskunke einin hienozinke kivyzinke. Sevottakkua kuin i izv’oskua. Izv’oska i cementa kerdah kirpiččiä’ ei sivota. Pidäy vuottua: konža hyö lujetah nin sivotah.

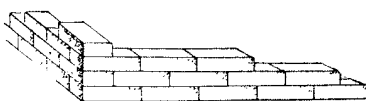
176

14.5.2 Pidäy postroikan pluana

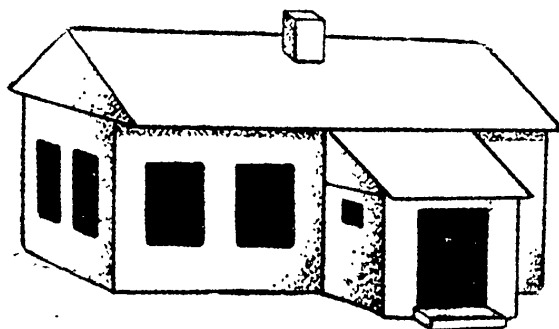
Piirrämmä pluanan bumuağalla. Luvemma, äijägo pidäy luadie kirpiččiä, äijägo varuštua lauvast’a, kartonua, pualikkua i nuaglua katokseh varoin. Ruavon juamma keškenäh brigadoin.

Yhellä luadie kirpiččiä, toizella izv’oskua, kolmannella cementua, nellännellä betonua, a viijennellä postroikua.

Kaččokkua kuin on ladjattu tässä kirpiččäne šeinä. Työ näin ladjakkua šeinä i srojikkua kodi niin, štobi häneh kuin voiččou enämbi popadiis päivästä.

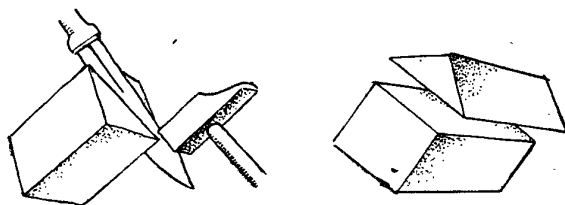

14.6 Srojimma kodi modelin

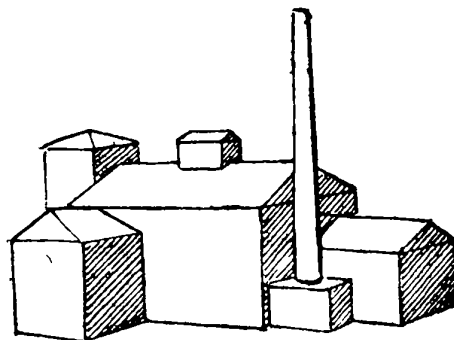
Luajimma ykšietuažahizen kojın modelin. Pilimmä puuhizesta bruskašta kakši palua, yksi vähästä pitembäne toista. Pitembäzen bruskažen halguamma kaha. Tämä lietäh katoksen puolet.

Klejimmä, einin kolotimma nuagloilla, katoksen puoliskot lyhemmän bruskan piällä.

Kačo resunkast’a kuin on luajittu krinčane i pordahuot. Luadikkua i työ näin.

Kodizen kruasimma: katoksen ruškiekši einin želenäzeksi, šeinät valgiekši einin harmuaksi, a ikkunat i ovet muššaksi. Luadikkua tämän muone fuabrikan modeli.

14.7 Kiuguan istorija

14.7.1 Kiuguan keksindä

Kačuo myttyöt pakkazet šeizotah! Pihalla viikkuo et jo gul’aičella. Lapšie ynnäh vähä pihalla nägyy. Regyöt i šukšet azietta šeizotah. Heihgo nyt azie, konža ykši spasenie kiugua. Kun lämmität hänen hyväzesti, nin i pakkazih näh voit unahtua.

A kuinka rahvaš kekši kiuguah näh?

Ammuin, ammuin rahvaš opašuttih luadimah kiugaida. A oldih aijat, konža kiugaida ei ollun. Rahvaš luaittih kivilöistä omih hižinoih (kodizih) muozen hiiloksen i kohti häneššä luajittih lökyö. Hižinan katoksešša oli luajittu loukko, kugali i uidi savu.

Vielä i nyt muduanilla ei yheššä koh eläjillä rahvahalla ollah tämän muozinke “kiugainke” kojit.

Paha lämmitteliečcie tämän muozilla hiilokšilla. Rahvaš viidumaidih kiuguan, no enžimäzellä kerdua vielä kuni trubatta. Laškiettih savuo ikkunoin einin oviloin kautti, einin luajittih täh varoin loukon šeinäh. Kurieči savulla tämän muone perti, žentän hiän i šanuoči “kurnoi” pertine. Vielä i nyt muduanžišša kyliššä on vanhazet akkazet einin ukkozet muistajat “kurnoiloida” pertizie. Työ kzyykkiä heildä i hyö šanotah, kuin hyö elettiäh näiššä pertiziššä. Oldih aijat, konža kurnoit pertizet i linoišša oldih. Nägöväne, što vozduha näiššä pertilöiššä on jygie, šeinät

i lagi savustunnuot. Savun tuačči rahvahalla rigeneh kivissettih šilmät. Pahoin eliäčči näiššä pertiziššä.

Äijä aigua proidi, kuni rahvaš opašuttih luadie kiugaida trubinke. Viidumaidih kaiken muozie kiugaida i šyömizen keitändäh varoin, i leivän paissandah varoin, i lämbimän annandah varoin i n.i. Liettih veniäläzin (hormin) kiuguat, pliitat, gollanskoit kiuguat (galankat) i toizet.

14.7.2 Kuin on ladjattu gollanskoi kiugua?

A kuin on ladjattu gollanskoi kiugua? Kuin hänestä uidiu pihalla savu i ei uiji lämmin? Näin on luaittu gallanskoi kiugua šiämeššä (luadie resunka). Gallanskoi kiugna (l’ozanka) on ladjattu kirpičästä. Kiuguan šiämeššä ollah ladjattu hodut savulla i vozduhalla varoin. Nämä hodut ei kohti pihalla vejetä trubua, a männäh alahada yläh, šidä tuaš alah i tuaš yläh i näin moničči. Muduanžišša l’ozankoišša on 3, 4 i enämbi kolenua hoduloin pyörähystä (kolenna). Kiuguan lämmitteššä yheššä savunke kolenoida myöti mänöy i lämmin i palavoittau kiugnan šeinie. Kiuguan seinät palavoidunnuot lämmitteššä truban salbuahuoh ei laškietä omua ägiedä pihalla, a laškietah händä pertih. Kirpiččä viikon pidäy lämminä, jähtyy hil’lah, zen-tän i kiugua viikon andau lämminä. Jesli ei luadie kiuguan šiämeh hodun kolenoida, a luadie kohalline hodu, nin kaikki lämmin uidiis trubua myöt’ pihalla yheššä savunke. Äššen i kolenoinke i ze čuasti lämminä uidiu pihalla. Štobi kiugua lämbiis pidäy läbinäne hodu vozduhalla varoin. Tämän tuačči puadieh luaitah loukon, katetah čugunzella resotkalla, štobi hallot i hiilet ei ummattais händä i vozduhan hoduo. Tädä hoduo myöti (kačo resunkua) pertin vozduha puhuu palajua puadiella tulda i hoduloida myöt’ truban kautta uidiu pihalla. Jesli eu tädä hoduo nin vozduha mänöy pertistä kiuguah i kiuguan očan loukon kautta — zentän händä lämmitteššä pidäy avata ynnäh einin pidiä longazellah.

Gallanskoišša l’ozankašša on kakši i enämbi otdušinua: yhtä myöt’ laškietah pertih lämminä, a toišta myöt’ pahua vozduhua pertistä pihalla. Kačo resunkua, kuh koh hyö ollah luajittu.

Kačo resunkalla i maltuače: kumbazet hodut on salvattu, a kumbazet avattu kiuguan lämmitteššä i min tuačči. Maltua tämän autetah strelkazet.

Kunne päin ozuttau strelkane, sinne päin mänöy vozduha einin savu.

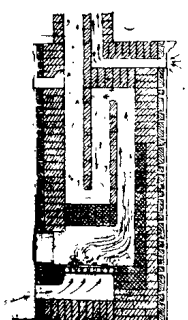
Annanda

1. Luadikkua gollanskoin kiuguan modeli. Kaikkie paras luadie tädä

modelie on savesta, einin iččien luadimoišta kirpičöistä. Luadiessia modelie työ hyviin maltuačetta, kuin luadiečetah savun hodut.

- Sortuigua: mintän voiččou olla hädžvä, min tuačči voiččou olla pozuaru.

14.7.3 Kaikešša koišša ykši kiugua

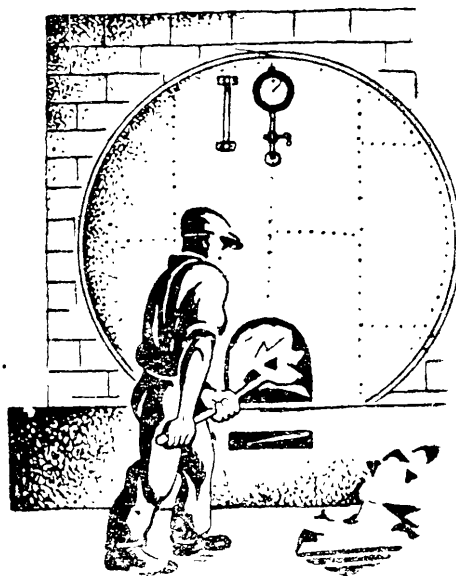

Hyvät on galanskoit l’ozankat, lämbimän annannan tuačči, da ei ylen. Lämmittiä händä pidäy enämbi čuasuo, da halguo taššie, da truba salvata omalla aigua.

A jesli koišša olgah šada faterua, nin šilloin pidäy šada i l’ozankua, taššie halguo heih da vielä 4-5 etuažalla, a mi pidäy aigua, štobi kaikki hiät lämmittiä. Kaikki tämä azie on kallis, hlopotnoi i palon tuačči varattava.

Viidumaidihh rahvaš niin, što ykši kiugua andau lämmindä kaikela kojilla. Kučutah — tädä lämmitändiä čentral’noiksi. Luadieččou ykši kiugua podvualašša (karzinassa) i palavoittau hiän vettä šuurešša kattilassa. Valgie podvualassa: električeskoit lampazet paletah. šuuri kattila šeizou, kuin basn’a, a hänen alla kiuguašša

humajau tuli. Kattilašta yläh läbi šeinästä mänöy ložie truba.

Kiuguan ieššä šeizou kiuguan lämmitäjä, mušta kuin hiiliniečka, ka kuin naroš hiilellä voiduači. Hiän raudazella labiella viskou kiuguah kivi hiildä – palavoittau vettä kattilassa. Palava vezi iče nouzou kattelašta yläh

trubua myöt’ i kaikkiih komnattoih i kaikkie etuažoida myöt’. Enžistä vezi nouzou suamoih ylimmäzeh etažah, proidiu kaikkie etuažan trubie myöt’, lämmitäy kaikki komnatat i tuas solahtau alimmazeh etažah. Näin palava vezi proidiu kaiken kojiih, a šiidä tulou järelläh kattelah i tuas palavoiduu. Näin i ajellah palavua vettä moničči trubie myöti i kaikkie kodie myöt’.

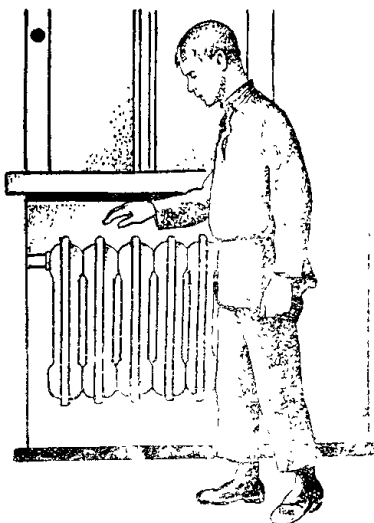
Jogo komnattah tulou truba i mänöy ylči šeinän ikkunoin alačči. Yhen einin monen ikkunan alla trubah on luaittu trubahine kuin šoitto borinke, a hänestä tuas yksi truba i niin že läbi šeinästä mänöy toizeh komnattah.

Tämän muozet “šoitut” ollah jogo komnatašša i kalidoroišša kaikkie kodie myöt’. Heidä myöt’ i kävelöy palava tulija kattilašta vezi. Kuottelella ikkunan alda šoitto; a hiän palava. Šeizot reunasa, a hänestä ägie nin i annattelou.

Hyvä tämän muone kiugua. A näillä vuoziloilla Sovetskoi vluasti rubei srojimah šuurišša linnoišša ših rukah monda šadua kodie, a täh rukah monda tuhattua faterua, lämmitetäh yhestä kiuguasta.

Palava vezi električeskoilda stančalda mänöy muan alla trubie myöt kaikkiih kodiloih i lämmitäy heidä.

Trubat ollah kiäritty voilukalla i jötkiytetyöllä materjalla, tämän tuačči liyö ei jähytä muan alla. Nin ka kuh šuat doidi ristikanza ruaduan opaštunnon rahvahan, a ei pappiloin neuvondua myöt’!

Annanda

- Konža lähettä ekskursilla linnah nin elgiä unahtakkua kaččuo čentral’noi lämmitändä. Kaččokkua: 1) Kuin hiän on luajittu, 2) Millä

hiän on parempi gallanskoin kiuguan lämmitändiä i 3) Ongo hädä šeizattua čentral’noi lämmitändä pieneššä koissa.

- Luadikkua bumugašta čentral’noi lämmitändä. Trubin neičči voičetta ottua proulokkazet.

14.8 Kuin vezi pertih tuli

Luajitah vodoprovodua.

Äijä on vettä kaikkiella: järvilöiššä, merilöiššä, jogilöiššä, bruuduloissa. Levie i šyvä virduau jogi. Hänestä rahvaš otetah vettä juondah, šyöndäh, peziečendäh i stiraindah varoin. Vejettä ei voija eliä ni ken.

Miššä eu jogie, ruučast’a einin järvie, rahvaš šuau vettä muašta i täh varoin kaivau kaivoloida. Nostau ristikanza kaivošta vettä: šidou nuorah rengin, einin vualulla einin vivulla.

A kuinbua tuhotto šuureh kodih taššie vettä? Neušto rengillä! Näin vet ylči päivät vain vettä vaš i kävy. Tämä azie ei azie. Pidäy midä ni olgah keksie luadie. Ka rahvaš i keksittih luadie niin, što vezi iče rubei tulomah sinne kunne himottau.

Kaivettih pihoida myöt’ konuavat, heih ummattih savizet trubat. Kävelläh linnoišša rahvaš pihoida myöt’ nähä ei, što hiän alla muašša trubat ollah. Trubie myöt’ hyppiäy puhas vezi kohti kodiloih. Kodilöišša

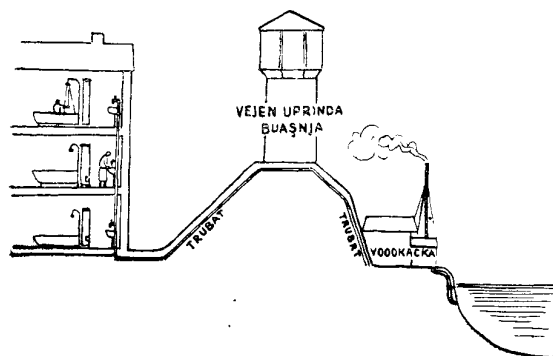
trubat männäh šeinillä šiämeššä sokoturkan alla. Fateroišša ollah luajittu trubah krantzat. Pyörähytiit krantzaten i vezi vuodau i mi šiula pidäy, hot' moni puista.

Vezi mänöy vain ylähädä alah. No kuin noštua vezi yläh kodiloih? Täh varoin ollah luajittu muozet buasn'at miššä ylähänä šeizotah tuhotto šuuret puizet i näistä puiziloista vezi trubie myöti mänöy linnah fateroil-la. Štobi vezi popadiis yläh puiziloih vettä kačajjah muozilla mašinoilla nasosoilla. Štobi sellittä jogi vejestä muda, vejen laškietah enžistä peskuš-ta da hiilestä läbi luajittuoh puhtahalla vejellä varoin bruuduh. Tämän jälgeh vettä kačajjah yläh i laskietah rahvahalla varoin.

Annanda

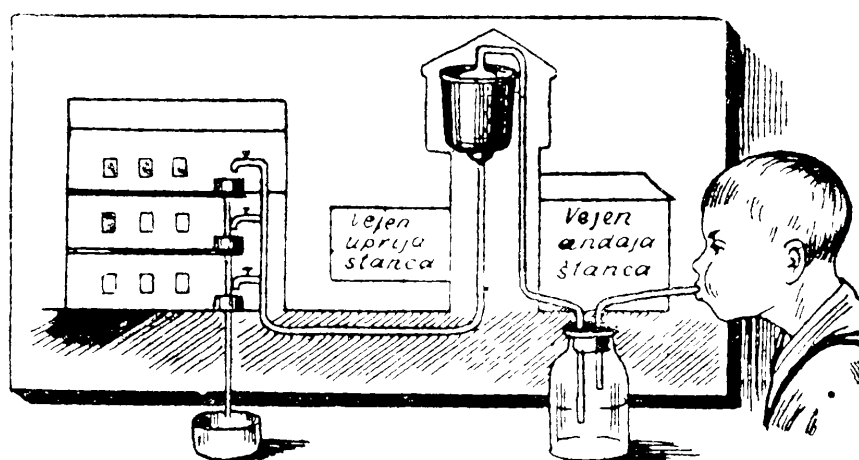
Hyväzesti kaččokkua i opaštujan vuoh, resuiduo täššä vodoprovodan she-mua myöt', rozberikkua, kuin on luajittu vodoprovoda.

Vodoprovodan ustroistva (shema)

14.9 Interesnoi opitta

Štobi paremmin maltua, kun vezi iče tulou kodih, luajimma interesnoin opitan. Fanera lauvalla einin kartonalla resuičemma modelin.

Vodoprovodan modeli

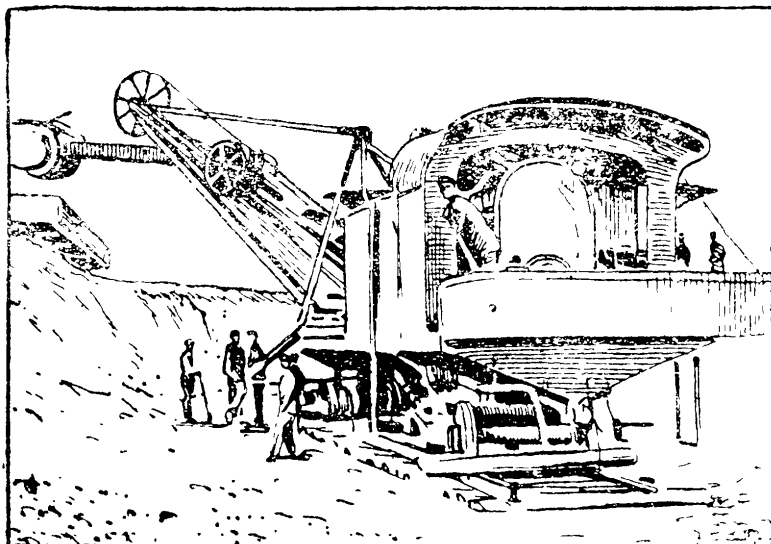
Tädä modelin resunkua myöt' luajimma ičien modelin. Vejen stančan neičči otamma vejenke butelkan levienke kaglanke. Butelkan probkah kaivamma kakši loukost'a i pujotamma trubkazet, kuin on ožutettu resunkalla. Vejen uprinda stančan neičči otamma padazen, luajimma pohjah loukkozen i sivomma hänen laudah i suamoi yläh.

Provedimma trubatzet, kuin on ožutettu resunkalla. Puhu, kuin puhuu brihane resunkalla. Kaččokkua midä viidiy.

Trubatzet luadikkua iče kartonkasta. Luadihuoh trubatzet pangua sullattuoh vahah. Hyö vahauvutal i ei ruveta varajamah vettä.

Ken teistä popadiu linnah, možot i kaikin lähettä linnah ekskursiilla, nin kaččokkua kuin on luajittu vodoprovoda;

14.10 Kirpiččä zavodalla

Ekskavatora kaivau savie.

Savi i pesku paikašša šezou kirpiččä zavoda. Nägyy, što kirpiččä luadieččou savešta peskunke.

Lähemmä glavnoin muasterin luoh, hiän meilä ozuttau kaiken zavodan i neuvou, kuin luadieččou kirpiččä. Vanhembana tehnikänä tällä zavodalla on Ivan Jefimovič. Näit hiän astuu meilä vaštah. Hänellä ennen on šanottu, midä meilä pidäy tiijustua.

— Nu lapšet! Astukkua lähemmä ksčomma, miššä zavodiečou luadiečie kirpiččä. Assumma i niämmä, kuin puara hevost'a pyöritetäh puuhist'a privodua.

— Midä tämä? Eigo työdä loukuteta?

Tämä savie sotkietah, šano Ivan Jefimovič. Kaivetah savie hauvoista. Tuuvah tänne, pannah ka näih šuurih, kuin juaššikkoih, sevetetah peskunke i konnoilla privodalla sotkietah, štobi hiän leniis yhteläne i sagie.

Kaččokkua mytyš on ambari. Hänessä eu šeinie; vain yksi katos paččahilla. Pitkä on ambari, kaida, a ylči moni r'adua pal'čast'a. Pal'čazilla kirpičät kuivetah. Kuivuu heidä ahava. Ynnäh kuivannuot kirpičät pidäy kalie tulella. Täh varoin hiät ladjatah muozeh kiuguah. Moni tuhattua kirpiččiä ladjatah kiuguah, da niin, štobi jogo kirpičän kesseššä ois väline. Alahada päin lämmittiäčöy kiuguah. Välizie mvöt' mänöy tuli einin šuuri ägie.

Šuurilla kirpiččä zavodoilla ollah žen muozet kiuguat kumbazišša on moni otdelen'ua (kamerua). Yhteh kamerah, ladjuačou tuores kirpiččä,

toizišša hiän kuivuačou, kaliečou, jähtyy.

Ladjatah kirpiččiä kalindah varoin.

— Näittä lapšet, kuin luadiečou kirpiččä. Tämä kirpiččä on suamoi obiknovennoi i mänöy sroikih varoin. Luadiečetah toizie sortuloida kirpičät. On valgiät, siliet kirpičät a oni zen muozet kirpičät. kumbazet ei varata tuhotto šuurda ägiedä. Heidä luajitah toizeh tabah i toizista saviloista.

Miän muakunnašša kirpiččiä i luajitah kaikišša paikoissa.

Kaikkie enämbi kirpiččä zavodua srojiečou linnoin läššä, žentän što linnoilla äijä pidäy kirpiččiä. Vuozu vuuvelda šuuri socializman srojinda pakkuou nagolo äijä enämmän kirpiččiä. Täh varoin srojiečou äijä uut-ta kirpiččä zavodua i kohenduačetah vanhat. Miän Moskun oblastissa kirpiččä zavodua on äijä.

Jogo miän Karielan raionašša on kirpiččä zavodat.

Tämä zavoda vielä eu ylen hyvä, žentän, što savi näin sotkieččou vain privodalla, a ei tozi mašinalla. A on mašinat, kumbazet, iče suahah savie hauvasta. Hyö ollah kuin tuhotto šuuret kauhazet. Ammullaldau kerdah kogonazen rejen savie. Saven yhteytetäh peskunke, murjotah. Pannnah mašinah i hiän iče kebielä i väliän hänen sotkou niin kuin pidäy. A cuarin aigah, nin ruadajat iče omilla jalloilla sotkiettih savie. Tuhotto jygie oli tämä ruado.

Nyt astukkua kačomma, kuin savešta kirpiččä luadieččou. Näittä näidä puuhizie formie. Kačo kuin ruadaja ottau šavie i lujah nabeiččou kázillä formah. Niät kuin savi lieni kirpiččän formah. Forma on kuin juassikkane vain pohjatta. Hänestä hyvä on piästiä kirpiččiä.

Hyvillä šuurilla kirpiččä zavodoilla sotkiettu peskunke savi mänöy presah. Presa liččuau saven lentakši vokurat valmehen kirpiččän ložehuokši i levehyökši. Savine lenta mänöy mašinah, kumbane leikkuau händä kirpiččäksi. Tuores kirpiččä panieččou palčazinke vagonetkazella i šuattuačou kuivamal muozeh, kuin händä šanotah, ambarih.

Annanda

Jesli läššä školašta on kirpiččä zavoda nin käygiä zavodalla. Kaččokkua:

1. Kuin šielä luadieččou kirpiččä?
2. Ket i kuin ruatah zavodalla?
3. Mytyttä kirpiččä luadiu zavoda?
4. Äijängo kirpiččä vuuvešša andau zavoda?
5. Kunae mänöy kirpiččä tästä zavodasta?

14.11 Šavine padane

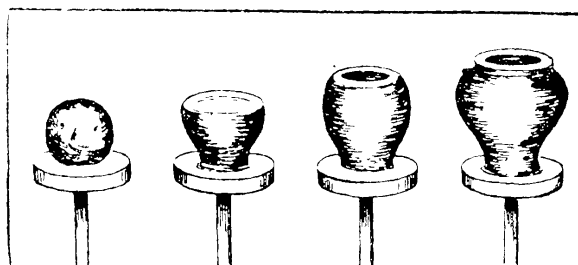
Soman padazen toi muamo kooperativasta. Losniu padane. Ylähädä päin i šiämestä hiän on millä ollou, kuin šomalla st’oklalla juotettu. Kuin händä liey luajittu?

Äijät pandih vägie, štobi luadie tämä padane. Šyvästä hauvašta suadih savie. Savi oli plotnoi valgien harmua. Konža valettih händä vejellä nin hiän ei tahton livota i vain viijen päivän jäigeh ligo i lieni pehmie. Tästä savešta padaniekka luadi tiän piän muozen šaran. A šiidä istuoči stankan tagah i oigieila jallalla rubei pyörittämäh puuhist’a kruugua.

Padaniekka luadiu padua.

Pyöriy savi pala stankalla, kun hukkanne laškiettu pyörimäh lattiel-la. Padaniekka ličcai saveh haudazen i algo händä šyvendiä i levendiä. Ših šuat hiän levendi i šyvendi šavikömäššä, hauvast'a boiko pyöritteli stankalla, kuni ei padane liennyn.

Näin luadieči padane.

Kuivai padaniekka padazen, a šiidä pani kiuguah yhessä toizinke tämän-že muozinke padazinke. Kiuguašša tuhotto ägie i padane kaliečou.

Štobi padazet oldais kruasituot i läbi heistä ei vuodais vezi, padaniekka valau händä soštuavalla (polivalla). Poliva on vejestä, ruškiešta kruaskašta i st'oklasta. Kruasituot polivalla asteet paniečetal tuuš kiuguah ägieh. Tuli poltau hiät uvestah. Sai gončari (padaniekka) hiät kiugusta, a hyö liettih ruškiet, räisketäh.

Annanda

188

Luadikkua savešta kizah varoin astieda: padane, purdil, torelka i časkat.
Kuotteliečekkua hiät kalie kiuguassa.

Lugu 15

Puu

15.1 Neušto kaikki puusta!

Ota nygzet nyblät. Mistä heidä luajitah.

Myttynäzišta ollou materjaloišta inoiloinke nimilöinke. Celluloida, trolitta.

Kuottelieče-ko rozberi: tämä eu ni luu, ni st’okla i ni sarvi. Mi ollou musta, silie, poliruidu. Mi tämä muone?

Ka kymmenen veššua. Mistä hyö oldanneh luajituot?

Kaikki nämä veššat rounošto kun ollah raznoiloista materjaloista.

Portfeli rounošto nahkasta. Sukka kuingi šulkusta. A mistä toizet veššat — i sanuo jygie.

A vet kaikki hyö ollah luajittu yhestä-že materialasta.

Portfeli on luajittu iskustvennoišta nahkasta. A iskustvennoida nahkua luajitah puušta.

Kuukla, kinolenta, nyblä, sugane, ručkane očkin opruava i äijä toišta ollah luajittu čelluloidasta, a čelluloidua šuahah puušta.

Radio naušnikat i telefonan trupka ollah trolitasta, a trolitta puušta.

Kaikki nämä uuvet materjalat šuačćiečetah meččähimičeskoiloilla zavodoilla suamoiloišta meilä tietävistä näreilöistä, huaboišta i toizišta puuloista.

Reunah näillä predmietoilla voičcis-bi šeizattua i kuline suaharuo. Svečiišša i Germanišša ollah fuabrikat, kumbazet luajitah suaharuo puhizešta pilajauhosta,

A bumuaga, skipiduara, uksussu, savuttoma poroha vähä-go vielä midä?

Hiät niin-že pidäy kirjuttua täh spiskah.

No kaikkie udivitel’noimbi vešša kummiast’a luajitah puušta — tämä

190

puu — metalla. Puuda turbeutetah salvattuloissa kattiloišša sulannuol-la tinalla einin sevotetuolla yhteh sur’manke svinčalla. Metalla mänöy kaikkih puun sosuudazih i šillä jähtyy. Viidiy materjala kumbane on niin-že luja kuin i metalla, a luadie hänestä midä ni olgah, on niin-že kebie, kuin i puušta. Händä voičcou i pilie i srugie. Tämä puumetalla ei ni pala ni happane.

Ka myttynäzie udivitel’noiloida veššoida luajitah nyt puušta.

15.2 Luadikkua opitat

15.2.1 Opitta. Äijägo puušša on vettä?

Ottakkua leikatuošta kažvajašta puušta halgo viesua rouno 1 kilogramma. Tänä liey teilä moničči pilie yhestä hallostah.

Pangua tiän halgo yökši ägieh kiuguah kuivamah, kaččokkua vain, štobi hiän ei puaduis i ei palais. Huomneksella mitakkua halgo i kirjuttakkua aijällägo grammua lieni kebiembi halgo.

Toizekši yökši uvestah pangua tämä halgo ägieh kiuguah, a huomneksella tuaš mitakkua.

Näin luadikkua moni kerdua, ših šuat, kuni halgo ei hylgiä puolendua omua jygehyttä.

Kirjuttakkua: 1-ššä kilogrammašša puuda oli vettä ... gr.

15.2.2 Opitta. Kuin kuivau puu

Ottakkua sviezoi tuores lauda levehyten ei vähembi 20 sm. (Min leviembi, žen parembi), a pidahuten 25 sm.

Kirjuttakkua: lauvan pidahus ... sm., levehys ... sm.

Hyväzesti kuivakkua tämä lauda ägieššä kiuguassa. Uvestah kirjuttakkua polučituot rozmierat.

Kirjuttua parembi on tämän muozeh tabliččazeh.

Ennein kuivuandua	kuivuannan jälgeh	Rozničča
Pidahuš		
Leveyš		

Midä työ tiijustija opitasta?

Kyzynnät

1. Jesli late einin lagi ollah levitetty tuorehišta lauvoista, nin midä pidäy luadie heinke toizena vuodena?

- Mintän sruubie voiččou salvua tuoreliešta puušta, a stolua luadie ei voi?

Midä luajitah puizenke, štobi hiän ei kuivais?

15.2.3 Opitta. Kuh rukah on lujembi?

Pilikkiä 4 palast’a fanerua pidahuten 30 sm. levehyten 3 sm.

Ykši puara lauvast’a klejikkiä toine toizen piällä.

Toine puara klejikkia toizin: ylči keški lauvast’a kleji yle kromka (randa) toišta lauvast’a.

Pangua nämä raznoih tabah klejityöt laudazet hiän piähyzillä kahen stolan rannoin kešken i riputtakkua keški laudazilla giir’azet.

Kumbazilla klejittylöin laudazilla varoin pidäy enämpi girua, štobi laudazet lymmyttäis.

Kuin pidäy luadie laudazie, štobi hiän olis lujembi i ei lymbyis. .

15.2.4 Opitta. Kuin halgieu puu?

Kuotelgua kiskuo pärettä laudazesta:

- poikki lauvan
 - ylči lauvan poikki slojin
 - ylči lauvan i ylči slojin
- Kulla kerdua paremmin kiskuočou päre?
 - Kulla kerdua ynnäh ei kiskuoče päre?
 - Mintän kaikki tämä on näin.

Annanda

Havu puut	Lehti puut
...	...

Kirjuta tämän muozeh tabliččazeh nämä puut: koivu, pedäjä, näre, tuomi, vuahera, tammi, leppä, pihta, huaba — kumbazet on havu puut, a kumbazet lehti puut. Ottakkua näreine ynnäh čurkane. Löydäkkiä häneššä kettu, puu, serča i slojat. Ottakkua niinže čurkazet: koiviin, hua- van, lepän, pedäjän, kaččokkua hiän ketut, puu, serčazet i slojazet. Mytyš razničča on kaikišša näiššä puuloissa.

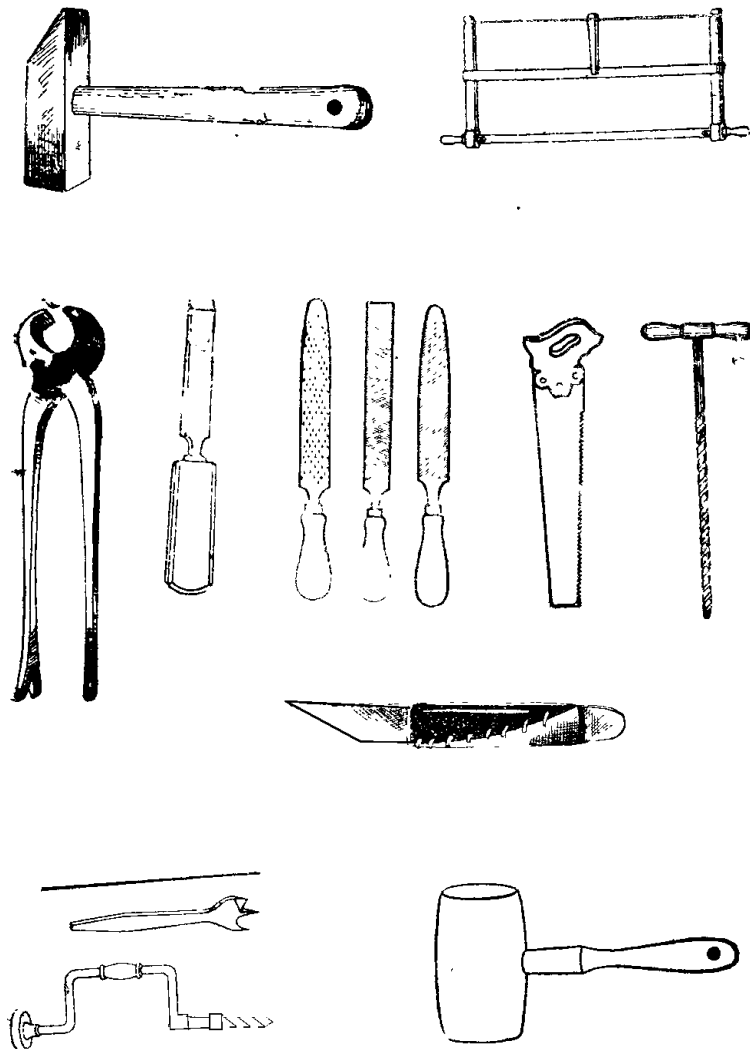
192

15.3 Luajimma puusta

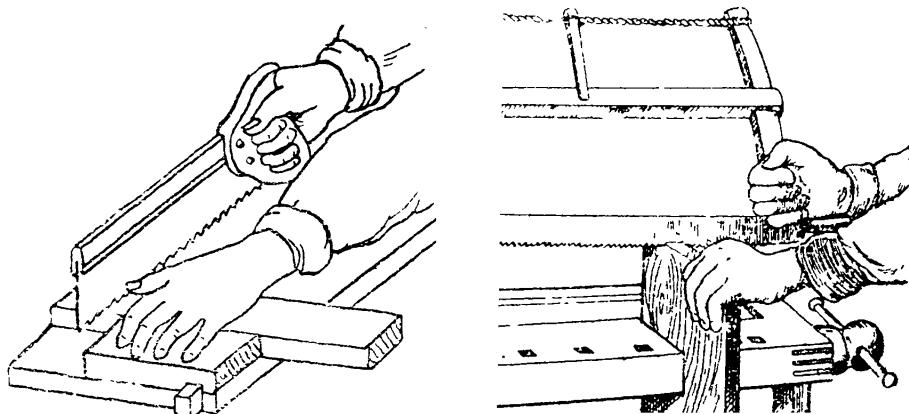
Ennen min ni olgah luajindua, tädä kniigua myöt', kaikki raskuaza lugekkua loppuh šuat. Sortuigua yhestäh kuin rubietta ruadamah.

15.3.1 Srumentat

Tiijät-go šie näidä srumentoida? Midä heilä ruatah?

15.3.2 Čotat

Resunka1 da Resunka2

Varušša 25 katuskast'a. Jogo katuskazešta luaji kakši kolessust'a. Leikka kua hiät veičellä.

Nyt varušša 2 lauvast'a. Laudazet ota srugietuot einin ana srugie vanhemmilla tovarissoilla. Laudazet pilimmä yhen pidahuokši. Poikki pilimmä nožoukalla v'orstakan piällä. Šeizauvu i pili näin. (Res. 1).

Pilimmä kakši yhen levehyttä kylgilöih varoin lauvast'a yhestä laudazesta. Pili ylči keški laudua myöt', ennen pilindiä piirrä kugali rubiet pilimäh. Šeizauvu, pie pilua i pili näin. (Res. 2).

Ylči i keššičči laudazin piirrä lineit. Kaikki laudane jua fineikkiä myöt' viijekši čuastie. Mieti točkazilla i hiän šjoih kaiva hoikkazella buravazella loukkozet.

Kaiva näin. Veššämmä veičellä 5 pualikast'a. Kymmenen kruugast'a, kruasimma muššakši einin ruskieksi. Issutamma kruugazet pualikkazih 10 stukin jogo pualikkazeh, kakši heistä pangua kruasituot i niin, štobi jogo kruasittu oliis luguu myöt' viijes lugien ljuboišta rannašta päin. Laudazišta kolotimma ramkazen. Čotat valmehet.

Annanda

Luadies's'a, čotie sortuigua yheštäh:

1. Kuin pidäy oigieldi miettie ugol'nikkua myöt; poikkinane pilindä linei.
2. Kuin panna lauda i lujendua händä v'orstakan einin stolan piällä pilindäh varoin.
3. Kuin oigiešti pidäy šeizauduo pilieššä.

4. Kuin hyväzešti pidiä kiäššä pilast’a.
5. Kuin oigiešti pidäy pilie.
6. Mintän lauda yhellä pilieci viäriin, a toizella kossalleh.

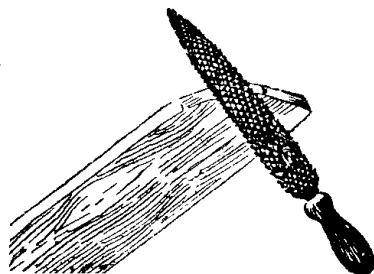
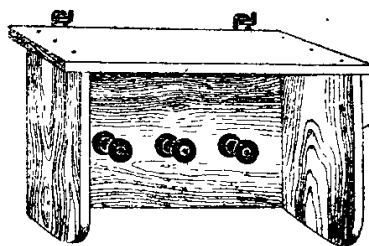
15.3.3 Viešalka vuatteukšilla varoin

Varussamma 4 laudua, kolme katuskast’a, 13 nuaglua. Laudazin rozmierat tämän muozet: yksi lauda pidahutta 50 sm, toine 45 sm i vielä kakši pidahuten 25 sm. Kaikki 4 laudua leveyhten 15 sm. Mietimmä nämä rozmierat šuurella lauvala, piirrämmä piromičat (lineit) i heidä myöt’ pilimmä materjalan.

Poikki lauvan pili nožoukalla ka näin. Kromkaset ylči laudazin pili leviellä lučkovoilla pilazella.

Laudazet andakkua sruגיע tiän tovarissoilla kolmannesta gruppasta.

Kahelda laudazelda kaččokkua resuiduo valmišta viešalkua — pilikkiä pilazella i kruugloittakkua napilinikalla yksin uglazin. Hänellä-že roun’ aigua i poikkinazet lauvin rannat.

Laudazišta koloti paličazet. Jesli nuagla lymby nin piäššä händä pihthemillä.

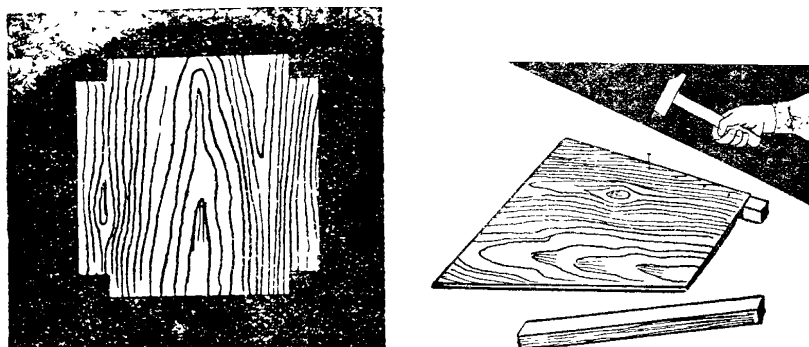
Ota kolme yhen muost’a katuskast’a i kolme nuaglua. Nuagloin sliäppäzih šuat azeta nahka einin propka palazet. Koloti katuskaset pal’čazeh.

Annandat

1. Kaikin yhestäh sortuigua: kuin on parembi pilie laudazie ylči?
2. Mytyš pilane täh varoin on kaikkie skodnoimbi?
3. Voit-go pilie nožoukalla ylči lauvan?
4. Kuin pidäy seizuo, pidiä pilast’a i oigielda pilie?

15.3.4 Soruh varoin juaššikkane

Pyyhit lattien, keriat vaššalla sorut, a kunne händä panna? Täh i sorindah varoin pidäy soru juaššikka.

Otamma 5 palasta fanerua i 4 plankast'a. Pilimmä nožoukalla fanera laudazet kossazeldi, štobi juaššikka pohjah päin lienis kajjembi.

Fanera pilie pidäy näin. Fanerahizet šeinäzet kolotimma plankazilla näin. Pilimmä tämän muozen pohjazen.

Pohjan panemma ylähädä päin, šolahutamma šiämeh pohjah šuat i kyllestä päin kolotimma nuaglazilla. Juaššikkazen kruasimma kruaskalla. Kleju, vezi, miela i nogi yhteh sevotettu annetah kruaskan. Ševotamma sin'kua i mielua i tällä kirjutamma juaššikalla sanat “Soruloida viššo juaššikkah”.

Luadiessa kruaskua i kruasiessa juaššikast'a kačo elä marauvu iče i elä marauta sruomentoida i v'orstakkua einin stolua.

15.3.5 Kuin on luajittu fanera

Ota fanera palane i kačo kuin hiän on luajittu. Täh varoin fanera palane livota palavašša veješšä i erota jogo slojane. Äijägo slojua on klejitty toine toizen piällä: kolme, nellä ali enämbi?

Kačo kuin männäh slojat: yläi ali poikki? Millä ollah klejitty fanera slojat?

Luadikkua iče fanerua hoikkazišta drankoišta einin šuurista sruškista. Sortuigua, kuin tämä pidäy luadie. Luadihuoh yhestäh sortuigua millä on parembi fuabrikan luadima fanera miän fanerasta.

15.3.6 Luajimma čiban

Löydäkkiä lauda pidahutta 1 metra, levehyten ei kaijembi 25 sm. ložehuten 4 einin 5 sm.

Kirvehellä vestäkkiä rannat. Yhestä piästä lauvan n’okka vähäzeldi kruugoloi-ta i terävöitä yhtäldä päin. Kirvehen veššännän jälgeh sileytä lauvan n’okka napil’nikalla (raspil’alla).

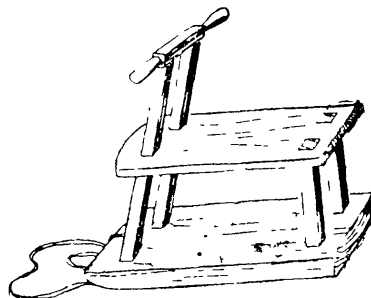
Kaiva taltalla neilä pitäkästä loukkuo. Täh varoin mieti ugol’nikka i lineikiä myöt’ loukkoloin sijat i razmierat.

Loukot kaiva molembih piälöih 10 sm. Piästä šuat i ei vähembiä 5 sm. rannašta šuat. Levehyten loukko kaiva 5 sm. a pidahiten 4 sm.

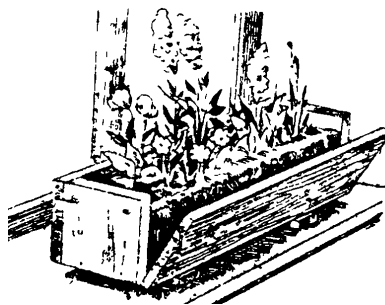
Loukkoloida kaiva laudain plankoin piällä. Kaivuassa loukkoloida tal-tua pie näin.

Koloti loukkoloih nellä yhen ložehutta sorkast’a heistä kakši edizet sorkazet luadikkua korgiemmat tagazie 10 sm.

Näih šorkazih azeta piälimmäne issundah varoin laudane. Laudane ottakkua vähästä kaijembane — alist’a laudua i hoikembi, pidahutta 80 sm. Korgeimbih šorkazin piähyzih kolottikkua poikkinane pualikkane. Täh varoin pidäy kaivua buravalla poikkinazeh pualikkazeh loukkozet, azettua sorkazih i teilä liey luaittu varzi pyzyöššä. Sivo edizih sorkazih nuorane i čiba valmis.

15.3.7 Juaššikka rosuadoilla varoin

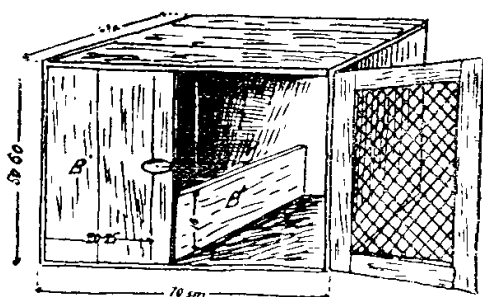
Rosuadua hyvä on kažvattua juaššikoissa. Tämän muone juaššikka lua-die on prosto. Hänen rozmierat ollah tämän muozet: pidahutta 50 sm., levehyttä 30 sm. a šyvehyttä 10 sm.

Pohjah päin juaššikka luadikkua vähästä kajembane čem suušta päin. Kebiemi kaikkie on kolottie händä nuagloilla, no parempi on kylginäzet šeinäzet luadie ikkunoista luapazinke i kr’uukkazinke-ka kun tässä.

Näin luajituošta juaššikasta parempi on šuaaha kažvajast’a.

15.3.8 Krolikoilla kletka

Jogo školalla pidäy vodie krolikkua. Bol’ševikoin partiin čentral’noi komitetta i rahvahan komissuaroin sovieta¹ piädäkautti (special’no) annettih postanovlenijan krolikoin vodindah näh. Tässä postanovlenijašša on käškietty školalla zavedie krolikkua.

Krolikka andau ristikanzalla: ylen hyviä lihua, pehmiedä villua, lämmindä oučinua i n.i. Hänen vodinda on ylen viigodnoi. Miän muakunnašša nyt äijät ruvettih vodimah krolikkua. Tiän školalla ei pie jiahä toizista skolista.

Tiän gruppua voiččou andua šuuren avun vanhemmiila tovarisoilla krolikan vodinda azeissa. Työ voičetta luadie kletkazie krolikoilla varoin i yheššä heinke

äbäzöijä krolikkoida.

Luajimma kletkazen krolikoilla varoin. Kaččokkua hyväzesti resunka. Resunkalla on ožutettu, kuin pidäy luadie kletka.

Kletkan rozmierat ottakkua tämän muozet: 70 sm. Pidahutta a levhyttä i korgehutta 50 einin 60 sm. Pienillä krolikoin porodoilla varoin kletkan rozmierat voit vähäzeldi puolendua.

Seinäne ovuonke luadikkua proulokkahine (resotka). Tuagie resotka eu hyvä, žentän što äijäldi pimendäy kletkast’a. Händä pidäy luadie harvemmakši, no štobi ei piäziis pikkarane krolikkane, einin štobi loukkozih ei mahtuis krisa.

Kaiken toizen tuačči krolikan kletka luadiečou kuin juaššikka vain sorkazilla. Kačotta resunkalla i iče kniigan nevvomatta voičetta hänen luadie.

Šeizattua huonehus krolikoilla varoin (krol’atnikka) azie on jygie. Teilä tädä luadie ei šua. Krol’čatnikkua srojie školalla varoin pidäy pakota kolhozua.

¹!

Vodikkuu školašša krolikkua, Äbäzöigiä heidä ymbäri talvi i kežä.

15.3.9 Kubikkazet luguh varoin

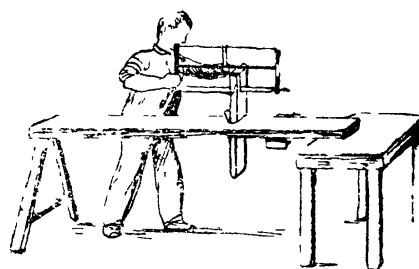
(Navikka — pilindä ylči)

Luadikkua kubikkazet luguh varoin miän nuoremilla tovarissoilla.

Materjala: laudane paksehuten 2 sm. Enžistä tämä laudane pirdäkkiä bruskaziksi levehyten 2.25 sm. (Nellänes šantimetrua teilä pidäy jättiä zapuastua pilindäh varoin).

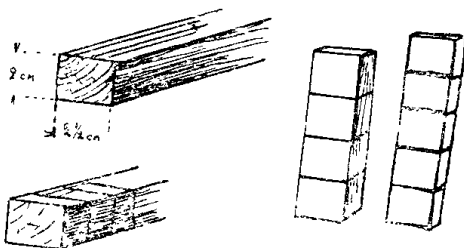
Pilikkiä laudazešta bruskazet. Pilikkiä točno piirrändiä myöt’.

Näin pidäy pilie ylči laudua. Nyt pirdele bruska kubikkaziksi. A šiidä pilikkiä.

Provierikkua ruado

Jesli kubikkazet voit ladjata oigieksi stolbikkazeksi, nin kubikkazet on hyvät. A jesli stolbikkane viidiy viäräkylgi nin ruado on paha.

Jogo kubikkazen puoleh klejikkiä raznoiloinke čifroinke bumugazet. Teilä liettih kubikkazet luguh varoin 1-n gruppan opaštujilla.

Cifroinke bumugazin neičči voičetta klejie bumugazet raznoiloinke bukvinke i teilä lietäh luvenda opaššundah varoin kubikkazet.

15.3.10 R’uuhat

Kylän taguana, Kamiška jovuolla,
Miššä ruis on i kukkazin duuhu,
Ildapuoleh ših šiliellä lovalla
Lapšet hypätäh kizuamah r’uuhua.

Ollah veššelät piälöistä kandoih
Eu ni yhellä igäviä läššä..
Pannah kruugah i perretäh randah
Moni figurua kizašša täššä.

On mih kizašša vägyzie panna.
— Brihat! Väliämme valmis kuin ois!
Šeizou “kirikkö”. Kykillä ando —
Kerdah “kirikkö” kruugašta pois!

Mu i Pet’ka! Kuin hyviin plukkai!
Ei, šie eliätkko hiitruicie šielä:
Lendi kruugašta vain nellä štukkuua,
Nu on viijes jäi “papiksi” vielä.

— Midä, “pappi”? i šillä voit andua ...
Čilkua puutilleh kykiellä niškah!
— Brihat! Nugua nyt “butilka” pangua
Samogonkineh kruugašta viškuan pois.

Lapšin nagro kyläh šuat kajuou ...
Šielä mužikat poigie jo haukutah;
— Omavälläzet! Niät mi on hajuo!
— Pimieh šuat šielä r’uuhinke pauketah.

V.I. Rum’ancev

15.3.11 Luaji r’uuhat

Luadie r’uuhat azie eu jygie, a kiza veššelä i poleznoi. Pili pilazella ei paksušta (6 sm. poikkeheze) riugu palašta kymmenen palast’a pidahuten 15 sm. Šiula i lieni 10 r’uuhua.

Kykkie (pualikkua) luaji niinže 10: pidahuten 40 sm, a paksehuten 4 sm. poikkeheze.

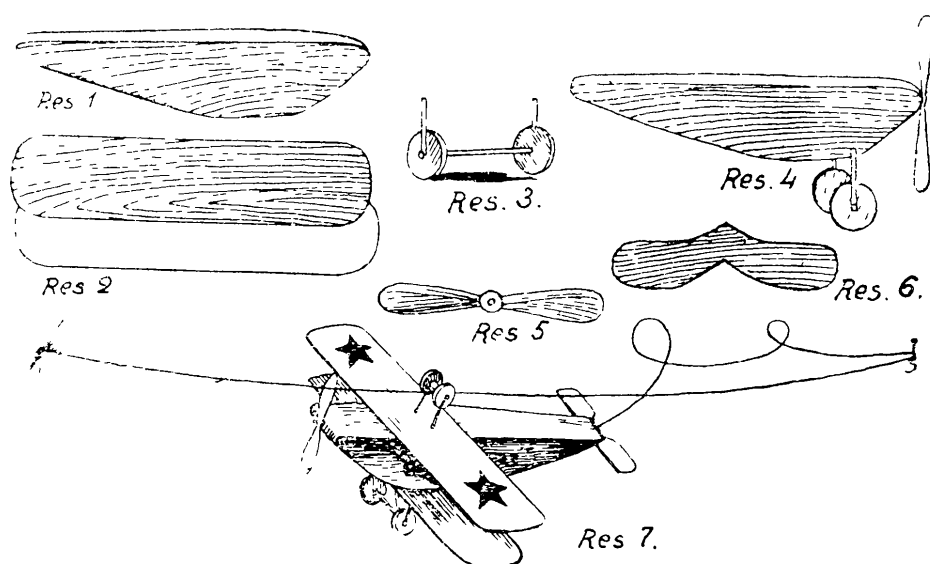
Keviällä i kežällä kizakkua r’uuhua. Kuin pidäy kizata nevvou opastaja einin vanhemmat opaštujat.

15.3.12 Luaji iče jeropluana

(Kontrol’noi ruado).

I. Ota puuhine čurkane pidahutta 30 sm, levehyttä i ložehutta 7-8 sm. Paras kaikkie jesli voičetta täh varoin löydiä sorkazen rikkuočennuošta taburetkašta.

Veššä veičellä tämän muone figura (kačo resunkua). Ylimmäne puoli (keššellä) lačakka, kyllet i tagane puoli kruugloitettu ...

Ota palane fanerua i pili hänestä siivet, kakši plastinkast’a 30 sm. pidahutta i 7 sm. levehyttä. (Kačo resunka 2).

Ota hoikkane pualikkane 0.5 sm. Poikki ložehuten i leikkua hänestä pualikkazet: kakši 5 sm. i ykši 9 sm. pidahutta.

Fanerašta pili 2 kolessust’a 4 sm. levehyten. Yhteytä kakši kolme pualikast’a i kolessuzet niin, štobi hyö pyörittäis pualikkazissa. (kačo resunka 3).

Pualikkazin — piät ukrepi jeropluanan korpussih i sih koh, miššä on točka. Točkua nägyy vain yhdä puolelda, toine puoli löyvä iče. (Kačo resunka 4).

Fanerašta leikkua propellera (krela) plastinkazešta 9 sm pidahutta (resunka 5).

Plastinkazesta, pidahunen 10 sm, leikkua händä (res. 6). Nyt koloti nuagloilla. Koloti siivet ylizen i alizen puolen korpussie suamo paksumbah kohtah niin, štobi hyö oldais kohakkeh toine toizenke.

Propellera koloti (vain elä plotno štobi voiččiis hiän pyörie) korpussin n'okkah, a händä tagazeh n'okkah.

Ka i valmis jeropluana. Voičetta hänen kruasie, resuija numera i tähti, ikkunat i kaikki toizet, midä himottau

II. Jesli himottannou, štobi šiun jeropluana lendeliis nin luaji tämä: ylimmäzellä siivellä, keški paikalla, 4 sm. toine toizesta, koloti 2 dugast'a murrettuh päre (dranka) nuaglazista Nuaglazin sliäppäne pidäy pilie pois.

Leikkua fanerašta kakši kolessust'a 4 sm. poikkeheze i kakši kolessust'a 1/4 sm. poikkeheze. Kaikillä kolessuzilla pidäy olla keššellä. Yhen muozet loukkozet, kaikki kolessuzet pidäy plotno klejie näin: kakši pikkarast'a keššellä, kakši šuurda randoida myöt' i viidiy bloka. Läbi blokan loukkozešta lasse ualikkane, štobi hiän kebiel voiččiis pyörie häneššä. Pualikkazin n'okkazih sivo nuorazet. A toine nuorazen piähyt sivo dugazih jeroplanan siivellä.

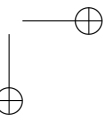
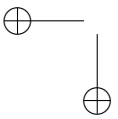
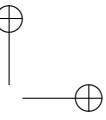
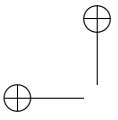
Nyt ota proulokka, min pidahune himottau — voit ylci pertin pidahune. Tädä luadie on parembi pihalla i min pitembi proulokka žen parembi. Ykši proulokan n'okka sivo metralla kahella ylemmä muada, a toine ynnäh muan luona. jeroplanan händäh sivo nuorane zen-že pidahus, kuin i proulokka, toine nuorezen piä sivo sinne-že, kunne i ylimmäne.

Lasse jeropluana blokan vuoh proulokkua myöt', -hiän lennähtäy žen verran, min pidahune on proulokka. Štobi ei hypellä jeropiuana vas, vejällä händä järelläh nuorazesta, sivotuošta jeroplanan händäh. (Kačo resunkaine 7.)

Nyt kaikki i ynnäh valmis.

Lendelöy — go teilä jeropluana?

Sortuigua — kaikin yhestäh opastajanke, mikši varoin jeroplanalla ollah luajittu siivet, händä, propellera i kolessut.

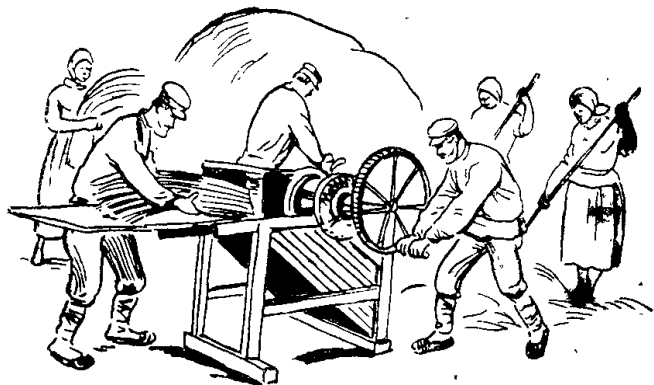
Lugu 16

Kenen vägi ruadau

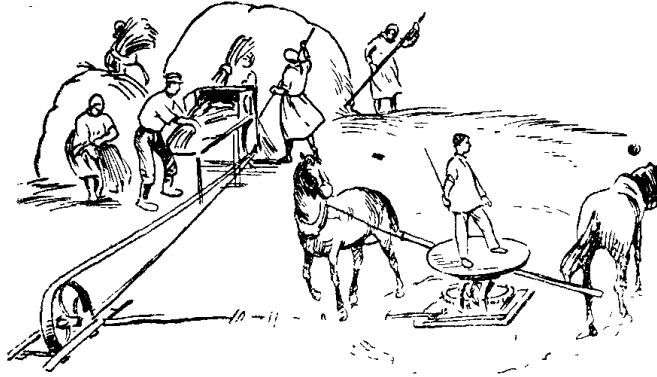
16.1 Puičenda. Millä on parembi?

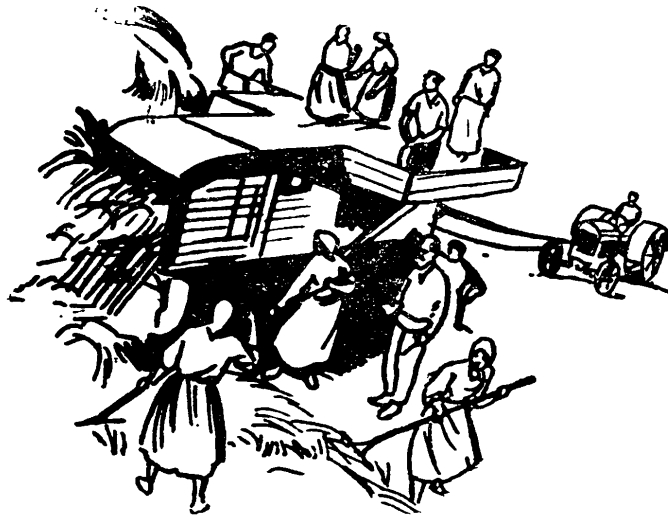
1. Kuin mänöy puinda briužoilla?

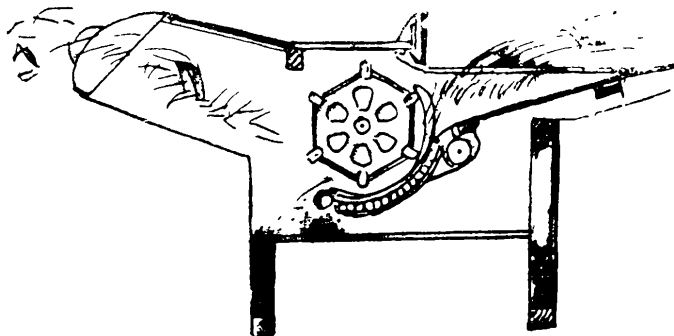
2. Kuin mänöy puinda käzin vuoh mašinalla?

3. Kuin mänöy puinda hebozen vuoh?

4. Kuin ruadau molotilka traktorin vuoh?

5. Näin on luajittu molotilka šiäimestä.

16.2 Tuuli melliččä

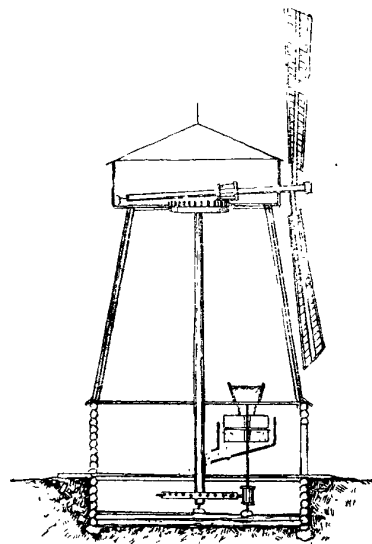
Tuuli melliččällä jyvä jauhuočou tuulen vuoh. Vezi melliččä jauhou vejen vuoh. A parovoi höyryn vuoh. Tämä on tietäväne kaikilla.

No kuin tuuli, vezi i höyry jauhotah ristikanzalla varoin jauhuo? Tämä pidäy tiijustua.

Tuuli pyörittäy melličän siibilöidä. Siivet ollah azetettu hirdeh (ossih) i pyöritetäh ossie.

Ossin piäššä on luajittu šesternä, kumbane omilla hambahilla (škivoilla) pyörittäy luajittuoh ylimmäzeh paksun vualun piäh niinže sesterniä i tämän tuačči pyörittäy kaikkie vualuo.

Alimmazešša — vualun piäššä on šuuri škivoinke kolessu, a hänen hambahin piällä vielä šesternä pyörittäjä piälimmästä melliččä kovie, a kivilöin alla jauhuočou jyvä.

Annannat

1. Käygiä ekskursiilla vezi melliččällä. Kaččokkua hänen ustroistva. Kellä vezi melliččäh šuat' on edäh, a tuuli melliččällä läššä, nin käygiä tuuli melliččällä.
2. Luadikkua tuuli melličän modeli. Kaikki voičetta luadie puušta. Šuurella tuulella hiän rubieuo voimal pyörie i pyörittiä kaikkie melličän vualuloida i kivilöidä.

16.3 Vezi melliččä

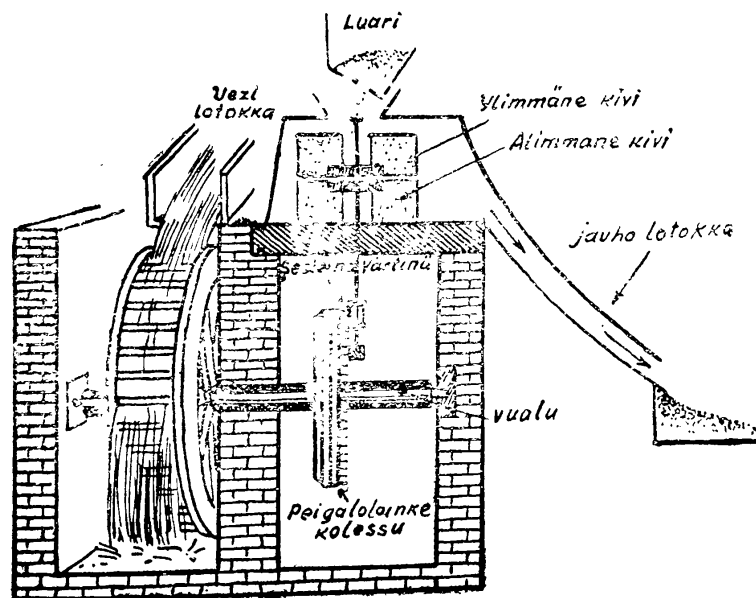
Šoma kaččuo on vezi melliččä jovella.

Melličän luona jogi zaplotittu i vain lotokkua myöt' hiän piäzöy vuodamah alizella puolla zaplottua.

Lotokka on ylähänä, vezi hänestä langieuo alah riesko, humunke kohti vezi kolessuh i ruttuh händäh pyörittäy. On i toizen muozet vezi kolessut, kumbazie vezi pyörittäy männen alahakkali.

Vezi kolessu pyöriy omahke ossinke i pyörittäy šesterniä toizešša hänen ossin piäššä. Tämä šesternä omilla hambahilla pyörittäy toizen šesternän

vuoh vualuo, kumbazeh on azetettu piälimmäne jauhoja kivi. Vägöväldi pyörittäy vezi melličän kolessuloida, boiko pirajau jauho melličän larih.

Vezi melličän shema.

16.4 Ekskursii pekarn'ah

Läksimä myö eglein kooperativnoih pekarn'ah. Päivä oli viluhko i myö vähäzeldi kylmimä.

Tulima pekarn'ah, a šielä ynnäh lämmin. Haizuu hyvällä palavan leivän duuhulla.

Šuurešša valgiešša komnatašša, suamoi keššellä, šeizottih stolat, a hiän luona šuuret tahaksenke taiginat. Taguana seizotah kakši šuurda kiuguada. Moni pekarie ruattih omuadah ruaduo. Kaikin hyö šuorinnuot valgeih haluattoih i niin-že kolpakkoih.

Pekarit otetah taiginašta tukun tahasta, pannah händä protvinah, a protvinan ennen tädä šiämeštä voijalletah. Tahaksen protvinašša piäličči voijalletah vejellä i šeizatetah kiuguah. Leibä šielä paistuu, korka ruskuou i liey kuin miän ihozet talvella pihalla.

Taiginoida sotkietteli labeilla. Tämä on jygie ruado. Sotkijoin ihot ollah russonnuot, očat hiestynnyöt.

Pekarn'an vanhemi šano, što ennen tämä pekarn'a oli yhen bohatan miehen. Pekarit hänellä ruattih 14 čuasuloin suatkissa. Pekarn'ašša oli

redu, haluatat pekariloilla niinže redukkahat, kärvästä kogonazet pil’vet. Daze kązästieda i šidä ei ollun.

A nyt niättä iče pekarn’ašša kaikki on ruokolla. Miän pravlenija radeič-čou kohendua leivän paissandua, kebendiä pekariloin ruado i slediy puh-tahutta.

Jo on luajittu äijä kohennušta pekarn’assa. Kohemdima kiuguat. Vä-liän šeizatamma tahaksen sotkijan mašinan.

Znamo miän pikkarazella pekarn’alla vielä ylen edän suureh leibä za-vodah šuat. Šielä leivän paissanda on ynnäh mašinoilla i äijä väliämme.

Annannat

1. Käygiä tiän lähizeh pekarn’ah ekskursiilla. Kaččokkua kuin šielä paissetah leibiä, kuin ruatah šielä ruadajat, kunne mänöy paissettu leibä pekarn’asta.
2. Kaččokkua kuin paistau leibiä šiun muamos, selgiet go hänellä ollah taigina kiät sotkiessa tahasta. Millä on parembi leivän paissanda pekarn’ašša čem koissa.

16.5 Leibä zavoda

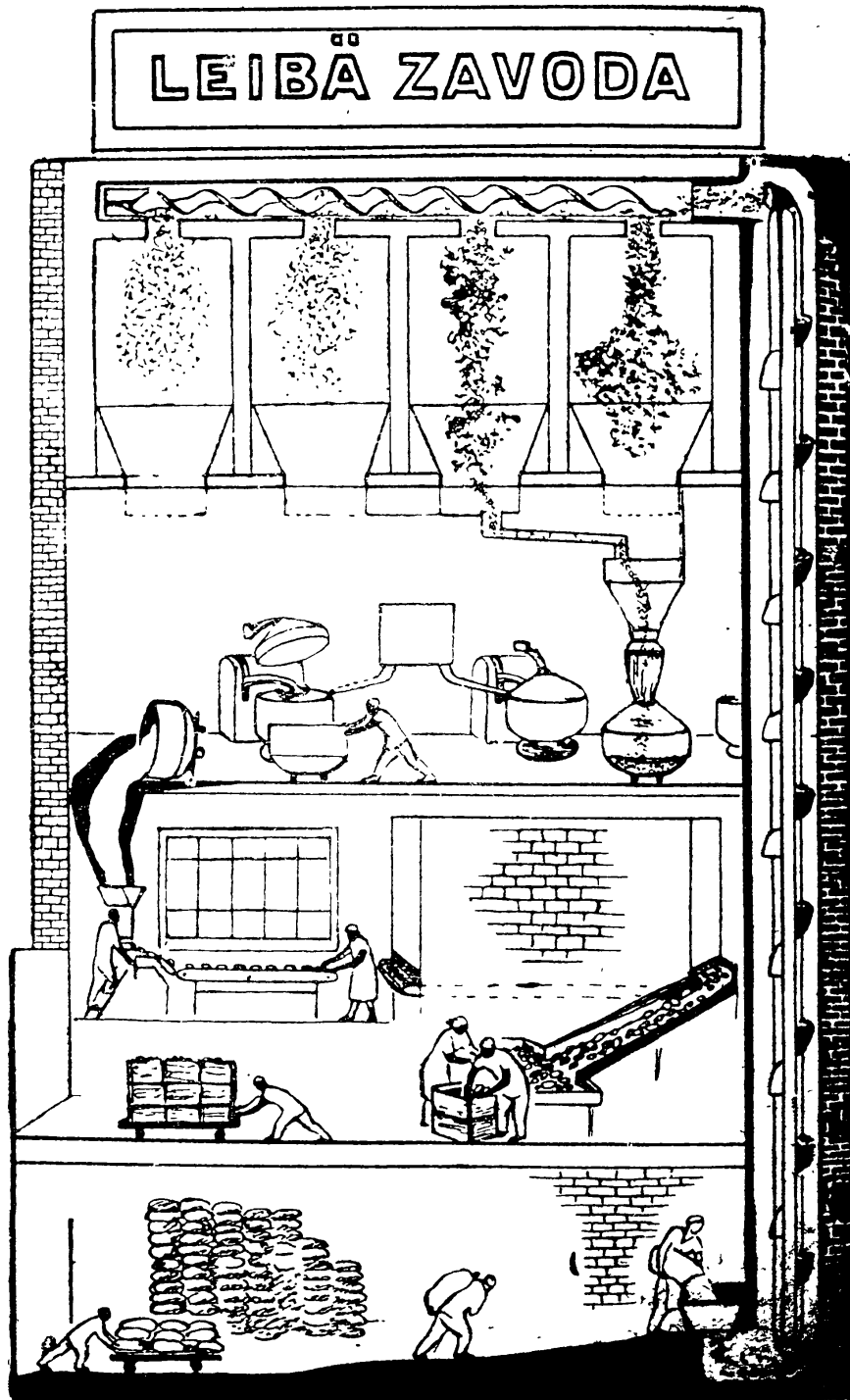
Maguau linna. Uuličoilla eule humuo i rahvašta. Ei magua vain leibäza-voda. Äijä pidäy linnalla leibiä. Päivät i yöt ruatah mašinat. Ruadaja pruaviu heidä.

Zavodan kladovoišša mašinat zavoditah omua ruado. Hyö šiegloilla šieglotah jauhuo i noššetah händä yläh puurnuloih. Sielä jauho popadiu mašinoih, kumbane pohodiu šuureh kartah. Tämä mašina iče i mittuau jauhuo. Ristikansa vain šeizattelou muost’a giir’ast’a sillä lineikäzellä, kumbazella pidäy. Šielä-že pirottuačou suola, kuaduačou vezi, paniečou šeppiä. Mašina iče luadiu tahasta.

Zualoišša, miššä kävelöy tahas, on lämmin i vähäzeldi hiežlömä. Tiälä kaiken aijan pidiäčöy yhen muone temperatura.

Tahašta sotkietah mašinoilla. Vualuzilla ajellah, a šiidä iče—že mašinat leikotah paloiksi.

Nämä palat ruadajat pannah leibä formazih (protvinoih) Formazet paniečetah rippujih kanuatalla vagonazih i nämä pojiezdah leivänke ve-jetäh tahašta lämbimih kiugaih kun škuappoih. Kiuguašša tahas lyydäy

lentalla i kodvazin jälgeh mänöy toizih oviloih paistunnuona leibänä. Skusnoi leibä, zuariečennun korka paniečou juaššikkoih, gruziečou avtomobil’ah i šuattuačou linnua myöty leibä laukkoih.

Ruadajat, kumbazet šeizotah leivän luadijoin mašinoin luona, ollah šuorinnuot valgeih puhtahih haluattoih. Ennen ruavolla mänendiä ruadajat jogo huomnešta peziečetah dusan (vihmazen alla). Dohtari kaččou heidä i läzijie ei lasse ruavolla.

Tällä aigua yheššä vain Moskušša on srojittu 7 tämän muozie leibä zavodoida. Tämän vuoven lopukši leivän paissanda kaikella Moskun rahvalla varoin liey annettu leibä zavodoilda

Monet miljonat rahvašta miän muakunnašša piäššäh kuuhn’ašta ruadamah zavodalla.

Annandat

1. Käygiä ekskursiilla tiän lähizeh obsčestvennoin stolouvoim kuuhn’ah. Kaččokkua, kuin varušetah šyömistä kuuhn’assa, äijän go miestä šyöttäy stolouvoi, ongo puhas kuuhn’assa myttynäziššä asteišša emannoijah? i n.i.
2. Ekskursiilda tulduoh kaikin yhestäh sortuigua: mi on hvviin, a mi pahoin kuuhn’assa. Kirjuttakkua täh näh zamietkane stolouvoim i kolhozan šeinä gaziettoih.
3. Provierikkua, kuin on šeizatettu azie tiän školan kuuhn’ašša, kuin teilä varušetah palavie murginoida. Provierikkua hyviin go slediy tädä ruaduo tiän šanitarnoi kamis’a.

16.6 Fuabrikka—kuuhn’a

Miän muakuunašša on srojittu äijä fuabrikkua-kuuhn’ua. Yhtenä vain 1931 vuodena šeizauvuttih srojuh 288 fuabrikkua-kuuhn’ua.

Ivanovo-Voznesenskoin oblastin linnašša Šuja on fuabrikka-kuuhn’a ruadajilia varoin, kumbane jogo päiviä šyöttäy 15 tuhattua miestä. Kerdah voijah murginoija 1450 miestä.

Povarat, kumbazet varušetah kerdah tämän verran murginua, ruatah mašinoilla. Kaikki šubi fuabrikalla luadiečou mašinoilla. Interesno kuin šielä peziečetah mašinoilla aštiet? Luadiečou niin. Maraudunnot aštiet paniečetah proulokkahizeh kätkyöh. Tämä kätyt solahtau läbi latien loukosta alimmazeh etuažah, kohti vannah kiehujanke vejenke. Šiidä kätyt ajuačou kuivuačomah. Palava höyry pyvhkiy asteida. Minuutan jä’geh asteet puhtahat i valgiet noussah tuas ylimmäzeh etuažah. Kolme

210

tuhattua torelkua čuasušša pezöy i kuivuau tämä konveijera. Ka i malta, min emändiä piästäy hiän emannksešta i min tuou siäššändiä.

Električeskoi leivän leikkua ja mašina piliu möykkylöidä viibaloziksi.

Kruugloi i märgä varbara kuorittau ruagua muajuablokkua. Hiän kuorittau äijiä boikomma ristikanžua. Elektrieeskoi mašina pilkou tuorešta lihua. Tämä m’asorubka on žen šuurehukkane, što häneh voit laškierdah kogonane lehmän tuuša.

Keškimmäzestä-šuuerešta zualašta čehašta kakši muost’a nostajua mašinua (liftakši heidä kučutah) noššetah murginoida stolouvoih. 15 tuhattua murginua jogo päiviä!

Fuabrikassa-kuuhn’ašša ruadau vain 47 miestä. Jogohine ruadau omua ruaduo slediy i pruaviu mašinua, kumbazen luoh hiän on šezizatettu.

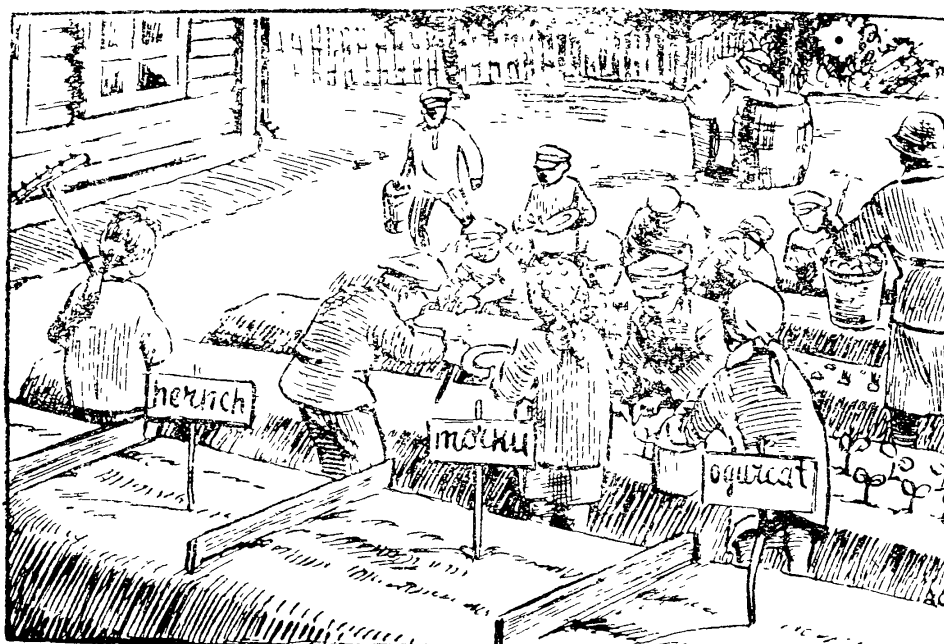
Tänävuodena srojiečetah vielä šuuremmat tädä fuabrikat: kuuhn’at Moskušša i toizišša linnoissa. Äijä naišta piäzöy emannuksešta socializman srojindah varoin.

Meilä pidäy šezizattua obščestvennoit stolouvoit.

Lugu 17

Keviä ruavot školan ogordassa

17.1 Varuštuačemma ogorda ruadoloih

Tuli keviä. Lähenöy einihin issutanda aiga. Tänä keviänä školan ogordassa myö issutamma äijän einehtä. Rubiemma opaštumah, kuin pidäy hyväzesti heidä kažvattua i äbäzöijä. Ruadamah rubiemma yhestäh, kolektivalleh. Midä emmä tiijä iče i emmä löyvä kniigoista, kyzymmä opastajalda, a einin i agronomalda.

A midä rubiemma kažvattamah miän školan ogordassa? Rubiemma kažvattamah: kapustua, ogurčua, morkkuo, luukkua, hernehtä, sv'oklua,

bukvua, (brytviä) muajuablokkua 1 toizie.

Siemenet meilä ollah jo varušsettu, a kapussan, bukvan i sv’oklan siemenet ollah jo issutettu juaššikkoih. Heistä kažvettih vihandazet rosuadazet, ražiezet. Heidä myö rubiemma issuttamah riävyllä. Ogurčan i toizin einihin siemenet myö issutamma kohti riävyllä.

Školan ikkunnalla čirozen puolella luajimma klumbatriävyt kukilla varoin. Klumbilla issutamma kukkua, kumbazie kučutah näin: margaritka, n’utan šilmäzet, kynžizet, barhatkazet, sadupavut, duuhukas hernehyt, muakku, nasturciit i toizet.

Oman školan ogordašša kažvatamma äijän einehtä i somua kukkua. Einehet šygyžyllä keriammä i liey meilä omua einehtä školan palavoih murginoih varoin.

17.2 Varuššamma siemenet

Siemenet pidäy varuštua edizeh, a ei šilloin, konža lähtie issuttamah. Ylen hyvä, što teilä siemenet ollah jo varušsettu.

A hyvät-go hyö ollah?

Davaigua tiijuššamma, godiečetah-go hyö issutandah varoin: äijägo heistä rubieu kažvamah i äijä-go läpehtyy? Luajimma niin: jogo brigada ana ottau šadan, kummast’a ni olgah, einehen siemenyttä.

Panemma hiät märegh träpiečäzeh. Kolmen einin nellän päivän jälgeh ozuttuačetah roskazet. Verkazeldi kerittelemmä träpiččäzen, šuamma siemenyöt. Luvemma äijä-go siemenyttä laškeih roskazet. Kirjutamma tetratkah.

Roskazišta siemenet uuvestah kiärimmä träpiččäzeh i sih suat, kuni ei hyllätä viidie roskazet. Tuaš luvemma i kirjutamma. Luvemma äijägo kaikkeheze lieni roskazinke siemendä. Primierakši šanomma, što 80 siemenyttä lieni roskazinke, a 20 roskazitta. Značit viijenes čuasti kaikišša siemeniššä on idämättömiä i pahua siemendä i ei godiečeta issutandah varoin.

17.3 Miän opitat

Jogohine luaji tämän muone opitta koišša i nevvo omilla roditel’oilla, mikši varoin pidäy tädä luadie.

1. Juuva tahon.

Issutamma nelläh padazeh yksin hernehysin, yksin siemenyzin i ruis

jyväzin. Kolmie padast’a rubiemma valelomah, a nellättä emmä rubie. Kodvin jälgeh kolmessa padazešša kažvettih raziezet roskazet, a nellänneššä ni midä ei kažvan. Kačehtima myö jyväzie nellänneštä padazesta, a hyö kuivat. Mintän näin? Midä heilä pidi?

2. En voi eliä, — kylmähiin.

Tämän jälgeh myö šuattoma yhen padazen viluh sinčoh i näimmä, što roskazet hävittih, a toizišša padazišša pertiššä niin-že hyviin kažvettih. Min tuačči tämä lieni? Midä vielä pidäy kažvajalla?

3. Meilä pimie.

Kakši puast’a meilä jäi kažvajinke. Šeizatamma yhen kunne ni olgah pimieh uglah, a toizen jätämmä šeizomah klassan ikkunalla. Molembie yhteh rukah rubiemma valelomah. Kuuven päivän jälgeh kaččoma i diivuičemma. Kažvajane pimieššä ugläšša lieni hoikembi, kellisty, ei niin razie, lärijä. Midä ei fatainun hänellä?

4. Šyötäldimä.

Panima myö läzijöin kažvajazin luoh vähäzin tuhkuu i hebozen tuhta. šeizattema hänen ikkunalla, reunah toizilla padazilla, i rubeimma nabl’udaimah. Niämmä, što läzijät kažvajazet ruvettih virguomah želenöijyttih, lujettih, kuin i reunallizešša padazešša, a kodviin jälgeh kažvuo myöt’ ruvettih ässen jättämäh jällellä omie susiedoida. Mintän hyö hyviin ruvettih kažvamah? Midä pidäy kažvajilla vielä krome vettä, lämminä i päivästä?

5. Läpehymmä, – piästäkkiä!

Parahanke kažvajanke padazen myö plotno kattoma st’oklahizela bankalla. Kačommia, kažvajazet bankan alla ruvettih räpistymäh i ryčistymäh. Midä tuas ei fatai? Midä vielä pidäy hänellä kažvoh varoin?

17.4 Kuin varuštua školan ogorda

Ogorda šuaččou augieda čiro-paikkua i ei šuače huonehuksin i puuloin pimeikkölöidä.

Aivoin keviästä, kuin vain kuivi mua, ogordašša pidäy luadie por’uadka. Keräkkiä pois okšat, kivet, kirpiččä palat i kaikki toizet, mi häkyttäy ogordalla. Kohendakkua stinu einin aida. Mi šuau nin luadikkua iče, a midä ei šua, kuččukkua kolhoznikkoida.

Ogorda pidäy kyndiä sygyžyštä. Paremmi jesli tuahenke. Aivoin keviästä, konža mua jo ei liennyn märe, uvvestah pidäy kyndiä i parembi tuas tuahenke. Parahana tuahena lugiečou hebozen tuahi, a vielä parem-

bana linduloin. (Kanan i osobenno gul’uzen), lambahan tuahi i tuhka. Lehmän tuahi eu žen vägövähyne.

Tuahiččomah, kyndämäh i astoimah ogordua pidäy kuččuo kolhoznik-koida. Iččiellä teilä tädä ruaduo ei šua ruadua.

17.5 Myttyöt pidäy luadie riävyt

Päiviä 8-10 ennen riädylöin luajindua ogorda uuestah pidäy kyndiä, šyveyhten 15-20 sm.

Riävyt luadikkua iče. Planuigua ogorda: kuh koh mytyttä einehtä rubietta issuttamah. Eneh ei šuače kažvua jogo vuotta aino yhellä sijalla. Otamma primierakši kapussa! Vain nellän kežän jälgeh viijennellä kapustua voit issuttua tuas sillä-že sijua. Toizet einehet niin-že Jogo vuotta šuatah muutella omua sijua.

Planuiješša riädylöidä luadikkua, štobi že eneh, kumbane kaikkie enämmäldi šuaččou čirost’a, ois issutettu suamoi čiro-paikalla keški ogordalla (primierakši šanuo-ogurčat). Kumbane tirpau vähemiä čirost’a, že eneh rannemmalla (primieraksi šanuo bukva). Muajuablokka issuttakua aidavieroh.

Riävyt luadikkua levehyten 50-70 sm, pidahuten ei pienemi 4-5 m (metrua). Välit riädylöillä keššesšä 50-60 sm. Štobi riävyt oldais oigiet, luadikkua heidä snurkua myöt’. Snurkan neičči ottakua hoikka nuora viijen metran pidahukkane. Šidokkua häneh jogo metran jälgeh somane träpiččäne. Molembih nuoran piälöih šidokkua pikkarazet terävöitetyöt pualikkazet, miettikkiä mualla, kuh työ luajitta riävyn, vedäkkiä snurka i pistäkkiä muah pualikkazet. Riädyö snurkua myöt’ luadikkua.

Korgehuten riävyt pidäy 15-17 sm. Piäličči riädy roun’aigua haravalla. Rannat läpöttäkkiä zuastupan murna puolella, štobi ei piristäis muat riävyn pohjah.

Ruadakkua brigadoin. Jogo brigada luadiu omua riädyö i omilla, kaiken ogorda ruavon aijakši annettuzilla srumentoilla.

17.6 Opitat udobrenjanke

Udobrenija ylen äijän vuažiu einihin uudizeh varoin. Jogo eneh šuaččou kummast’a ni olgah yhtä-kahta sortuo udobrenjua. Luadikkua tämän muozet opitat udodren’anke.

Ottakua riädy varušettu kapussalla varoin. Erottakua viijekši palazeksi.

Enžimäne palane jättäkkiä tuahetta.

Toizejla riävyn palazella pangua ei ylen vägöviä tuahta – lehmän tuahta.

Kolmannella — keškikerdazen vägövyttä tuahta, hebozen tuahta.

Nellänellä — vägövembiä lambahan — einin — linduloin (kanan, gu-l’uzen) tuahta. Viijennellä pangua tuhkuu.

Kirjuttakkua, kumbazella palalla mytyttä i äijän-go panija tuahta. Kapussan rosuodazin issuttahuoh hyväzesti ruokikkua kaikkie viittä riädy palast’a.

Nabl’udaigua mytyš viidiy rozničča. Opastaja ana neuvou, mintän näin viidi i mytyš paremmin kaikkie mielddy kapussalla.

Tämän že muozet opitat luadikkua i toizinke einehinke: muajuablokanke, ogurčanke i n.i.

17.7 Kuin issuttua i kylviä einehie

Riävyt valmehet. Ollah varussettu einihin siemenet rosuadat. Varuštima: leikat, mal’l’azet a ken i bl’udečkat, pikkarazet labiezet i pualikkazet haudazin luajindah varoin. Puizeh kandoma vettä. Tuhkuu niin že on varušettu. Jogo brigada tiedäy omat riävyt i mytyttä einehtä hiän rubieu issuttamah. Kaikki—go on valmis? Kaikki! Rubiemma zen issuttammah. A konža rubiemma?

Kapussan rosuadazie rubiemma issuttamah riävylä, konža lietäh lämbimät yöt. Riävylä luadiečou 2—7 sm. šyvehvykkäne haudane, kunne i issuttuačou kapussan rosuadane. Ymbäri tukkuočou mua. Rosuadazešta ymbäri pidäy jättiä pikkarane kol’čazellah haudane i sinne valaldua vettä. Välizet rosuodazin keššesšä luadikkua puoli metrua. Kahen nedelin jälgeh kapustazet valakkua tuahi vejellä, a vielä parembi tuahi vejen neičči pirottua poroskast’a hierottuo kuivašta linnun tuahesta. Pirottua pidäy niin, štobi hiän ei koskuis kapussan zvolazeh. Mua pidäy ummata 6—8 sm. šyveyöh. Viijen päivän jälgeh valua vejellä.

Ogurčan siemendä pidäy 4—5 grammua yhellä kv. metralla. Ennen issutandua siemenet livottakkua. Issuttua pidäy konža rubieu kukkimah tuomi einin i myöhemmä, konža laskou lehtyzie sireni (primierakši šanuo puolella mailla). Ennen issutandua riävyltä panemma hoikkazeh tuahta. Ylči riävyn, randoida myöt’ luajimma lotokkazet i heih panemma tuahen, katamma mualla, vähäzeldi liččuamma i roun’aičemma. Tämä ylčinäne gorane pidäy luadie ei leviembi 35 sm. i ei korgiemi 20 sm. Gorazen piällä luajimma kaidazen vagozen, i häneh issutamma ogurčan

siemenet, šyveyhten 2—3 sm. Välizet tuadikkua 4—6 sm. Piäličči piro-takkua muššalla mualla i vähäzeldi valakkua vejellä.

Morkun siemenie pidäy kakši päiviä pidiä vejessä. Morkun siemen on ylen hienone i kylviäššä händä pidäy sevottua peskunke, štobi kylviäčiis harvemma. Poikki riävyn laajimma pikkarazen lotokkazen i sinne piro-tamma peskunke siemenyöt. Katamma hiät muššalla mualla 1 sm. lože-huoh. Valella pidäy, primierakši šanuo, päivästä piäličči, konža eu vih-mazie.

Annandat

Kyzykkiä opastajalda, einin lugekkua kniigoista, mintän näin pidäy is-suttua einehie. Tiijustakkua, kuin pidäy issuttua toizie einehie: sv’oklua, bukvia, hernehtä.

17.8 Einehin vragat

Kapusta mado i heinä vreditel’at.

On vrednoi einhillä varoin liipukkane, kumbazen jäiččäzistä viijitäh muozet madozet, kapusta mavot.

Nämä madozet šuatah einihiin lehtyzie i ylen ollah ahnahat (šyömärit.) Hyö šidä vain i tietäh, što šyyväh i kažvetah. Heidä äijä on kapussan i bukvan lehtilöillä. Jesli ei heidä hävittiä, niin hyö ei jätetä ni yhtä lehtyttä koskomatta i eineh ei kažva, a aigah i ynnäh häviey.

On i moizet moškazet, pikkarazet mua lutikkazet i äijä toizie vreditel’oida einihin rikkojie. Kaikkie näidä vreditel’oida pidäy tappua ei andua heilä kažvua i plodiečie. A plodiečetah hyö ylen boiko. Kapusta madoloida i toizin einihin madoloida pidäy kerätä kázillä einin muozilla sipčazilla i tappua. Parembi on luadie niin: ottua pikkarane rengine ei niin bankane, panna häneh vähäne vettä i viskuo madozie vedeh. Šielä hyö läpehytäh.

Mualutikkazie voit izvedie tuhkalla einin izv’oskalla, pirottuan händä riädylöillä, a tuhkuu voit pirottua i lehtyzin piällä. Izv’ostkuu pirottua lehtyzillä ei voi. Konža moškazie ogordašša on ylen äijä, pidäy poltua ogordašša kuivua hebozen tuahta, štobi leniis šuuri haizuja savu, tädä moškazet varatah. Tämä pidäy luadie ilda puoleh žentän što moškat tällä aigua suamoi äijemmäldi šyvväh eimelte.

Annandat

1. Ottakkua ogordašta kapusta mado i panguu koropkaze. Sledikkiä kuin hiän rubieu luadieččomah liipukkazeksi.
2. Sledieššä opastaja teilä nevvou, kuin i mintan madozešta lua diečou muone liipukkane.
3. Nevvokkuu tämä opitta roditel’oilla.

17.9 Einehin äbäzöindä

Mokruša i ohtahane.

Einenet šuatah äbäzöindiä, osobenno konža hyö ollah vielä nuorikkazet. Čiro päivällä valelgua vejellä. Valella pidäy ei kohaldi kaivošta otetuolla vejellä, žentän, što kaivo vezi on vilu, a vejellä lämbiečennyöllä čirozessa. Paras kaikkie luadie niin: Ogordah šreizattua puine, täytetty kaivo einin

jogi vejellä. Puizešša vezi čirozešta lämbiečöy i sillä vejellä valella leikazes-ta. Leika ei satata einihin lehtyzie.

Valella pidäy huomneksella, kuin tuletta školah, einin 4–5 čuasuo puelešta päiviä.

Issutettuloida einehie pidäy vardeija kanoišta i toizista linduloista, štobi hyö ei n’okittais siemenyzie. Täh varoin luadikkua ogordah ykši einin moni pöllätystä. Štobi ei rikkois halla, zor’azella pidäy luadie ogor-dašša savu löközet, heistä ogordašša liey lämmin.

Riävyt boiko heinävyvtäh. Kažvetah heinät vreditel’at: pikkarane märgikkö heinäne (kačo resunkalla) nadoimija ohtahane, saviheinä i äijä toizie – heidä kažvau ogordašša enämbi 40 sortuo. Žentän einehie pidäy kitkie. Kitkietäh silloin, konža ozuttuačetah heinät. Kitkietäh kážillä, veiččilöillä, čapuskazilla i n.i.

Enžimäzen kitennän aigah einehie harvennellah, a niin že i uvestah issutetah läpehtynnyzin sijah. Kahen, a konža i kolmen nedelin jälgeh, uvestah pidäy kitkie i einhistä ymbäri kouhakoittua mua.

Annannat

1. Luadikkua opitta: ykši pikkarane riädyne einin riävyn palane (0.5–1 metrua), issutettu niin že hyviin, kuin i toizet, jättäkkiä äbäzöimättä — valelomatta, kitkömättä i kouhakoimatta mua. Nabl’udaigua, midä viidiy tästä “jumalan” riädyzeštä.
2. Sortuigua, kuin työ rubietta äbäzöimäh školan ogordua kežän aloh.

Lugu 18

Kuin ruatah vanhemmat

18.1 Amerikančat diivuijah

SSSR-ah tuldih’ amerikančat kačahtamah, kuin ruatah miän souhozat i kolhozat. Mändih hyö kolhozah “Uuzi miero”. Oli šygyžy. Kolhoznikat kaivettih muajuablokkua.

Kynnetyön muan piällä ruattih painuačennuot rahvaš. Heidä oli äijä, äijä.

— Nämä kaikin ollah kolhoznikat? — kyzy ykši amerikanča kielellä kiändäjäldä miän kieleh.

— Ei, – vaštai brigadira, – ei yhet kolhoznikat ollah tässä. Muajuablokkua tänä vuodena meilä on ylen šuuri uudine.

Meilä pidäy kerätä händä omalla aigua. Iče kolhoznikat ruadajin avut-ta ei voidais spruavieččie. Ka i tuldih abuh miän reunahizet ruadajat tekstil’noilda fuabrikalda. Šada viizi kymmendä ruadajua objuavittih oman lebävö päivän “subotnikakši” i autetah meilä.

- Äijän-go polučitah kudojat tästä ruado päivästä ogordassa?
- Ni yhtä rubl’ua.
- Nin työ muajuablokalla makšatta hiän ruavosta?
- Ni yhtä muajuablokast’a hyö ei oteta ruavosta. Hyö autetah meilä silläh omuadah himuo i mielä myöt’. Tämä on smička linnan i kylän keškenäh.

18.2 Zavodalla “Krasnii Putiloveč”

Traktornoi masterskoi “Krasnii putiloveč”. Ennen hiän kuččuoci “Pušečnoi”. Hänessä luajittih puuškie. Nyt luajitah traktoroida.

Mänet zavodah i niät: tuhotto šuuri plauni eläviä raudua. Hiän tiälä eisteliečöy kridžajau, riehkiečöy, pattieli urizou, luaskovaldi vinguu — eläy, ruadau.

Pitkinä r’adoina šeizotah tuhatat stankoida. Boiko kävelläh rahvaš: mužikat, naizet. Hiän keššesšä äijä on udarnikkua. Hyö heitetäh raudazie čuastiloida, otetah toizie, uuvestah boiko šeizatetah stankalla, vintitäh, pannah leikkuajat sv’orlat. Stankat gripitäh raudua vaibumatta. Hiän reunassa äijä valmišta räiskyijä predmiettua.

Tiäldä nämä predmietat lähtietäh toizeh otdelenijah. Šielä yhteydyön ykši toizenke, hyö annetah toizen uvven raudazen organizman.

Muduannet stankat ruatah ristikanzatta. Se’zou piättömä, silmättömä, käzittömä. Šiämeššä hänellä mi ollou urajau. Hiän okuratno pyörähyttäy i šlifuiččou šesternästä, eistäy leikkuajua, luokšiu grizindä palazie. Ymbäri ni kedä eu, a stinka tämä i toizet ruatah pietymättä, točno.

Ka toine otdiela-traktornoi. Täššä ynnäh toine azie.

Tuhotto šuuri zuala stjoklahizenke katoksenke täytetty traktora kollessuloin obodoilla. Kolessut lietäh hambahinke. Toizella puolella zualua ruadajat kerätäh motoroida. Motorat huškutetah, račketah, räiskytäh sinizillä tuliloilla. Ynnäh nuoret brihačut udarnikat komsomol’čat kuotelah jälgimästä kerdua, kuin ruadau jo ynnäh valmis traktora: zaveditah motorua, enžistä annetah hänellä ynnäh kaiken hodun, šiidä hil’l’an, keškikerdazen.

Reunahine huonehus levie, valgie, haizuu spirtalla i kruaskalla. Tiälä puuhizella plosčadkalla kogonane stuada traktorua i jogohizella kirjutettu; K.P. — “Krasnoi Putiloveč”. Avuačetah leviet verejät.

Röngynnänke i judunke hypähtäy zavodah traktora. Hiän mänöy kate-tuon poppanalla enžimäzen traktorua luoh i šeizauduu hänen tagah. Ruadaja šidou hiät nuoralla, i traktora, stuiguan i l’agajien raudazilla luapoilla, taššiu uvvikast’a verejin taguah. Šielä hänen koppuau nostaja krana i šeizattau varušettuoh vagonah. Hiän ylenöy edäh: pel-doloih, edähizih kylih. Hiän rubieu srojimah šielä uutta socialistiseskoida eländiä.

18.3 Udarnikat

I

Traktornoišša masterskoišša “Krasnoi Putiloveč” puolen päivän aigah mašinin humizenda pietty, murgina (obieda) lebävö.

Masterskoišša ruvetteli pagizomah soreunovan’ah näh.

Iivana Saltikov, ruadaja 1896 vuuvešta šuat, šano prostoit, no selgiet sanat:

— Udarno rubiemma ruadamah, — enämbi pidäy ruadua. Tavotamma i jätämmä kapitalističeskoit muakunnat, i ni mytyttä myöštiäcendiä järelläh. Amerikatta oboidiečemma. Iče annamma äijän traktorua. Mie enžimäne lähen udarnoih brigadah i kučun kaikkie toizie.

Šanuossa jälgimäzie šanoida Iivana diädö loi stolalla kepkan i pyyhki očan hiemualla.

Rieskoi “ura” otaldi kaikkie masterskoida myöt’. Särähettih stankat, humahti motora, boikomma ruvetteli pyörimäh kolessut.

Salibkovan brigada andau 500 polvikašta vualuo kuussa. Muasteri nevvo masterskoilla annannan i pyörähyttiän brigadoih päin riesko kyžy:

Ivan Gavrilič, seiččimen šadua viizikymmendä annat?

— Annan pietymättä vaštai Saltikova.

— Ivan Gavrilič, a kaheksan šadua et anna?

— Annan!

— A tuhatan, Ivan Gavrilič, et taho andua?

— Annan!

Amerikatta? ...

— Anduači hänellä Amerikka.

Tuhatta polvikašta vualuo tämä znuačciu tuhatta traktorua kuušša.

Tuhatta traktorua – tämä viizitoišta raionua ynnälästä kolektiviziruidu, einin šada kakšikymmendä tuhattua, muanruadajua kolhoznikkua.

— Kaččokkua nyt! — i lizäi Ših-že:

— Elgiä baluigua!

Tämä znuači-ni yhtä ruavon propustindua, ni yhtä rikošta ruavošša.

Ka kuin ruadajat-udarnikat luajittih viizivuodizen nelläššä, a muduanzie azeida myöt’ kolmešša i kähešša puolenke vuuvessa.

II

Jogo ruadaja meilä nyt opaštuu. Ken muasterikši i tehnikäksi, a kellä nin inženerah šuat ei edäh liennyn. Äijän ruadajua työndimä, vissoih učebnoih zaveden’ah, a oštuahtat opaššutah tiälä zavodalla.

Da, tämä eu že, što kapitalističeskoiloišša muakunnoissa. Šielä ruadajua ni min vuoh inženerakši ei laškieta.

III

Jogo ruadaja SSSR-šša on borčuiččija viizivuodizen pluanašta šyvin. Jogohine učasttvuiččou Socialističeskoissa Soreunovan’ašša, Jogohine auttau kohendua proizvodstvua.

Keksihyöh myttyöt ni olgah vijat ruadajat šanotah heih näh zavodan pravlenijalla i zavodskoilla kamitetalla. Annetah omie predlozen’oida ruavon kohennandah näh. Äijät ruadajat annetah kallehie omie keksindöidä i kohennuksie stankoida, mašinoida.

Ruadajat keksijät (izobretatel’at) ollah edizeh mänijät ruadajat. SSSR-an srolitel’at.

Annandat

1. Sledikkiä gaziuttua myöt’ “Kolhozoin Puoleh” uuzie keksindöidä.
2. Midä on keksitty tiän udarnikoilla kolhoznikoilla.
3. Voičetta-go työ olla, keksijöinä, i amdua keksindöidä tiän vägie myöt’?

18.4 Meilä ei kuin heilä

Meilä ruadajat ruatah kaikkeheže seiččimen čuasuo suutkissa. Seiččimeššä čuasuo myö nyt annamma virabotkua enämmän, čem cuarin aigah kymmeneššä einin yheššä toista čuasussa. Varattavat paikat zavodašša ollah aijotettu, jadovitoit gazat ajamma pois ventil’aciin vuoh. Ruadajilla varoin ollah zavodalla riputettu käziastiet. Štobi spoln’aiččiečettais ruado pruavilat. Tädä srougo sleditäh ruado inspektorat i ruavon äbäzöiččijät (ohran’aiččijät) komis’at.

Miän zavodoilla ruatah lapšet i podrostkat. Heistä varustuačou ruadajilla varoin smena. Lapšet, nelläštä toista vuuvešta šuat kuudehtoista vuodeh šuat, ruatah zavodoilla i fuabrikoilla vain nellä čuasuo, a kuuzi-toišta i kaheksantoišta vuodizet ruatah kuuzi čuasuo. Yölöillä viikombua tädä normua hvö ei ruata. Kaikin nuorizo opaššutah. Jälгимäčillä aijoilla on srojittu šuurie kodiloida komunoida ruadajilla varoin. On srojittu i srojiečou vielä fuabrikkua-kuuhn’ua. Naizet piästiečetah emannuksesta. Jogo vuotta ruadajie i muanrunadajie työnnetäh leččiečömäh sanator’oih, lebävö-kodiloih.

Äijä on miän muakunnašša jäslilöidä, lapšin ploščadkoida, lapšin šaduloida.

Ruadajat i muanruadajat iče luajittih elännän omua mielä myöt’.

18.5 Zavodat peldoloilla – pellot zavodoilla

Yöt i päivät ruatah zavodat i fuabrikat. Kunne männäh nämä tuhatat traktorua, kunne vejetäh pojjezdat pluugie, niitändä mašinoida, puičenda

i toizie mašinoida.

Tämä proletarskoi linna ruadau kolhoznoilla kylällä varoin.

Šiula pidäy mašinua, — šanou linna — na ota miän občoista kattilašta mašinat. Pidäy udobrenja — poluči udobrenja. Keriät uudizen, zdai leibä, hlopka, sv’okla niin—že občoih kattilah. Kylvä pluanua myöt’ i šidä, midä pidäy miän SSSR-lla.

Zavodoilla jogo soznatel’noi ruadaja tarkah slediy omua stankua, ruadau udarnoilleh, ei lasse pahua ruaduo. A kyläššä jogo maltaja kolhoznikka i yksinäne ana hyväzesti spoln’aiččou omua dogovorua: protruavie siemenie, panna enämbi udodren’ua, omalla aigua kylviä i ruadua kaikkie ruadoloida, omalla aigua andua muakunnalla leibä.

Soreunovan’a zavodoilla i vaštah soreunovan’a kyliššä annettih zen, što viizivuodine pluana socializman srojindua meilä on loppiettu nelläššä vuuvešša, monie azeida myöt’ äššen kahešša i kolmešša.

Toine viizivuodine srojinnan pluana zavodiečou tänä vuodena.

Tädä pluanua myöt’ myö doijimma sinne šuat, što meilä liey ynnäh socialističeskoi eländä.

“Yhet ruatah pahoin, toizet hyviin, kolmannet paremmin. Tavota parembie i dobeiččieče yhtehistä noužendua”. Stalin.

